

# ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

*Вибране*



Submarine

JOHN HENRY COOK



ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

*Вибране*

КИЇВ  
ВИДАВНИЦТВО  
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ  
«ДНІПРО»  
1977

*Твори, що увійшли до «Вибраного»,  
відбивають сорокарічний  
творчий шлях Олекси Ющенко,  
увесь тематичний і жанровий діапазон  
художньої палітри автора.*

Ю  $\frac{70403-085}{M205(04)-77}$  98—77

## ШЛЯХИ БЛИЗЬКІ, ШЛЯХИ ДАЛЕКІ...

Одну з своїх поетичних книжок Олекса Ющенко назвав «Сповідь». Сповіддю перед матір'ю Батьківщиною про шляхи далекі і близькі, про те, що пройдено й пережито автором і його ліричним героєм, можна назвати і все краще з творчого доробку поета: те, що складає основу «Вибраного».

Олекса Якович Ющенко народився 2 серпня 1917 року в селі Хоружівка на Сумщині. Закінчивши семирічку, вчився в Роменському сільськогосподарському технікумі, потім — у Ніжинському пединституті. Здобувши філологічну освіту, пробує свої сили як журналіст в газеті «Молодий комуніст» (Чернігів). У 1935 році на сторінках місцевих газет почали з'являтися вірші молодого поета. Журналістські дороги вели його в поля, до людей праці, які виборювали високі урожаї. Їм і присвячував свої перші твори.

У роки Великої Вітчизняної війни Олекса Ющенко був одним з редакторів радіостанції імені Т. Г. Шевченка в Саратові. Його кращі твори передавалися по радіо і засилялися в тил ворога окремими листівками, за що згодом поет був відзначений урядовою нагородою — медаллю «Партизанові Вітчизняної війни».

Мотиви мужності, високості духу радянських воїнів, героїв партизанської війни в тилу ворога притаманні віршам, що ввійшли до першої книжки поета «До рідної землі» (1945).

Один з віршів цієї книжки — «Пісня полонянки», — написаний 1943 року, став особливо популярним. Переданий радіостанцією імені Т. Г. Шевченка на тимчасово окуповану територію України, вірш Олекси Ющенко був покладений на музику народним співцем у Чернігівській області. Записана була «Пісня полонянки» і над далеким Одером, де виконували її на мотив «Орленка» радянські солдати.

Події Великої Вітчизняної війни, героїчні партизанські будні втілені в ряді інших поезій першої збірки. Запам'ятались читачеві і романтичний образ дівчини-партизанки, яка гине смертю хоробрих в бою з окупантами («Балада про дівчину з срібним волоссям»); і сестри-санітарки, котра

врятувала життя бійцеві на полі бою («Знов тебе я побачив у сні»); і постать мужнього командира саперів («Міст»).

Одна за одною виходять книги поета в повосенні роки. Широкий їх тематичний діапазон: переможне завершення Великої Вітчизняної війни, мирна звитяжна праця, духовний розквіт радянської людини, світле людське кохання. Про це свідчать і самі назви поетичних збірок — «Моя весна» (1949), «Сонячна дорога» (1950), «Над широким Дніпром» (1951), «У великому поході» (1953), «Зорі миру» (1954), «В коханні признаюсь» (1956), «Шляхи близькі, шляхи далекі» (1963). О. Ющенко активно, як і багато інших поетів, освоює теми сучасності. Основним геросм віршів і пісень майже всіх його збірок була і залишається людина праці. Ось епічний вірш «Цимбалісти-ковалі». Автор весело, з усмішкою розповідає про завзятих, з веселою вдачею трудівників. Ковалі ж не просто працьовиті люди, а й талановиті музиканти, що на весіллі «як заграють, заспівають,— в трьох районах чути їх». Але головне, на чому наголошує поет — це багатий духовний світ ковалів-цимбалістів, готових завжди віддати людям весь жар душі. І ними по праву пишаються односельчани.

Емоційна, забарвлена то радістю, то тихою задумою, мелодика його вірша — від кращих традицій фольклору, зокрема, народної пісні. Недаремно Максим Рильський, пишучи про поезію Ющенка тих років, помітив у ній впливи цієї народнопісенної стихії, відзначив закоханість автора і його ліричного героя в життя, красу рідної природи. Ці якості властиві, зокрема, таким його книгам, як «Люди і квіти» (1959), «Так починалось життя» (1960), «Краса землі» (1962), «Шевченко йде по світу» (1964) та інші.

У піснях-віршах спостерігаємо традиційні форми,— нерідко поет вдається до класичного катрена, з властивим для пісні приспівом, як, наприклад, у поезії «Льон — душі вогонь...»:

Вийду знов у поле я —  
Льон мій зеленіє.  
Виростай же, вирости,  
Цвітом засиній,  
Щоб побачив милий  
Світлу мою мрію,  
Щонайкращий подарунок мій...

Наспівність цих рядків цілком очевидна. Тому, звичайно, кращим віршам Ющенка судилося злетіти на крилах пісень.

Як поет-пісняр Олекса Ющенко працює з молодих років. У його поезіях, особливо ранніх, відчувається вплив М. Риль-

ського, почасти М. Ісаковського. Але передусім — пісенної творчості народу.

Для багатьох віршів, вміщених у збірках «Моя весна», «Сонячна дорога», «Над широким Дніпром» характерні дотепний гумор, властивий духу українського і російського фольклору, простота форми. І хоча поетові довелося переборювати певні тенденції риторичності, лозунговості, але, попри окремі невдачі, Юценко спромігся створити ряд цікавих пісень, що стали масовими, не втратили своєї актуальності і сьогодні.

У нього, як і в інших поетів-піснярів, помітне тяжіння до творів лірично-інтимного, побутового характеру.

Часто поет використовує притаманні народній пісні паралелізми й зачини («Падає з черешні вранішня роса, до роботи стала дівчина-краса», чи повтори-звертання: «Гей, дівчино, красен-цвіте, де тебе зустріти, мій коханий цвіте?» і т. д.). Або слова такої популярної пісні:

Над широким Дніпром,  
Над лужком-бережком  
Світить, світить сонечко молоде.

Лірична задушевність вчувається тут в кожному слові. Недарма пісня полинула над широкими просторами республіки і за її межами, уславляючи героїчну жінку-трудівницю Олену Хобту.

Колорит сільського життя у вірші передано яскраво й схвильовано. Звичайно, багато в чому успіх поезії, покладеної на музику, залежить від мелодії. Але не тільки. Мав рацію М. Ісаковський, який писав, що поряд з цим не менше значення має ідейно-художня сила вірша, бо ж коли рядки нустопорожні, крила музики «лопочуть марно».

У доробку пісень П. Майбороди — понад двадцять створених на вірші О. Юценка.

До речі, поет не тільки активно працює в жанрі пісні. Він бере також участь у дослідженні процесу розвитку пісенної творчості в республіці, про що свідчить його брошура «Пісня і праця» (1964).

А. Малишко тоді підтримав поета, який, досліджуючи пісенну творчість, наводив не тільки яскраві приклади мистецького вірша-пісні, а й піддавав критиці заримовані рядки бездушної, поширеної на той час, «співанки-частівки». Звертаючись до автора брошури, А. Малишко зауважив: «Приклади кращих пісень і прохідних «летючок» треба наводити хоч би тому, щоб ті, хто в якійсь мірі причетні до творення



пісні, пам'ятали про серйозність справи. Нещодавно я прочитав у газеті, що в польському місті Гоголіні збудовано пам'ятник пісні! Єдиний у світі. А на ньому написано... імена відомих героїв народних пісень. Вони символізують значення пісні в житті народу...»

У 1967 році побачила світ збірка «Україно, серце моє. Пісні та хори на слова О. Ющенка». До неї ввійшли вірші, музику на які написали відомі наші композитори: Л. Ревуцький, П. Майборода, П. Козицький, А. Філіпенко, С. Жданов, М. Дремлюга, Р. Савицький та інші. А композитор Р. Симович за однойменним твором О. Ющенка створив вокально-симфонічну поему «Карпати».

Продовжуючи роботу над піснею, поет водночас віддає багато уваги створенню віршів і поем, присвячених трудовим подвигам радянського народу.

О. Ющенко прагне проникнути у внутрішній світ людини праці, соціально-психологічно осмислити джерела трудової героїки сучасника. Ось, приміром, пише він про шахтарів, Прометеїв світла і вогню («Донбасівська молодіжна»), і ми відчуваємо тут напружену трудову атмосферу, у якій народжується подвиг молодих робітників, котрі недавно прийшли на шахту з Полтавщини — і вже змагаються в труді з досвідченими гірниками. Чи візьмемо образ іншого героя — професійного зодчого («Архітектор»). Що споріднює цей вірш з «Донбасівською молодіжною»? Безсумнівно ж — поетична наснага героїв у творчій праці. Адже й він, архітектор, скільки ліній вивів на ватмані, поки вималювалися контури омріяної краси!

Наче продовження цієї теми про красу трудівника сприймається вірш «Маляр», де зримо постає образ дівчини-робітниці, яка прискіпливо оглядає новий будинок — «тут славним людям жити». Тож —

Фарби добирає, мов іскринки,—  
Щоб колір — сонця переливи,  
Щоб не фарба — а зелена злива;  
Щоб вікно вбирало в себе очі,  
Щоб усі дивилися охоче.

І не даремно люди, зачудовані артистизмом роботи будівельниці, кажуть про неї: «Візерунки ті, повірте, вічні з-під руки Галини з міста Ічні».

Тоді ж, на початку п'ятдесятих років, автор змалював ще один образ юної трудівниці у вірші «Блискавка в руках» (збірка «В коханні признаюсь»). Можна по-різному ставитися до цього твору, можна закинути авторові деяку стри-

маність почуттів, але не відмовиш йому в щирості, ліричності манери, яка просвітлюється в таких характерних рядках:

...І назавжди у моїй уяві  
Спритна та співуча, наче птах,  
В блузі синій ти стоїш, ласкава,  
Блискавку тримаючи в руках!

На творчому шляху поета, особливо в ранній період, зустрічалися певні труднощі зростання. Часом деяким творам (зокрема в збірках «Джерела», «Над широким Дніпром», «Цвіт дружби») не вистачало гармонійного поєднання художньої умовності і філософського узагальнення. Іноді поет, прагнучи оперативної відгукуватися на події, не знаходив відповідних художніх засобів. Тому, бувало, й з'являлися з-під пера О. Ющенка речі слабкі, декларативні.

Та згодом його поетичні шукання стають більш послідовними і плідними. Поява збірок «Так починалося життя» і «Краса землі» викликала чимало позитивних читацьких відгуків і схвальних рецензій. У цих збірках, як і в книжці «Шевченко йде по світу», поет досяг якісно нового рівня художнього втілення ідейного задуму, хоч ще не звільнився подекуди від зайвої деталізації в живописанні явищ життя і природи.

Органічною для Ющенка, що характерно і для інших поетів, є публіцистична поезія — з її образною простотою і емоційною насиченістю. Його публіцистичні вірші присвячені актуальним політичним подіям, Батьківщині, Комуністичній партії, рідній землі. Кращим з ним притаманна висока патетика, чіткість думки. Наприклад, у вірші «Материне сонце» читаємо:

О серце матері недремне!  
Ти зводишся, ідеши в світи,  
Ти грієши землю не даремно.  
Усіх любов'ю просвіти;  
Любов'ю до життя і мрії,  
До сонцеликої землі...

Символічно: серце матері постає в поетовій уяві — як сонце, що дає тепло. В цьому — висока гуманістична місія людини.

У публіцистичному вірші авторові добре слугує розгорнута метафора, через яку розкривається велич матері-трудівниці, котра уособлює риси свого народу. Щоправда в деяких творах О. Ющенка давалася взнаки неоригінальність думки і образності. Однак поет вимогливо ставився до таких творів: він їх згодом удосконалював, піддавав вимогливій переоцінці.

Не можна поминути й того, що Ющенко в шістдесятих роках віддає данину темі героїки народу у минулій війні, розкриваючи діалектичний взаємозв'язок між подвигом ратним і трудовим.

Часто звертається поет до форми сонета в своїх роздумах про вітчизняну історію, про нашу сучасність і передусім про дружбу народів. Ліричний герой сонетів вбирає в себе кращі риси радянської людини, з її високим почуттям соціалістичного інтернаціоналізму. У книгах О. Ющенка багато віршів і циклів, написаних внаслідок мандрівок на Кавказ, до Латвії, Білорусії, Туркменії, Казахстану. Вони разом складають поетичний вінок братерству.

Уже в перше повоєнне десятиріччя автор вирішує цю тему у віршах, присвячених бійцям-фронтовикам, героїчним трудівникам мирної праці різних національностей Радянського Союзу. Наприклад, у вірші «Друже мій з Рязані» пісенно звучить монолог сапера з України про сердечну дружбу з росіянином Льюнею, з яким ділив навіл і радість, і горе. Дружба, скріплена в боях,— це високе почуття до глибини душі зворушує читача.

«Подарунки йдуть із Дону» — так назвав О. Ющенко вірш, адресований Михайлу Шолохову. Мов з проміння сонця, зіткано поезію любові до російського письменника, який щедро дарує людям патхненне мистецтво правди. «Він іде над тихим Доном — літописець і козак»,— пише автор. І знаходить точне слово, щоб донести до читача думку про великого друга України, в якого «книга — мов душа розкрита, що сторінка — борозна...». Дорога Шолохову українська земля, особливо ж Чернігівщина — «рідна мати звідти родом».

1955 року в Москві, перекладена російською мовою, вийшла збірка віршів О. Ющенка «Криниця». Провідна ідея всієї збірки — дружба народів. Біля криниці, наповненої джерельною водою, що б'є з самих підземних глибин, здавна сходилися дороги трьох братів народів — російського, українського та білоруського. І ніколи не вичерпаються джерела, які повнять криницю.

Нижною любов'ю до друга-білоруса зігріті рядки вірша «Калі ласка». Ці слова поет почув у Купалиному домі, і вони викликали в його серці хвилюючі асоціації: «Хочу, щоб слова такії на весь світ були відомі...» Вірш «Калі ласка» пізніше дав назву однойменній поетичній збірці, що вийшла в перекладі білоруською мовою у Мінську (1963).

Привертають увагу розповіді О. Ющенка про історичну Переяславську раду і Богдана Хмельницького, про Пушкіна

і Шевченка, про видатних діячів культури Грузії і Туркменії та інших республік.

Об'єднуючи твори у збірці «Слово до друзів» (1976) в певні ідейно-тематичні цикли, що виникли внаслідок багаторічних творчих зв'язків і контактів з побратимами-літераторами інших республік, поет послідовно, з публіцистичною наснагою розкриває важливі етапи становлення і зміцнення історичної спільності — радянського народу (цикли «Віщі зорі», «Дорожні сонети» тощо).

Характерною особливістю віршів про дружбу є щирість, лірична теплота, з якими поет звертається до своїх братів — представників різних національностей; чимало віршів написані мовби у формі пісні, позначені своєрідним звучанням («Чуваські мотиви», «Килим-пісня» та ін.). Автора захоплюють пасма гір, краєвиди Чаткальської долини в Узбекистані, північні вітри Прибалтики, могутній плин Волги і Дону... Дружба не знає відстаней. Від Пушкінських гір до рідного краю Єсеніна — всюди, де побував О. Юценко, його чарувала і природа, і краса людська.

Тонко передає поет, наприклад, спогад Павла Тичини про видатного поета Таджикистану А. Лахуті: «Далекі ж від Дніпра його путі,— де кручі Канева, а де Паміру вись, та як з'єдналися вони, переплелись» («Верховини дружби»). У цьому вірші — живий діалог з таджицьким другом, який, відвідавши Канів, захоплено писав: «Де взяти слів, де взяти кольорів, щоб душу змалювати яворів... Коли, якому пощастить перу воздати славу вічному Дніпру?»

У циклі «Дорожні сонети» оживають оновлені степи Кос-Аралу, хвилі Сирдар'ї, що в них вчуваються голоси Абая і Шевченка — славних сипів двох народів. Цільні враження виносить поет із подорожі до Туркменії, бо ж «земля Шевченка й моя з туркменською немов сестриця». Сюжет вірша «В гостях у народного письменника Туркменії Берди Кербаєва» простий, але хвилює читача.

У березні 1972 року в Апхабаді було відкрито пам'ятник Тарасу Шевченку. Делегація України привезла з Канева землі на туркменську землю. Про цю визначну подію в культурному житті нашої країни Юценко схвильовано розповів у вірші «Земля рідниться...». У ряді поезій на теми братерського єднання — наскрізна думка: всі наші народи, згуртовані навколо Комуністичної партії, віддають свої творчі зусилля великій меті — будівництву комуністичного суспільства.

Було б несправедливо нічого не сказати про лірику

кохання, а також любові до природи, твори, які посідають помітне місце у доробку поета.

Подекуди кількома рядками пейзажу, побутової картинки автор викликає в уяві читача мальовничі красиви землі радянської, довколишньої природи — згадаємо хоча б такі рядки з вірша «Сула»:

Забринів, як ранку посланець,  
На очеретині промінець.  
Срібна крапля падає з весла,  
Грає самоцвітами Сула.

Частіше Юценко творить вірш на якійсь конкретній деталі, на конкретному спостереженні. Він чутливий до пташиного гомону в лісі і до шуму дібров, до зачарованої Десни, чистого українського неба та його золотих зір (особливо щедро розсипаних у книзі з поетичною назвою «Рідні зорі»), до індустріальних пейзажів Донбасу і Запоріжжя... У Юценка пейзаж невіддільний і від особистих переживань, у ньому завжди присутнє життя з усіма характерними прикметами епохи.

Тонке відчуття природи засвідчують часом свіжі, несподівані поетичні образи («Дощ», «Осінь», «Озеро Нароч», «В моїй кімнаті» тощо), хоч іноді до певної міри знижується поетичне звучання повторюваністю деяких образів, іноді неточністю рими.

Про розмаїття художньої палітри Юценка в реалізації теми природи можна, безперечно, говорити окремо й ширше. Тут хотілося б відзначити одну її важливу особливість: внутрішню емоційність малюнка. Вельми показовою в цьому плані видається картина степу:

Дорідний колосок нагнув стебло.  
Ввійшли в зернину сік землі, й тепло,  
І праці нашої рясний та щедрий піт.  
Тут ще недавно на стеблинах цвіт  
Гойдавсь непоказний. І все летів  
Пилок, як хмарка, в широчінь степів.  
*(«Дорідний колос»)*

Спостереження у поезії Юценка втілені предметно, багатогранно. Майже за кожним малюнком у нього стоїть людина з її думками, переживаннями. Ось, приміром, ще одна картина степу, позначена внутрішнім динамізмом:

Я не хочу золота, золотих видінь,  
Бо на полі чисту бачу золотінь,  
Навіть позолочену від стеблини тінь...

Смага, позолота впала на ячмінь.  
Хліборобський сину в сонячних степах,  
Смага, позолота на твоїх руках...

(«Золото хлібороба»)

Про що б не писав автор — про працю й подвиг на колгоспнім полі, про буйновіття садів, що розквітають завдяки піклуванню сільських мічурінців, про щастя трудівника, красу взаємин — відчувається його гаряче, закохане в життя серце. Особливо це помітно у збірках «Материне сонце» (1965), «Вирій» (1969), «Рідні зорі» (1972).

Разом з тим критика свого часу справедливо вказувала на деякі художні прорахунки у віршах збірки «Джерела», присвячених темі природи й кохання. Констатувалася відсутність внутрішнього драматизму, руху почуттів.

Та все це, можна сказати, винятки з поетичної практики Олекси Ющенка. Коли читаєш сьогодні найновіші його збірки («Рідні зорі», «Слово до друзів»), переконуєшся, що автор ішов до свого зростання шляхом пошуків, самовдосконалення.

Перу О. Ющенка належать сатиричні мініатюри, пародії — здебільшого на мистецькі теми. Писані «дружнім пером» його гумористичні твори, хоч часом і приперчені, носять принциповий, доброзичливий характер. Кращі твори цього жанру і складають збірку «Дружнім пером. Мініатюри, пародії, жарти» (1973).

Активно працює поет і в інших жанрах літератури. Прозові твори — нариси, етюди, зарисовки про літературу й природу — склали книжку «Безсмертники» (1974), яка здобула схвальну оцінку республіканської й союзної преси, знайшла відгук в Білорусії і Прибалтиці. Ось як сам Ющенко мотивує назву книжки: «Безсмертники надовго зберігають барви, бо в їх стверділі пелюстки увійшов промінь сонця... Творці слова — безсмертники, в яких щасливо злилися барви й пахощі краю. Лише такі безсмертники не підвладні часові й забуттю». Зміст цього визначення автор і розкриває в своїй цікавій публіцистичній розповіді. У книжці ведеться своєрідний — уявний, художній — діалог з Рильським і Тичиною, Довженком і Сосюрою, з кобзарем Вересаєм та співцем-бандуристом Ёгором Мовчаном, чуваським поетом Педером Хузангаєм, іншими діячами літератури й мистецтва, мислителями і зодчими нової культури. Автор відтворює своїх знатних сучасників в процесі живих роздумів про чудо землі — природу, про те, як вона благотворно впливає на життя людини, як сторницею віддячує їй за безнастанне піклування та охорону. Прикметно: читаючи нариси, етюди,

спогади цієї книжки, помічаєш нову грань поета-оповідача. Саме цим приваблює його лірична проза.

Помітне зацікавлення О. Ющенка і творчістю, близькою до літературознавства й критики. Наслідком цього є його дослідження творчості ряду українських радянських поетів-фронтовиків, які загинули в боях проти фашистських загартників (М. Шуть, Ф. Швіндін, П. Артеменко). О. Ющенко упорядкував і підготував до друку збірку творів «Поетична та музична народна Київщина», уклав книгу спогадів письменників, журналістів «Про Олексу Десняка» (1972), написав вступне слово до неї. Цю потрібну роботу — збирання і видання матеріалів про життя і творчість майстрів слова — поет-дослідник вважає для себе почесним обов'язком.

Слід відзначити творчу активність Ющенка в галузі поетичного перекладу з російської, білоруської, киргизької, чуваської та інших літератур народів СРСР.

В Чувашії була видана збірка віршів Ющенка «Слово про дружбу». Його поетичні твори, що увійшли до виданих російською мовою збірок «Криница», «Зеленеют дали», «Соловьи рассветные», перекладали відомі російські поети А. Асєєв, Л. Озеров, М. Ушаков, Л. Вишеславський, Є. Винокуров та інші.

У 1952 році за написання художніх творів про чуваського поета Мішші Сеспеля та за активну участь у виданні творів Сеспеля на Україні, О. Ющенко нагороджений Почесною грамотою Президії Верховної Ради Чуваської АРСР. У 1976 році йому було вручено Почесну грамоту Президії Верховної Ради Білоруської РСР за плідну роботу по пропаганді досягнень радянської соціалістичної культури серед трудящих Білорусії і в зв'язку з успішним проведенням Днів літератури і мистецтва УРСР у БРСР, учасником яких був поет. В 1975 році він стає лауреатом літературної премії «Золоте поле», встановленої колгоспом імені Леніна, Бородянського району, для письменників Київщини за краще відображення в літературних творах життя колгоспного села.

Впродовж сорока років творчого шляху Олекса Ющенко всю силу свого обдарування віддає служінню рідному народові, черпаючи натхнення в самій гущі бурхливого життя, і «Вибране» поета — яскраве свідчення цьому.

*Михайло ЛОГВИНЕНКО*

# ПОЕЗІЇ



*Із збірки*  
*«До рідної землі»*  
*1945*

ВЕСНЯНИЙ ЕТЮД

Немов гусята, розбрелися  
Кульбаби жовті у траві...  
На них хлопчина задивився,  
Почав скликать. Але живі,  
Маленькі цяточки в долині  
Не чули й не хотіли знать  
Людської мови. Той хлопчина  
Прийшов загонить гусенят.

Він потім дзвінко розсміявся,  
Та й як не розсміялись тут,—  
Простоволосий здогадався,  
Що то кульбаби вже цвітуть!  
Одна, і третя, і десята,  
Здавалось, бігли до Сули,  
Такі ж, як гусоньки-гусята,  
Що теж до річки побрели...

*1938*  
*Хоружівка*

\* \* \*

На березі Десни рибалка спочиває  
і варить юшку. Синій дим повис,  
Із вогнища іскрини злотограєм  
Злетіли, зірочками розцвілись  
І раптом згасли, осліпивши очі,  
Натомість вгору скільки їх летить...  
...Я піснею, мов іскоркою, хочу,  
що темінь пронизала опівночі,  
Знак по собі в народі залишить.

*1940*

## ІЗ ЦИКЛУ «ЧЕРНІГІВ ГОРИТЬ»

\* \* \*

Вдарила в будинок, струснула  
Бомба стіни, камінь рознесла.  
Пил розвіявсь, пустокою війнуло.  
Вечоріє. Наплива імла.

На уламках, на руїнах сірих  
Задзвонив годинник, як завжди...  
Час іде. Не вбита наша віра,  
Що не стримати життя ходи.

1941

\* \* \*

Схрестились, як мечі, прожектори вгорі —  
«XX вік» — накреслено у небі.  
«XX вік» — шумлять ліси, бори,  
«XX вік» — на вікнах дітвори  
З паперу витвір... Так віднині треба:  
Щоб скло не сипалось від гуркоту громів.  
«XX вік» — кричать гудки заводів.  
Повітряна тривога. Рев гудків.  
І навхрест два мечі рука чиясь розводить  
І зводить поміж хмар. І рветься далина...  
Так почалась війна.

\* \* \*

Ще в кожного в уяві дим пожежі,  
і хліб горить в степу, й міста горять,  
їх сподівання, і стежки, і межі,  
їх предків слід... В очах — огнів моря.  
Діди мовчать і голови поволі  
підводять: знову станція нова.  
І звідусіль незнане досі поле —  
мов кличе їх — до нас, до нас! — жнива...  
Вони курили мовчки і надсадно.  
Один із них сказав: — Дерев чортма;  
посадимо, а то без них не ладно...—



Я придививсь — та це ж сусід Кузьма!  
Заговорили. Мовчимо. Та потім  
мій дід не стерпів: — Звісили носи,  
журіться вголос, — їсть і так скорбота,  
і не відходить, скільки не проси.  
А вголос пожуритися корисно...  
Якийсь учений так писав колись... —  
Онука взяв і до грудей притиснув:  
— Дарма що пуп'янок, — іч, зажуривсь! —  
Дід невгамовний. Поглядає скося  
мале на нього. Дід моргати взявсь,  
ще й бородою сивою затряс,  
а там — малому кутав ніжки босі,  
І «пуп'янок» одвітно засміявсь.  
І стало веселіше. Всі зітхнули  
полегшено... Як степ після громів...  
Жінки немов з тяжкого сну проснулись  
і стали годувать малих синів.

1941

## ПІСНЯ НЕ ВМИРА

Зимою в степовому Казахстані  
Звучала наша кобза і домбра.  
І раптом — Петрусенко! Так, Оксани  
Я чую голос. Пісня не вмира  
Мого народу, а звучить, лунає,  
Й співець живий на заході, і тут,  
В пісках, між гір, у степовому краю,  
Бо дружби пагінці й на камені ростуть.

Казах вслухається в мотив Славути-краю  
І каже у захопленні «жакси!»...\*  
А потім сам заграє, заспіває  
Про час новий і про старі часи.

...І знову патефон. І рідні звуки  
Лунали: «Місяченьку, не світи...»  
Де б я не був, не знатиму розлуки,  
Бо в серці, пісне, у моєму ти.

---

\* Ж а к с и — гарно (казах.).

В далекому такому Казахстані  
Озвалась кобза й степова домбра...

І раптом — Петрусенко! Так, Оксани  
Я голос чую!

Пісня не вмира.

1942

\* \* \*

Стану, подивлюся я на хвилі Волги:  
— Де ж ти, краю милий, де моя рідня? —  
І як у дитинстві б'ють Дніпра пороги  
уночі і звечора, щодня...  
Тінь по хвилі — хмарка білосніжна, довга —  
І — немає: вітер на крилі підняв.  
...Не близька дорога до мого порога —  
в сні ж переступаю тихо якомога,  
В отчий дім заходжу я щодня...

1943

\* \* \*

Викарбовуймо пісні серцями,  
кров'ю викарбовуймо слова,  
щоб добірним зерном, пагінцями  
наша правда проросла жива.

Як його жадають, ловлять друзі  
і на пам'ять у серця беруть.  
То ж воно — смертельний ворог тузі,  
то ж із ним — у битвах легша путь.

І коли бентежний голос лине:  
«Слухайте, і сестри, і брати,  
промовля Радянська Україна!» —  
слова кращого у світі не знайти.

Як його жадають, ловлять всюди,  
як вслухається окрадена земля:  
слухайте, нескоренії люди,  
Україна промовля!

23.VII 1943 р.

Саратов,

радіостанція ім. Т. Г. Шевченка

\* \* \*

Вони втікали. По слідах звірів  
Йшло воїнство із грізними мечами.  
...Ще смолоскипом у степу горів  
Вітряк, підпалений проклятими катами,  
Грозив на захід. Із руїн похмурих  
Руками-крилами підводився з огнів,  
Іскрини падали, злітали. Шаленів  
Щохвилі вітер. Здійнялася буря.  
На чорний захід іскри понесло.  
Вони, мов куль трасуючих намисто.  
Брати проходять степове село,  
І в їх очах руїни, даль імлиста.  
І руки обгорілі вітряка,  
Розпластані у чорній каламуті,  
Кривавляться...

Хоч путь і не легка,  
Але одна. Не станем на розпутті.  
Туди, туди, де іскри одцвіли,  
Злетівши із пожарища під вечір,  
Туди, де пасма мороку-імлі,  
Де навіть дуб у землю сів по плечі.  
Вони втікали. Та по їх слідах  
Розплата йшла і меч горів розплати,  
І настигав, і розбивав у прах.  
І з дуба черногуз, віщун життя крилатий,  
Дививсь — не впізнавав — все ожива навкруг.  
— Це ж і на нашій вулиці настало свято! —  
Сказав плугатар, лагодячи плуг.

1943

Звели вже міст через Донець  
І поїзди летять мов стріли.  
І мати знову навпростець  
Іде до станції. Зустріла  
Мене, чужого, і пита:  
«Чи ти не бачив де в дорозі  
Мого синка... Ані листа  
Нема від нього. У тривозі  
Отак живу. Ходжу одна...  
Зустріну, може, — бог те знає!  
В Дінці води — немає дна,  
А в мене і сльози немає...»  
Вона лишилася одна —  
Вже другий рік як син загинув.  
Який це раз іде вона  
Із думкою: зустріну сина!  
І тихо йде назад стара,  
Зажурена як осінь, квола.  
Думки, немов янтар, збира  
І не збере — розсипле долу...  
І, мо', тому, що на ріку,  
На воду надивилась ясну —  
Одна сльозинка на щоку  
Покотиться, мов іскра згасне.  
А поїзд, відпочивши мить,  
Десь за Донець мостом помчиться.  
І серце знову защемить,  
І знов надія заіскриться...  
Йй нікого тепер стрічать...  
Та завтра, як сьогодні, знову  
До поїзда у той же час,  
З букетом прийде волошковим.

1943

## ДНІПРОВСЬКИЙ КРАЙ

Труханів острів. Прозолоть кущів  
і ягоди осінньої кровинка.  
Боєць ступив на жовтий віск пісків.  
Боєць давно ішов без відпочинку.  
Та втома де поділася. Яснів  
Дніпро перед очима — свіжо, дзвінко.  
Як зачарований, як зацікавлений став  
і, наче в сні здоровому, глибокім,  
Вдихав забутий запах рідних трав —  
без них пройшли два роки, довгі роки.  
Очима, серцем все, усе вбирив.  
Отак стояв би цілий вік, нівроку.  
Де Володимирська — піднявся вітер дуж,  
Він бачить — ніби мати йде по гірці,  
І чує: силу всю свою напруж...  
Він бачить: кров горить на тій он зірці,  
Він чує в журнім леготі кущів:  
там ждуть батьки, там сльози матерів...  
За мить відчув любов землі гарячу  
і рідний вітер, Україно, твій.  
— Тобі, мій край, любов палка юнача!  
Вій, вітерець, мій рідний вітре, вій!  
За вас я тяжко ворогу віддячу! —  
І все припишло навкруги, неначе  
хотіло першим в час оцей побачить  
народження своє, світанок свій.

## БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

### I

Кінь вершника суворого проносить,  
Здається — мить — і полетить як птах.  
І слово гетьмана звучало: «Досить!  
Тепер ми ворога розвіємо у прах!»

Тремтить чужинець і пощади просить.  
І сковує його смертельний жах.  
І — шабля в шаблю — добре креше, косить...  
Ген чорний ворон блудить по жнивах.



...Дзвенять копита. Гул порогів десь.  
— Сини мої! Як в давнину б'єтесь!  
Кінчайте всіх, нехай не буде зла!

І на коні сидить немов живий.  
А булава — на північ: брат з Москви,  
Підмога звідти жадана прийшла.

## II

Навколо хмари. Вітер злий голосить,  
І рветься, й стогне. Сорок третій рік.  
І раптом — сонце. Хоч проміння косе,  
Але весною мій народ нарік

Цю незабутню дату в пізню осінь, —  
Вона цвістиме у серцях навік.  
Вже сіру муть змінила чиста просинь  
І радість б'є, немов дзвінкий потік.

А там, на площі, полум'я заграв  
І вершник мчить, він булаву підняв —  
На ній відбивсь огонь, і вершник мовив:

— Прийшло визволення! Росії син,  
Як і тоді, із нами вічно він,  
Йому уклін, нескорені братове!

Із збірки «Моя весна»  
1949

ЛЕНІН НА БРОНЬОВИКУ

...На грізнім, на важкім броньовику  
Стоїть Людина — вся порив, напруга.  
І змах руки, простертої вперед,  
Навіки в пам'яті моїй закарбувався.

Вітри роздерли хмарну каламуть  
І табуном здичавілим несуться.  
Що не траплялося на їхньому шляху —  
Зривали, кидали, і — далі, з лютим ревом.

Та обминають броньовик вони  
Й на нім Людину: навіть не схитнули, —  
Здивовано спинилися гуртом  
І з заздрістю поглянули у вічі.

Високе чоло. Погляд — у віки,  
У світлу вічність. Незборима сила!  
...В невиданім розгоні броньовик,  
На повний зріст стоїть на нім Людина.

Таким я бачу Леніна. Таким  
Його побачать правнуки далекі,  
Під рокотання грому, що потряс  
Всю землю, мов одне гаряче серце.

Як монумент найбільшому з великих,  
Понад планетою підвівся броньовик.

\* \* \*

...Давно бригадиру не спиться —  
Йде в поле, в світанкову тьму.  
Спізнилася жайворон-птиця  
Послати вітання йому.

У жменю землі взяв пухкої,  
Слід чорний з руки не стира.  
Тепло відчуває рукою.  
І мовить: — Пора вже, пора!

...Хоча всі машини готові,  
У кузню приходять коваль —  
Леміш запасний, підкови  
Готує. Виблискує сталь

Трофейна, з ворожого танку!  
Побіля кузні леміш  
Проміння погожого ранку  
Зловив на відгострений ніж!

..Від сну прокидається поле,  
Гукає, співа далина.  
Лисніє чорнозем навколо,  
Струною ляга борозна.

Виходить артіль, як на свято.  
Над полем — легкий тепловій.  
За борозною — десята...  
Як любо проходить по ній!

Немов розгорнулись баяна  
Широкі міхи на полях!  
Всі борозни сонце огляне,  
І цвіт нерозкритий запах,

Той цвіт, що в труді розквітає,  
Той цвіт, що звітує весні,  
Той цвіт, що високим врожаєм  
Віддячує за трудовні!

Ти скільки таїш в собі сили,  
О земле! Тебе розпізна  
Лиш той, в кого руки умілі,  
Чия простяглась борозна,

Хто спокою, сну не бажає,  
Хто серцем тебе полюбив.  
Йому твої скарби — врожаї  
І радість небачених жнив!

Листоноша іде,  
Відкриваю двері я.  
Щоб листи підрахувати —  
Треба бухгалтерію!

Майже всі оті листи  
Славлять очі карії.  
Щоб на їх відповіді —  
Треба канцелярію!

Пишуть часто: — Ваш портрет  
Бачив у газеті я.  
Душу й серце б вам віддав,  
Дорога Секлетія!

Вирішили ми гуртом:  
Добре будь веселими!  
Треба пісню нам таку,  
Щоб ходила селами;

Щоб на кожен лист вона  
Могла відповісти,  
Тим, хто нас хоч трохи зна,  
Подавала вісті.

Вже чимало в нас пісень,  
Буде й ця не лишньою.  
Дехто пише тричі в день,  
Називає вишнею...

Назива трояндою,  
Черешнею спілою...  
А іще, пригадую,  
Називає милою...

Ви не гнівайтесь за те,  
Що не одписали:  
На всю гору тих листів  
В нас часу замало.

Нам писати не з руки,  
Вибачити просимо —  
Кличуть в поле буряки,  
Рано йдемо росами.

Буде осінь золота  
З вечорами синіми —  
Приїжджайте без листа  
Ви тоді машинами.

Приїжджайте в добрий час  
Власною персоною —  
Як нема ж машин у вас,  
Можна й пароконною!

...А тепер не шліть листи  
Про очиці карії!  
Щоб на їх відповісти,  
Треба канцелярію!

\* \* \*

Дорідний колосок нагнув стебло.  
В зернину сік землі й тепло ввійшло  
І праці нашої рясний та щедрий піт.  
Тут ще недавно на стеблинах цвіт  
Гойдавсь непоказний. І все летів  
Пилок, як хмарка, в широчінь степів.

Не пустоцвіту барви золоті  
Нас ваблять і чарують у житті.  
Ми квітку жита любимо за те,  
Що в ній зачато зерно золоте.  
Земнії соки й наших серць тепло  
В зернину кожну щедро увійшло.  
...Дорідний колосок нагнув стебло.

### ШАХТА «МАРІЯ»

Спалена, розчавлена  
Тут земля була:  
Степ рудий, здичавілий —  
Жодного стебла.

І вдивлявся ранок  
В далечінь сліпу,

Тільки вітер танок  
Кружеля в степу.

В мовчазному, голому —  
Жодного стебла...  
Чорними півколами  
Наплива імла,

Наплива і кутає  
Струпи земляні...  
Сновидою лютою  
Тіні в далині.

Мертвий шурф... У мареві,  
В забутті німім,  
Як застигле варево,  
Терикон над всім...

Та важкій мовчанці  
Надійшов кінець:  
Повертали вранці  
Люди навпростець.

...Червоніє променем  
Прапорець копра.  
Чути в дружнім гомоні:  
— Воскресить пора!

Ранок радіє,  
Голоси впізнав.  
— Здрастуй, «Маріє!» —  
Хлопець проказав,

Ніби милій дівчині,  
Що завжди любив,—  
Шахті покаліченій  
Серцем говорив.

...І рудому й голому  
Степові не будь!  
Спрагу праці втолимо —  
Вишні зацвітуть!

Яблуні півколами  
Наш закриють дім.  
...Ранок поринає  
В співі молодім...

## ВЛАСІВНА

...З вугіллям поїзди спішать через мости,—  
Так рік за роком в далеч поспішає.  
Вам 50. А більше двадцяти  
Пройшло на шахті у донецькім краї.  
Шахтарська мати, вперта трудівнице,  
Вам часто, знаю, від думок не спиться.  
Всю вашу путь  
Так хочеться збагнуть,  
Хоч ви собі звичайна лампівниця.

Коли б усі узяти ліхтарі,  
Що з ваших рук приймали шахтарі,  
Коли б поставить тісно їх в ряду,  
Немов яскраву зірку до зорі,—  
То стрічка сяйва в мерехтливій грі  
Переплела б всю землю молоду.

На кожній лампі ваших рук тепло,  
Всю землю б ваше світло залило.  
— Докіє Власівно! — на шахті вас зовуть.  
— Матусе! Здрастуй!

— Сину, в добру путь!  
— Докія Власівна! — хтось ім'я повторя,—  
Ви в підземеллі освітили шлях!  
Завжди ж бо ваша лампочка-зоря  
Чи на ремні, чи у міцних руках.  
...Вогненна стрічка через ввесь Донбас  
Із ваших ламп шахтарських простяглась —  
Коли б поставити в одному їх ряду,—  
Переплела б всю землю молоду.  
— Докіє Власівно! — на шахті вас зовуть.  
— Матусе! Здрастуйте!

— Сини! В щасливу путь!

## РІДНА ЗЕМЛЕ!

Як шумить взеленена діброва!  
Що нашіптує пестливий вітерець!  
Воїн гвардії  
Іван Підкова  
Йде не шляхом — стежка навпростець  
В холодку побігла барвінково...  
Йде по ній визвольник і отець.

А як вийшов із діброви в поле —  
Замигтіли роси. Пшениці!  
Це ж не бачив він поля відколи,  
Не держав кісся в своїй руці.  
Взяв, погладив золотистий колос,  
Посмішка засяла на лиці.

Все йому радіє, все вітає...  
Ген і рідне унизу село...  
Землю рідну, рідні небокраї  
Бачить він... Повернення прийшло!  
...А земля, мов квітка, розцвітає  
Так, неначе битви не було!

Рідна земле!

...Із села стрілою  
Діти гамірливі. Курява  
Піднялась густа перед тобою  
Так, немов завіса димова!  
— Дядьку Йване! — кинулись юрбою,  
Виплеснувши радісні слова.

Рідна земле, вільная землице!  
Я тобою мріяв кожну мить...  
Зустрічать дружина й син біжить,  
Йдуть старі, і юні, й молодичі,  
З чаркою, із хлібом-сіллю йдуть  
Випити за славному, добру путь.

...Тісно в хаті на краю села,  
Де розлука довго так жила!



## В НОВІЙ ХАТІ У ГУЦУЛА

Всі Карпати  
Вість почули:  
В новій хаті у гуцула,  
Що живе край полонини,  
Народилася дитина.

Вість почули  
Всі Карпати  
І майнули  
В нову хату.

— Ну, лиш, мати,  
Нам за сина  
Подавати по чарчині!  
Подавати,  
Підіймати!  
Славен батько,  
Славна мати.

День такий  
Хіба не свято?  
— Куме, лий!  
— Чи не багато?  
— Не багато! —  
Каже мати.—  
Це ж за сина  
Северина!  
Щоб щасливий  
Та вродливий  
Зріс на славу  
Батьківщині!  
...Вість почули  
Всі Карпати.  
Як в одній  
Вміститись хаті?  
І у вікна гори сині  
Задивились в цю годину.  
Всі простори  
Заглядають.  
Сили хлопчику  
Бажають.

Не нарадується батько,  
Не нарадується мати...  
— Треба, люди, для порядку  
І дитині чарку дати.  
Звісно, п'ить вона не буде,  
Так, пригубить.  
Правда ж, люди?

— Правда! — кажуть, у дзвінок  
Наливаючи медок.  
— А тепер хай п'є з дзвінка  
Щоби річ була дзвінка,  
Щоби голос, як дзвіночок,  
Як стрімкий  
Гірський  
Поточок!  
Звісно, п'ить воно не буде,  
Так, пригубить.  
Правда ж, люди?

...Вість над горами лунає,  
Трембітар людей скликає:  
— В новій хаті у гуцула,—  
Чи ви чули,  
Чи ви чули? —  
Народивсь на славу син!  
Хай росте щасливий він.

...Вість почули всі Карпати...  
Як в одній вміститься хаті?  
— Як не в хаті — на подвір'ї,  
На високому узгір'ї!

...А у вікна,  
На дитину  
Задивились  
Гори сині.  
Всі простори  
Заглядають,  
Сили хлопчику  
Бажають.

1947

## ВИНОГРАД

Тремтять проміння, мов ясні крилята,  
Схиляється дозрілий виноград.  
Господарю шумлять старі Карпати,  
Широколистий уклонився ряд;

Дозрілі грона тягнуться до нього,  
Торкаються коханої руки...  
Після важкої славної дороги  
Він до роботи взявся залюбки.

Тобі, тобі землі оця данина,  
Ти землю силою своєю захистив,  
Тобі, народів непоборних сину,  
Цих кольорів веселих перелив.

Ти землю оросив своєю кров'ю  
І недаремно пролилась вона:  
Земля дарує виноград з любов'ю,  
У ньому краплі сонця і вина.

В легкім серпанку вікові Карпати,  
З гірського джерела веселка п'є.  
Виходь, матусе, виноград збирати —  
То щастя визріло омріяне твоє!

## ЗУСТРІЧ

...І от він — Чернігів. Він це,  
Хоч важко його впізнати.  
В серці гіркот по вінця  
В зустрічі мить налято.  
Так. Він це. Зустрілися взимку.  
Йду між руїнами знов я.  
Раптом з провалу будинку  
Лезо, обагрене кров'ю,  
Місяця лезо холодне,  
Мов кресонуло щосили  
І потонуло в безодні  
Цегли, каміння, що снили.

Вітер сніг кидає рвійно.  
Марево плутаних ліній

Крис і кутає іній,  
Щоб приховати руїни.

Холодно. Вітряно. Сніжно.  
Гріє далекий спомин:  
Там, де худючий комин  
Шию витягує смішно,

Там, пам'ятаю, будинок  
Поміж дерев красувався...  
(Спомини гучно годинник  
Порахувати взявся...)

Холодно. Вітряно. Сніжно.  
Серця ж ніщо не остудить:  
Дівчино, подруго ніжна,  
Наша любов не заблудить,  
Нас не мине і не кине,  
Не пролетіти їй мимо,—  
З нами вона й по руїнах  
В щастя, у свято ітима.

...Вже і світанок. Сьогодні  
Радісне світло побачим.  
О, зустріч з містом холодним,—  
Зустріч з коханням гарячим!

## НА ДЕСНІ

Плоти ідуть...  
Плоти пливуть по синій  
Поверхні річки: то сплавляють ліс.  
І павутиння, як зимою іній,  
Обсновує, мережить верболіз.

Плоти ідуть...  
Деся тесля у чеканні,  
Сокиру нагостривши, вигляда,  
Облюбувавши місце на світанні,  
Де хата виросте, де радість молода  
Озветься струнами в душі переболілій...  
По берегах дуби шумлять. Гудуть  
Високі сосни. Пахне хміль доспілий.  
Плоти ідуть...

## СІНОЖАТЬ

Соковиті, свіжі та зарошені  
Грають трави — оксамит і шовк.  
Луг, здається, аж до неба просині  
Підійнявся голівками квіток.

Сталь дзвенить від приторку мантачки,  
Звук прорізає тишу і повис  
Понад лугом...

Обізвалась качка  
Ліворуч, де плавні простяглись.  
Гострі леза врізались. Росисті  
Падають покоси трав'яні:  
Наче рушники лежать барвисті.  
Коники сюрчать в гущавині,  
Мов тривогу б'ють!

А промінь блиска,  
Доторкнувся коси, розсипав жар,  
Впав у річку, ніби у колиску!  
Самоцвітами засипав яр.

Дзвін переливається і лине,  
Пахнуть трави, в сонці сіножать.  
Із рясними квітами калини  
Гамірливі дітлахи біжать.  
— Іч, розщебетались карапузи!  
Цілий день у лісі та у лузі!  
Ну, лишень беріться з того краю  
Та перегорніть вчорашній вквіс! —  
Вітер навіть не випереджає —  
Тихо поплуганився під ліс!  
...А за ними — лиш трава прим'ята —  
Повнеслися, слід лишивши свій...  
Дідові здалось: бджолиний рій  
То загув, якого не спіймати!

Блискає коса, четверта, п'ята...  
Б'є мантачка. Шелестить трава.  
Никнуть шати та й на сіножаті,  
Жайворонок срібло розлива.

## КРИНИЦЯ

...Де трьох республік сходяться стежки...

Коли тиша і спека, бо сонце в зеніті,  
І повітря стоїть і ні хмарки нема —  
Отоді вже й спочити. Косі не дзвеніти:  
Брав косар на плече і рушав з усіма  
До ясної криниці напиться водиці,  
Із лица, що засмагло, стираючи піт.  
Три шляхи підбігали до тої криниці,  
Що невідано скільки існує вже літ.

Далечінь голуба...  
Явір зелен та верба,  
А під ними — криниця,  
Ой студена водиця!

А вона мов раділа, зачувши розмови...  
І для всіх вистачало у неї щедрот.  
На старезному зрубі прибив хтось підкову.  
«То на щастя, на долю!» — говорить народ.

«Пийте добре здоров'я!» — сказала б з любов'ю,  
Якби вміла вона. І неначе з глибин  
Джерело промовляло: «Добре здоров'я!»...  
«Наче трунок п'янка», — говорив не один.

Три шляхи пробігали повз неї далекі  
І зникали в пилу відшумілих століть.  
З трьох шляхів приходжали у спасівську спеку,  
Щоб водиці попить, щоби спрагу втолити.  
І хвалив білорус, і хвалив росіянин,  
Бо ж вода — як смачний та цілющий напій.  
Українець із глечика вишеньє достане:  
«Пригощайтесь, люди!»

І скільки тут мрій  
Повідали друг другу. А потім, набравши  
Той у тикву чи в глечик з криниці води,  
Помантачивши коси, йшли на поле, як завше,  
Щоб і взавтра навідатись знову сюди.

Та у полудень раз косарі посмутнілі  
Йшли без кіс попрощатись, йшли звідусіль.

«Що ж: війна так війна...»

І, здалось, помутніла  
Срібно-ясна глибинь серед сонячних піль.  
І в жаркім бойовищі — незрівняна спека! —  
Йшли обіруч, як браття, три косарі,  
І ввижалась криниця близька і далека,  
Ниви довгі і вишні у власнім дворі.  
Легше стане, коли поміж димом їдучим  
Прохолоду згадаєш — і спрага втіка,  
І вже туча гнітюча — яка вона туча!  
Легше стане тверда, наболіла рука.

...Це насправді, брати мої, це вже не сниться:  
Чисту воду п'єте і в баклаги взяли.  
І шоломи відбились в зраділій криниці:  
«Пийте добре здоров'я! Здорові були!» —  
Мов сказала вона, заплескавши в долоні...  
Свій уклін віддали їй: «Здорова була!»  
А до неї верба свої пагони клоне,  
А про неї пісні — від села до села.  
Повалили кремезного, доброго дуба  
І сокири дзвенять в мозолястих руках.  
Ще такого криниця не бачила зруба...  
Цей стоятиме, певно, нетлінним в віках!  
І за неї пили по чарчині, по другій:  
«Будь здорова! — казали. — За тебе — до дна!»  
Ми з тобою жили і не знали недуги». —  
...З трьох доріг виходжала одвічна рідня.

Далечинь голуба...  
Явір зелен та верба,  
А під ними — криниця,  
Ой студена водиця!

## МАЛЬВА

(М. Коцюбинський на Капрі)

Тут орхідеї і тюльпани,  
Тут квітів скільки запашних!  
З-за моря сонце полум'яне  
Зійшло, всміхається до них.

Весь острів — то квітник неначе,  
Стобарвно в мить одну розцвів.  
...А він, замислений, не бачить  
Оту красу. Не чує спів...

Рибалки хата. Ненароком  
Спинився зір: це ж мальви цвіт!  
Швидким наблизився він кроком,  
Вклонився, мовивши: — Привіт!

Привіт гарячий вам, кохані! —  
Схилився до квітів, що немов  
Його впізнали і рум'яні  
Вуста розкрили — до розмов.

І всі вони тяглись до нього —  
Поцілувать пекла жага...  
І так схотілося в дорогу,  
До тебе, земле дорога!

І все, і все округ поблідло,  
Зів'яло все — йому здалось.  
Від мальви тільки щире світло  
Струмилося, лилось, лилось...

— Летіть думки, летіть у даль ви,  
Гаряче серце віднесіть,  
Додому, де чекають мальви,  
Де грона сонячних суцвіть!

\* \* \*

Я книгу розгорнув, щоб у мандрівку  
З героєм вирушить, чи стать на бій.  
...Свою підводить крихітну голівку  
І пильно дивиться Олесь маленький мій.

Як широко розкриті оченята!  
Допитливість і подив у очах.  
Твоє життя ще ледве розпочато...  
Спи, мій синок, пора малому спати,  
Адже й твої герої сплять в казках!



Твоє життя ще ледве розпочато,  
Не встиг у світ поріг переступить.  
От починаю книгу я читати —  
У ній такий, як ти, маленький спить.

Олесику! Твій світ — мала кімната,  
Ясне вікно, куди поглянув ти,  
Й подумав, певно: світла як багато!  
Й простору скільки, що не перейти!

Ти підростеш, буквар розкриєш, сину,—  
Замало стане світла, що в вікні...  
Полинеш через гори і долини  
Ти мріями, в усі кутки країни,  
На вигаданім казкою коні.

І стане простору тобі замало,  
Моя іскрино, мій синок, Олесь.  
...Заснув спокійно. Я ж, поки світало,  
З своїм героєм світ проходив ввесь.

Хороший сон, бо ти всміхнувся — бачу.  
Про що той сон? Про кришталевий дім?  
Про те, що вгледів у вікні яснім?  
Мерщій рости, любов моя гаряча,  
Про все, про все тобі я розповім!

Як Батьківщина розгортає крила,—  
Цього герой із казки не збагне! —  
Як в тебе входить Батьківщини сила...  
Я розповім. Рости, дитино мила,  
Рости і зрозумієш ти мене.

\* \* \*

Осінь пензлем Левітана  
Доторкнулася садів —  
Жовтим, золотим, багряним  
Лист заграв, затріпотів.

Ось один листок за другим  
На спокійну воду впав.  
Голос задзвенів над лугом:  
— Гусоньки, гиля на став!

Тишина. І раптом вітру  
Звуки линуть молоді,  
Під мелодію нехитру  
Лист танцює на воді.

## БАБИН ЯР

На безлистих, дрібних кущах  
Вранці хустка тріпоче, біліє,  
Жмут волосся, коса чорніє...  
А чиї ж то кості в ровах?  
По смутних, по осінніх ночах  
То ж по кому все тужить птах?

Бабин яр, чорний яр, смерті яр,  
Пропливають тіні примар...

Виглядає з піску черевик —  
От розсиплеться, як пісок.  
Тут останній дитини крок,  
Материний невітшний крик.

Ой околиця, де недоля ця...  
З жаху серце чие не розколеться?  
Хто, побачивши, не здригнеться?  
В серці бурею відгукнеться:  
На безлистих дрібних кущах  
Там он хустка тріпоче, біліє,  
Жмут волосся — коса чорніє...  
А чиї ж то кості в ровах?

Бабин яр, чорний яр, смерті яр,  
Над ним стеляться тіні примар...

Душогуби, заброди розлючені,  
Скільки, скільки вони замучили...  
Дні захмарені, дні затучені  
Як ридали сльозами кипучими!  
...Мордували, стріляли тут, мучили...  
Цвинтар мучеників. Тишина.  
Та прислухайсь,— рида хтось, кона?  
І здригнеться Лук'янівка наче —

Цвинтар кров'ю невинною плаче...  
Чуєш яр, закривавлений яр,—  
Не втекли душогуби від згуби,  
Не втекли від покар!

## ТРИ ПОЕЗІЇ

### I

Ще навіть прозелень для ока непомітна,  
Гуляє вітер, ходить по гілках,  
Чорніє стовбур. Та в саду запах —  
Цвіт нерозкритий чарівного квітня.

Я приторкнувсь вустами до кори —  
Шорстка, змокріла — будить теплий спомин.  
Пробудження бурхливої пори  
Ловлю ледь чутний тихий шум і гомін.

### II

Ми полюбили раз тебе й навіки,  
Твою красу, твій плід і буйний цвіт,  
Твої ліси і синюваті ріки  
З дитячих літ.  
І в сні короткому жили тобою —  
Низький уклін від нас тепер прийми.  
Тому й перемагали у двобої,  
Що свіжих сил взяли у тебе ми.  
І я любив за двох, за трьох, і тому  
До серця не підкралася утома.  
Твою одвітну знаючи любов,  
З братами далі я від тебе йшов,  
Щоб швидше будь з тобою, бути дома.

Ти ще мені дорожча, земле, стала:  
Порита, зранена дорогами боїв.  
Квітуй, чаруй, як вічно чарувала!  
Весна прийшла до наших берегів!

### III

Ще вітер не випив краплини роси,  
Іскряться вони і спадають під ноги.  
Лопочуть на вітрі внизу паруси —  
Світанок готовий рушати в дорогу.  
І річка блищить наче срібна струна  
До краю патягнута, як і вітрила.  
Ось-ось зазвучить, заспіває вона,  
А диригентом — чайнії крила...  
Натхнення свого я напну паруси —  
Полину просторами рідного краю:  
Ніде на всім світі такої краси,  
Як в тебе, кохана Вітчизно, немає.  
Як слухаю спів твій — забуду про все.  
І як не завдячить твоєму світанню,  
Що нові думки, як дарунок, несе,  
Вливає у пісню мою не останню.  
...Так творчості ранок моєї настане...

\* \* \*

Гудок прогув старого «Арсеналу»,  
Йому Поділ зраділо відповів.  
Це значить знову тут життя настало!  
В гудки вслухаюсь, як в найкращий спів.

Я впізнаю в них, чую власне серце.  
Співай, відлунюй!  
Зупиняю крок,  
Ще прислухаюсь. Ні, це не здається, —  
Старого «Арсеналу» це гудок.

Стань голоснішою і пісня серця,  
Буди, як вранці заводський гудок!

\* \* \*

Як не радіти і тобі, й мені —  
Пройшли дощі живлючі та рясні,  
Мов руки заклопотаної нені —  
Все вимили — і лист розлогих клепів,

Й каштанів, синьоокого бузку...  
І пташка вже на самому вершку,  
Страхнувши краплі, любо заспівала...  
Сміється все — нічого ж на поталу  
На попелищі не залишив дощ:  
Де пилу шар — сяють люстра площ.  
В звичайнім камені, в асфальтові — дивись:  
Відбилась зелень і глибока вись,  
І сонця бризки грають самоцвітом  
Всіма веселками на сірому граніті.

...В нас вистачає кожному тепла  
На все життя і ласки, і привіту:  
Від сонця дотику й камінна ожила  
Найкраща вулиця в усьому світі!

## БЕРІЗКА

Набрала сили після зливи  
Тонка берізка у саду,  
Розправилась і соромливо  
Сховалась в довгому ряду.

А там напружилась, і хрускіт  
Пішов легенький, мов луна.  
З бруньок пручких зелену хустку  
Як швидко виткала вона.

Краплини бризнули роси  
Із хустки дивної краси.

Прикрила стан прозоро-білий  
І материнську вже співа...  
Зелених скільки заметілей  
Тут піднімають дерева!

...На спаленій землі, змарнілій,  
Моя берізка ожива.

Дім новий зачаровано дивиться й дивиться в річку,  
 Водить світлими вікнами, як очима оте немовля...  
 Все для нього як загадка — ця позолочена стрічка,  
 Й прибережна, усіяна цвітом весняним, земля.

...Ми вбачаєм весну не лише у цвітінні природи,  
 Ми весну відчуваєм не тільки по леготу віт —  
 В риштуванні ряснім, що черкається хмар, небозводу,  
 В ароматах смоли і живиці, в яких перемішаний піт.

Кожний дім — то одна лиш цеглина в величну  
 окрасу-споруду,

І коли я у неї хоч кілька ліщинок вкладу,  
 Як любов свого серця, на щастя прийдешнього люду,  
 Значить, жив я недаром, не був пустоцвітом в саду.

Споглядання спокійне — не це для життя дороге нам,  
 Вабить нас творча думка, ми вносим в фундамент  
 свій труд.

Наша сила бажань, ніби зварена сталь автогеном,  
 Наше щастя і радість у величі світлих споруд.

## ПІД НЕБОМ ВИСОКИМ

Піняться гаї зеленим соком,  
 Оповив ліщину буйний хміль...  
 Я під небом чистим і високим,  
 Сошце мені видно звідусіль!  
 Сплетені верхів'я найгустіші —  
 Не закрить вам синяву небес.  
 В таємничій урочистій тиші  
 Непомітно вгору ви рветесь;  
 Прагнете до сонячної висі,  
 Як і я, своїх земель владар.  
 По ліщині буйний хміль повився —  
 Чи не хоче доторкнутись хмар?  
 Та з вершини тихо він звисає,  
 Більш піднятися не має сил.  
 І жартує вітер, і не має  
 Впину пустотливий, легкокрил.

Опір я шукаю не в ліщини,  
Стежкою чужою не піду,  
І на півдорозі не спочину —  
Далі, пісне, в радість молоду!  
...Піняться гаї зеленим соком,  
Оповив ліщину п'яний хміль...  
Я під небом чистим і високим,  
Сонце мені видно звідусіль!

*Ірпінь*

*Із збірки  
«Сонячна дорога»  
1950*

БІЛЯТЬ ХАТИ

Вискоблили, вимили підлогу,  
Двері — навстіж: з вітром сонце йде!  
Щоб ні смутку, ані зла-тривоги  
Не лишилося й в кутку ніде!

Щоб повітря чисте і прозоре  
Наповняло наші хати знов.  
Кат-фашист оцю от хату вчора  
Хтів спалити — смерть свою знайшов.

...Білять хату і дочка і мати,  
Стежку жовтим всипано піском.  
Чому ж руту-м'яту не згадати,  
Як зійшла оце під вишняком!

Призьба наче просить відпочити...  
Білять хати — світла буде більш,  
Щоб світліше працювать і жити,  
Щоб усе здавалося світліш.

А у хаті — голуби і квіти,  
Розмальована стіна і піч.  
Сніг впаде, а в нашій хаті — літо:  
Квіти, голубів любовна річ.

Наші йдуть! З плечей упали гори!  
Осінь повна радості й тепла.  
...Білять хати у осінню пору,  
Бо визволення ця осінь принесла!

1944



Гомін міста ввірветься в кімнату,  
Тільки відчини вікно мерщій.  
Серед звуків будуть виринати  
Ті, що зникли в пам'яті моїй.  
Ніби хвиля піниста, дніпрова,  
Всі кутки сповняє, залива,—  
Сміх, і шум, і серця щире слово —  
Все, що вік живе й не віджива.  
В шум вслухаюся — заходить простір —  
Так мені цей гомін до душі,  
Ніби знов прийшли до мене в гості  
З юності мої товариші.  
Не закрию вікон до світання...  
Бризнуть роси, на асфальт впадуть.  
Так десь найчистіша кров остання  
Вірних друзів окропила путь...

### ПОЛЬ РОБСОН НА КОНГРЕСІ МИРУ

Він співав тоді з трибуни світу,  
Радіо нам звістку принесло  
У село полтавське знамените —  
П'ять Героїв має те село.

...З Лисівки дорога у Санжари,  
На полях і молодь, і старі.  
Саме сходилла пшениця яра,  
Жайвір обіззався угорі.

На галяву гаю молодого  
Ніби впала весняна блакить:  
Цвіт фіалок.  
Сонячна дорога  
Вся у квітах запашних лежить.

Перше листя верб і яворини...  
До душі врочиста ця пора  
Хліборобу.  
Сонячні краплини  
Цвіт навколо у гаю збира.



## КАШТАНИ ПАДАЮТЬ

Каштани падають, каштани з міді литі...  
Судилось нам зустрітись на Валу  
І, мов колись, співаючи ходити,  
Не думаючи про розлуку злу.

Каштани падають... Сьогодні ми допізна  
Спостерігаємо Чумацький Шлях.  
Будова піднялась бетоново-залізна —  
Черкнувся неба синюватий дах.

Каштани падають, каштани сил наліті,  
Такі ж, як на горі понад Дніпром.  
Тут наші весни у гаряче літо  
На цей бік перевіз Десни пором.

\* \* \*

Впиватись повітрям, настоящим травами,  
Блукать, мандрувати простором коханим,  
Із гостем ласкавим, із променем раннім,  
З дубами вітатись в гаю величавими,  
Чи з соснами рівними, а чи з вербою,  
Що ген, за березою, біля криниці...  
І діляться співом пробуджені птиці  
І серця відраду поділять з тобою.

Шум річки зіллється з тими комишами,  
Як густо на березі — не розчесати!  
Яке ж ти зелене, квітчасте, листате,  
Моє Придесення з лугами, лісами!  
Які зберігаєш ти співи багаті  
І нам повідаєш — безцінний дарунок! —  
Що серце п'янить, ніби сонячний трунок.  
Від того і весело в новій кімнаті.

\* \* \*

...Я крокую в тиші,  
А назустріч дім.  
Вітерець колише  
Номер «27».

Мимоволі згадую  
Кожну світлу мить,  
Думою-принадою  
Осокір шумить.

Виглядала ти мене  
Тут колись одна...  
(Почуття нестримане  
Вік не засина).

Перше в позолоті  
Листя відліта,  
Журавлі в польоті,—  
Як мої літа.

Ти мене чекала  
Радісна, одна.  
Співом зустрічала  
Нас обох весна.

В пам'яті прожите  
Лине-вирина...  
...Дім твій геть розбито,  
Лиш стоїть стіна.

Може розповісти,  
Хоч глуха й німа:  
Тут були фашисти,  
Тут була п'ятьма.

Погасав з розпуки  
Промінь в висоті...  
Вулиця. З-під бруку  
Шпориші густі.

Та в уяві — швидко  
Виростає дім...  
Голос чую звідки:  
— До Дніпра ходім!

Та в уяві — знову  
Дивиться в вікно  
Юність волошкова,  
Як давним-давно...

## У ОПІШНІ

У Опішні — сливи родять.  
У Опішні — посуд роблять.

...Йдуть листи — звичайні й спішні —  
Все до нашої Опішні,  
Телеграми звідусіль —  
У колгосп і в промартіль:

«Ми про ваші сливи знаєм.  
Певні, що новим врожаєм  
Поділитись ви готові.  
Всім привіт. Живіть здорові!»

А в кінці аж дописали:  
«Гроші вам переказали».

Ще і сливи не цвіли,  
А замовлення прийшли!  
Гордий ходить і щаслив  
Шеф отих відомих слив.

У конторі промартілі  
Теж листи читають білі,  
Теж замовлення, прохання  
І сердечні привітання...

Значить, посуд справжній робим,  
Якщо людям до вподоби!  
Значить, посуд — вища проба!  
Гордо йде через дорогу  
Майстер посуду отого.

У Опішні — сливи родять.  
У Опішні — посуд роблять.  
І гончар, і садівник  
Рук своїх складать не звик.

Як владар садів артїлі,  
Кожне дерево в ряду,  
Хоч сніги навколо білі,  
Хто огляне у саду?

Садівник, звичайно ж, він  
Пройде сад з усіх сторін!  
Садівник, мов чародій,  
Вчує подих весняний.  
— Зайця, видно, тут носило...  
Скоро ж соку буйна сила  
Вдарить у бруньки, як струм,—  
Тут же заєць, як на глум...

Вар до рани прикладе  
Садівник, щоб в молоде  
У цвітіння входив сік.  
Не один пролинув рік  
У натхненні, у любові,  
В справжнім ділі, а не слові.  
Чи зима, а чи весна —  
Садівник турботи зна.  
Неспокійна в нього вдача,  
Серце і душа гаряча.  
Радість він велику має —  
Новий сорт не вимерз, ні!  
Вся Опішня сливи знає  
Незвичайні та смачні.  
А крім слив — предивні вишні.  
Покуштуєш тільки вишню —  
Не забудеш смак повік.  
Славу множачи Опішні,  
Славним став і садівник.

...Аж дзвенять нові горшки...  
От вони — у два рядки.  
Та чому ж це їх Трохим  
Поглядом обвів лихим?  
Настрій кепський у Трохима...  
— Ми ж майстри, товариші!  
Посуд наш погано йтима,  
Бо нема в ньому душі!  
— Як не йтима? Телеграми  
Ви ж читали і листи?  
— Так. Читав. Скажу вам прямо —  
Можем всіх ми підвести:  
Замовляють посуд чому?  
Бо Опішня,— це відомо —  
Має справжніх гончарів.

Але що з оцих горшків?  
От один. Ну, що за форма...  
А важкий — не піднесу...  
Дехто дума лиш про норму  
Й забуває про красу.  
Випалений вкрай погано...  
Що за звук? Де ніжний дзвін?  
Де лице його рум'яне?  
Ну кому потрібний він?

Тут би — візерунок свіжий...  
Цей невже вам не набрид? —  
Не говорить — серце ріже! —  
Працювать, то вже як слід!

І хоч горщик повний дзвону,  
І рум'яний, і легкий,  
Бригадир не знизив тону —  
Вже на вдачу він такий:  
Неспокійна в нього вдача,  
Серце і душа гаряча!  
Дні ідуть, триває праця.  
— От тепер приємно, братці.  
Бо чиї ж горшки найкращі?  
Нашу марку — щоб нізащо  
Гудити ніхто не смів,  
Знай з Опішні гончарів!  
Ще випалюй! Хай дзвенить!  
Щоб веселий дзвін щомить  
Нові хати заповняв!  
Добрим словом щоб згадав  
Той, хто посуд замовляв  
В неабияких майстрів —  
В опішнянських гончарів!

Гарний настрій в бригадира!  
Та чи був коли Трохим  
За свої сорок чотири  
До людей хоч раз лихим?

Славу множачи Опішні,  
Славні стали гончарі.  
Роблять посуд у Опішні  
Неспокійні трударі.

Там на щастя посуд б'ється,  
На здоров'я чарка п'ється,  
Там, де щедро сливи родять,  
Там, де посуд добрий роблять:  
Кожна слива — меду повна,  
Кожен горщик — повний дзвону.  
Що не слива — то принада,  
Що не горщик — то відрада!

Як люблю вас, трударі,  
Садоводи, гончарі.  
Не забудь мені торішню  
Зустріч з вами у Опішні!

...У Опішні — сливи родять.  
У Опішні — посуд роблять...

## В КАРПАТАХ

Чи туман понад горами стелеться,  
Чи навколо гуляє метелиця?  
Не туман, не метелиця, ні,—  
Посивіли від горя Карпати...  
Звідки волі та щастя чекати,  
Чи надійдуть омріяні дні?

Чи не мука найбільша — чекання...  
Завмирала пісня остання,  
Гаснув звук, як зоря в вишині.  
Але раптом — світання прозоре!  
Із Кремля засвітили їм зорі,  
Ще невидані барви-огні.

Вічне горе скидають Карпати,  
І здалося, що гори горбаті  
Враз розправились, стали уряд.  
Сни нестерпні, важкі, минулі,  
Наче тіні, пробігли, майнули —  
Більше їм не вернутись назад.

Чи туман понад горами стелеться?  
Може, знову гуляє метелиця?  
Не туман, не метелиця, ні,—  
То сади зацвітають в Карпатах,  
А смереки стоять на чатах  
Аж під зорями в вишині!



*Із збірок  
«Над широким Дніпром»  
1951  
«Джерела»  
1953*

ПРОСПЕКТ КАРЛА МАРКСА

Зашелестіли кучері зелені  
Густих дерев: із-за Дніпра вітри  
Летять, шепочуть радісно до мене  
І до веселої цієї дітвори,  
Що вперше до омріяної школи  
Йде з хвилюванням... І студенти йдуть  
Проспектом Маркса, світлим шляхом волі...  
Щаслива путь вам, юні, світла путь!

Там сонця злитки — на квітках, на листі,  
На новому карнизі, на дахах.  
Завжди нехай дороги променисті  
Під ноги стеляться, як цей ось шлях.  
І металурги в ранок цей ласкавий,  
Поважні й молоді, проспектом йдуть,  
Проспектом Маркса, світлим шляхом слави.  
Щаслива путь вам, друзі, добра путь!

Маляток щебет ластів'яний лине,  
Де полум'я, мов сонце, квітника.  
І чути слово тепле, материне,  
Й голівки гладить дорога рука.  
Їх перші кроки, перше рідне слово  
Тут прозвучали — серцю не забудь.  
Проспектом Маркса йдуть не випадково.  
Щаслива путь вам, любі, світла путь!

Віків дороги сходились в єдину,  
Тепер по ній трудящі світу йдуть.  
І славить серцем світлий шлях людина,  
Той шлях, що Марксовим на всій землі зовуть.

На школярів, що в перший раз до школи  
Ішли сьогодні, й на малят отих,

Що у піску вовтузяться поволі,  
Яких заливистий ми чуєм сміх,  
Дивився сталевар... На вахту миру  
Він стане знов біля жарких печей.  
А десь матроси у шаленім вирі  
Проводять кораблі крізь тьму ночей...  
Про всіх згадає, бо душею з ними,  
Про матерів з руками золотими,  
Про хлібодарів, трударів землі,  
Про всіх, хто з Леніним у серці йтиме,  
Хто прагне жить під сонцем, не в імлі,  
Хто піднімає знамено над світом  
На всіх шляхах, що в комунізм ведуть...

...Проспектом Маркса, сяєвом залитим,  
Дніпропетровські металурги йдуть.

1950

*Дніпропетровськ*

## БІЛЯ ЗАПОРІЗЬКОГО ДУБА

Ти про що шумиш, могутній, знову?  
І вже чути в шумові слова —  
Дуба-велетня я чую мову,  
Віп — сама історія жива.  
Важко розказать про все, що бачив  
За свої шістсот великих літ...  
...Коси мирний люд під ним мантачив,  
Витирав рясний, солоний піт;

І шаблі гострив, і чистив зброю,  
Щоб зустріти ворогів своїх.  
Ще було: весняною порою  
Тут гримів, котився дужий сміх,  
Сміх, немов нестримна буря бою,  
Аж струснулась неба висота:  
Тут султанові писали під тобою  
Запорожці славного листа.

Ще й тепер у шумі верховіття  
Сміх отой дзвенить, навкруг луна...  
Зустрічаєш, дубе, повноліття  
В час, коли така буя весна!

Я погляну — ген, до небокраю,  
В лісосмугах дужі, молоді  
Скрізь дубочки...

Дітвора збирає  
Під тобою мідні жолуді.

Діти пісню повели нехитру,  
Чуєш, дубе? Я перекладу:  
«Гей, не жити суховію-вітру,  
Що полям носив біду!  
Виростаєте і шуміть, дубочки,  
Велетня могутнього синочки.  
Ой зелені, кучеряві, любі!  
Добре нам в тіні при цьому дубі...»

Дуб напруживсь — жолуді дощем  
Падають на землю, ще і ще!  
«Жолуді, жолуді,  
Наче вимиті в воді!»

Та й міцне ж в землі коріння дуба,  
Древесина, що метал, тверда,  
Не звалила дуба хижа згуба,  
Не звалила буря чи біда.

Ти згадай свої віки минулі,  
Сил земля давала і дає,—  
Сипалися жолудями кулі,  
В тіло їм не впитися твоє!

Ні, тобі не сниться, що навколо  
Невгасиме світло уночі,  
Що електротрактори у полі,  
Що такі щасливі сіячі;

Що замість свавілля кам'яного  
Підійнявся гордо Дніпрогрес,  
Що такі широкі в нас дороги  
Через степ, колись змарнілий весь;

Що стоїш ти поміж буйносаду,  
Де плоди щороку мов янтар,  
Що в Каховку йдуть нові бригади,  
З ними — запорізький каменярь!

...І шумить, шумить мені розлогий  
Про красу і щастя наших днів...  
Гей, побігли сонячні дороги  
Й лісосмуги молодих дубів...

### «КРИСЛО КАТЕРИНИ»

Неначе дивне крісло, скеля та —  
Далеко видно з неї понизов'я.  
Вже надвечір'я тихо проліта,  
Його зустріти знов сюди прийшов я.

Мені назустріч, в квітах і стрічках,  
Дівчата йдуть — пісні, як вільні птиці,—  
Такі тут линуть на легких вітрах!  
Невигадані, справжні чарівниці!

З легенди знаю — там, на скелі тій,  
Цариця ніби відпочити сіла,  
З безділля поринала в «царство мрій»,—  
Ніякого мені до того діла:  
Сиділа, може, не сиділа!

Переді мною ось будівники —  
Бетонярі та інженери славні,—  
Що пам'ятник звели тут на віки,  
Яким лиш заздрить можуть роки давні.

Переді мною — посланці села  
І міста — молодість оця щаслива,  
Рука якої Дніпрогес звела.  
Огнів включила животворну зливу.

І це вони — всього володарі.  
І це вони — царівни чи цариці —  
На труд ставали рано на зорі.  
На подвиги ішли не блідолиці.

Це наші Катерини, це вони  
З братами тут красу яку створили!  
Для них і, серце, піснею брини.  
Прославить їх — життя віддам і сили.



Виходьте ви на скелю кам'яну,  
Що кріслом названа, —  
хай світ побачить  
Господарів країни, юнь-весну,  
Таку ясну і лагідну на вдачу!

## СТО ДЖЕРЕЛ

На Волині, на Волині  
Ніби море — хвилі сині  
Розлилися навкруги,  
Б'ють в зелені береги.

То не ріки і не море  
На лугах отих просторих,—  
Б'ють джерела з-під землі  
Не великі, не малі,—

Як в одне вони злились,—  
З небокраєм ізійшлись.  
І прозоре, і глибоке  
Озеро шумить щороку.

Люди кажуть: — Знову бусел  
Повернувся до наших русел,  
У ліси волинські сині.  
Не вживеться без Волині!

А колись і ми тяглися —  
Журавлиний сірий шнур...  
Та в нью-йорках не вжилися:  
Там життя важке, як мур.

Обіцяли гори злота,—  
М'яко слали — твердо спать...  
Там сіромі, там голоті  
Щастя-долі не зазнать:

В пазурах кривавих пана  
Скільки згинуло дарма...  
Наші сльози в океані —  
Солоніших сліз нема.

Ви ж дивіться — навіть бусел  
Повернувся до рідних русел,  
У ліси волинські сині,  
До радянської Волині!

Як же озеро те зветься,  
Що проміннями сміється?  
Люди кажуть: — Стубло зветься,—  
Сто джерел у нього леться.

Стубло — значить сто джерел.  
Стубло — гордість наших сел.

Чи одне ж то джерело  
Довго б існувати могло?  
Вітер, сонце і пісок  
Згублять вмить один струмок.  
А коли вже русел сто —  
Хто страшний їм?

Та ніхто!

Згуртувалися ми всі.  
В повній силі та красі  
Живемо для миру в світі,  
Щоб у щасті та привіті  
Був казах, киргиз, грузин  
І Москви відважний син,  
Білорусія, Карпати —  
Вся Вітчизна — рідна мати.

Правда — наше джерело!  
Перемоги нам дало  
Вчення партії могутнє,  
З ім'ям партії в майбутнє  
Всі народи наші йдуть.  
Миру світла сяє путь.

Скільки в нас народів? Сто?  
Тож не зборе нас ніхто!

Сто джерел. І всі — в єдине!  
Сто братів — одна родина!

## КОЛОДЯЖНЕ

Давно я голос чув: — Прилинь  
До мене, на Волинь!  
Почуєш «Пісню лісову»,  
Якою я живу!

Моєї подруги слова  
Звучать не день, не два  
У серці в мене: — Ти прилинь  
на Волинь!

І я нарешті в цих краях.  
По Лесиних стежках  
Мене ти радо повела  
Далеко від села.

Шумить, шумить могутній ліс,  
На радість нам ти зріс!  
Дивилась в очі нам Волинь —  
Барвінку свіжа синь...

І ти сказала: — То землі  
Очей глибока синь...—  
На теплім совячнім веслі  
Тремтить зелена тіль.

Веслує ліс... Пливе, пливе...  
І ми пливем кудись,  
Бо пісня лісова зове:  
— Гей, швидше, не барись!

Зустріли дівчину — ішла,  
Співаючи, мала.  
— Куди ти йдеш? — До школи йду! —  
Очей я не зведу —

Така подібна ж бо вона  
На ту, що тут жила!  
Мов юність, Лесина весна  
Вернулась, зацвіла!

Для мене ти — чарівний край,  
Полісся любий край!



— Вона, вона! — шепоче гай,  
— Вона! — шепоче гай.

Її то юнь, далекі дні,  
Її то юнь вита.  
І линуть лісові пісні  
І в сонці висота.

Ми ходим по її стежках,  
По росяних галях.  
І — дивно — подругу я зву,  
Як мавку лісову...

...Пройшли літа. Знов приліта  
До мене голос твій,  
І дише з сторінок листа  
Волинський тепловій.

І голос чую знов: — Прилинь  
До мене, на Волинь,  
Послухати «Пісню лісову»,  
В краях, де я живу...

## СТАРИЙ ЛОЦМАН

Внукам довго розповідає  
Він про те, що давно пройшло.  
Все у пам'яті, все згадає  
І замислиться: чи було?  
Може, сон то — порогів пащі...  
Може, сон, що був лоцманом він,  
Що гриміло камінне ледащо:  
Грізний грім, тріскотнява і дзвін.  
Небезпечна була дорога  
В ті далекі часи старі.  
Відшуміли вони, як пороги  
На розгніванім синім Дніпрі.  
Старий лоцман розповідає,  
Невтямки оте все малим!  
Кажуть: — Казку дідусь складає,  
Це частенько буває з ним! —  
Але бачать за дідовим словом  
І пороги, і хвилі дим...

І летить в круговерть Дніпрову  
Човен-дуб із прокляттям глухим...

Брови зімкне дідусь, і знову  
Та далека гроза в очах...  
Гляне в даль голубу, малинову —  
Не кружляє стривожений птах,  
А співають щомить, щохвили  
Рівні струни — дзвінкі дроти.  
Тій одвічній стихійній силі  
Ми дорогу зуміли знайти!  
У заводах мого Придніпров'я  
Сила вічна нового Дніпра.

Дід не скаржитесь на здоров'я:  
— Спочивать мені ще не пора!

То його зеленаві та білі  
На воді грають вогники в ніч.  
Капітани відважні та смілі  
Зустрічаються з ним віч-на-віч.  
І триває довга розмова  
Про те, що давно пройшло.

Дід у власну вслухається мову  
І замислиться: чи було?

Ну, а внуки зазнали поразки,—  
Їм то не переслухати, ні,  
Ту стару дідусеву казку,  
Що продовжують бачить у сні!

### ПРО ОСІНЬ САД ШУМИТЬ...

Про осінь сад шумить над морем,  
Стежки у листі-янтарі.  
Над цим простором незорим  
Жур журавлиний угорі.

Ген славна «Слава»<sup>\*</sup> даленіє.  
— В щасливу путь! — лунає знов.—

---

\* Китобійна флотилія.

Хай моряка щомиті гріс  
Народу нашого любов!

В далекім плаванні ми з вами  
Серцями, поривом душі.  
Ми сонцем, думами, піснями  
Поділимось, товариші!

Там холоднеча й шторми грізні  
В чужих морях зустрінуть вас.  
Вам посила тепло Вітчизна  
І путь покаже повсякчас.

Ні далечинь, ні шторми люті  
Нас не роз'єднують, о ні!  
Антарктиці й Одесі чути  
Лункі Вітчизни позивні.

І радість в серце йде прозора,  
І крізь туман — вже блиск зорі,  
Хоч пада лист, хоча над морем  
Жур журавлиний угорі.

*1950, Одеса*

## СЕЛО МОЄ...

З Ромен простяглася дорога  
У рідне моє село.  
Я думкою лину до нього,  
Живе у мені, як жило.

...Коли на вузькому полі  
Ще не співав тракторист,—  
Пирій та осот навколо  
І подорожника лист.

Дитинство моє... На толоці  
Лишало стежки малі,  
Десь в двадцять шостому році  
При тихій, у вербах, Сулі.

Я пастухом із вами,  
Друзі мої, ходив  
По смужках, по межах, полями,  
Де хліб не завжди родив...

Я знав тоді серп і коси,  
Мантачки вечірній дзвін,  
Коли не співав стоголосо  
Трактор в роздоллі гін.

Того не забути, як влітку  
В хоружівський тсоз «Колосок»  
З Ромен привезли самоскидку,—  
Радів тоді ввесь куток.

— Для нас — це велика подія,—  
Промовив Бурлака Павло.  
— Ну, як же душа не зрадіє —  
З машинами буде село!

А трактор! Він дивом неначе  
Теж появился у нас!  
І перших я тсозівців бачу,  
Їх чую слова: — В добрий час!

...Тепер ані меж, ні толоки,  
Ні смужок не знайде школяр:  
Колгоспівське поле широке  
Колоссям сягнуло до хмар!

А ті пастушки, мої друзі,  
Майстри урожаїв вони,  
Яких не було в окрузі.  
Щасливі землі сини!

Росте і міцніє щороку  
Далеке моє село,  
І мрію свою високу,  
Як прапор, воно піднесло.

В новому будинку сільради  
Сьогодні проходить нарада:  
Де нову зробити загату,  
Де нові поставить мости...



В селі Веселому іде повстання,  
І потемніла геть небесна вись;  
Он кріпаки — такі, як у Тараса,  
В очах у них незмірена біда...  
І гострить меч за муки, за образу,  
За скривджених Ярема Галайда;  
Йде, притискаючи дитину, Катерина,  
І Коцюбинського Маланка йде...

Так. Це — життя, історії картини,  
І в кожній — серце, з болем, молоде;  
Так. Це — життя. Ось пісня Перебенді  
Звучить і серце крає з полотна.  
Данина це не вигадці-легенді,  
Життя гіркою правда то одна.  
І зір приковує Царицин славний,  
Де Ленін, де народи як брати...  
Далекий час і час такий недавній —  
Ось партизанський табір бачиш ти;

Хоч взимку іній застеля алеї,  
Там, за вікном, в художника ж — весна.  
...Ось покотився сміх його Енея,  
Там хвиля зашуміла з полотна...  
Його життя — дні праці многотрудні,  
Його життя — як незвичайний спів,  
Його ж бо свята — це великі будні,  
Це творчість, котрій зрадить не посмів.

Знов ранок... Промінь на його палітрі,  
На пальцях зайчик сонця пробіжить...

До вікон мальву пригинає вітер,  
Весна співає: працювати — жить!

*Із збірок  
«У великому поході»  
1953  
«Зорі миру» 1954*

НАДВЕЧІР'Я

Свіжа прохолода,  
Грають, сяють води.  
Далечінь рожева  
Кутає дерева.  
То зелено-сині  
Стіни тополині,  
Мить — і вже в промінні,  
В золотім тремтінні...

Як тебе кохаю,  
Мій дніпровський краю,  
Ці простори милі  
В незміримій силі...  
Вдалині — вітрило  
Пір'ям забіліло.  
Як повечоріє,  
Берег зазоріє.  
Гляну й зазімію,  
Друже мій, від щастя,  
Прочитать зумію  
Ті рядки зірчасті,  
Ті огні яскраві,  
Що у Бериславі,  
Що над Ключевою,  
Славою живою!

Поведуть розмову  
Між собою щирю  
Зорі вечорові,  
Ясні зорі миру.  
...Ген вітрила пір'я  
Ледве, ледве мріє...  
Стигне надвечір'я,  
Скоро зазоріє.

Тут, у Бериславі,  
На березі слави,  
Чую пісню знову  
Плавну та широку:  
Так, вона нівроку —  
Ширина дніпрова!

*1951, Нова Каховка*

## НА КОЗАЧОМУ ОСТРОВІ

У веселому промінні  
Ластівки вгорі.  
У зеленому кишинні  
Острів на Дніпрі.

Вихідний провести згодні  
Ми на острові сьогодні.

На човнах дівчата, хлопці,  
— Добрий день, ріка! —  
І відлунює в Каховці  
Пісня їх легка.

Там, на острові Козачім,  
Ранок, шум вітрів.  
Скільки цвіту ми побачим, —  
Буйно заряснів!

Їм навстріч зелені віти —  
Острова рука.  
— Всіх на гулянку зовіте! —  
Острів заклика.

Там, на острові, об'яву  
Дуб гіллям підняв.  
— Буде в нас концерт на славу! —  
Ранок прочитав.

— Неабияка в нас сцена, —  
Шелестить трава, —  
Декорація зелена,  
Свіжа та жива.



— Починаємо програму! —  
Голос прозвучав.  
Вірш про мир... Уривок з драми...  
Потім хор співав.

Лине пісня... Гра баяна...  
Радість не втаю —  
Ту он дівчину рум'яну  
Легко впізнаю:

На високім риштуванні  
Вчора бачив я,  
А тепер вона в змаганні  
З співом солов'я!

Дуб замріявсь, не шелесне,  
Острів слуха спів.  
Соловей принишк: — Чудесно! —  
Заздрість затаїв...

І коли останні звуки  
Ніжно пропливли,  
Заплескали віти-руки,  
Ніби ожили;

Зашуміла сцена, трави...  
В шумові отім  
Дуба слово: — Браво, браво,  
Тій, що зводить дім!

Не лавровий,— що до того! —  
Та живий вінок  
Острів їй кладе під ноги  
За пісні й танок.

— Це б нам вальс  
«Дніпровські хвили»,  
Та його нема...  
Що ж — створити ми у силі,  
Мрієм не дарма!

...А Дніпро їх пильно слуха,  
З радості сія:  
— З ними я збору посуху,  
З ними — сильний я!

...Там, на острові Козачім,  
Не стихає спів.  
Голосом дзвінким, юначим  
Вечір продзвенів...

## ГАЛЯ ВЕЛИКА, ГАЛЯ МАЛА...

*Галині Карпенко та Галині Олексівню —  
мулярам будівельно-монтажного  
управління Південно-Українського каналу*

Праці шум і гомін аж до ночі  
Там, де світле місто вироста,  
Славить руки молоді, робочі  
Щира пісня, друзі, неспроста:  
Все до послуг там будівникові,  
Що приїхав з міста чи села,  
Вже красуються будинки нові —  
Їх рука дівоча підняла.

— Того року в травні

Приїхали, славні!

— Як же їх звати? —

Звістка прийшла:

Галя велика,

Галя мала!

Що одна Галина з Богуслава,  
А друга з Розважівки-села,  
Що обидві дівчини русяві,  
Ростом та — велика, та — мала.  
Хвалять всі бригаду працьовиту,  
У якій дівчата — мулярі.  
Їм передають слова привіту,  
Їх шанують юні і старі.

— Не робота — чудо!

— Хто таких забуде?

Знаєм, як звати —

Звістка прийшла:

Галя велика,

Галя мала!

А роботи їхньої початок  
Бачив Київ, що вставав з руїн,  
Бо вони підводили Хрещатик,  
Щоб величний красувався він.

Тож пішла про подруг добра слава —  
Праця так змогла їх піднести.  
— Чи не видно, Галю, Богуслава?  
Подивися пильно з висоти!  
Там, на риштуванні,  
Де дівчата славні,  
Прапор змагання  
сяє, пала,  
Там, де велика,  
там, де мала!  
— Урожаї зашумлять потоком,  
Дніпре, силу степові даси! —  
Чути голоси в степу широкім,  
Молоді, веселі голоси.  
І серця хвилюються дівочі,  
Спів луна, бо прийде в степ весна.  
...Як цвісти, родити щастя хоче  
Сонячна, безмежна сторона!  
Вечір зазоріє,  
Радість серце гріє.  
Хто ж то співа  
про величні діла?  
— Галя велика,  
Галя мала!

*1951, с. Василівка, Запорізька область*

## ПЕРЕД НОВОСІЛЛЯМ

Свіжо запахло навколо сосною  
Так, як буває в лісі густім.  
Тесля прославлений входить зі мною  
В щойно закінчений сонячний дім.

Пахощі фарби, смоли і живиці  
Мов аромати найкращі вдихав.  
Дерево добре, — що тобі криця! —  
Це білоруси готовили сплав.

В слові звичайнім Руденка Івана  
Гордості скільки й подяки тепла.  
Дарма хвалить він ніколи не стане —  
Креміль — характер, гарячі діла.

Любо, просторо, світлі кімнати...  
— Я у будинках таких ще не жив!  
Вам розповім, коли хочете знати,  
Чому я норми усі перекрив.

В Каховку, як браття, з'їжджалися люди,  
З житлом — сутужно, відомо усім.  
Вони й не подумали, як воно буде,  
А знали, що сам не народиться дім.

Щодня прибували з широких просторів,  
З Смоленська, Уралу, з карпатських вершин.  
Їх кликало серце. Священний їх порив.  
Сміливі, завзяті вони, як один.

Та для отаких — роботящих, веселих —  
Мені потрудитися честь немала.  
Хотілось, щоб швидше у нових оселях  
Вони поселились — їх кличуть діла,

Чекає велика і славна робота;  
І наша бригада теслярська, скажу,  
Чесно робила, допізна, до поту —  
Такою бригадою я дорожу.

Ми думали — швидше б, скоріш будувати,  
Дружна бригада у нас, теслярів.  
Правду кажу — хоч було труднувато,  
А кожен з нас норми оті перекрив!

...Не хвалить себе він, але я про нього  
Слово сердечне вже чув не раз:  
— Ще пошукати теслю такого!  
— А сам по професії він — водолаз!

Інший сидів би собі склавши руки,  
Для мене, мовляв, ще роботи нема!  
А він — за сокиру, до дуба чи бука, —  
Професія нова прийшла сама!

...І от він показує світлі кімнати.  
Пахне смолою, як в лісі густім.  
Справжнього майстра легко впізнати —  
По радості, гордості: — Бачили дім?

А біля дому стоїть огорожа,  
А у дворі — виноград вироста,  
До синіх віконниць тулиться рожа,  
Стеблом висока, цвітом густа.

— Скоро вже буде у нас новосілля —  
Тиждень лишилось чекати, не більш.  
Ви приїжджайте до нас у неділю —  
Обов'язково напишете вірш!

Сонце і пісня в кожному квартиру  
Прийде у гості й залишиться там.  
Кожне зусилля наше — для Миру,  
Дім Комунізму зводить нам!

Житиме друг мій в будинкові тому,  
Муляр смоленський Петро Ковальов,  
Що у роботі не знає утоми —  
Щастя в роботі з нас кожен знайшов.

...З Козацького острова — пісня дівоча,  
Гудок пароплава донісся з Дніпра...  
На пристань іду, повторяю охоче  
Прості і сердечні слова тесляра:

— Сонце і пісня в кожному квартиру  
Прийдуть у гості й залишаться там.  
Кожне зусилля наше — для Миру,  
Дім Комунізму  
зводить нам!

## СОНЦЕ НА ДНІПРІ

Там, де плавнів тінь густа,  
Заховалась ніч.  
...Перша чайка виліта  
Променю навстріч.

Сходить сонце. На Дніпрі  
Тиша залягла.  
Ледве чути в цій порі  
Тихий плеск весла.

Хвиля синя здоганя  
Світлозолоту...  
Вигляда, чекає дня  
Ранок на плоту...

У рибалок добрий влов!  
Раптом в тишину  
Пісню соловей з дібров  
Посила гучну.

...Горлиця літа вгорі,  
Снять дуби старі...  
Сходить сонце на Дніпрі,  
Сонце на Дніпрі!

Заспівало все живе,  
Тишина — зника.  
...Пісня широко пливе,  
Як Дніпро-ріка!

## МАЛЯР

От стоїть вона біля будинку,  
Вітер виполіскує хустинку,  
Голубу, легеньку, в горошинку...

Раптом дівчина примружить око,  
Гляне вона ще раз пильно збоку,

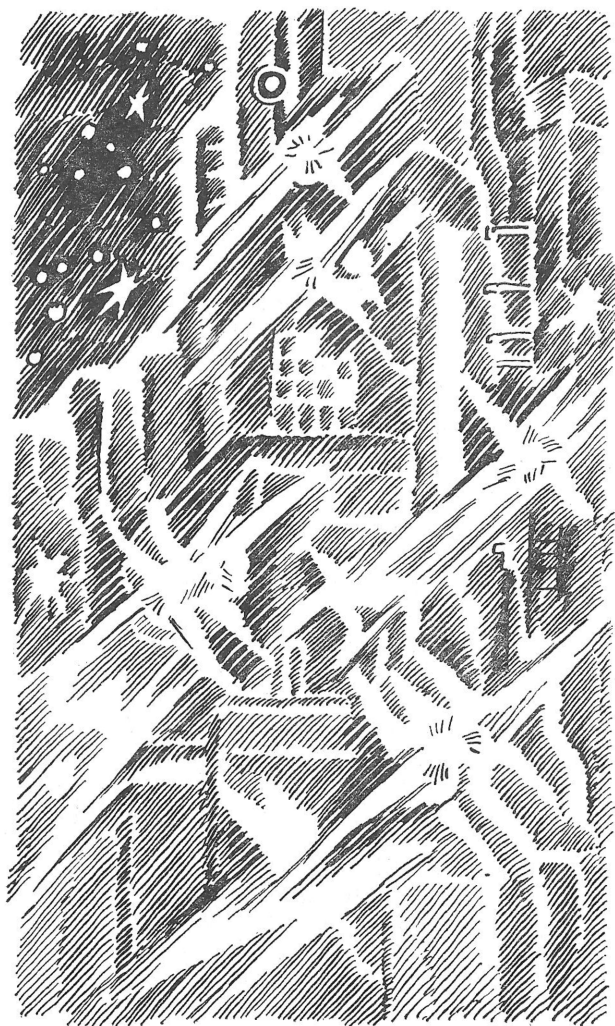
Чи на місці кольори, чи, може,  
Десь покладено мазок негоже?

Славним людям жити в цім будинку.  
Фарби добирає, мов іскринки,—

Щоб не колір — сонця переливи,  
Щоб не фарба — а зелена злива;

Щоб вікно вбирало в себе очі,  
Щоб усі дивилися охоче.

Кажуть люди у Каховці стрічні:  
— Візерунки ті, повірте, вічні  
З-під руки Галини з міста Ічні!



І замислились — та що й казати —  
Отаку б художникам писати!  
Бо не фарба то наш зір вбирає —  
Серце Галине у фарбі грає!

...Вітер виполіскує хустинку,  
Голубу, легеньку, в горошинку...

## ОПОВІДАННЯ ПРО ЛЮЛЬКУ

*О. Борсуку*

Дні за днями у поході,  
Дні гарячі — грізний час.  
І погода, і негода  
Зустріча в дорозі нас.

Чоботи зносив не 'днії  
І шинелю не одну,  
Тільки люльку, як ту мрію,  
Не спалю я крем'яну.

Крем'яна та вчорніла  
Після доброго діла!  
Після нелегкого бою  
Радісно мені з тобою.

Чи нам будь похмурими?  
Друже мій, закуримо,  
Люльку я, а ти — цигарку.  
Ой, було ж в бою нам жарко!

Надійшла пора гаряча,  
Як у розпалі жнива.  
Гей, юначе, гей, земляче,—  
Зве дорога фронтова.

І жнивує, добре косить  
Кулемет і автомат,—  
І за жито, і за просо  
Це тобі, фашистський кат!

Я в дорогу в неділю  
Люльку взяв почорнілу.



Після січі, після бою  
Радісно мені з тобою.

В люлечці шкварчить тютюн  
Не якийсь там, а «Вергун»!  
Пихкай, затягнись, боєць,  
Добре діло — тютюнець!

Побратим, земляче, друже,  
Нас ніхто повік не здужа!

Як не випалю всієї,  
Якщо в полум'ї впаду,  
Друже, з люлечки моєї  
Затягнися на ходу.

Побратимові, бійцю  
Мій остаток тютюнцю.  
Ти — люлечку, хтось — цигарку,  
Щоб фашистам стало жарко!

Якщо ж після цього бою  
Буду жив я і здоров,  
То і люлька ця зо мною, —  
Враг мене ж бо не зборов!

І тоді, йдучи в атаку,  
Випалю тютюн до дна.  
А фашистська собака  
Околіє не одна:

Засмалимо та й випалим,  
Мов колючі будяки.  
Люлька в мене не випала —  
Пронесу через роки.

Крем'яная, вчорніла,  
Після доброго діла,  
Після січі та бою  
Радісно мені з тобою.

Чи ж нам будь похмурими?  
Друже мій, закуримо,  
Люльку я, а ти — цигарку,  
Щоб ворогу стало жарко!

Мука не життя бійцю  
Без такого тютюню!

\* \* \*

Який щасливий я — мені  
Дано красу оцю казкову:  
Сади, поля удалині,  
І стрічку голубу дніпрову,

І дніпрогесівські вогні,  
І в лузі радісну калину...  
Який щасливий я — мені  
Дано оцю красу країну.

Співцем могутнього часу  
Судилось бути з вами, друзі.  
У серці пісню я несу, —  
В саду, на полі чи у лузі.

Господарів, а не гостей  
В цеху, в саду, на полі бачу.  
Великі подвиги людей  
У пісню втілимо гарячу.

У травах промінь, як весло...  
Цвіт поля входить прямо в душу.  
Роззеленілось,  
розцвіло  
Життя, що оспівати мушу!

## З ПІСЕНЬ АБХАЗЬКОГО ПАСТУХА

*Таріелу Есаргія*

### I

Теплих променів повне озерце,  
Як чуттів моє серце.  
І сповняють мене світлі мрії,  
Щира співанка зріє.

Чому щастя незмірне я маю,  
Знає той, хто кохає.  
Знає той, хто кохає довіку,  
Маю радість велику.

Звідки слово, питають, беру я?  
Все кохання дарує.  
...Засіяли Абхазії зорі,  
Хвилі грають у морі;

Шелестить теплий вітер у листі,  
Грають роси краплисті;  
Світлячків повисають каскади  
Над доріжками саду;

Як хвилюєте душу віднині  
Ви, пісні солов'їні...  
Не холодне в грудях, не студене,  
Серце, друзі, у мене;

Бо весна зацвітає у ньому  
Ніби з першого грому;  
Бо чуттів не злічити у ньому,  
Запальнім, молодому.

Наче зір, наче хвиль, наче листу,  
Мов росинок краплистих;  
Наче іскор отих в злотограю  
Почуттів стільки маю.

Теплих променів повне озерце,  
Як чуттів моє серце...  
Бо сьогодні призналася мила,  
Що мене полюбила.

## II

В моїй душі навіки пісня буде  
Ота звучать, твоїх думок порив.  
Це їй назустріч відкриваю груди  
І навстіж душу вперше їй відкрив.

Співала ти, але мені здалося,  
Що ріки, гори, і стрункі ліси,  
І море тепле сонячне влилося  
У пісню небувалої краси.

Я піснею найбільшу люту спрагу  
Душі своєї, друже мій, втолю.  
Я в ній знайду незмірену наснагу,  
Бо в пісні серце те, що я люблю.

Замріялись простори сині-сині,  
У мареві легкому далина.  
Як ті сніги на дальній верховині,  
Душа твоя і чиста, і ясна.

В мені живуть твоїх пісень розливи,  
В мені звучить — не одзвучить — мотив.  
Багато в світі є людей щасливих,  
Я ж найщасливіший, бо так ще не  
любив!

## НА ПОБАЧЕННЯ

Поспішаю до Дніпра —  
В мене там побачення.  
Не вечірня ще пора,—  
То не має значення.

Серце, знаю, затремтить,—  
Тремтить — його призначення...  
Ще хвилинка, хвилька, мить,—  
Буде в нас побачення.

Хто зустріне — прочита  
У очах: закохана...  
Юні пригада літа  
І старі, непрохані...

Інша все мовчить чомусь  
Про свого коханого.  
Я ж признатись не боюсь,—  
Що в цьому поганого?

Ні, не слухаємо ми  
Погоди передбачення:  
Хоч дощі, хоч громи —  
Відбудеться побачення!

Я пришвидшую ходу —  
Стрічні посміхаються.  
Чому швидко так іду,  
Кожен здогадається.

Посміхнеться: «Бач, спіши!»  
То не має значення,  
Бо не соромно любить.  
Йду я на побачення!

\* \* \*

Я признався, що кохаю,  
Кликав серцем, бо кохав...  
В зорях неба, в цвіті маю  
Я твоє ім'я читав.

У веснянім шумі гаю  
Я вчував твоє ім'я.  
Любий голос розпізнаю  
В ніжній пісні солов'я.

І куди, було, не йшов я,—  
Зводили обох стежки,  
Бо горіли ми любов'ю,  
Наче барвами квітки.

Вечори манливі, сині  
Сіють зорі на стежки.  
Ще до мене та прилине,  
Про яку мої думки.

І куди вона не йтиме —  
Не загубиться ніде,  
Бо любов її вестиме  
І стежки в одну зведе!

Диктор неодмінно про погоду  
Коротко щодня розповіда.  
Всі міста від заходу до сходу  
Він згадає. І твоє згада.

Про мороз великий чути слово —  
Не від нього ж холодно в душі:  
Тільки б лист прийшов — обов'язково  
Стане легко, хоч пісні пиши!

А від тебе звістки все немає,  
Ані телеграми, ні листа...  
Може, їх ревнивець переймає,  
Чи причина інша є проста.

Я не був ні разу в тому місті,  
Та люблю його і не втаю —  
Слухаючи знов «Останні вісті»,  
Розповідь пригадую твою

Про тайгу, що оточила місто,  
Про ялин сибірських висоту,  
Про снігів покрови чисті-чисті,  
І про птиць, що мерзнуть на льоту;

Що ти лижі любиш більш за танці,  
І про перший у снігах твій слід...  
Диктор каже: — Потепліло вранці... —  
А у мене в серці ніби лід.

Йде весна у широчінь сибірську,  
А в душі у мене — заметіль,  
Бо давно вже слово товариське  
Не приходить у листі звідтіль.

Час прийшов пишатися дібровам,  
Все ж тепліш на серці не стає.  
І летить за дикторовим словом  
Серце розтривожене моє...

## НА ГРЕБЛІ ДНІПРОГЕСУ

Батько на руки узяв сінка,  
Підняв обережно вгору:  
— Бачиш, мій сину, гребля яка!  
В даль подивись неозору!

...Як зворушила картина ясна...  
Серцем красу величаву  
Хлопчик вбира.

Ще маленький не зна —  
Помножить він батькову славу!

Чи буде це в місті, чи, може, в селі,  
В найдальшій куточку держави —  
Однак то — на любій на рідній землі,  
Що в спадок малому по праву  
Перейде на щастя, на славу.

*Із збірки  
«Цвіт дружби»  
1954*

ОСТАП ВЕРЕСАЙ

Ішов шляхами України  
В мороз, і в спеку, і в сльоту,  
Через ліси, через долини,  
Через кріпаччину круту.

Ішов і ніс пісні та думи  
Не для старшин, не для панів.  
...Якого зазнавав він глуму!  
І гнів в душі полуменів.

Його не спинить хуртовина,  
Ані мороз, ані сльота.  
Огонь пісень по Україні  
Червоним маком розцвіта.

Казали — він сліпий. Душею  
Він чув Тарасові слова  
І далі йшов.

Понад землею  
Летіла дума вікова.

І сам Шевченко в знак любові  
Йому підносить свій «Кобзар»,  
В якому серця вічний жар,  
Огонь розгніваної крові.  
Безцінний дар, сердечний дар!  
О, скільки сили в тому слові!

І спів лунає, спів лунає —  
В свої серця його берем —  
І видиться, як в путь рушає,  
Іде кобзар із «Кобзарем».

Ми зряче серце славим, друзі,  
І шлях важкий Вересая.  
Осінній, зимний, в полі, в лузі...



А дума все звучить твоя.  
Ти не корився злій негоді,  
Йшов за народ — лишивсь в народі,  
І згадують тебе за те.

...Це що? Метелиця мете?  
І відчуваєш ти сніжинок  
Холодний дотик до чола.  
І далі йдеш, бо відпочинок  
Це — шлях, це — пісня, що вела.

Відомо, хтось тебе навмисне  
«Останнім кобзарем» назвав.  
Останнім! Чуєш, друже-пісне?  
Тобі кінець він провіщав?!  
То що ж це так у нас лунає,  
І веселить, і підійма?  
Ні, смерті вам, пісні, немає,  
Кінця народові нема!  
Не повернутись більше пану  
І невисному царю, —  
Життя іде, складає шану  
Народові і кобзарю.

І в наші соціалістичні  
В красі величній дні нові  
Ми кобзарів згадали вічні  
Шляхи — пісні, як цвіт, живі!

Вам слава скрізь луна, повсюди,  
Народу любі солов'ї.  
І про співців складають люди  
Свої пісні, брати мої.

### КУРСЬКИЙ СОЛОВЕЙ

Двоє сіл. Обох зійшлося поле,  
Гонить хвилі буйна ярина.  
Тут — кордон. Та він очей не коле,  
Розсипає, стеле цвіт весна.

Стеле цвіт в ряду берізок білих, —  
Отакий, як бачиш, в нас кордон!

До тих тонких, для ока милих,  
Ходить молодь, наче на поклон!

Із сусідніх сіл виходять друзі  
І нові пісні несуть свої,—  
Вслухаєшся й скажеш: — Щастя музи!  
Отакі ж бо в неї солов'ї!

Але ходять не лише по квіти  
Чи на обмін пісеньок нових...  
...Вам, берізки, час прошелестіти,—  
Бачите — вже вирушив жених!

Він в село частенько ходить наше,  
Як то кажуть — внадивсь неспроста!  
Бо у нас Марія, наша Маша,  
Добра слава про яку зроста.

Як підійде до її хатини,  
То не зводить із вікна очей...  
І в ту ж мить знайомий голос лине...  
Обізвався, ніби соловей!

Чарувалися його ми співом,  
Ну, а що вже дівчина сама...  
Добре їм — закоханим, щасливим,—  
Недосяжного для них — нема!

За сердечні отакі романи  
З радістю ми добру чарку п'єм...  
Хлопця ж, що влюбився без обману,  
Ми прозвали курським солов'єм.

Він же, хитрий, каже до дівчини:  
— Щоб недаром звали солов'єм,  
Треба мати нам гніздо єдине —  
В хаті в мене те гніздо зів'єм!

...Віддали Марію, славну Машу,  
В Курську область ми із Сумщини.  
Але внадилися хлопці й наші  
До сусідів... Знають хай вони,

Знають хай, що в них обов'язково  
Не одну дівчину відіб'єм,—

Не один в нас хлопець, чесне слово,  
Теж співа достоту солов'єм!

...А мені сказати одне годиться —  
Вірю, вірю, земляки мої,—  
Там пісенна є у вас криниця,  
Всі ви ходите туди напиться —  
І сумські, і курські солов'ї!

## СЛОВО ПРО ДРУЖБУ

Оце недавно ми були в аулі,  
Чілім курили, їли кульчетай.  
Дні швидко, непомітно промайнули...  
Мій друже, все оте запам'ятай.

Сиділи на кошмі в одному колі  
І чай міцний пили. Димок димивсь.  
Акин відомий Казангап Байболов  
Співав про те, як жив народ колись.

От розгорнув міхи баяна вміло  
І заспівав «Чом поле почорніло?»  
Знов потім перейшов на свій мотив.  
(Із домброю весь степ він обходив...)

Те, що співав, було нам зрозуміло,  
Бо почуття і помисли одні  
Єднають нас. Тому в атаках сміло  
Ми б'єм фашистів орди навісні.

Закінчив пісню. Тихо-тихо стало.  
Усі присутні щиро, як один,  
Співця, товариша свого, вітали.  
Як хвилювався, як дякував акин...

І дружній сміх, й стискання рук привітне...  
Звучало від душі і здрастуй, і аман...  
Це все, мов твердження, що дружба квітне,  
Що сил розбити дружбу цю нема!

*1941, Чимкент*

## ШЛЯХ ДО ДРУГА

Хто сказав, що ми не дужі?  
Сильні ми серцями, зором!  
— Приїжджай у гості, друже! —  
Вчулося, як там, над морем.

Пригадався з України  
Щирий друг у вишиванці.  
Це ж на спомин солов'їну  
Пісню він писав уранці:

«Образ твій, неначе мрія,  
В серці назавжди зі мною...»  
Спомин, ніби сонце, гріє...  
Сеспель буде над Десною!

Друга я зустріну, друга!  
Як там пожива Покришня?  
Чи від нього вже колишня  
Відступилася недуга? \*

...Розлились весняні води,  
Розлились озера сині:  
Не проїхати підводі —  
Ні шляхом, ні по долині.

Федір за село виходить,  
Вже не раз отак виходив,—  
Розлилися сині води,  
Розлилися всім на подив.

Скільки набереться лиха  
Той, хто вибрався в цю пору...  
Хто простує шляхом стиха  
І таки у Вовчу Гору?

---

\* Ф. Покришня — поет-самоук з Остерщини, Чернігівської області. З чуваським поетом М. Сеспелем він познайомився в Євпаторії під час лікування в 1921 р. В 1922 р. Сеспель приїжджає до Покришні, працює в Острі до кінця свого життя.

Глянув пильно раз і вдруге:  
— Чуло, чуло моє серце! —  
Розпізнав свого він друга  
І — навстріч, де гра озерце!

Засміявся Мішші: — Друже!  
Йди праворуч, там сухіше!  
— Що вода? Мені байдуже!  
Дай тебе обняти, Мішші!

Звідки?

— Та закінчив службу  
З армії іду до тебе!  
— Серце чуло!  
— Значить, дружба  
В ньому світла, як це небо!

...А у небі ріднім, чистім  
Сонця — на усю країну!  
...Йде Покришня з комуністом,  
Путь обравши з ним єдину.

## ЗАМОК ЛЕВА

Кажуть — Лев тут гривастий жив,  
Вартував людське щастя і спокій...  
Я сьогодні до замку ходив,  
Бачив сонця дзвінкий перелив  
На горі таємничій, високій.  
Кажуть — Лев тут гривастий жив...

Та гора недоступна була  
Для чужинця з давен, споконвіку,  
Тому сила ніяка зла  
Туди й кості не донесла.  
Ворогів же було без ліку.  
Та гора недоступна була.

Бо вогнем дихав Лев, бо вогнем  
Спопеляв він пройдисвітів миттю.  
Все могутнішав Лев з кожним днем  
І народу казав: — Ми живем,  
Під своєю ж ми, люди, блакиттю,  
На землі своїй цвітом цвітем!

Так сьогодні я рад і щаслив...  
Пригадались повір'я народні:  
Кажуть — Лев тут гривастий жив,  
Спокій люду віки боронив,  
Де я сонце зустріву сьогодні...

*1949, Львів*

## ЯРЕМЧАНСЬКИЙ ВОДОСПАД

Незаймана краса яка!  
Стрибок зробила вмить ріка...  
На камінь падає важка  
Вода, розбризкавши срібло...  
В камінній пащі загуло.

Той дикий рев  
І шум дерев  
Вчувається й тепер мені:  
У дальній далині  
Там яремчанський водоспад —  
Кавказькому хіба ж не брат? —  
Летить каміння, наче град...  
Вирує грізний водоспад,  
Вирує водоспад!

Могутній шум його іде,  
Клекоче він, щомить гуде —  
Не нагулятися йому!  
...Ось, мов завісу, вечір, тьму  
На все накинє: на ліси,  
На берег, сповнений краси,—  
А зорі в дальній вишині  
Не розженуть п'тьму, о ні...  
Все засина, а він — не спить!  
А він — гуркоче, гримотить!  
Ще й ще грізніше загуло,  
І падає важке срібло,  
Зникає в пащі кам'яній.  
Що ж, невгомний, скажений!  
А щоб не марно ти ревів —  
Тобі робота, друже, буде —  
Подумали про тебе люди:  
— У нього сили вистача!

Засвітим лампи Ілліча!  
Та сила дика хай порине  
Лишень до нової турбіни!

Наш невгомий водоспад  
Кавказькому хіба не брат?  
Краса зворушлива яка!  
Чи бачиш — закипа ріка!  
На камінь падає важка  
Вода, розбризкавши срібло...  
Щоб ще чарівніше було,  
Щоб світло гнало ночі тьму —  
Роботу ми дамо йому!

## ГІРСЬКА СТОРОНА

### I

Знову хвилюють мене, як і перше,  
Поверхи гір та лісів...  
Так би стояти, дивитись, завмерши,  
Безліч віків.  
Плетиво хмар над горами повисло,  
Бач — зачепилось...

Летить

Тихий вітрець (як пробуджені мислі)  
У гущавінь верховіть.

Скеля рожева... З дерева наче  
Творють її різьбарі...  
Хмари спливли, і проміння гаряче  
Щедро засяло вгорі.

Срібло ріки... Синій берег стрімчастий,  
Шум водоспаду зове.  
Так забажалося променю впасти  
В коло грайливе, живе!  
Впав і скупавсь, та не може злетіти,  
Бо не пускає вода.  
Променю буки протягують віти:  
— Ну, лиш тримайсь! Не біда! —  
Промінь по вітах пробіг — не здогнати!  
Грався, а потім — назад.  
В срібну купіль він пірнув. Що й казати —  
Сподобавсь йому водоспад!

## II

Могутня природа! Які мальовничі  
Карпати! Гірська сторона!  
Могутня, як Довбуш.

Не раз і не двічі  
Шуміла в Карпатах весна.

Не раз і не двічі в легенді та пісні  
Довбуш Олекса ожив,  
Крізь варту жовнірську проходив навмисне!  
Хай пан-посіпака від злості хоч трісне —  
Дзвінчук промахнувся, не вбив!

...Карпати, Карпати, гірські перевали,  
Радісний світ голубий...  
Може, людину ці гори навчили  
Мати характер твердий.

Людина ставала сильніша природи,  
Вона вище гір і лісів!  
І за людину природа ця горда,  
Могутня, як спів.

\* \*  
\*

Рідного краю мої небокраї,—  
Бачу вас знову. Серце співа.  
Дзвонять дороги, струнами грас  
Свіжий комиш, незім'ята трава.

З трепетом дивним іду, поспішаю.  
Падає в річку сяйво зорі.  
Бачу картину поліського краю,  
Чую ваш голос, Десни плотарі,—  
Вас, незабутні, від серця вітаю:  
— Доброго ранку, друзі старі!

Рідного краю мої небокраї,  
Зорі світанку в спокійній Десні —  
Все пізнаю і від серця вітаю  
Все, що живе і сьогодні в мені.



\* \*  
\*

Ми повернулись. Навколо — руїни.  
— Що ж, доведеться робити землянку... —  
Нам не забути святкового ранку —  
Ми хати нової виводили стіни.

Кидав на стружку білу до ганку  
Вечір химерні тіні рухливі.  
Але і в сутінках ми наостанку  
Щось доробляли.

Падали зливи.

Ранки надходили з холоду сині...  
І от

ми святкуєм хорошу дату:  
Ми повертались тоді на руїни,  
Тепер справляєм вхідчини в хату!

Щоб вік стояла та щоб не струхла,  
Не протікали стеля і стіни...  
І в новій хаті світло не тухло  
Аж до світання години.

І сонце казало: — Доброго ранку! —  
В вікно, на поріг ступало...  
Згадаймо ж, друзі, першу землянку,  
Що нас від сльоти рятувала!

## МІСТ

У воді відзеркалився міст,  
По воді кружеляє лист.

Відлетіли давно ластівки.  
Вже осінні навколо квітки.

Марять клен і верба про тепло,  
Про весну, ластів'яне крило,

І про юних закоханих тих,  
В чий вслухалися радісний сміх.

Хто вернувся з чужих, дальніх міст  
Й збудував на ріці новий міст.

По дзвінкому мосту по новім  
Нове щастя іде в новий дім.

Тільки смуток у наших серцях —  
Цим не пройде мостом командир...

І шумить за мостом, там, де шлях,  
Клен високий, сягаючи зір...

В шум вслухаюсь оголених віт...  
Командиру було двадцять літ.

1944

\* \*

\*

Прослався простір степовий,  
Неначе полотна сувій.

...Я руки пригадав твої,  
Що розстилали полотно.  
Ой, відшуміли вже давно  
Весни замріяні гаї.

Чужих сліди тут підошов,  
Твоїх слідів я не знайшов.

А полотно оте — як сніг,  
Що у степах лежить.  
Я навіть в сні його не зміг  
Забути хоч на мить.

Ти готувала рушники  
І сорочки льняні.  
Та не судилося мені  
З тобою жить роки.

Немов на голову той сніг,  
Неволя чорна, зла.

Від батька-матері взяла,  
Не повернула, ні.

І сипле сніг мені до ніг,  
І рушники у сні...

Послався простір степовий,  
Неначе полотна сувій.  
Ти не добілиш полотна,  
Не виглядатимеш з вікна.

*1943*

## РЕГУЛЮВАЛЬНИЦЯ

Аж од Волги до Берліна,  
По дорозі фронтовій,  
Зустрічали ми дівчину,  
Віддавали честь ми їй.

Йшли на битву, на священну  
Лави дужі, молоді,  
Нагадала наречену  
Не одному ти тоді.

Ти про дочок нагадала  
Багатьом у грізний час.  
І солдата, й генерала —  
Тепло проводжала нас.

Назавжди запам'ятали  
Рук дівочих смілий змах.  
До Берліна поспішали —  
Ти нам вказувала шлях.

І ставали всі веселі  
Молоді фронтовики.  
Дівчині отій в шинелі  
Дарували б ми квітки,

Щонайкращі б дарували...  
Та ні часу, ні квіток  
Ми, на жаль, тоді не мали,  
Крім ясних своїх думок.

Ми її запам'ятали,  
Рук дівочих смілий змах.  
Ми додому повертали  
З перемогою в серцях.

А вона — дороговказом,  
Незабутня, та, якій  
Віддавали честь ми разом  
На дорозі фронтовій.

## ДОРОГА НА ОЗЕРО РІЦА

На скелі квітка розцвіла,  
Як недосяжна мрія.  
Вона мені вітання шле,  
Вона мені зоріє!  
Маленька, свіжа і така  
До болю мила, люба...  
Не доторкнеться хай тебе,  
Лелітко-квітко, згуба!  
Тож маєш силу не малу,  
Коли зросла на скелі:  
В безодню дивляться страшну  
Очей зірки веселі.  
І тиха й радісна вона,  
Немов сказати хоче:  
— Нехай вітри, дощі важкі,—  
Я не закрию очі;  
А коли й вирве буревій,  
Та все одно не згину;  
На скелю іншу, крем'яну,  
Я кину насінину.  
І буду квітнуть знов і знов...  
Мені — життя вітати  
І сонце, під яким ніщо  
Не забажа вмирати!

# ВИВЧУСЬ Я НА КАПІТАНА

*Синові Олестю*

Ходять хвилі  
Сині, білі  
І зелені  
Біля мене.  
Грає море  
Щохвилини.  
У простори  
Чайка лине.

Шторм на морі перестав.  
В море вплив пароплав.  
Вивчусь я на капітана!  
Ой, коли той час настане...  
А тепер я буду спати,  
Бо коли не буду спати —  
Корабля мені не мати:  
Татко вчора написав,  
Щоб вночі я міцно спав,  
І за це він обіцяв  
Незвичайний пароплав.  
Тож до ранку буду спати,  
Щоб кораблик власний мати...  
Але ж сон кудись втікає...  
Як заснути — я не знаю.

Знову хвилі  
Сині, білі  
І зелені  
Біля мене.  
Грає море  
Щохвилини,  
А в простори  
Чайка лине.

\* \*  
\*

Читаючи твого листа,  
Я згадую бурхливе море.  
У серці пісня вироста,  
Перед очима — даль прозора.

Я згадую бурхливе море,  
Читаючи твого листа...

Така ти ніжна і проста,  
Така ти рідна стала, мила...  
Коли читав твого листа,  
Я відчував, що ти любила,  
Що серцем серце розуміла,  
Бо щирість у рядках листа.

Та ніч і синява густа...  
І світлячки на фоні синім...  
Одна у серці ти єдинім  
Сліди лишила неспроста.  
Щасливі пережив хвилини,  
Читаючи твого листа...

Згадалась сніжна висота,  
Далека, чиста і прозора.  
І ти — далеко, як мета,  
Далеко, як сліпучі гори...  
У серці закипало море,  
Коли читав твого листа.

Розлука дні перегорта  
Із книги нашої любові.  
Але, як пісня, вироста  
У зустріч віра знову, знову,  
Я пісню пив п'янку, чудову,  
Читаючи твого листа...

## РАНОК

Світлий ранок з-за гаю летить  
На чайнім крилі у блакить...  
Промінь хвилю Дніпра золотить,  
Припадає до неї щомить...

Чом засмучений ходить юнак,  
Коли радісно кожному так —  
Промінь хвилю Дніпра золотить,  
Припадає до неї щомить.

Він мовчав, але я зрозумів —  
Хлопець променем стати хотів.  
А кого ж цілував би тоді?  
Ой не хвилю! — Вуста молоді!

\* \* \*

...Яка спокійна ти, Десна,  
І — неспокійний я.  
Твоя прозора глибина —  
Немов любов моя.

Ти швидко б линула, ріка,  
По рідному краю.  
В квітках любов моя палка —  
Тобі їх віддаю.

Як тихо до Дніпра Десна  
Несе Полісся цвіт...  
Живе там дівчина одна —  
Їй передай привіт.

Там дівчина — любов моя...  
О, Десно! Швидше лить!  
Яка спокійна ти, а я  
Твій неспокійний син...

1940

### ЗГАДКА

Це вчора, чи давно колись...  
До мене, юність, озовись!

Було це вчора, чи торік,  
Та в пам'яті моїй навік,  
Як плеск легенького весла,  
Як помах срібного крила,—  
Твої пісні і синь очей,  
Жага ночей.

Було це вчора, чи торік...  
Я дням минулим втратив лік,  
Забулися жалі оті,  
Що всім трапляються в житті,  
А те, що радість принесло,  
Живе в мені,  
Живе й жило!

Було це вчора, чи торік...  
Ми, як здоров'я, з клену сік  
Пили з тобою навесні...  
І пригадалися мені  
Твої пісні і синь очей,  
Жага ночей...

Дзюрчав з гори стрімкий потік...  
Я дням минулим втратив лік,  
А в пам'яті завжди моїй  
Ти — мрія, найсвітліша з мрій...  
І серце й спів тобі одній,  
Одній...

## ОСІННЄ

Спадала спека. Тихо, непомітно  
Підкралось літо бабине. А далі —  
Дощі і хмари, й птиці перелітні  
Мотиви понесуть печалі.

І, може б, серце і моє знялося,  
Куди — не знати — полетіло б з ними,  
Та прикувала ти його сумними  
Очима, у яких відбилась осінь...

\* \*  
\*

Усиха тополя при дорозі,  
Зелен-листом більше не шумить...  
От гроза ударить, а в тривозі  
Вже вона не буде стан хилить.



Їй однаково — впаде вона, чи, може,  
Ще стоятиме: вона вже не жива,  
І нехай погода непогожа,  
Вітер хай з корінням вирина;

Їй однаково — стояти чи упасти,  
Розгубить гілок сухі кістки:  
Далеч синю більше не кохати,  
Не торкати вершиною хмарки...

А було ж — росла і зеленіла  
При дорозі битій ночі, дні,  
З вітром бавилась і весело шуміла  
Стільки весен, скільки літ мені...  
Посаджу я молоду тополю,—  
Хай шумить, співає мені, як та,  
Що вже не озветься більш ніколи,  
Мов дитячі дорогі літа.

1939

### «ХВИЛИНКА»

Коротка зупинка на станції,  
Як зустріч хвилинка у нас.  
Обвітрений осені час  
Під ноги скидає лист акації.

«Хвилинка» ту станцію звати,  
Де раптом зустрілися ми.  
Для нас та хвилинка, як свято,  
Як перші весняні громи.

І ось твій квіток у мене —  
«Хвилинка» — на ньому печать.  
...Під вечір гудуть сирени,—  
Знов паровози кричать.

Хвилинка, хвилинка, хвилинка...  
А думи снують і летять:  
Десь буде й життю зупинка,  
А в небі — зоря, як печать...

Під ноги лист сипле акація —  
Завітрена осінь прийшла.  
«Хвилинка» маленька станція,  
Хвиличкою б зустріч була,—

Та вже у піснях непрохана  
Набридла зажури тінь:  
— Якщо ти у хлопця закохана —  
Квитка із печаттю кинь,—

Даремно оцю зупинку  
«Хвиличкою» хтось нарік:  
Забудем на вік «хвилинку»,  
Щоб бути нерозлучними вік!

*1945, Кисловодськ*

\* \*  
\*

Що може двох розлучить —  
Простір, гроза, пітьма?  
Голос твій в серці звучить,  
Хоча тебе нема.

Що може двох розлучить —  
Буря, війни вогні?  
Голос твій в серці звучить,  
Ти назавжди в мені.

\* \*  
\*

Сіроока ти в мене, одначе  
Все з очей твоїх вирина —  
Теплі зорі і сонце гаряче,  
Зелень гаю, блакить ясна.

Все відбилось в привітному зорі,  
Ти для мене зробила так:  
Гляну в вічі — гублюсь в просторі  
І слухняним стаю, мов юнак.

Вуст торкнуся і раптом сп'янію...  
Ти для мене не ти, а — світ...  
Цілий світ я з тобою омрію  
За багато пройдених літ.

Сіроока моя пташино!  
Гострий зір твій назавжди ввібрав  
Моря хвилі рожеві та сині  
І зелені прибої трав;

І весіннього цвіту розливи  
Любі очі ввібрали ці:  
В них дитячі, грайливі, щасливі  
Іскри, іскорки, промінці...

І тепер вже, здається, я знаю,  
Чом говорять: «Ти — світе мій»...  
Сірооку давно кохаю,  
Серцем, друже, мене зрозумій.

Радість вперше таку пізнало  
Моє серце хмільне, запальне.  
Це за мене воно сказало:  
Вищий зором своїм і мене!

\* \*  
\*

Ти, як пісня, що серцю  
Дарує тепла.  
Я люблю тебе, мавко!  
Ти — з казки прийшла.

Ні, не з казки ти вийшла,  
Тебе я зустрів —  
Справжню дівчину милу  
В тіні яворів.

Я хотів, щоб алея  
Була без кінця,  
Щоб несли ми в століття  
Гарячі серця;

Щоб на нашій дорозі  
Цвіт весни не відцвів,  
Щоб звучав про кохання  
Безліч років мій спів.

Я тебе, свою мавку,  
Не з казки — живу,  
Незабутню, кохану,  
Справжнім щастям зову.

Я люблю тебе, мавко!  
Закоханий я.  
Щастя ти, і надія,  
І мрія моя.

Із збірки  
«В коханні признаюсь»  
1956

ЧАТКАЛЬСЬКА ДОЛИНА

I

Над урвищем високий дуб стояв,  
Могутній дуб. Мов кремень — деревина.

...Коли шугали блискавиці сині  
І грім над верховіттям рокотав,  
Як інше дерево в тій грозовій годині,  
Від страху дуб не гнувся нижче трав.

Шумів гіллястий. Чулось в шумі тім:  
— Я не верба крихка! Зріс дубом, не сосною!  
Грозі не варто міряться зі мною  
Своєю силою. Хай змовкне грім!  
Як хочеш, блискавко, різни косою  
Обабіч, ген по лісі прегустім,  
Де, наче вівці, збіглися дерева —  
У тісноті, нікчемні і тонкі...  
Мене ти не приглушиш грізним ревом, —  
Віки я тут стоятиму, віки! —  
...Важка спадала спекота серпнева,  
Ховались в трави змійки-блискавки.

Зневажливо дивився дуб із кручі  
На лісову на здружену сім'ю.  
— Живі остались? Ще надійдуть тучі!  
Я грозам шану серця віддаю!  
— Ми знаєм, в тебе корені могуті,  
Та все ж загубиш силу ти свою! —  
Відказують йому дерева з лісу.—  
— Тобі б до нас давно вже перейти,  
Для нас — від бур важку б твою завісу...  
Невже забув, що ми були брати?  
Даремно став відлюдком гордим ти!

...Знялася буря знов.  
І знов гроза жорстока.  
Із тріском повалився кремінь-дуб.  
Гілки відбиті понесли потоки...  
Вже не шумітиме гіллястий себелюб.

...Над урвищем, де часто вітер зливсь,  
Той дуб стояв погордливо колись.  
Існує тільки в притчі він старій,  
Яку узбек розповіда охоче.

А ліс — росте, живе, хоч буревій  
Із грозами шумить, гуде, клекоче.

## II

Хтось посадив над урвищем високим  
Дерев чимало. Унизу потоком  
Співа широка сонячна долина,  
Відбилось листя у грайливім плині.  
Нещастя тих дерев ні разу не спіткало.  
Шумлять гілками, як вода Чаткала.

Не відрізнить, де котрого з них гілка,  
Де листя кожного, і цвіт, і плід.

Сплелись корінням у землі не мілко,—  
Вп'ялися дружно, міцно в самий спід.

Узбек з туркменом і казах зі мною  
Стояли під покрівлею рясною,  
Що навіть неба недосяжну вись  
І сонця розсипи не пропускала.

Отак усі ми думами сплелись,  
Як і дерева побіля Чаткала.

На них з любов'ю довго я дививсь  
Й зі мною — друзі. Всі в ту мить мовчали,  
Та розгадати легко так було  
Те, що у серці кожного звучало  
І дружби квіткою навіки зацвіло.

...Зійшли ми стежкою в рясну долину.  
Над нами — чиста сонячна блакить.

Мотора спів до нас в ту мить долинув.  
Промовив хтось: — З Москви до нас летить!

На крилах літака зорю ми бачим...  
Мотор бадьоро, весело співа.  
Одним чуттям охоплені гарячим,  
Сказали ми: — Привіт тобі, Москва!

Простори, ріки, гори, перевали —  
Нас не роз'єднують: одна сім'я.  
Тому серця братів одне співали:  
«Моя країно» і «Москва моя!..»

### III

Я дружби хочу такої,  
Що всього сповняє вмить,  
Що як весна рікою  
Весь простір бажає залить.  
Без неї — нема спокою,  
Без неї не можна жить.

Я знаю її високу,  
Через віки пронесу.  
Вона — то життєві соки.  
Ні з чим не зрівняти красу  
Її розмаїту, багату,  
Що сонцем цвіте серед нив.

Сказав я узбекові: — Брате! —  
І слово це він повторив.  
Я бачив її в долині,  
Я з нею завжди живу.  
Чаткальську долину віднині  
Долиною дружби зову.

### IV

Якої жадаю любові?  
Тобі я скажу, не втаю.  
...Коли у зеленій обнові  
Стояли дерева в гаю,  
Та раптом гроза не в пору...

Здригнулась береза струнка —  
Вогнем опекло білокору.  
Рясного того дубка,  
Що поруч стояв одвіку,  
Вирвала буря. То ж він  
Падав в провалля без крику...  
Вітер — з усіх сторін.

Схиляється тонкостанна,  
Щоб руки подати йому.  
Дуб прошумів уостаннє,  
Летячи в незвідану тьму.

Тендітні руки берези,  
Простягнуті в прірву ту,  
Блискавки гострі лева  
Відрізали на льоту.  
Тоді, обгоріла, зчорніла,  
Роз'єднана з милим своїм,  
Не плакала і не скніла —  
Під зливу й шалений грім  
Станом побитим прикрила  
Коренів решту дубка,  
Щоб захистить від сили  
Вітру,  
дощу,  
струмка.

Пагін піднявся дуба,  
Пагін берези теж.  
Там, де сиччала згуба,  
Любові не буде меж.

...Знов у зеленій обнові  
Стояли дерева в гаю.  
Такої жадаю любові —  
Цього я ніяк не втаю.

## V

Хребет Чаткальський — громаддя скель —  
Видніється здаля.  
А тут ось — долина. Тут річка Кок-Су  
Зеленоводдям гуля.





Путь з-під каміння ріка почина,  
Холодне б'є джерело.  
Зникає в тумані хребта крутизна,  
Річка ж — в Бріч-Муллу, в село.

З Кок-Су досхочу я напився води.  
Висячий над нею міст  
Гойдав обережно: сюди і туди,  
Мов знав, що проходить гість.  
Я в горах блукав. Джерела мені  
Співали: — Напийся! —

Я пив.

І зорі стрічав — недосяжні вогні,  
Що вечір мені засвітив.  
А потім світанки сипали мальвами,  
Шовковицею, урюком,  
Смачними горіхами, буйними травами,  
Букетами — прямо в руки!

Дорога вела простором — картиною  
Художника не простого.  
Фарбою жовтою,  
білою,  
синьою

Кликала, грала дорога.

...Хребет Чаткальський — громаддя скель —  
Довго виднівся мені.  
Ріка — малювала. (Ясна акварель).  
Каміння  
співало пісні.

## VI

Сниться мені і понині —  
Йду по Чаткальській долині.  
Ніби в цю мить я поглянув,—  
Бачу розливи тюльпанів.

І пелюстки червоні  
Ніжно торкнулись долоні.  
Зір заблукав поміж хвилями:  
Грають шовкові килими.

Сниться мені і понині  
Срібний ручай в долині...  
Пісню дзвінку дівочу  
Знову я слухати хочу.

Як щебет струмка з долини  
Голос нехай долине.  
В ранки травневі, сині  
Знов пригадалося нині:  
Зір заблукав поміж хвилями —  
Грають шовкові килими.

Сниться мені і понині,  
Мій побратиме, акине,  
Пісня твоя розлога:  
«Скільки в степу золотого  
Сонячного проміння...  
Скільки в долині цвітіння...»

Зір заблукав поміж хвилями —  
Грають шовкові килими.

Сниться мені і понині:  
Дівчина та, що в долині,  
Нас, як знайомих, вітала,  
Усміх нам подарувала, —

Навіть яскраве проміння,  
Навіть барвисте цвітіння,  
Що наливало долину,  
Зблідло в оту хвилину...

Здрастуй, мій друже акине!  
Будеш в Чаткальській долині —  
Йй поклонися від мене...  
Серце моє не студене:  
В ньому, як хвилі тюльпанів,  
Котрі я щойно оглянув,  
В ньому — гаряче кохання...  
Йй передай вітання!

# МОЛДАВСЬКІ МЕЛОДІЇ

Тамарі Чебан

## I

Над Дніпром вечірня тиша  
І зірок рясний посів.  
у Зеленому театрі \*  
«Лист зелений...» — чути спів.

«Лист зелений осокура...»  
У дніпровські йде простори.  
То веселої співає  
Молдаванка Маріора.

Раптом сумом повійнуло...  
Ой гірка ж злетіла дойна!  
Серцю боляче і важко,  
Серце — рана невігойна...  
Про далеке, про минуле  
Оповідь сумну почули.

Бачим — турки-басурмани  
За Дністро йдуть крізь тумани.  
Бачим — люті ж там бояри...  
Криють землю чорні хмари.

Бачим — йде батрацька доля  
Та гірка ж, немов перчиця...  
Просим дівчину: — Доволі!  
Досить гірко так журиться! —  
А вона співа свою:  
— З малих літ я сльози ллю,  
Горя ж свого не втоплю...

Доля скаржиться дівоча  
В пісні, що її охоче  
Нам співа Чебан Тамара.

...Небо криє чорна хмара...

---

\* Зелений театр в Києві.

І співачку просять люди:  
— Досить, досить про минуле!  
Хай у пісні радість буде,  
Як в житті новім повсюди!

...Пісню ми таку почули...

Листу сонячного жар!  
Ні панів, ані бояр —  
Не повернуться вони —  
Ми самі хазяїни!

## II

В нас не тільки лист зелений,  
А достиглий сонцеплід!  
...Милий мій тепер учений:  
Вчивсь на курсах він як слід.

Сам Мічурін коли б жив,  
Виноград би похвалив,  
Що мій милий вісім років  
В серці, як дитя, носив!

Лист плакучої верби!  
Не минуть мені журби —  
Серце, горе в пісню вилий...  
По районах їздить милий.

Їздить, інших навчає,  
Мов не зна, що я скучаю.  
Він дає усім поради,  
Щоб — солодші виногради...  
А мені не солодко...  
Де ти, моє золотко?

## III

Лист зелений винограду!  
Звідкіля б узятись граду?  
Та не вибив свіжолисту —  
Як моє кохання чисте!

Вік жили біля Дністра...  
Я старий і ти стара,  
Але юні почуття  
В серці до кінця життя:  
Ні, до нас не надійшла  
Із сусіднього села  
Та пригода, як негода,  
Що у пісні зажила:  
«Жінко, ти скажи мені,  
Хто там гупа при вікні?»  
«То, напевно, ходить кіт...»  
«Не звалить коту воріт.  
Та й чи це ж котячі лапи?  
Слід від кованих чобіт!  
А чия ж це в хаті шляпа?  
Світ не знав, щоб в шляпі — кіт!» \*

#### IV

В нас не тільки злотолист,  
А ще й плоду злото.  
Був недбалий тракторист.  
— Прощавай, робото!  
Трактор іншому вручаю,  
Сам піду попиту чаю!

...Лист зелений молочаю!  
Милий — ледар, помічаю...

От прийшов і просить чаю.  
Я йому тут одвічаю:  
— Меду спершу накачаю! —  
В чай вкидаю молочаю.

— Вищий, милий, не скучай!  
Чи гірким здається чай?  
Лиш неробам — чуєш, серце? —  
Чай завжди гірким здається!  
Пригощайся, Федоре,  
Трактористе-ледаре!

— Ти ж казала, з медом буде —  
Вік образи не забуду!

\* Вільний переспів з молдавської.

Замість серця маєш камінь...—  
— Мед для тебе — під замками!

Вже не місяць і не два  
Справжні з Федором дива:  
Солодко йому в роботі!  
Поле грає в сріблі-злоті.  
Каже: — Без роботи, знаю,  
Гірко, як від молочаю,  
Що дала мені до чаю!

Заборону я зняла,  
Меду кращого дала,  
Найсолодшого, густого,  
Бо люблю я хлопця того...  
Він жартує: — Вже оскома!  
Бджоли в мене є і вдома! —  
Милий просить:  
— Меду, любя, досить!  
Хоч найкращий по гатунку —  
Не солодший поцілунку! —  
...Я ж не камінь — серце маю...  
Цілувати дозволяю!

## V

А чому п'янке вино?  
А тому п'янке воно —  
Біля нього ми кохались,  
Біля нього цілувались...

І кохання буйний хміль  
Грає в ньому, виграє...  
У вино, як в море сіль,  
Щастя увійшло моє!

Хай же веселить людей,  
Грає в тисячах очей,  
Радість серцю придає  
І кохання моє!

...Лист зелений, виноград!  
Ти любов — весняний сад...

## VI

Щирий мій привіт Молдові!  
Дяка за пісні чудові,  
За веселі і сумні.  
Будьте ж ви завжди здорові!  
Дойна хай лунає знову  
І в дністровській стороні,  
І в дніпровській стороні!

1954

## В ЕСТОНСЬКИХ ДРУЗІВ

### I. СЕРЦЯ Й ПІСНІ

*Г. Ернесаксу — керівнику  
естонського народного хору*

Естонський хор пісні співа  
Моєї України,  
Що їде за Дунай козак,  
Що журиється дівчина.

Про Катерину спів луна  
Веселу, кучеряву...  
Це, може, в Харків я прибув,  
В Чернігів чи Полтаву?

І думав я, схвильований,  
Це ж справжнє щастя з нами,  
Що, коли треба, горе й хліб  
Ми ділимо з братами;  
Що пісню й радість можемо  
Серцями розуміти,  
Чутливі душі маємо  
Що всі ми — дружби діти;  
Що дружба й правда нам дала  
Таке життя глибоке,  
Що все це не само прийшло  
Крізь покоління, роки;  
І серце я своє відкрив  
Синам землі і моря,  
Братам естонцям. Хай вони  
Повік не знають горя;



А якщо горя крапля хоч  
Вам випаде, братове, —  
Півкраплі я візьму собі,  
Бо й ви на це готові.

Хай дружба ще міцніш стає  
І на землі, й на морі!  
...Сердечно як пісні звучать  
В естонським ріднім хорі!

## II. СВЕТР

В колгосп, що в Раплаським районі,  
Із Талліна їхали ми.  
Машина у сніжнім полоні.  
— Давненько такої зими  
Морозної в нас не бувало! —  
Говорить сусіда мій.  
Ми ж холоду не відчували,  
Хоч владно гуляв сніговій.

Збираючись вранці в дорогу,  
Мій друг наказав зодягти  
Теплого светра нового.  
— Без нього застудишся ти.

Ми їдем. Яке ж сніговище!  
Та вітер потроху стиха.  
— Між сосен, ген там, кладовище, —  
Сусід мій говорить, зітха.

Питаю: — Чому так журливо  
Озався, друже? Скажи!  
— Сестра, красива на диво,  
Була в мене. Там лежить...  
Між соснами молодими...

І разом тоді, без слів,  
Скинули тихо шапки ми.  
Машину спинить я звелів.

...А потім поїхали далі.  
І друг тоді все розповів.  
Настої гіркої печалі  
Ввійшли в моє серце з тих слів.

— Рибалку сестра покохала,  
Любила його — не сказати.  
Йому вона светр в'язала...  
«Наш Юхан — хороший зять!» —  
Не раз говорила мати.  
На фронті я був із ним.

...Фашисти зайшли якомсь в хату  
І светром отим сестриним  
Були зачаровані. Руки  
до нього удвох простягли.

Рвонулась, готова на муки,  
Вони ж — все зробити могли.  
«Та ні, не для вас я в'язала  
І довгії ночі, і дні!..»

До серця його притискала:  
«Не взяти його вам, ні!» —  
І миттю кинулась з хати.  
Строчили услід автомати...

Я бачу, як в'яже естонка  
З роботи не зводячи віч.  
І думи снують, як тонко  
Напрядене прядиво в ніч.

«Візьми цього светра в дорогу,  
Милий, — говорить вона, —  
Юхане! Про тебе тривога —  
Холодна ж морська далина!

Милий! Поглянь, в сірім морі  
На подарунок мій, —  
Стане воно, неозоре,  
Теплим в красі голубій.  
Зникнуть туманні ночі,  
Буде погода ясна...»

Светр увібрав її очі,  
В ньому — душі глибина.

Ці кольори, ці узори,  
Цих незабудок блакить, —

З сірого зробиться море  
Сонячне та яснозоре,  
Ніжно воно шумить...

...Так я замріявсь... Незчувся,  
Як і приїхали ми.

— Друже! Виходь! Полюбуйся —  
Дивна картина зими!  
Іній. Сніги. Вітріє!  
Будівля з снігів вироста...  
Холодно, певно! Та гріє  
Серця її теплота.

Снігу навколо в два метри.  
Обличчя мороз обпіка.  
Тепло ж мені у светрі...  
В'язала її рука.

Думка про неї не кине,  
Стоїть у очах сестра.  
І в серце моє все лине  
Юності світла пора.

І я вже бачу — здалося —  
Не знану мені сестру:  
Очі і світле волосся,  
Посмішку — в серце беру.

Про вірність, дівочі мрії,  
Про серце, що все віддає  
І серце братнє зігріє,—  
Слово моє.

### III. ПРО ВІЛЬМУ З КОЛГОСПУ «УУС ЕЛУ» («НОВЕ ЖИТТЯ»)

Запитала сосна у ялини:  
— Кращу де ти побачиш дівчину? —  
І ялина в одвіт прошуміла:  
— Вільма гарна, ще й лижниця сміла!  
Глянь, красунею дівчинка стала!

Народилась вона тут, зростала,  
І мала із дівчатками бігала,  
Де плюскоче та грається Вігала.

Під струнками ялинами, соснами  
Виростають в нас дзвінкоголосими!  
Запитала сосна у ялини,  
Мов не знала красуні дівчини!

...Вже під кригою схована Вігала,  
І гуляє метелиця-віхола,  
А в телятнику тепло телятам,—  
Вітру-холоду там не гуляти!  
Вільма їх доглядає охоче.

Біля дуба струнка парубоча  
Ген з'являється постать раптово...  
Викликає хтось Вільму на слово?  
В дуба-кременя запитує ясен:  
— Хто між хлопцями нашими красень?

Дуб тоді прошумів жовтим листом:  
— Хто ж зрівняється з тим трактористом  
І красою, і ділом чудовим?

...Він прийшов обмінятися словом.  
Андрес так таємниче кохає,  
Що всі знають про це, він — не знає.

У колгоспі отім «Уус елу»  
Вільма дівчина гарна, весела.

Хай зимові гудуть заметілі,  
А у серці — такі весноцвіти...  
...Вільма просить мене на весіллі  
Новий рік в її хаті зустріти.

...Глянь — вона вже — як вітер! — на лижі,  
Лиш сліди залишаються свіжі  
На снігу, що іскриться, скрипоче  
І сліпить, наче Вільміні очі!

1954, Таллін

## ІНДІЙСЬКОМУ ПОЕТОВІ АЛІ САРДАРУ ДЖАФРІ

Пароплав «Тарас Шевченко»  
вирушив до Індії.  
*З газет*

Ближніми і дальніми краями  
Ходить осінь. В золоті виднокруг.  
Хай летить за свіжими вітрами  
І моє сердечне слово — друг.

Другові з далекого Бомбея  
Посилаю свій жовтневий спів  
З калиновим жаром, з усією  
Гамою осінніх кольорів.

Мій привіт в пісеннім слові цьому.  
Я ровесник Жовтня, тож мені  
Так схотілось другові новому  
Написати в ці святкові дні.

Гостював ти в нас, немов учора,  
Всі були ми — як сім'я одна.  
Мов повітря чистота прозора,  
Наших дум прозора глибина.

Далеч розділяє нас, звичайно,  
Думи ж — спільні. Ми — товариші.  
Тому кажеш: — В серці вся Україна...  
Я ж кажу: — Вся Індія в душі!

Щедрі квіти взяв ти наостанку,  
Як найкращий подарунок взяв,  
Синові сорочку-вишиванку,  
На якій червоний мак палав...

А ще в серце ти своє гаряче  
Взяв, напевно, й наших серць тепло...  
У очах твоїх я радість бачив.  
Щастя — в кожному слові зацвіло.

Про Шевченка ми заговорили...  
Нам не треба вишуканих слів,—

Між народами бринить стокрила  
І відлунює поезія віків.

Нижний цвіт повіз ти з України...  
До букета отого додам  
Кетяги червоної калини,  
Лист багряний, що зібрав я сам;

І калина й листя в першу стужу  
Цвіт нагадують знамен вони,  
Що в осінні дні розквітли, друже,  
Символом вселюдської весни.

Кетяги, що з листом багрянистим  
Уквітчали рідний виднокруг...

А тепер іду я рідним містом,—  
Влітку тут ходив індійський друг!

## ПРАЗЬКА ВЕСНА

### 1. ОСТАННЯ КРИЖИНА ПО ВЛТАВІ...

Остання крижина по Влтаві,  
Як тінь пропливла зимова.  
А хвилі манливі, ласкаві  
І кожна, здається, співа...

Вони увіходять у груди,  
Хвилюють, віддавши привіт,  
І голосом Яна Неруди,  
І словом — «Любив я вас, люди!»,  
Що Фучік сказав на весь світ.

Остання крижина... потоки  
Несуться весняні в ріку,  
Як дні, як нестримані роки,  
В історію людства стрімку.

Над Влтавою чайки кружіння,  
Поважні качки на воді...

А щедре весняне проміння  
Дахи взолотило руді,

І розплескалося всюди  
На вулицях, древніх мостах.  
Несуть його радісно люди  
З вітанням на теплих вустах...

Несуть його сизі крилята  
Веселих таких голубів.  
Ця радість весни розіллята  
В містах, серед гір і полів.

Яка незвичайна повага  
До того проміння в усіх!  
І сонячним золотом Прага  
Нас, друзів, зустріла своїх.

Кажу я: — Привіт тобі, злата,  
Від злotoчолого брата  
З крутих берегів Дніпра!

Між нами і в будні, і в свята  
Хай дружби квітує пора!

## 2. КІМНАТА ЛЕНІНА В ПРАЗІ

Четвертий поверх. Тишина кімнати,  
Де звичайнісінькі стільці, столи...  
Мені ж здалося — тільки що сонати  
Тут звуки урочисто пропливли.

Кімнату пильно кожен з нас оглянув.  
Мій зір прикутий до того стола,  
З-за котрого підводився Ульянов —  
Всю бачив Русь від міста до села.

І хоч було це у холоднім січні,  
Та бачили весну більшовики,  
Бо, як народ, живі їх думи вічні,  
Бо хто з народом — буде жить віки.

У вікнах грало вечора сузір'я,  
Вітри доносили шум голих віт.

Він глянув за вікно — побачив  
не подвір'я,  
А цілий світ, старий, в дрімоті світ.

В простій кімнаті світлих вікон двоє.  
Маленький Марксів бюст біля стола.  
Великої історії нової  
Творились незабутні тут діла.

Цих не забути нам вузеньких сходів,—  
Невтомний піднімавсь по них Ілліч,  
Щоб шлях обрать широкий для народів,  
І з ними йти в щасливу даль сторіч.

### 3. ПРОЛІСКИ БІЛЯ ТАНКА

Височіє танк на п'єдесталі —  
Це ж його танкіст радянський вів.  
Вже часу пролинуло чимало,  
Скільки прошуміло тут вітрів...

Слава ж не забулась, що з танкістом  
У світі нестримано пішла,  
Не розвіялась осіннім листом,—  
Не старіють бойові діла.

От і зараз — як пташата, діти  
Прилетіли, квіти принесли.  
«Дядю, підсадіть-но, підсадіте,  
Щоб покласти квіти ми змогли!»

Проліски,— «снеженкі» — урочисто  
Як дари поклали весняні.  
Як душа дитяча — квіти чисті,  
І такі ж, як зір дітей, ясні.

### 4. ВЖЕ СКОРО КАШТАНИ РОЗКВІТНУТЬ

Каштани празькі в цвіті  
Не важко уявити.

Вони вже скоро, скоро  
Освітять Білу Гору.



Хіба ж мені забути  
Каштани з гір Славути?

Там біла хмара цвіту  
Летить назустріч літу.

Не повінь котить містом —  
Весна зеленим листом...

Такі ж і тут, при Влтаві,  
Дерева кучеряві.

Година тепла стане —  
Розів'ються каштани.

А вже в душі у мене  
Кипіння їх зелене...

Заквітнеш ти, каштане,—  
Цвіт прямо в душу гляне...

Кияни і пражани  
Закохані в каштани!

##### 5. АНСАМБЛЬ «ЛУЧНИЦЯ» ВИСТУПАЄ...

...Струмок проснувся, побіг помалу,  
А потім — швидше. Посмілів!  
І першу сніговицю талу  
Піснями жайворон зустрів.

Струмок між гір біжить... Здається,  
Пережене мої думки...  
Він доторкнеться ніжно серця,  
Омиє лугові квітки.

А ті квітки ледь-ледь розквітли,—  
Звеліло сонце молоде.  
У трави зелено-світлі  
На мить пташина упаде

І знову — вгору, вгору, вгору,  
Переганяючи усе...  
Відкрився луг моему зору  
І свіжі пахощі несе.

Недавно сніг зійшов, а нині  
Вже косять сіно... І струмок  
Біжить повільніше в долині,  
Не здоганя моїх думок.

То не струмок в альпійських луках,  
А пісня свіжа, лугова.  
Весни картини в дивних звуках...  
То «Лучниця» ансамбль співа.

«Травниця» пісеньку назвали —  
Звучить вона в душі моїй.  
Струмок, що спершу біг помалу,  
А далі — ніби вітровій.

Мені здалось, що й я з косою  
Гірськими луками іду...  
І в синій ранок із росою  
Покуси з друзями кладу.

Ніщо у пам'яті не зітре  
Ту пісню — в ній не лиш весна,  
В ній шелест трав і подих вітру,  
Гірська прозориста луна.  
Крило орла супроти вітру,  
Дівоча мрія не одна,  
Сама, як пісня чарівна...

А от і танці. Легко, спритно  
Проходить чех, за ним словак.  
І весело на грудях квітне  
На сорочках червоний мак.

Красиві рухи та вітристі,  
Як у гуцульських юнаків,  
Що в Коломиї — славнім місті,  
Та в Криворівні я зустрів.

Як молоді та свіжі луки,—  
Такий оцей і колектив.  
Спасибі за чудовні звуки,  
За цей хвилюючий мотив!

*Березень 1956,  
Прага*

# ЦИМБАЛІСТИ-КОВАЛІ

*Сім'ї ковалів Золотаренків*

## I

У Вишеньках у селі,  
Незвичайні ковалі:  
З-під молота вилітають  
В них не іскорки-рої,—  
Чудо-звуки наростають,  
З кузні линуть солов'ї!  
Вилітають в дальній світ,  
І життю несуть привіт.  
Іскри серця, сяйво слів  
Цимбалістів-ковалів.  
Та й видзвонює метал!  
Кузню ту зовуть «Урал»...

Зручні, гострії лопати —  
Легко ними обкопати  
Всі дерева у саду.  
Сапки зроблять — до ладу.  
Що там сапки! До машини  
Всякі роблять там частини.  
Запчастин нема в районі?  
Запрягайте, хлопці, коні,—  
Їдьте в кузню, на «Урал»,  
Де видзвонює метал!  
Ну, а хто ж ті ковалі,  
Чи дорослі, чи малі?  
Є сім'я така у нас:  
Дід Улас та внук Улас,  
Батько Яків, син Петро.  
Це і є «ремонтбюро»!  
Сам начальник в кузні — дід  
(Ним гордиться славний рід).

## II

В кого це гучне весілля,  
І весілля й новосілля?  
Чути музику із хати...  
Просить в хату завітати.

То й зайдімо!

Щонеділі

Хто ж це грає на весіллі?  
(Осінь збіжжям — у село,  
І весіль тепер пішло!)

Звідки славні цимбалісти,  
Може, з Києва артисти?  
Є сім'я така у нас —  
Дід Улас та внук Улас,  
Батько Яків, син Петро —  
Наш «Урал», «ремонтбюро»!  
Наші славні ковалі,  
Це ж артисти від землі!  
Як заграють, заспівають —  
В трьох районах чути їх,  
На цимбалах витинають:  
І старим в танець не гріх!  
Що цимбали — ніжно, ніжно,  
Ну, а бубон — гучно, дрібно...  
Що цимбали — златно, срібно...  
Ну, а бубон — громом грізно...  
В бубон б'є Григор Норець —  
Хата проситься в танець!  
Хлопець швидко так по нім  
Пальцем навсторч поведе —  
Бубон весело гуде,  
То гримить, неваче грім.  
Хлопець ліктем і коліном  
Шкіру бубна все торка...  
А цимбалів голос лине —  
Мов ясним весняним плином  
Грає сонячна ріка...  
Дівчині, що заміж вийшла  
В сонячний осінній день,  
Хай життя цвіте, як вишня,  
Все життя — потік пісень!

Золотим осіннім плином  
Зачаруйся на землі...  
То цимбалів пісня лине,  
То співають ковалі!

### III

Переступимо порога  
Ми в ту хату, край дороги.  
Мати сина зустріча!  
Хто ж то грає «плескача»?  
Грає, витина такого —  
Затанцюєш ще з порога,  
Розворушить і старого!

Звідки ж цимбалісти славні?  
Це ж знайомі наші давні —  
Є сім'я така у нас:  
Дід Улас та внук Улас,  
Батько Яків, син Петро,—  
Наш «Урал», «ремонтбюро»!

Хай же мати, що зустріла  
Сина в цей веселий день,  
Відчуває завжди крила,—  
Нестаріючих пісень,  
Хай легка їй старість буде  
З любим сином на землі.  
Радість не забудуть люди,  
Що дарують ковалі.

### IV

Ну, а хто ж ті цимбалісти,  
Що в столичнім грають місті?  
В місті йде олімпіада,  
Славна виступа бригада.

То ж бо наші ковалі,  
Це ж артисти від землі,—  
Як заграють, заспівають,  
В трьох районах чути їх...  
І в столиці їх вітають,  
Бо таких вітать — не гріх!

Коломийки і «плескач»  
В серце взяв отой слухач,  
Котрому привіт землі  
Ви принесли, ковалі;

Радість вилили свою  
У пісень рясний вінок.  
Привітаємо ж сім'ю  
Ковалів із Вишеньок —  
Діда Власа, Власа внука,  
Батька й сина, весь «Урал»,  
Золоті насправді руки,  
Що слухняний їм метал.  
Їх пісні і лемеші  
Від глибокої душі.  
...Вічне те життя, що в пісні  
Слід лиша, товариші!

*С. Вишеньки,  
Бориспільського району  
на Київщині*

## РАНОК

### I

Чайки над морем розправляють крила,  
Вітрилами світанок зарябів,  
До хвилі хвиля щось проговорила,  
У берег вдарила і народила спів.

Мелодія і свіжа й легкокрила,  
В ній — сіль морська і пахощі вітрів,  
Її земля і море підхопили,  
В ній — слава севастопольських боїв.

Від бухти синьої, від Балаклави,  
Від Ялти і Ай-Петрі наша слава  
До гір Кавказу і Карпат луна.

І цвіт червоний там, де сплять герої,  
Що вірно, до кінця тримали зброю,  
Цвіт рясно розсіває далина...

### II

Ця слава буде вічно пломенить,  
В віках горітимуть рядки звичайних літер.

В наш час говорить і звучить граніт,  
Звучання те несе в простори вітер.

Курган Малахів — слава давніх літ —  
З новою в парі — їх не розділити.  
Там слава наша вийшла у zenit...  
Земля і море сяєвом залиті.

І адмірал Корнілов юнаку,  
Що ген стоїть в смугнастім тільнику,  
Мені почулося, в цю мить говорить:

— Як не любить і не стоять на смерть  
За місто це, за вічну нашу твердь!  
Як не любити грізну пісню моря!

*1954, Севастополь*

### БЛИСКАВКА В РУКАХ

У Новій Каховці, ніби вчора,  
Загули натягнуті дроти.  
Вулиця освітлена, простора,  
Йдеш по ній господаркою ти.

Приїжджають на будову хлопці  
Із степів широких,  
їх стріча  
Світло, що ввімкнула ти в Каховці,—  
Лампочка весела Ілліча.

І назавжди у моїй уяві  
Спритна та співуча, наче птах,  
В блузі синій ти стоїш, ласкава,  
Блискавку тримаючи в руках!

### ОСІНЬ БІЛЯ ДІНЦЯ

Ліворуч — крем'яна гора,  
Неначе крейда, біла.  
Праворуч — гай багрянцем гра,  
Бо ж осінь зашуміла.

А поміж них — бистринь Дінця  
Із чистоти блакиті,  
Того Дінця, яким серця  
Давно ущерть наліті.

Мов з джерела, з душі співця  
Йде свіжа пісня знову.  
З Сосюрою біля Дінця  
Ми повели розмову,  
А як мовчали, то за нас  
Ріка шуміла з гаєм...  
В осіннім золоті Донбас,  
Як пісню зустрічаєм.

\* \*  
\*

О, я хочу безумно жить:  
Все сущеє увековечить...

*А. Блок*

Прожити б так, щоб не посмів  
Ніхто сказать: — А що із того? —  
Я хочу велич наших днів,  
І щастя, й радість, і тривогу  
У пісню вилити свою,  
На інші, ті, що є — не схожу.  
Одній лиш серце віддаю  
І нею серце я тривожу.

Хоч дні й самі лишили знак,  
Який не зітре вічний вітер, —  
Свої слова посію так,  
Щоб забуяли понад світом,  
Щоб не порожні зерна літер —  
Пісні були б сердечні звітом.

## ФОТО

На фото друзів я поглянув,  
Що вже поблідло від часу,  
І мов крізь сіть густих туманів,  
Побачив юності красу.



Ми стоїмо собі в півколі.  
Тоді шумів зелений май.  
За нами ряд беріз, тополі...  
Яку садив — тепер згадай!

Хоч картка ця щодня блідніша,  
Стає неначе негатив,  
Та нагада старого вірша  
І пісні юної мотив.

За фото так виразно бачу  
Я друзів нелегкі путі,  
І вдачу пристрасну, гарячу,  
І чесні пошуки в житті.

Хоч за любительським цим фото  
Шкодную, річ ясна, та все ж  
Я гордий, що не картки злотом,  
А зелень-ярістю пожеж  
Ти закріпилась, юність наша...  
Й шумить, шумить, шумить мені  
Береза та — зелена чаша,  
Тополя в рідній стороні.

\* \*  
\*

Ти пройдеш з краю в край безмежну ниву  
В похмуру днину й сонячну, щасливу.  
Зустрінеш град, холодну чорну зливу,  
Що не остудять творчого пориву.

Плугатар гордо пройде борозною,  
Ще свіжою, глибокою, новою,  
Веселку вгледить раптом над собою,  
Народжену минулою грозою.  
Так лагідно всміхається людині...  
А нива квітне. Небокраї сині  
Під ноги впали. Молоді стеблини  
Ростуть, гнучкі, у полі і в долині.

На зерна, що в весняні дні погожі  
У полі сходять, слово думи схоже.  
Хвала господарям, що йдуть з плугами,  
І думам їх, народженим серцями!

\* \*  
\*

Я признався, що кохаю,  
Кликав серцем, бо кохав...  
В зорях неба, в квітах маю  
Я твоє ім'я читав.

У веснянім шумі гаю  
Я вчував твоє ім'я.  
Любий голос розпізнаю  
В ніжній пісні солов'я.

І куди було не йшов я,—  
Зводили обох стежки,  
Бо горіли ми любов'ю,  
Наче барвами квітки.

Чи ж знайду тепер у рясті? —  
Я між ним до тебе йшов.  
Чи ж пройшли години щастя,  
І не вернеться любов?

Вечори манливі, сині  
Зорі сіють на стежки.  
Ще до мене та прилине,  
Про яку мої думки.

І куди, куди не йтиму —  
Не загубиться ніде,  
Бо любов її вестиме  
І стежки в одну зведе!

## ЯРОСЛАВНА

### І. ВІРНІСТЬ

Ігор-князь не день, не два в поході...  
— Ярославно! Виглядати годі!  
Не повернеться до тебе він,  
Вже давно по ньому вдарив дзвін.

Ярославно! Я ж тебе кохаю,  
Я твою красу не занехаю!  
Ярославно! Ось тобі дукати!  
Я готовий все тобі віддати,  
Ярославно!

А ще хочу я тобі сказати —  
Цілий вік тебе одну кохати  
Буду, Ярославно!  
Все багатство — накажи — і кину  
Я до ніг. Без тебе я загину,  
Ярославно!

— Забери лишень свої дукати,  
Я не буду нелюба кохати!  
Що багатства в тебе — вірю, знаю.  
Незлічимо теж багатство маю, —  
Те багатство вірністю зовється,  
Не купується, не продається!  
Одного люблю, як вітра сокіл...  
Серце б обернулося у попіл,

Назавжди б закрили сонце хмари,  
Коли б за твої дарунки й чари  
Я тебе, не мужа, полюбила.

Згинь же, лестоців жорстока сило!

...І вона чекає, виглядає,  
Вірність в серці жаром зацвітає.  
І діждеться, бо отому цвіту  
Вік немає, друзі, перецвіту!

## II. СИЛА НЕПОКОРИ

І плаче, тужить Ярославно...

То не чайка гірко тужить, проквіляє, —  
Сльози давлять, душать молодую жницю:  
В ешелон — ой леле! — дівчину саджають,  
В рабство постригають клятому чужинцю.  
Сльози ллються з горя... Серце завмирає...  
То не чайка тужить, не сумна зигзиця...

У неволю чорну, у тяжку неволю...  
Ешелон гримоче по безкраїм полю.  
Як тебе покинуть, — чуєш, рідна ниво? —  
Де росла, співала, де була щаслива...  
Вітре, буйний вітре! Дай свої крилята...  
Ніби чорний привид, сторона проклята...  
Краще ніж у серце, головою в воду,  
Аніж пов'ялити в лютім рабстві вроду.  
Тож дочці коханій вольного народу  
Горде чоло в рабстві не схилити зроду!  
Дніпре, мій ти Дніпре, береги квітучі,  
Якщо вас не бачить — краще впасти з кручі...

...Так в Путивлі-граді Ярославна плаче.  
Ярославни вірної голосіння чути.  
У часи тривожні край свій рідний бачить  
Від Дністра до Сейму, з Дону до Славути,  
Від Карпат далеких за поля Полтави,  
Аж до моря синього спалахи заграви...

Увійшли у землю понад Сеймом тихим  
Древнього Путивля стіни почорнілі.  
Ярославна тужить, Ярославні — лихо.  
— Чуєш, брате-воїне! Дні мені не милі.  
Ледве маю сили ці терпіти муки,  
Полиняли коси, почорніли руки...

Понеси ж ти, вітроньку, швидше вість  
на крилах,  
Передай, лебедонько, рано-пораненьку:  
— Сестро моя, сестро! Йду до тебе, мила,  
І тебе і матінку визволим стареньку!  
Дочко Ярославно й трудівнице-мати,  
Йдуть сини та браття рідних визволяти!  
Тож не плач, зигзице, Ярославно мила! —  
...І ростуть надії незміримі крила,  
Непокори сила.

### III. В СЛАВНОМУ ПОХОДІ

— Чий то голос лине спозарана?  
— То скликає друзів Ярославно,  
Партизанка славна!

— Тож які в батьків хоробрі діти!  
А чия вона дочка, скажіте?

— А вона дочка свого народу,  
Йде шляхами славного походу, дальнього  
походу,  
Ярославна славна!

1942—1954

\* \* \*

Хочеш знать, чому радію,  
Веселюся, мов дитина?  
Я в душі несу надію,  
А надія — ти єдина.

Стигне радість в серці в мене,  
Тепла коломийка в ньому,  
Листя свіже та зелене  
І весняний відгук грому...

Не дивуйся, що навколо  
Білий сніг, сріблястий іній.  
Не в снігах я бачу поле —  
Цвіт червоний, білий, синій...

Почуваю — молодію,  
Як на цвіт отой дивлюся.  
І зимі оцій радію,  
В хуртовину — веселюся!

Хочеш? Поділюсь з тобою  
Тим, що маю й мати буду.  
Хочеш? Поділюсь весною,  
Що мої сповняє груди.

Хочеш? Все те проспівую,  
Що вже визріло, що просить:  
— У душі носити досить —  
Простору я так бажаю!

Всім з тобою поділюся...  
Кожну радості іскрину  
Розділю у мить єдину —  
Я збідніти не боюся.

Непомірно так багате  
Щире серце без погорди,  
Що по-справжньому кохати  
Вміє, певно, від природи.

Лине пісня не остання —  
Хай вона за звістку буде,  
Що мені твоє кохання —  
Щастя джерелом повсюди.

### ДЕ КРИМ ЗА ГОРАМИ...

Ніколи мені не забути  
Красу незвичайну гір.  
Узяти б з собою море —  
Найкращий живий сувенір!

Багато отих сувенірів  
Мандрівники брали собі,  
А я назавжди із собою  
Взяв очі твої голубі.

Хто брав черепашку рожеву  
Чи дивні якісь камінці.  
А я взяв у душу навіки  
Веселих очей промінці.

Багато везли сувенірів  
На згадку про море ясне,  
Їх, може, розгублять в дорозі,  
А пам'ять не зрадить мене.

Обернуться в пил і зітруться  
Рожеві оті камінці,  
А вічно сіятимуть очі —  
Живучі твої промінці!

Воно шумить, воно кипить  
І в пізню ніч не спить.  
Із ким це море розмовля?  
О, як нестримано гуля!  
Заслухалась земля.

Чому кипить, чому не спить —  
Хто море розгада?  
А чайка знов чомусь кричить...  
Якась в житті біда.

Я попрошу, і розповість  
Про все мені вона,  
Бо чайка зна, що я тут гість,  
Вона про мене зна.

А море невмолиме, зле,  
Від люті закипа...  
Стихія  
        хвилі в берег шле —  
Розгнівана, сліпа...

Я морю не дивуюсь, ні, —  
Нехай собі кипить.  
Та серце... Ночі, довгі дні  
Чому воно не спить?

Ти втихомирсь, бо в мене — ти  
Одне... Хоч мить спочинь.  
Якщо я провинивсь — прости...  
Поглянь — на морі синь!  
Вже просвітліло, вже — ясне!  
Чи чуєш? Не шумить!  
Нікого більше не клене —  
Спокійно море спить.

А серце каже: — Ні, не спить!  
Прислухайся лишень —  
Воно в мені тепер кипить  
Життям нових пісень!

2.IV 1955 р.  
Одеса

\* \* \*

Той клен, що стільки вечорів  
Для нас шумів,  
Кирею скинув багрянисту  
З легкого листу.

Сьогодні він мене зустрів  
Під свист вітрів.  
Знов обіззався ти до мене,  
Мій любий клене.

Убогий, бідний ти який,  
О любий мій,  
Без того листя, що шуміло,  
Що облетіло.

Така людина без думок —  
Немов сучок.  
Убогий, бідний він до того,  
Що жаль сухого...

\* \* \*

Осінь, осінь! Клена ніжний спалах,  
Вітру свист, поблідлі стебла трав...  
Осінь... Осінь в серці не приспала  
Ті пісні, що навесні зібрав.

Осінь, осінь... В роздумі та смутку,  
У повільнім плині тихих рік,—  
Ти мені даруєш незабудку —  
Гордо цю любов нестиму вік!

Осінь, осінь... Заграва калини,  
Хмелю шелестіння та курай...  
Кожну фарбу і малу хвилину,  
Серце, як безцінний скарб, вибрав.

Понесу в собі і шум, і спалах,—  
Спалах кленів, тихий сум вітрів.  
Осінь, осінь серце не приспала —  
В ньому знов народжується спів.





В долині довго котиться луна.  
Люблю, як поїзд ніби вирина  
Із лісу жовтого, але іще густого;  
Ще мить — і міст здригається від нього:  
Здається, поїзд відстань ту, від лісу  
І до моста, скорочує стрибком,  
Себе закрие швидко він димком;  
Понад мостом, як димову завісу,  
Чомусь лишає по собі завжди.

Ранкові та вечірні поїзди  
Не заважають, не обридли, ні,  
Мені в осіннім, любім Ірпені.

Тут ніжна осінь, мрійна та м'яка,  
На кольори багата, розмаїта.  
Лише ріка така вже тут мілка —  
На неї гнів малих дітей цоліта;  
Та зараз навіть і вона мені  
Подобається в ці осінні дні.

На вільсі ні листочка вже нема,—  
Вона така зчорніла та похмура...  
(Мені стара згадалася гравюра)...  
Грибами пахне осені п'ятьма.

Надходить ніч завітрена, сліпа  
Та знову — ранок. Дощик накрапа.  
Маленька станція. Кіоск. Я йду туди.  
Візьму газети свіжі і, як вчора,  
В оцю осінню поетичну пору  
Зустріну перші теплі поїзди.

\* \* \*

Лиш зірок мерехтіння та листків шелестіння...  
Вітер дим з паровоза на прощання приніс.  
Вогник зник у п'ятмі. Даль сіріє осіння.  
Ледве чутний доноситься цокіт коліс.

Ти дримаєш одна у вагоні зеленім,  
Може, думи твої вітер з димом оцим,  
Як данину, приніс в цю хвилину для мене...  
О який же гіркий і п'янкий оцей дим!

\* \* \*

Як народишся, пісне, дзвінкою,  
До тієї, гляди, не лети,  
Що торкнулася серця рукою,  
Поміж нами закрила мости.

Горді крила розправ і прилинь  
До тії, що не зна супокою,  
Промайни над безмежжям долин,  
Як народишся, пісне, дзвінкою;  
Промайни і поля, і ліси,  
Ніби чайка ясною рікою.  
Як народишся, пісне, дзвінкою,  
Мое серце ти їй віднеси.

І скажи:

— Ти чекала в тривозі?

Він прийшов. Він стоїть на порозі!

\* \* \*

Вітер жовті здійма заметілі,  
Сумно, серце, у нашім гаю...  
Журавлі, журавлі відлетіли,  
Віднесли вони радість мою...

Знов весна, як та юнь легкокрила,  
Квітнуть проліски любі в гаю.  
Журавлі, журавлі прилетіли,  
Принесли мені пісню мою,  
Принесли мені радість мою!

\* \* \*

Коли до серця втома підступає,  
Я хочу відшукати супокій,—  
З туману випливає образ твій,  
Яснішого у пам'яті немає.

Ти справжнє щастя весняне мое,  
Нікого більше в світі не кохаю,  
Тебе одну я серцем викликаю,  
Одне ж бо тільки серце в грудях є!

## ДЕ ГАЙ ЗЕЛЕНИЙ ПРИ ДОЛИНІ

Де гай зелений при долині,  
Де щастя квітнуло моє,  
Лунають співи солов'їні,  
Зозуля радісно кує.

Ти чарувалась солов'ями,  
Ми їхнім співом поклялись.  
Чи хоч згадала, як серцями  
Були ми зріднені колись?

Те, що пройшло, не повернути...  
Сповняє серце гіркота,—  
Зозулю довелось почути,  
Що лічить іншому літа.

А солов'їна пісня лине,  
Мов голос юний подає,  
Де гай зелений при долині,  
Де щастя квітнуло моє...

\* \* \*

Весела даль, манлива та прозора...  
Над морем чайки сонячне крило...  
А в серці в мене радість, наче море,  
А в серці в мене щастя розцвіло.

І жити вічно хочеться на світі,  
В життя дорога буде не важка,  
Коли тобі одвігне серце світить,  
Як моряку вогонь із маяка.

Всі наші дні, немов бурхливі хвилі...  
І хочеться від серця щиро так,  
Щоб кожному всміхались очі милі,  
Щоб кожен мав свого життя маяк!

Из збірки «Краса землі»  
1962

ШЕВЧЕНКО НА ЯРМАРКУ В РОМНАХ

Ильинская ярмарка в Ромни...  
В 1845 году я случайно видел это  
знаменитое торжище.

*Т. Г. Шевченко. Журнал.  
20 июля 1857 г.*

I

Стовпом над шляхом курява  
Стоїть до пізньої зорі.  
От і Ромни. Ромен-трава  
Цвіте, як в пісні, по горі...

Ридвани, брички і вози  
Торохкотили день і ніч.  
Шиття, і збіжжя, й крам вези —  
Вторгуєш добре, певна річ!..

II

...Під вечір гамір притихає,  
Люд найбільшій спочива.  
Хто ж гроші має — не зітхає,  
Під вечір інші тут жнива:

Циганський хор і драматична,  
Сказали, трупа приїжджа...  
І метушня в Ромнах незвична...  
Понад Покрову, як діжа,  
Здійнявся місяць. І Покрова  
У таємничому вогні...

«Ах молодість! Бывай здорова!» —  
Вже чути хори голосні.

На п'яні та закличні звуки  
Спішать, спішать... Огні з естрад...

Чарки підносять білі руки...  
Столи, столи — за рядом ряд...

Один до чарки: — Шельмо, звідки? —  
А ремонтер \*: — Я? Із Ромна!

— А дна чому в тобі не видно?

— Бо краще, як немає дна!

— А де білет? — до чарки знову.

— Нема білета!

— Йду ж в тюрму!

...І кожен п'є.

— Ну, будь здорова!

— Не вистачає ще кому?

...Гуляють ремонтери п'яні...

Циганки на коліна вже

«Переселилися» жадані...

Естраду — циган береже!

Із жиру бісяться пани.

«Життя солодке сохрани

Нам, боже милий,

А горе — вилий».

Гудуть Ромни, шумлять Ромни.

І знову: — Пив ти ром чи ні,

Заморський ром міцний в Ромні?

— Пропив штани я Ромчині

І ще новесенькі ремні...—

(Розчервонілі та пихаті,

На дотепи які багаті!)

...Ось до панського стола

Циганочка підійшла —

Поміщика-віршомаза

До палатки повела...

З ремонтером грає донька:

— В сад пішли!

Ану, здогонь-ка!

---

\* Ремонтери скуповували для армії коней.

### III

...Іде Тарас.

Біліють хати...

Біленькі ви, та чорний сум.

І знову невеселих дум

Рої злітають...

Колихати

Тобі, стара, оце б внуча,

Не плентатись... Стрів по дорозі

Стареньку жінку. Поміча:

Іде на ярмарок...

В тривозі

За нею теж собі пішов,—

Мов щось тягло...

— Тарас? Агов! —

Хтось викрикнув і взяв за руку.

«Парнасець» — пан...

— Оце так штуку

Заморський покупець зіграв —

Контракт на п'ять літ! Ох і справ!

Давно, Тарасе?

І Тарас

Відрізав прямо: — Що вам треба?

Не мав я честі знати вас.

Худобу з вами теж не пас

І не молився проти неба!

— Невже-то не впізнав, Тарасе?!

— І знать не хочу, ловеласе!

— Та це ж бо я. Ми зустрічались

У Качанівці... Чаркувались...

Читав я вірші. Пригадать?

«О божа вічна благодать!

Вік царство буде хай твоє...

В покірливих — дві нені є...»

Тут підійшла ота стара,

За котрою ішов Тарас.

Вона словечка добира:

— Подайте... люди... В добрий час...

Подайте, заради Христа...—

Про пана про свого пита:

Чи жив-здоров? Чи тут нема?

В її очах ночей п'їтьма:  
Ввійшов її ласкавий зір  
У гобелени... Із тих пір

Пан наказав прогнать її,  
Пан, з святобожої сім'ї,  
Що в віршах славить «благодать»,  
Що вміє — взять, не знає — дати,  
Що відвернувся від сліпої,  
Що повен хтивості тупої...

Купує він і продає  
Людей, та ще папір псує —  
Калічить мову... Благодать...  
По шиї отакому б дати!  
Тарас грошей подав старій,  
Зігрій знедолених, зігрій,  
Якщо ти, боже, в небі є...  
Вселживе царствіє твоє!

#### IV

Це торжище б навік забудь...  
Чи берег лівий, а чи правий —  
Скрізь блуд і торг іде лукавий.  
Ковбаня панська, трутна муть...

Якийсь панок: — Що є продать? —  
Запитує поета строго.  
— Та продається «благодать» —  
Бичача шия он отого! —  
І на «парнасця» показав...

Тут раптом сміх людей узяв —  
Стояли гурточком селяни.  
Один з них обіперсь на кий:  
— Скотина в нас, ласкавий пане!  
— Яка ж? — питає.  
— Пан гладкий!  
...І затряслася площа сміхом...  
Отак кріпак сміявся над лихом...



...Дорого! Знову йдеш між нив.  
 Тобі радів і не радів.  
 Радів, коли без куряви  
 Ти простягалася ранкова  
 І пахла свіжістю трави.  
 Перегиналась, як підкова,  
 І кликала у даль ясну,  
 І, навіваючи надії,  
 Ти шепотіла про весну:  
 «Проснуться гноблені від сну»,—  
 Такій дорозі я радію.

І вже така дорога люба  
 На рідній, не своїй землі!..  
 І вже в уяві — гілля дуба  
 Шумить, шумить...

В містах, в селі

Народ, як дуб, могутній, вічно  
 Укоренився... Земля своя.  
 ...В дорозі Кобзареві звично.  
 Його стріча нова сім'я.

## НА ВЕЧОРІ В ПОЛІТЕХНІЧНОМУ МУЗЕЇ

Хвилювання особливе  
 Відчуваємо, йдучи  
 Виступати в славнім залі,  
 Де зібрались москвичі.

Тут багато зовсім юних  
 І поважні старики.  
 З берегів Дніпра вітання  
 Берегам Москви-ріки.

Зазвучало наше слово  
 У чарівній тишині.  
 І Єсенін з Маяковським  
 Уявилися мені.

З ними в залу тихо входять  
 Три берізки, ясени...

Люстри щедро сонцем сяли  
Поетичної весни.

І здавалось — чуєм голос,  
Повний ніжних почуттів,  
І здавалось — ніби вітер  
Березневий залетів...

І здавалося — берізка  
Зашуміла золота,  
І могутній шум грозовий  
Їй на зміну проліта.

Маяковський і Єсенін...  
Ні, не в сні, а наяву  
Побули вони із нами,  
Обходили всю Москву...

...Під кінець — Ковіньці слово.  
І веселі москвичі  
Не пускали, говорили...  
Тихо чулося вночі

Пісні дві: «Рече та стогне»  
І «Ревела буря» там...

Я вітання Україні  
Від Росії передам.

Те вітання чулось в залі —  
Стук серцець і шум беріз.  
Їх до тебе, Україно,  
Я в душі своїй привіз.

## НАД ВЕСНЯНОЮ КНИГОЮ «ГОЛОСІЇВСЬКА ОСІНЬ»

Бажаю, щоб «Голосіївська  
осінь» прозвучала для вас,  
як весна.

*М. Рильський.*  
(Напис на книзі)

І сталося так: звучить весна в кімнаті,  
І вітер весняний повіяв недарма...  
Ні, забуття поезії не знати,

І перецвіту отакій нема,  
Чи плаче осінь, чи сніжить зима.

Землі дихання у сердечній пісні —  
Воно з рядка до серця йде мені,  
Словняє силою, щедротне, благовісне.  
В календарі осінні та сумні,  
А видяться і в них весінні дні!

Поете любий, чародію слова!  
Це ж повинню весна всю душу залила,  
Вербова,

тополина,

дніпрова...

Принесла шум пташиного крила...  
Весна прийшла, авжеж, весна прийшла!  
...Виходить садівник, чи квітникар,  
Над ним в блакиті сонце, мов корона.  
Йому відомий кожен куц і крона...  
Виходить він, і нам приносить в дар  
Троянди серця, слів добірні грона,  
Поезії весінній чар,  
Веселку, повну життєдайних слів  
З поезії садів, гаїв, полів...  
І я вклоняюсь низько чародію.  
Горджуся вами і радію!

## ТАМ, ДЕ ЯТРАНЬ

*Учасникам самодіяльного ансамблю  
танцю «Ятрань» з Кіровоградщини*

Там, де Ятрань круто в'ється,  
Там, де жайвір вік сміється,  
Там, де вітер-степовик,  
Де сівач до сонця звик,—  
Бачив я «Весняні гри»  
Вже осінньої пори.

Та хоч осінь ходить в полі,—  
У квітчастім пишнім колі  
Танцюристи ясночолі,  
Там, де Ятрань круто в'ється,  
Жайворонок вік сміється...

Там, де Ятрань,  
Там, де Ятрань,  
Там купальська сяє ватра,  
Там, де Ятрань... Що це я?!  
Чом душа болить моя?

Заятрилася душа,  
Серденько засмучене,  
Бо дівчина поспіша,  
Бо вона — заручена...  
Люблять, ви скажіть, чи ні,  
Красуні заручені?  
Чи вертається кохання,  
Як весна пахуча, рання?  
Що весна вертається,  
А любов минається...  
Ятрань в'ється, круто в'ється,  
А заручена сміється:  
— Що ж ти думав довго дуже,  
А дівчині не байдуже —  
Ждала рік, і два, і три,  
Та й послала... на вітри!  
Тож лети, лети від мене,  
Маю серце не студене, —  
Як люблю, то вже люблю:  
Цілий вік любить звелю.  
Ну, а ти ходив довгенько,  
Стала гніватися ненька,  
А я тебе ждала, ждала  
І другого покохала. —  
Там, де Ятрань круто в'ється,  
Жайворонок вік сміється,  
Там, де вітер-степовик,  
Де сівач до сонця звик...

Ятрань, Ятрань, сяє ватра  
На Івана, на Купала,  
Коли юна покохала...  
Ятрань, Ятрань, круговиця, —  
З болю серденько ятриться...  
...Бачив я «Весняні гри»  
Вже осінньої пори,  
Та весною запашною

Забуяло наді мною,—  
Тож-бо «Ятрань» степова  
І танцює, і співа!

## АСКАНІЯ-НОВА

Степовий етюд

...Каракулем сивіє полинець,  
Мітлиčka підніма сріблясті вії,  
А ковили стрілчастий табунець  
Спішить кудись на крилах вітровію.

Гарячий ґрунт, немов сковорода.  
Гордисті будяки, як ті жарини.  
І дотліває далечінь руда,  
І марево морським прибоєм рине...

А сонце, ніби вічний смолоскип,  
Горить у небі, прискає промінням.  
Від нього, певно, кібець геть осліп  
І пада, вражений небесним безгомінням.

Найменший подих я ловлю вітрів,—  
Це б остудить чоло, та де криниця?  
Степ аж пашить, він маревом упрів...  
Живлющий дощ йому давно вже сниться...

## В ЧЕРНІГОВІ НА ВАЛІУ

Падають, сміються зорі,  
Осяваючи Десну.  
У шумливім згадок морі  
Я іду в свою весну...

Це давно отут весною,  
Як сади вже розцвілись,  
Стався випадок зо мною  
У Чернігові колись.

Збуджений ішов я містом,  
Радість мав я немалу,

Днем впивався променистим  
На міській старім Валу.

І, наспівуючи тихо,  
Раптом дівчину зустрів,  
Чи на радість, чи на лихо...  
Райдуга крилом з-під брів!

Що робити молодому?  
Що сказати і як сказати?  
— Чи далеко вам додому?  
Я готовий проваджати!

Посміхнулася, сказала:  
— Проводжати вдень? Дива! —  
...В мене й серденько упало!  
Ще які сказати слова?

І сказав: — Як звечоріє,  
Вас хотів би я зустріть...—  
Посміхнулася люба мрія,  
З нею — цвітом кожна віть...

Як той усміх не спіймати,  
Як його не пам'ятати!  
...На Валу старі гармати —  
Їх забув порохувати.

— Що ж, приходьте, де двадцята.  
І чекайте. Я прийду!

...Ой, запахла рута-м'ята  
На Валу в старім саду.

Довго довелось чекати  
І, звичайно, задарма,  
Бо двадцятої гармати  
У Чернігові нема!

Але все ж — чекав я чесно!  
Впали зорі у Десну...  
...В осінь цю згадав я весни  
І оту рясну весну.

Мій Чернігів, любе місто!  
На Валу ходжу я знов.  
Я до тебе, променисте,  
На побачення прийшов.

У деснянських зорях бачу  
Зір дівочий, любий зір.  
Мій Чернігове, юначу  
Я любов приніс гарячу!  
Я люблю тебе, повір!

## ДУША І ГІЛКА

(У лісі Шамраї)

Соловей на гілочці сухій  
Що вже тьохка, що вже витина...  
Відпочинь, маленький, сірий мій!..  
Але пісня довго ще луна.

А навколо шум зелених віт,  
Їх в густому лісі без числа.  
Славив соловей весняний світ  
Так, що гілка мертва ожила.

Вічками зеленими бруньок  
Подивилась навкруги вона,  
І тоді лиш соловей замовк,  
Та несла ще пісеньку луна.

Не забути рідні нам краї —  
В кого там Десна а чи Сула.  
Я сьогодні в ріднім Шамраї,  
І душа, як гілка, розцвіла...

1960  
*Хоружівка*

## ТИ, ЗЕМЛЕ, ВСЯ ЗАВЖДИ В МЕНІ

Пройти нелегко тут — дерева і кущі.  
Мене ці хащі все ж не зупинили.  
Мене перестрівали тут дощі,  
Гроза мені й землі вливала сили.  
Я вперше тут пройшов, шукав стежки свої.  
Пройду й тепер, з криниці знов нап'юся.  
За вашим співом йду я, солов'ї,  
За вами серцем я не заблуджуся.

І сили є в мені оті земні,  
Даровані грозою, тишиною.  
Ти, земле, вся завжди, завжди в мені,  
Я, рідна, із тобою, ти зо мною...

## КОКТЕБЕЛЬ

### I

Це неба шмат між гір. У сяйві тім прозорім  
Зубчато-гострий чорний Карадаг  
Пробив, здається, неосяжний дах,  
І хлюпнула блакить, й злилась вона із морем.

Це степу гострий дух, що наче ліки хворим.  
Це вічний рух і вічний хвилі змах,  
Що нею простір ввесь навік пропах.  
Її вбираю серцем, нервом, зором...

Цей неба шмат вітаю вперше, друзі,  
Прощатись важко буде, певно, з ним...  
Вклонюся низько я примхливій Музі

І попрошу: з цим краєм дорогим  
Зріднись, назавжди будь в святім союзі,  
І не шкодуй ні образів, ні рим...

### II

Шліфує море, точить камінці —  
Дивись, і викине коштовні самоцвіти.



— Хто там на березі? Мій дар ловіте!..—  
...І знову хвилі, як швидкі гінці.

Від праці в морі, глянь, які синці...  
На мить спочине, знов почне ревіти:  
— Не думай, що гуляю! Чуєш, світе? —  
Солоні хвилі, як в степу женці...

Не лиш водою, рибою багате,—  
З гір вимива сердоліки, агати...  
І навіть на простеньких камінцях  
Відбиток моря — довгий праці шлях.

Як морю, так невтомному співцю  
Слів самоцвіт шукать — по камінцю...

\* \*  
\*  
\*

Тріщать цикади, як сухе паліччя.  
Той тріск луна, як постріл в тишині.  
А море диха прямо у обличчя,  
Щось пристрасно розповіда мені.

Про що говориш? Ах, про полонянок,  
Про Кафу, солонішу, аніж сіль,  
Від сліз невірницьких... Про дикий танок  
Орди татарської, про божевільний хміль...

Так, так! Розповідай, я розумію!  
Ось ти рвонулось, тиша пада геть,  
Цикад не чути. Моря веремію  
Послухаю. «Всім людоловам смерть!» —

Гукає понад морем Сагайдачний.  
І Кафа пада. Бранці, вільні ви!  
Це ж Сагайдачний той, що «необачний»...  
У пісні й серці вічно ти живи.

...Чумацький Шлях застиг у кримським небі,  
Полипні пахощі вечірні п'ють вітри  
Й мені приносять... Пий гіркого! Треба!  
Щоб гіркоту знав давньої пори!

...Я п'ю ті пахощі. Дивлюсь на зорі,  
І ніби видяться далекі чумаки —  
Попечені, згорьовані та хорі:  
«Не п'ються пива-меди...» Йдуть віки —  
Про все Чумацький Шлях розповідає  
Та моря непокірний вічний шал...  
Ген зірка зблідла раптом пропадає.  
У небі кримським Шлях Чумацький сяє,  
І кожна зірка — соляний кристал...

## ГІРСЬКА РІДНЯ

Дубок на камені зростав,  
Тому такий міцний,  
Присадкуватий парубчак!  
Хоч листом не рясний,

Зате вузли гілок отих  
Не розчахнуть спроста.  
Побіля нього ще з п'яток  
Дубочків підроста.

Тримаються свого коша.  
Ростіть, помножьте міць!  
Такі не побояться бур,  
Такі не ляжуть ниць.

Ген держидерево росте  
І ломикамінь теж.  
Шумить собі огонь-трава,  
Байдужа до пожеж.

І хоч погрожує гроза,  
Веселі та міцні,  
Ростуть вони в гірським краю.  
Не розлучить рідні!

# КАРАДАГ

*Синові Олесю*

## I

Ну що ж — ходімо лишень, сину,  
На Карадаг, коли вже так.  
І в сні говориш про вершину...  
Що на горі тій? Ну й дивак!

«Дивак» — про сина. Але й сам  
Побути хочу тут і там...  
Куди мене вже не носило!  
О мандрювання вічна сило!

...Поволі будемо іти,  
Шлях нелегкий до висоти!

І от — пішли. Спочатку Лесь,  
Як у легкім польоті ввесь, —  
Я ж ледве йду, а він — з пристрибом...  
(У морі ж — конкурент він риbam!  
Там він — пливе, а тут він — лине...)  
Ось зупинивсь на півхвилини,  
Щось розгляда. І — далі знов.  
Все вище, вище... Лесь, агов!  
Гляди, синашу, не зірвись!  
...У хмарі Карадагу вись...  
А що він розглядав отам?  
Ага! Маленький кущик сірий...  
Його тут рід, його це вирій...  
Ах, кущик! Все тобі віддам —  
Всі почуття свої любові,  
Хоч палець поколов до крові!

Який ти милий, і яка  
Любов твоя до гір палка,  
До кам'янистого, важкого,  
Пропеченого ґрунту цього...

Ах, кущик милий... За тобою  
Іще присадкувати, сірі,  
Живуть зеленкувати в мирі,

Готові кожну мить до бою...  
Вони простягають, мов жала,  
Тонкі та гострі колючки...  
І стежка біля них лежала.  
При стежці бідні квіточки —  
В два кольори, ніяк не більше...  
Але мені вони миліші  
Від тих, на клумбах-подушках...  
Над ними не тяжіє страх.  
Їх ледь вловимий аромат.  
Безсмертники — і ті, колючі,  
Ми тут зустріли. Скелі, кручі,  
Вони рідня тут, сват і брат!

Піднявся вітер. Досить, сину,  
Летіти! Вже разом ходім!  
...І ми, в ту вітряну годину,  
Ішли вже поруч.

— Бачиш дім? —

До мене Лесь. Гніздо пташине!  
Оберіга його шипшина,  
Теж в колючках. А далі — глід...  
Скриплять кущі: «Не руш мене!..»  
Все насторожилось як слід,  
І листя, ніби огняне,  
Оборонятися готове...  
Кущ до куща і вже — братове!  
«Не руш мене,

не руш мене!» —

Все висунуло пазури  
І від зорі і до зорі  
Свого життя вартує спокій...  
А Карадаг оцей високий,  
Напевно, бачить і гордиться;  
Тверде тут все, мов камінь, криця...  
Рослина, глянь, немов суха.  
Істота ж ледь торкне лиха —  
І забринить умить стебло  
Сухе, неначе ожило...  
Життя, ти бачиш, сину мій,  
То не прогулянка легка,  
Не сну рожевого ріка,—  
То — моря глиб, гора стрімка,—  
Оце потроху розумій.

Ось корінь. Бачиш? Наче дріт...  
А ген із кам'яних воріт  
Рвонувся вгору що є сил  
Твердіший каменя кизил...

А корінь наш? Завжди в народі!  
Міцніший кам'янистих гір,  
Бо з створеного у природі  
Людина робить власний твір.

Віки з тобою жити будем,  
Судилось бути безсмертним людям!

Стрімким життя було б твоє —  
Іди завжди високим шляхом.  
Ти захопився Карадагом,  
Та є стрімкіші, вищі є, —  
І всі, які не є, вершини  
Підвладні, сину мій, людині.

## II

І раптом — грім.

— Вертаймо, сину!

— Та ні! Здолаємо вершину! —

...Ми далі в путь, але гроза

Підступно вдарила, і злива

Нас перестріла гомінлива.

А блискавка огнем зріза

Куці низесенькі, убогі...

Побігли вівці... (— Альпіністи, —  
мовляв Сашко, — четвероногі...)

От збились в гурт. А нам що? Сісти.

Ген у печері? І чекати?

...Лунають грому перекази...

На рівну вийшли ми дорогу,

Куди стежина привела.

Вертаємось. Шумить тривогу

Шалений вітер...

Скільки зла

У шумі тім!

Поворухнулись

Коріння чорного вузли —

Вони в'язали, берегли  
Свої кущі... Бач, як пригнулись?  
Важенне Карадагу тіло  
Побільшало і почорніло,  
А недалеко десь, за нами,  
Потік гримить, камінний вал...  
Дощем,

вітрами

і громами

Вщерть море повне... Моря шал.  
Аж спориться грози робота,  
Із неба киди самоцвіт...  
Вмить райдуга, як ті ворота,  
Через все море в дальній світ,  
В бурхливий, неспокійний...

Сину!

Веселка в морі — добрий знак!  
На спокій в морі, на годину  
Ясну і тиху. Бачиш, як  
Веселка радісно сміється,  
Хоч рокіт моря ще, як грім.  
І ллється, прибува до серця  
Могутня сила...

Тож творім!

Творить, горить у дощ і спеку  
І вірить в щастя перемог.  
Під шум розгойданий і клекіт  
Ми пройдем путь важку, далеку,  
Та повну радості й тривоги!

## МИНАЮЧИ ТРОЮ

— Ген-ген ліворуч древня Троя! —  
Говорить боцман-жартівник.  
І уявили ми героя,  
Що в пам'яті людській не зник.

І Лисенка чарівна муза,  
Сміх Котляревського сюди  
Прилинули за мить... І друзі  
Того згадали теплим словом,  
Хто козаком був хоч куди!

...В радіорубці Київ ловим.

## В ЛУВРІ

Проводить зором кожного вона,  
Джоконда Монна Ліза. Я дивлюся:  
Всміхнулась ніжно. Раптом — дивина!..  
Суворо глянула... І ще раз обернувся —

Вже інший погляд, криється у нім  
Люб'язна посмішка чи іронічна...  
Така вона в спокої віковім,  
Джоконда, що людей хвилює вічно.

Її, таку, привітну й загадкову,  
Тут копіюють. Вірите мені,—  
Це я побачив зовсім випадково,—

У очі стомлені художника смутні  
Джоконда глянула. Він миттю став  
Вона його своїм натхнула зором!  
бадьорим:

*1959, Париж*

## БЕРІЗКИ В БУЛОНСЬКОМУ ЛІСІ

В Булонському лісі чудово,  
Та київські парки-гаї  
В годину оцю вечорову  
Озвались, як друзі мої.

Озвались, шуміли, співали  
І так хвилювали мене,  
Мов поруч з тобою стояли,  
Знайшовши кохання хмільне.

Та от прошуміли два буки,  
Між них, прездорових, дивись —  
Маленькі берізки за руки  
Взялись, щоб побігти кудись...

Ви звідки взялися, берізки,  
Притиснуті, бідні, малі...

Сирітками схилені низько,  
У шелесті листя — жалі...

Мов просяться на Україну,  
В Росію, в простори, туди,  
Де сестри в роздоллі на волі,  
Шумливі діброви, сади.

І я з ними хочу додому,  
І щиро кажу ці слова,  
А серце «Берізку» \* відому  
У лісі Булонським співа...

### ОЗЕРО ЛАЯЛАХТІ \*\*

Біля озера спочинок наш тепер.  
Не відмінне від озер  
Інших — світлих чи блакитних.  
Три хмаринки перелітних  
В дзеркалі його яснім  
Видивляються.

А втім —

Не хмарини — три дівчини —  
Так здалось чомусь мені —  
Пропливали у човні.  
Пропливали, випливали  
Із піснями «Калевали»:

«Укко, бог отой повітря,  
Він простяг обидві руки  
І потер одну об одну  
На своїм коліні лівім.  
Красні три дочки-створіння...  
Плавно йдуть собі дівчата,  
По хмарках вони ступають...» \*\*\*

Три хмарини, три дівчини,  
Світлокосі, як хмарини.

---

\* «Я бачив, як вітер берізку зломив».

\*\* Озеро Лаялахті близько м. Хельсінкі.

\*\*\* «Калевала». Переклад Є. Тимченка.



Лаялахті перед ними,  
Молодими, чепурними:  
— Видивляйтесь, любі, прошу!  
Зачіску робіть хорошу —  
Як в замисленої їви,  
Найвродливішої діви,  
Як в берізок в гущавинні,  
Ніжні, чисті та невинні,

Видивляйтеся хоч скільки —  
Я не сколихну і хвильки...—  
...Три хмарини, три дівчини  
Над озерцем зупинились.

Ми із ними молодими  
Разом в озеро дивились,  
В Лаялахті задивились...

*Із збірки*  
*«Шляхи близькі, шляхи далекі»*  
*1963*

ШЛЯХИ БЛИЗЬКІ,  
ШЛЯХИ ДАЛЕКІ...

Біжать шляхи віків, народів...  
Хто не пройшов по тих шляхах!  
Стояв над ними пил походів,  
Грім клетотів і сіявсь жах.

Чи в холод, чи в пекельну спеку  
Ішла було по них війна.  
Шляхи близькі, шляхи далекі,  
Своя й сусідня сторона,  
Як хочу, щоб не пилу хмари  
Вас покривали, як примари,  
Щоб не клубки страшних вогнів,  
А з двох боків лиш цвіт ряснів —  
Цвіт яблуні і цвіт черешні,  
Тополь гордистих любий стан...  
Шляхи і дальні, і тутешні,  
За вами — тільки сад та лан...  
І праці мирний, любий клетіт,  
Зірок блакитний цвіт з імлі...  
Шляхи близькі, шляхи далекі  
В моєму серці пролягли.

Нехай над вами сонця спокій,  
І теплий дощ, кришталь роси,  
І жайворон, співець високий,  
І миру вічного часи.  
Людей люблю, що сівачами  
Ідуть по вірному шляху,  
Працюють вдень, і сплять ночами,  
І душу мають не лиху, —  
В них слово щире і вітальне  
І праці чистої плоди.

Усі шляхи — близькі чи дальні —  
В моєму серці назавжди.

## БОРОЗНИ

Він орав цю землю довгі літа,  
І ніхто, звичайно, ще не зна,  
Де його остання борозна,  
Потом і надіями полита.

Він орав, і роки поорали,  
Борознами на чолі пройшлись...  
Дерев'яне пам'ята він рало  
Як вершину техніки колись...

Кожна зморшка, давня борозенка,—  
Щось за нею незабутнє є:  
То історія — не одноденка,  
В кожній з них — життя складне твоє.

От хоч ця, широка та уперта,—  
Пригадав лісовиків наліт:  
Не злякався лютування смерті,  
На чолі ж лишивсь від того слід.

Ну, а друга, третя і четверта —  
Скільки поза ними тих подій...  
Це найлегше, мабуть, просто вмерти!  
Ні, живи й на старість — молодій!

Молодій, хоч борозенки років  
Поорали і лице й чоло.  
Розумніший ти від всіх пророків,—  
В цвіт повірив — поле розцвіло.

Ти орав цю землю довгі літа...  
Хто тебе, плугатарю, не зна?  
Потом і надіями полита  
На планеті вічна борозна,  
Хлібодара вічна борозна.

## ХУТІР НАДІЯ

Як на картині Ван-Гога —  
Сонце... сонячний жар...  
Вдаль — степова дорога,  
У вишину, до хмар.

І от за ріллею раптом,  
За їжаками стерні  
Маленьким зеленим клаптем  
Хутір удалині.

Зелена в степу оаза,  
До себе вона притяга.  
Не був я там ще ні разу.  
Променів грає дуга.

Біжать назустріч тополі,  
За ними — дуби-сторожі.  
Могутні вони, не кволі,  
Стоять на старій межі.

Народу сини-чародії  
Отут, в дні важкої імлі,  
Не загубили надії,—  
Майбутнім мистецтвом жили.

І хутір Карпенко-Карий  
Надією звав недарма.  
...Дуб листям зелено-ярий  
Шумить нам про тих, що нема.

Нема їх. Мистецтва ж чари  
Живуть і тепер між нас.  
Дуби піднялися під хмари:  
Ось «Батьків», а тут «Опанас»,

«Садовського» дуб, і «Марків»,  
І «Заньковецької» теж...  
Багато я бачив парків,  
Та цей полюбився без меж.

Гілки «Садовського» дуба  
«Марію» обійняли...  
...Ходила фашистська тут згуба,  
Сила розбійника груба,  
Та силу дубів — не взяли.

Дуби — вартові, а за ними,  
За вірними вартовими,  
Криниця ясна під вербою,  
З цілющою, степовою

Водою живою... Ой чиста,  
Неначе життя артиста —  
Івана,  
                    Панаса,  
                                    Миколи,  
Їх не забудуть ніколи;

Марії і славного Марка...  
Дуби невеличкого парка,  
Могутні, неначе фортеця  
Поезії в любих степах.

...З криниці тут хто не нап'ється,  
До дуба тут хто не озветься —  
До них степовий лине шлях.

## КАЛИНОВА АЛЕЯ НА ХУТОРІ НАДІЯ

Ця алея невелика,  
Та поки пройшов її,  
Минувшина огнелика  
І розвихрені бої —  
Вся історія спливала,  
Мов калини грона — кров,  
І чужинця зла навала,  
Що боров, та не зборов;  
Що арканом ніжні руки  
Наречених пов'язав,  
Що у бран, в тяжку розлуку,  
Рідним полем в далеч гнав...

Ой калино ти червона,  
Полонянок чиста кров...  
...Чую мідь старого дзвона:  
«Ворог знов до нас прийшов!»

Що ж, історія України  
Нелегка була... Така,  
Мов калина у долині —  
І червона, і гірка...

Як оте старе минуле,  
Що не вернеться вже більш.

Тих часів ми не забули.  
Як пожежі давній спалах,  
Як дівчата у коралах  
Ти, калинонько, стоїш.

## ЗЕЛЕНИЙ РОЗЧЕРК ДОКУЧАЄВА

От знамените зелен-маєво:  
Міцні гордливі дерева,  
Зелений розчерк Докучаєва  
Не зломить сила вітрова.

Зелений розчерк на чорноземі.  
То був поет і агроном.  
Казав: «Добро творити можемо!»  
Творців пригадують добром.

Аникіївські лісосмуги,  
Квадрати поля поміж них.  
Зеленого кохати друга —  
Що є святіш між справ земних!

Хвала тобі, науці вірному...  
Землі знавець, тобі хвала!

...В степу могутнім, надвечірньому  
Політ зеленого крила...

## МИХАЙЛУ СТЕЛЬМАХУ

(Читаючи «Правду і кривду»)

Сьогодні — будень, мені ж — неділя:  
Прийшли у гості люди Поділля  
З радощами, жалями,  
З луками та полями,  
Всі — до малої кімнати.  
Прошу вас, гості, сідати,  
Прошу до столу, гості,  
Мої найдорожчі, прості!

Поважні сидять подоляни...  
Краса подолянка гляне —  
І серця спів озветься,  
І серце лине до серця...

І мати прийшла, і онуки.  
Матусі натруджені руки,  
Цілую потріскані руки,  
Що пахнуть хлібом, і хмелем,  
І соняшником веселим,  
І чорнобривцем, красолею  
І хліборобською долею,  
Насінням, зерном доспілим...

Під ноги матері килим  
Стелю, як найкращу мрію.  
Диханням руки зігрію,  
Шорсткі, натруджені руки...

Шанобливо сіли онуки...  
З Поділля прийшли, звідусіль  
Ті, що шанують хліб-сіль,  
Серцями й ділами красиві  
Ті, що з насінням на ниві  
Золото сіють думок —  
Найяскравіших зірок...

...Гості в кімнаті у мене...  
І почуття священне  
Проймає всього мене.  
Кривда нехай обмине  
Вас, дорогі сівачі,  
Що не доспали вночі,  
В поле життя ідучи...  
Хай вам щастить, сівачі!  
...Будень, у мене ж — неділя:  
В хаті гостює Поділля.  
Пахне трава зелена,  
Діброва шумить весела,  
І подолянку-веснянку  
Вітаю з раннього ранку...

Проснулася хвиля, заграла,  
І манить у далеч вона.  
Звучать переможні хорали...  
Над гребенем дим-сивина.

То, певно, вже юність минула  
І молодість хвилі давно.  
Та от

хвиля

піну жбурнула  
І, наче іскристе вино,  
Заграла... І зникли сивини...  
Яка ж вона знов молода!..  
Коштовні засяли перлини,  
А ти мені кажеш: — Вода...

Коли увійду я у старість,—  
Не знаю, те буде чи ні,—  
А будуть, мов юності парость,  
У серці буяти пісні.

І що нам ота сивина,—  
Як піна у морі вона...

## МАТЕРИНЕ СОНЦЕ

*Матері моїй Горпині  
Іванівні Ющенко*

Я бачу сонце скільки років —  
І захід, і зеніт, і схід.  
Від сонячних дзвінких потоків  
Віки палає небозвід.

Лиш сонце гляне чарівливе —  
І враз по всій землі моїй  
Неспинні, невмолимі зливи  
Квіток рясних в красі живій.

Ген воронцю іскристі зорі,  
Широкий бриль соняшників...  
В промінні — сонячному морі —  
Купається земля батьків.



О, скільки літ я сонце бачу,  
Але збагнув лише тепер,  
Де силу пристрасну, гарячу  
Бере, щоб промінь не завмер;

Щоб кожен промінь вік струною  
Звучав і серце веселив,  
Щоб над рясною далиною  
Бринів завжди, сміявся між нив;

Щоб чарував із високості  
Віки майбутні молоді...  
Недавно їздив я у гості  
В село до матері. Тоді

Мені побачить пощастило  
У матері в руках ключі  
До загадки... Це ж засвітило,  
Зійшло те сонце у печі!

Невтомні руки материні...  
Удосвіта внесли дровець,  
І жар гарячої калини  
Розсіяв перший промінець,

І сонце грілось, веселіло,  
Теплінь калинову п'ючи...  
А мати далі ревно, вміло  
Годує сонце у печі...

І от воно не лиш від жару,  
А від сердечного тепла  
Полинуло, пробило хмару  
І посміхнулось до села.

І посміхнулося до нені  
Моєї рідної... І я  
Слова привіту чув священні,—  
Їх мати мовила моя.

За річкою, над осокою,  
Без болю сходило, без мук,  
Всією радістю людською,  
А тільки — з материних рук.

І чутно над землею тому:  
«Не спить! Я з матір'ю іду!» —  
І відганяло з віч утому,  
Життя вславляючи ходу.

Котилось потім понад гаєм  
І оберталось в хліб чи цвіт...  
Щедрот від нього скільки маєм,  
Тому вклонивсь йому весь світ.

Йому до всіх багато діла,  
І посміхається до всіх,  
А матері, що розбудила,  
Найперший промінець і сміх.

Тож розмаїтим цвітом райдуг,  
Соняшниками у степах,  
Піснями-думами про Байду  
Весь простір соняшний запах.

Воно все вище йшло, котилось,—  
В зеніт дороги не малі.  
І радістю життя світилось,  
Лягало хлібом на столі...

О серце матері недремне!  
Ти зводишся, ідеш в світи,  
Ти грієш землю недаремно.  
Усіх любов'ю просвіти;

Любов'ю до життя і мрії,  
До сонцеликої землі.  
Любов ота серця зігрів  
І віджене дрібні жалі.

Відчуєш, друже мій, утому,  
То вірний знак — давно вже слід  
До матері прийти додому,  
Де вперше бачив сонця схід.

Воно вже ген понад рікою  
Здіймає променистий лук...  
Всією радістю людською  
Із материних сходить рук!

## СЛУХАЮЧИ ПО РАДІО КОНЦЕРТ РОБЕРТИНО ЛОРЕТТИ

У вікна — дощ і сірі тіні,  
Я ж бачу сонце, моря синь:  
Співає хлопчик Робертіно,  
Італії маленький син.

Співає — і зникають хмари,  
Вмить прояснилася душа.  
Які всесильні пісні чари!  
І серце в мандри вируша...

«В Сорренто, друже, повернися...»  
І я вертаюсь, полетів  
У сонячно-блакитній висі.  
Шляхів не треба, ні мостів...

Я з піснею у дивнім леті.  
Прозорість... Де той дощ, туман?  
Завжди співай мені, Лоретті,  
«О доле мій», мій талан!

## ЧУМАЦЬКИЙ ШЛЯХ

Зорі тягнуть до себе, надихають  
бажанням піднятися до них.

*С. Васильченко*

Тремтливий проплива Чумацький Шлях...  
А поруч плинуть кораблі космічні  
І розкривають таємниці вічні,  
Різьблячи Всесвіту блакитний дах.

Який би огорнув смертельний жах,  
Коли б побачив сни чумак незвичні:  
Летить він, а не їде на волах  
В гірких степах в простори гін епічні...

Ах, мій чумаче, що по рибу й сіль  
Під зорями своїми сім неділь,  
Чи й більше навіть, пробивався степом...

Що б ти сказав, дізнавшись, як наш  
Брат українець, брат його чуваш  
Ключі проносили понад космічним склепом!

\* \*  
\*

Де купались музи в Ілісосі,  
Грунт мов камінь — висохла ріка.  
Та легенди — наче свіжі роси,  
Наче пісня моря гомінка.

Бог, всю землю вже розподіливши,  
Грецію згадав... Та й між камінь  
Пальмами росли Гомера вірші,  
Щоб ввіходить в серце поколінь.

Землю бог той просівав крізь сито...  
Греції лишилися камінці.  
Кожний камінець як самоцвіти,  
І один тепер в моїй руці.

Схаменувся бог і, щоб хоч трохи  
Зменшити людський законний гнів,  
Сонця дав, повітря!..

Слава богу,

Але людям

слава й поготів,—

Що вже не надіються на бога,  
Що в життя — своя у них дорога.

І які б ґрунти їм не судились,

Та серця в них

добрими лишилися.

## РИМСЬКЕ НЕБО

Ах, чудное небо, ей-богу,  
Над этим классическим Римом...

*А. Майков*

Так. Небо чарівне, глибоке, блакитне,  
Як мрія, воно зоряницями квітне.  
Так. Небо оце — хоч бери його в вірші.  
Та небо України моєї не гірші!

І в Римі, високе удень та вночі,  
Є місячне пасмо, є сонця мечі,—  
Їх бачу в класичному Римі оцьому.  
В картину омріяну, ніби знайому,  
Дивляюся пильно, щоб запам'ятати.  
Так. Небо насправді чарівне, багате.

І небо, й повітря — чаруйся і пий.  
І тут я помітив — проходив сліпий.  
Проходив сліпий і у небо дививсь...  
Не бачив, звичайно, він зоряну вись  
І сонця ніколи, що грає в плющі,  
Не бачив фонтанів блакитні дощі,—  
Ішов нелегкою гіркою стезею,  
Ішов недалеко від Колізею.  
Наспівував щось, аби кинули гріш...

Про небо хотів написати я вірш,  
Та раптом поблідло, і зблякло воно,  
І вицвіло зовсім, неначе тканина,  
Яку, поносивши, зняли вже давно...  
В сліпого була, як земля, одежина...  
І зір до землі повернувся мій тоді,  
До тих, хто у злиднях, до тих, хто в нужді,  
До тих, що не бачать ні неба, ні хліба,  
І що їм той пам'ятник — вічності глиба!  
І що їм ті зорі, оті самоцвіти...  
Жорстокий і темний, класичний ти світе,—  
Сліпий он іде, йде прохач в твоїм Римі,  
Його ти не бачиш, бо сам ти осліп  
Або заховавсь за музеїв дверима.

...Що небо тоді, коли марять про хліб!..

## НЕАПОЛЬ — РИМ

І пшениця колоситься,  
І картопля зацвіта...  
Степова злітає птиця —  
Ранок сонячний віта.

За коноплями на ниві  
Йдуть замріяні воли,

Як оті українські сиві,  
Роги в небо підвели...

Виноградники. Між ними  
Київські осокори...  
Між полями запашними  
Наше сонце угорі.

Все подібне: ця долина,  
Острів маків, море трав,—  
Все подібне до України,  
Котру змалку покохав.

Ось неначе Придніпров'я...  
Та ілюзію зборов я —  
Ген оливкові гаї,  
Кактуси на камені...  
Дівчина струнка стоїть —  
То ж маха рука мені...

Знову все таке знайоме —  
Зеленіє, квітне лан.  
— Он верба, як наша, вдома! —  
Каже Анатоль Шиян.  
Раптом... смужка ген за ланом,  
За межею знов межа...  
Тут не пройдеш із комбайном!  
Як оте мене вража:  
В одного — велика нива,  
А другому — піде стать...  
Одному рясні оливи,  
Ну, і всяка благодать...  
Так ілюзію зборов я —  
Зовсім це не Придніпров'я...

...У вікно — вітрець із поля,  
Прапорці живих квіток.  
Ген сосна, як парасоля,—  
Там приємний холодок!

Дівчина край куреня,—  
Знов, як в Придесенні...  
Ну, а дід її куня,  
Бачить сни спасенні.

Орють ген. Там картоплі  
Вибирають ранні.  
Трударям на цій землі  
Наше привітання!  
Привітання те зліта  
Майбороди піснею,  
Що як птиця золота...  
Довгі будь, ясні літа,  
Пісне, благовісною!  
Хай пшениця колоситься.  
Лине в простір пісня-птиця!

### ЖИВА РЕКЛАМА

Жива реклама... Тільки чув про неї.  
Та от — побачив: тихо по алеї  
Людина йшла, тримаючи в руках  
Реклами дві. На спині й на грудях  
Теж по рекламі.

Перед нею прямо  
Стоїть весела манекен-реклама,  
Мальована, сміється, не жива...  
Та буцім хоче проказать слова  
До конкурента: «Друже, як живеш?  
У мене хліба ти не відбереш!»

*31.V 1959*

*Париж*

### СТІНА КОМУНАРІВ

Отак буває на душі:  
І я, й мої товариші  
Відчули враз тривогу...  
Туман ранковий тільки щез,  
На кладовище Пер-Лашез  
Розпитуєм дорогу.

Спить кладовище... Вічні сні...  
В мовчанні ми біля Стіни  
Паризьких Комунарів.

І почуття моє таке,  
Не передать, яке гірке...  
Мов хто по серцю вдарив.

Тут комунари... Ця Стіна,  
Як потрясла мене вона...

Гей, чуєш ти, Париже?  
Невже ти мертвий? Чи тобі  
Все байдуже? Так, далєбі...  
Жаль серця не пониже.

Нелегко цю Стіну знайти...  
А скільки пам'ятників ти  
Побудував навічно?  
Вшановано паризьку знать...  
Чи тут не мусив би стоять  
Теж пам'ятник велично?  
Не заросте ця стежка, ні!  
Ми поклонилися стіні...  
Троянда диха жаром.  
Хоч пам'ятника тут нема,  
Та пам'ять серце підійма,  
Говорить з комунаром.

Комуни образ тут не щез!  
Є Франція, народ, Торез,  
Є славні комуністи.  
І воля партії єдна  
Людей — несхитна це стіна! —  
Людей села і міста.

## ПАЛЬМОВА ГІЛКА НАД БУДАПЕШТОМ

Геллерт-гора. Ми ніби в небі —  
Поруч і сонце, й чиста блакить...  
Місто як на долоні у тебе:  
Буда і Пешт, далі — Чепель димить.

Наче ті райдуги понад рікою —  
Арки мостів задивились в Дунай,





## ДИТЯЧИЙ ПАРК НА ОСТРОВІ МАРГІТ

Тут для всіх  
Пісня й сміх;  
Швидше, гей-но,  
До басейна!  
Бризки срібні,  
Злотодрібні...  
Острів Маргіт — буйний цвіт  
Для дітей — казковий світ!

Чи купатися, чи гратись —  
Те роби, що до душі.  
Бризки сміху,  
Пісня-радість,  
У зажурі — ні душі!  
У зажурі — ні душі,  
Радісні товариші!  
Із басейна до м'яча,  
Від плеча і до плеча  
М'яч  
Навскач,  
Навтьоки  
Від руки до руки...  
М'яч в політ  
Вище віт...  
Тут казковий, дивний світ!  
Що в басейні за вода?  
Кольорова слюда,  
То бузок,  
То бірюза,  
Темно-синя, як гроза...  
Що за райдужні бризки —  
Чи вода, а чи сміх?  
І пісень, і сміху — низка!  
Скільки радості, втіх...  
Хай же не стихає гомін  
Радісний, як день, бурун!  
А у мене — свіжий спомин,  
Мов торкнувсь до срібних струн.

У душі шумить у мене  
Парку листя зелене,  
Пісня й сміх,  
Що для всіх:  
Бризки срібні,  
Злотодрібні.  
Парк увесь, острів-цвіт,  
Кличе юних в політ...  
І для мене розкривався  
Там казковий, любий світ.

*Із збірки*  
*«Шевченко йде по світу»*  
*1964*

ШЕВЧЕНКО ЙДЕ ПО СВІТУ

I

...Здались крутими східці гвинтові  
До тихої робочої кімнати,  
Де легко мрію пензлем наздогнати,  
Де думи, наче хвилі у Неві...

I марилися дні йому нові...  
Ще крок зробив... Кому було те знати,  
Що вже не зможе пензля він тримати...  
Пливли думки, роїлися живі —

Всю бачив Україну мальовничу.  
Многострадальну... Це ж Тараса кличе  
Вона, єдина, рідна, дорога...

I, падаючи, все ж востаннє хоче  
До неї крок зробити... Гаснуть очі,  
А він до пензля руку простяга...

II

Тарас підвівся і пішов по світу.  
Немов сівач, він правду висіва.  
Іде він з словом теплого привіту,  
Із мрією про сонячні жнива.

Софія, Прага слухають співця,  
І навіть прислухаються у Римі...  
Народи — Прометеї незборимі,  
Єднаються в боях людські серця.

Ні, зір його за довгий вік не згас —  
Невтомно йде по світу наш Тарас  
І душі зачаровує народні.

Вже Африка читає «Заповіт»...  
Шевченка СЛОВО на сторожі літ,  
Народу волю береже й сьогодні.

\* \*  
\*

Як його не стало,  
Сумували всюди,  
Чую ніби й зараз,  
Як говорять люди:

«Коли ж тебе виглядати,  
Батьку рідний наш,—  
Чи глибокими снігами,  
Чи зеленими лугами,  
Чи вишневими садками...»

Чую ніби й зараз,  
Промовляють люди,  
Як вогнем, словами  
Пропікали груди.  
Хто ж його забуде,—  
Чи глибокими снігами,  
Чи зеленими лугами,  
Чи квітучими садами...

Йду його стежками —  
Зустрічає словом,  
Зацвіта думками —  
Цвітом барвінковим.  
Взимку чи весною,  
Восени чи літом —  
Всюди він зі мною  
Словом-первоцвітом.  
Чи глибокими снігами,  
Чи зеленими лугами,  
Чи квітучими садками,—  
Він завжди між нами.

## ВЕРБОВА ГІЛКА З КОС-АРАЛУ

### I

В садку поета щедрого, Максима,  
Вербова гілочка з'явилася мала,  
Що в Кос-Аралі дальньому росла,  
Як віра і любов непогасима.

В землі вологи вдосталь і тепла,  
Не страшно зустрічати нову зиму.  
Весною прошуміла: — Я цвістиму! —  
Поету радості якої принесла.

Я бачив, як він гілочку садив,  
Чекав найбільшого з усіх на світі див —  
Чи прийметься, чи міцно вкорениться?

Зеленим вічком глянула на світ,  
Садівнику передала привіт  
Вербиці кос-аральської сестриця.

### II

У Стрийським парку теж верба зроста,  
Шумить замріяно у древнім Львові,  
Здавалося б — така собі проста.  
А кожного чарує! В шумі-слові

Йде перегук: з пісків шумить одна,  
Із Голосіївського лісу друга,  
А третя на землі Франка рясна,  
Той шум я чую з гір, лісів і лугу.

Так слава йде йому з усіх сторін,  
Бо рідний скрізь Кобзар, бо вічний він,—  
Йому любов сердець непогасима.

Шумить верба, що посадив Тарас,  
І та, яку викохують в наш час  
Невтомні руки Рильського Максима.

## ДОРОГА В КАНІВ

Не вперше бачу і не вдруге  
Байраки, вибалки, яруги,  
А все здається — вперше нині  
Побачив дальні гори сині,  
Поета-велетня могилу  
І хвилю свіжу срібнокрилу...  
І пісню грозову та милу,  
Що серцеві дарує силу,  
Почув уперше... Не забудь  
Ніколи цю ранкову путь.

Всі барви свіжі та багаті,  
Всі квіти, трави розілляті,  
І деревце, й стеблинку навіть  
Хотів би я в піснях прославить,—  
Бо все це — на землі Співця.  
Бо все це входить у серця.

Те, що живе,— життя вітає,  
В моєму серці проростає  
І сили нові придає.  
Все, що навкруг,— життя твоє.

## ОНУК ШЕВЧЕНКА ТЕРЕНТІЙ ТРОХИМОВИЧ ПОКАЗУЄ КУЩ КАЛИНИ

За водою весняною  
Кущ калини розвивається...  
Тут вона росла стіною,  
В ній Тарас, було, ховається,  
Із дитячими жалями,  
Із дитячими думками...  
В серці горе сиротини озивається...

І літа спливли водою —  
Не вертаються...  
Тут дитинство із бідною  
Зустрічаються...  
За весняними струмками  
Лине він кудись думками,  
В путь збирається...

Полетить він і полине  
Вдаль, за обрії.  
І стіна оця калини,  
Й люди добрії,  
І бідненькі друзі-учні  
Із Тарасом нерозлучні...  
Вдаль, за обрії!

Розвивайсь, калино, квітни, —  
Під тобою  
Слово перше заповітне  
Із журбою  
З вуст дитячих звідти лине,  
Щоб по всій лунать Вкраїні.  
Звать до бою!

Тут шукав слова-зернини,  
Де були кущі калини,  
За водою.  
Із дитячими жалями,  
Із дитячими думками  
Та бідною,  
Де Тарас, було, ховається...  
Все у серці озивається  
Волею молодую...

## В ДОРОГУ Я ВЗЯВ «КОБЗАРЯ»

Що взяти з собою в дорогу —  
Далека вона, нелегка...  
Від рідної хати порога  
Не хочуть іти мої ноги.  
Безвільно звисає рука.

Що взяти?

Дивлюся із жалем  
На книги, що мов на парад  
Переді мною стали,  
Запрошують — присядь...

...У вікнах пожежі відсвіти,  
Театр і музей догора.  
У вікнах — жахливі квіти,  
Із неба — смертельний град...



Що взяти з собою в дорогу? —  
Далека вона, важка...—  
Щоб не зморилися ноги,  
Щоб не боліла рука.

...Кругом здригається камінь,  
Сусідні будинки горять...  
Тремтячими руками  
В дорогу я взяв «Ћобзаря».

*1941, Чернігів*

## ДЕ ЦАР СТОЯВ — ПОЕТ СТОЇТЬ

Веселі віти простягають клени,  
Каштани зводять тисячі булав...  
Тут царство барв — і золоте й зелене  
З усіх зібралось парків та галяв.

Дитячий щебет, як дзвіночок, лине,  
І линуть пахощі густих суцвіть.  
Тут вічне вартування тополине.

Де цар стояв колись — поет стоїть.

Бо зло й неправда із корінням гине,  
А правді жити в клетоті століть.

## НА ВІДКРИТТЯ ПАМ'ЯТНИКА В НЕДРИГАЙЛОВІ

Він був на цій землі священній,  
Де за Сулою синій ліс.  
Його кришталю чистою геній  
Сюди на крилах переніс.

Він бачив торжище відоме  
У стародавньому Ромні.  
В мою він хату, як додому,  
Приходив наяву, не в сні.

Приходив, розмовляв із дідом,  
В степу варив простий куліш.  
І чарувався краєвидом,  
Що перейшов у вічний вірш.

Всю Україну слухав, бачив,  
Гаркушу знав, Кармелюка.  
— Мужній, — казав, — душа юнача,  
Тебе ніщо не заляка.

І я, признатися вам мушу,  
Не розлучався з Кобзарем,  
Я обертався у Гаркушу,  
Щоб стать на бій з самим царем;

Ставав безстрашним Галайдою  
І різав пана, як варнак,  
Сміявсь над горем та бідою, —  
З біди сміятись — добрий знак.

Де поміж трав пливла блакитно  
Моя малесенька Сула,  
Тарасові тінь чорну видно  
Самодержавного орла.

А тінь ота на всі простори,  
На ниви, на безмежний край...  
І слово линуло: «За горе  
Царів з царятами карай!»

Ті чорні кігті-пазурища  
Народ порвав і кинув геть.  
Народ здіймався вище, вище,  
І впала в безвість чорна смерть.

Які простори неозорі  
І вільно здружена сім'я!  
У молодому нашім хорі  
Його душа, його ім'я.

Сюди прийшов Тарас не в гості —  
Він рідний у сім'ї своїй.  
На калиновім чудо-мості  
Понад Сулою вічно стій.

На все дивись, про все розпитуй,  
Живи із нами і радій.  
У нашім серці ти відлтий,  
Як світло сонячних надій.

Він уклонивсь землі священній,  
Де плин Сули і синій ліс.  
Його криштально чистий геній  
Сюди на крилах переніс.

## ДУБОВИЙ ГАЙ НА СИРЦІ

Ми домовилися: вранці  
Будемо садить дубки!  
Чоловічій нашій ланці  
Відступати не з руки:  
Хоч гуляє непогода,  
Не стихає вірюга,  
Та між нами — тепла згода.  
Марно хмара набіга.  
Холод теж не залякає!  
Доц різнув, нарешті стих.  
Хтось, жартуючи, благає  
Сонця: — Дай нам золотих  
Теплих променів... Бо ж —  
квітень! —

Знов хмарина і густа...  
— Чи нема яких запитань? —  
Жінка-агроном пита.  
Ні, немає. Не гуляти  
Ми приїхали. Роби!  
Садимо «педункулята  
Кверкус»... Молоді дуби.

Тут Павло Тичина з нами,  
І Малишко, і Шиян.

...Рівними дубки рядами  
Струнко вже стають, поглянь!  
Це ж гайок Шевченка буде  
На околиці — Сирці.

В кожного, немовби чудо,—  
Дереvence мале в руці.

І згадали тут присутні  
В шість обхватів дерева,  
Ті, шевченківські, могутні —  
Буря їх не вирива.

Жартували, як садили:  
— Хай зростає на добро.  
Не для того, щоб робили  
З нього критики перо!

Хай сім'я дубів здорова  
Виростає, та щоб в нас  
Мова, браття, не дубова,  
А така, як знав Тарас.

Будем поливати влітку,  
Зваримо гуртом куліш...  
І про гілочку-лелітку  
Найтепліший створим вірш!

Хай зелені оченята  
Дереvence порозкрива,  
Зором щоб увесь обняти  
Світ Шевченка.

Хай співа  
І шумить всіма листками  
Над прийдешніми віками...

На Сирці  
від серця робим,  
Чи старі, чи молоді.  
Ніякісіньким мікробам  
Нас не вразить у труді!

Чи поет, чи критик — щиро  
Працювати б нам завжди,  
В чесному, кипучім вирі  
Піднімать гаї, сади...



Із збірки  
«Материне сонце»  
1965

КОЛИСКА ОРЛІВ

Я часто думаю про наші хати,  
А ще про старовинні курені.  
Біля порога, поруч з сонцем, — Мати,  
І соняшник вклоняється мені.

Маленькі хати, курені-«палати»...  
А з них, дивися, і в похмурі дні  
Могли сини орлами вилітати,  
Несли у світ діла свої гучні.

Як не вклонитись хаті чи порогу —  
Це звідси вирушали у дорогу,  
І перший крок звучав — життя пролог.

Як свідки над віками хати стали,  
Вони і космонавтів проводжали —  
Героїв міжпланетних перемог.

ДОВЖЕНКОВА «ЗЕМЛЯ»

Ця кінострічка — нам кажуть — німа,  
Кольору, звуку в «Землі» нема...

Як же оті помилилися люди, —  
Гомін «Землі» увійшов мені в груди,  
Той незабутній чаруючий гомін,  
Що для народу — життя, а не спомин.

Це перед нами важка доріженька,  
Спадщина, дар Олександра Довженка.

Ви на землі вкореняйтесь, митці,  
Серцем впірнайте в чарівній ріці,  
Рідній Десні, неспокійнім Дніпрі,  
В ніжному сяєві-цвіті зорі.



Довженкові дівчина шапку підносить,  
Сніг обтрусивши: — Хоч ви тут найстарші —  
Юні наказують шапку надіти!.. —  
...Срібло гойдається дивного маршу,  
Дуб обліпили захоплені діти...  
У пам'яті він залишився таким.  
Крізь роки, розвіяні хмари і дим.  
Ніби над епосом — вічності морем —  
Стоїть, зачарований рідним простором.  
Крізь грози минулі, дощі і морози,  
Він зором проводить богунців обози,  
У бій проводить кінноту, піхоту,  
Стоїть на мосту чи край ветхого плоту,  
Без шапки в мороз полководець стоїть,  
Вдивляючись в дальні дороги століть.

## ДВА СОНЕТИ ПРО КОЦЮБІНСЬКОГО

### I. ПОВСЮДИ БАЧИВ РІДНИЙ КРАЙ...

У хвилях моря бачив краплі Бугу  
Чи ніжнорозі Десни-ріки,  
Цвіт сіверянщини, сіяння виднокругу...  
Крізь далеч відчував тепло руки.

О потиск чулий дорогого друга  
І трепет серця... Вірність — на віки.  
Жадав, щоб не торкнулася наруга  
Сердець людських. Вони —  
З квіток квітки.

І, мріючи на Капрі чи в Сорренто,  
Вітав красуню чайку, диригента,  
Що морю повеліла: — Бурю грай!

Грози не бійсь!  
Дивись! Як скеля — вистій! —  
І в краплі навіть, грозівій та чистій,  
На березі чужім свій бачив край.



## II. БОЛДИНА ГОРА В ЧЕРНІГОВІ

Мандрівки він любив. Хотілося йому  
Все більш людей побачити у світі  
І побажать: «Із сонцем проживіте  
Свої літа, не знайте про пільму!»

Любив мандрівки він. Та не тому,  
Що хтів забуть своє деснянське літо.  
В Італії, де сонце в море влито,—  
Поліську землю бачив він саму.

А то йому ввижалася весна,—  
Спокою серце вже тоді не зна:  
Додому рветься, в долину, щосили.

Любив мандрівки. Тому кораблем  
Гора оця здається... Ми пливем  
Із ним в бурхливе Задесення миле.

## ЧОРНИЙ ХЛІБ

Цикл

### КОЛОСОК

Мій батько дав ім'я артілі  
Щонайпростіше: «Колосок»,—  
Думки старого зрозумілі,  
Як днів отих найперший крок.

Я пам'ятаю перші збори  
Свого селянського кутка:  
— В гурті і голод ми поборем!  
Хай стигне сила «Колоска»!

Ентузіастів лица бачу  
На зборах тих давно колись,  
Промову слухаю гарячу:  
— Артільне поле, колосись!

Знав кожен колоскові ціну,  
Про колосок думок, думок...

І ти знать мусиш добре, сину,  
Як ріс маленький «Колосок».

...Красує жито, грає серце...  
Як хмарка, пролітав пилок.  
І житній цвіт мені здається  
Найкращим із усіх квіток.

Із ним-бо скільки пережито!  
Чи ж те забудь, як на току  
Молотим вперше спільно жито  
В хоружівському «Колоску»...

В зернині кожній, в колоскові  
Ми думами переплелись.  
Ті дні не з казки, та казкові —  
Хвилюють знову, як колись.

І наші думи — як не знати —  
Були ясними на віку,  
Мов повні, вистиглі зернята  
В тугому, зрілім колоску.

#### РІДНЕ ПОЛЕ

Лугів шовкових шепіт, злото нив,  
Я перед ними, певне, завинив,  
Але в мені завжди шумливий простір.  
Я син землі, щодня іду не в гості  
У рідну далину, де стільки мрій,  
Де не чужий, де я назавжди свій.

Здається, то така вже річ проста,  
Зернина в ґрунті тихо пророста:  
Святкова мить, коли в ранковій млі  
Зелені іскри бризнуть із землі...

Так. Я назавжди в ріднім полі свій,  
Де пробігає шлях в красі живій,  
А та краса,  
Коштовний цвіт-роса,  
В моєму серці грає, не згаса...

## БАГАТСТВО

Ота борозенка, мій сину,  
Багатства скарби розкрива.  
Загубиш у полі зернину —  
Без неї неповні жнива.

Люби свою землю-щедроту  
І чесно, як інші, роби.  
Фальшиву зітри позолоту,  
А золото ниви — люби.

ТИ КАЖЕШ: «НЕ ХЛІБОМ ЄДИНИМ...»

Не хлібом єдиним, звичайно...  
Та радість незміряна є:  
Зернина мала, життєдайна  
Життя починала своє!

Мала проростала зернинка —  
Росинка на блідім чолі...  
Не знала вона відпочинку  
У теплій, рахманній землі.

Закладена сила в зернині,  
А слава — колосся в полях.  
І ми в нашій праці — єдині,  
І ми — як зерно в колосках.

## СПАЛАХОМ БІЛИМ КАШТАНІВ

Хмарка над Києвом тане,  
Небо таке ясне...  
Спалахом білим каштана  
Київ чарує мене.

В свіжому цвіті-листі  
Місто моє молоде.  
Легко і так урочисто  
Травень по Києву йде.

Серцем його привітаю,  
Пісню для нього творю.

Біля Дніпра зустрічаю  
Першу веселу зорю.

Дивиться здалеку зірка  
В очі кохані твої.  
І Володимирську гірку  
В небо несуть солов'ї...

## БЕРЕСТ НА АСКОЛЬДОВІЙ МОГИЛІ

*М. Т. Рильському*

Побачив зовсім випадково  
Його в зеленій тишині.  
Він металеві збив окупи,  
Щоб славить волю довгі дні.

Напевне, тут була могила.  
Крізь плетиво нехитрих ґрат  
Жива пройшла нескута сила,  
Сильніша за метал в сто крат.

І от шумить гілля зелене,  
А з стовбура, із двох боків,  
Залізо вигляда черлене  
З іржею пройдених віків.

Решітка чи старенькі ґрати  
Чиюсь там пам'ять берегли,  
Чийогось батька, сина, брата...  
Кого ховали тут? Коли?

А деревина та здушила  
Тривкий метал, зрослась на нім.  
Жива угору біла сила  
І листом грала осяйним.

Той берест не мене одного,  
А всіх вражає кожен раз.  
Важка була твоя дорога.  
Чудовий ти, хоч без прикрас.

І я життю співаю славу  
І волелюбному тобі,  
Бо ти життя велике право  
Здобув ще змалку в боротьбі.

## ВЕЧІР В ГОЛОСІЇВСЬКИМ ЛІСІ

Синювату росу тихий вечір посіяв,  
Шелестінням трави зустріча Голосіїв,  
Зустрічає Максимовим  
радїсним словом,  
Вщерть наповненим дивним  
Горінням казковим.

Ми сідаєм на пень відпочити з дороги,  
Пригорнувши пагіння пручке біля нього.  
Знов зійшлося воно в коло —  
Одне до одного,  
Та яке ж непокірне —  
З руки наче рветься!  
Скільки смілого пориву в нім весняного!  
Забриніло, як струни, як піснею серце.

І дерева стрункі, молоді та гіллясті,  
Піднялися отут у зеленому щасті,  
Де вогненним дощем у далекому літі  
Верховіття дубів так безжально обліті.

Як стеблину, снаряди тут дуба скосили,  
Віковий, безпорадний,  
Він падав безсило.

Та здіймалося пагіння —  
Живуче коріння!  
Знать, пішло «Голосіїв»  
Не від «голосіння».

Деревину високу знов бачу негнучу,  
Що гілками своїми впирається в тучу.

Йдуть літа.  
Навіть сліду вогню не лишили,  
Скільки, земле, в тобі незміримої сили!

## СЛАВИШ ЗЕМЛЮ ТИ СВОЮ

Катерині Ющенко —  
юній художниці з Київщини

Юний друже Катерино,  
Вдячний щиро я тобі  
За проміння, що аж рине  
У простори голубі.  
Перейшло воно у квіти,  
Удоду — на гребінець!  
Як же сонцю не радіти —  
Промінці пішли в танець...

Я оце виходжу з зали,  
А в очах сади, гаї,  
На плече мені сідали  
Кочубарочки твої...

Та які ж вони хороші  
Із казок, народних мрій...  
Передать вітання прошу  
Я учительці твоїй.

Палац відчиняє двері,  
І кияни йдуть малі,  
Щоб побачить на папері  
Казку рідної землі.  
В ясні думи поринати  
Незабутніх кобзарів...

В тому залі не одна ти —  
Там багато школярів.  
Юний друже Катерино!  
Вдячний щиро я тобі,  
За проміння, що аж рине  
У простори голубі...

## КВІТЕНЬ

Вільха і ліщина зацвіта,  
Хмарка понад ними золота  
Ледь помітна. Ось дивись яка,  
Пропливає, сіється, зника...

А сережок на ліщині скільки,  
З кожної вони звисають гілки.  
Лиш до гілки ніжно доторкнись —  
І пилок підніметься увись.

І здається, що дрімучий ліс  
За один квітневий день підріс,  
За один, коли гуляли ми  
Після довжелезної зими.

Тут сестричка обізвалася мала:  
— В лісі, братику, і я вже підросла!  
Подаруй сережки, любий мій,  
Як оті,  
Що на ліщині золотій!

\* \* \*

Спокійне море сьогодні,  
І в небі не чутний грім,  
В блакитній дзвінкій безодні  
Веселоців більше берім!

Море! Ти ледве граєш,  
Небо! Заснув твій грім!  
Друже, ти зовсім не знаєш,  
Скільки бурі  
У серці моїм...

## СКЕЛЯ В МОРІ

Береги стрімчасті, білі  
Вітер відполірував.  
Раптом хвилі зарябіли,—  
Скеля кинулася вплав!

Їй до берега б пристати,  
Та вже сила покида,  
Відстань їй не подолати...  
Невідступна гне біда.

Надокучили їй води,  
І не може кинуть їх.

А навколо хвилі ходять,—  
Бризки в скелю, наче сміх...

*Новоросійськ*

## АБХАЗЬКИЙ НОКТЮРН

Ти на гору йдеш сама,  
Вечір близько. Це ж пільма  
Все покриє... Ще заблудиш —  
Подорожнього нема.

Навздогін тобі піду,  
Аж на гору проведу.  
Ти розгнівалась даремно  
У сухумському саду.

Світлячок іскрить, летить,  
Щоб хоч трохи освітить  
Оту стежечку на гору,  
Де дівча моє тремтить.

Світла зграйка виграє,  
Заблудитись не дає!  
То не світлячки заграли —  
Світить серденько моє...

Не гнівись даремно ти,  
Не лякайся, не тремти,—  
Я до тебе поспішаю,  
Як до світлої мети!

Ти на гору йшла сама.  
Ніч. А де ж ота пільма?!  
Світло стало! Для кохання  
Ночі зовсім-бо нема!

## ГІРСЬКИЙ ЕТЮД

Біжать і плющ, і ломиніс,  
І дикий виноград.  
А далі клен рясний і в'яз,  
Кремезний дуб підряд.



Найвище бук. Він переміг!  
Зелений вал кипить, побіг...  
Ось зупинився, ось приліг  
І раптом як заряд  
Він вибухає...  
Покрива  
Узгір'я синій дим.

Над морем сині дерева  
Під променем рудим.

\* \*  
\*

Грім озвався в міжгір'ї несміло,  
Ніби пробує голос титан.  
Квіти, листя в ту мить затремтіли,  
Похитнувся могутній платан.

Потім тиша. І зникла тривога,  
Виграє чисте листя сріблом.  
У міжгір'ї в промінні дорога  
Золотавим заграла веслом.

Обіймаю в цю мить все, що бачу,  
Що навколо,— безмежно люблю.  
Ту любов, наче промінь, гарячу  
Я на всіх без жалю поділю.

Частку серця свого залишу  
Вам, чинари і скелі в цвіту,  
А собі я візьму тільки тишу  
Та ще блискавку з громом оту.

У душі моїй місця доволі —  
Поряд вітер і тиша у ній.  
Світлі радощі, сумніви, болі...  
Все в душі, наче в хаті одній.

## ОСТАП ВИШНЯ

Село. Неділя. Колодки...  
На колодках сидять сусіди.  
«Це почитать було б з руки.  
Чи скоро вже газетка прийде?»  
У самокрутках не горів  
Папір газет з «числа тонкого»,  
Де усмішку читач зустрів,  
Хоч навіть про самого бога.  
Читали, звісно, молоді,  
А вже щоб діти не порвали,  
Десь аж за сволоком тоді  
Оті газети зберігали.

Там, у далекому селі,  
Я познайомився з чудовим  
Остаповим веселим словом  
В неділю, при ясній Сулі.  
І згадка — наче цвіт весни,  
Немов гілок весняних легіт.  
Доносяться із далини  
Дядьків розмови, щирий регіт.  
«От написав!»  
«Оце пробрав!..» —  
Летіло з вигону до степу.  
...Я діда Коваленка знав,  
Що вечорами до лікнепу  
Завжди із кузні поспішав...  
«Здолати б грамоту з розгону!»  
Сам прочитати він бажав  
Рядки «Малого фейлетону»!  
...Село. Неділя. Після жнив.  
Старі і молоді — в сільбуді.  
Сьогодні збори. Сільактив.  
Читати Вишню вчитель буде!  
Як розгортали урочисто  
«Селянську правду» або «Вісті»...  
«Напише — ніби серцем чув,  
Неначе в нас-таки побув,  
Ну, прямо в точку попада,  
Від нього всім лихим — біда!»

...І от в Ромні отой коваль,  
Пішечки подолавши даль,  
Прийшов не на базар до міста,—  
Передплатити особисто  
«Оту газету, де він сам.  
До грамоти потяг старого,—  
Читаю з горем пополам,  
Та вже читати маю змогу!»

...Я зустрічав не раз, не два  
Його в житті, узимку, влітку.  
Словами він творив дива,  
Заряджену тримав «Зенітку».  
І де не буду — не забуду  
Свого далекого сільбуду,  
Хоружівки, свого села,  
Вишнева мова там цвіла,  
Сердечна, щира та добірна,  
Супутниця хороша, вірна.  
Глянь — розвиваються сади,  
Гінкі та моложаві, пишні...

Цвістиме цвіт землі завжди  
І цвіт рясного сміху Вишні!

1949—1962

## СЛОВО ПРО ПІСНЮ

*Андрієві Малишку*

У ній — земля твоїх батьків,  
У ній — страждання і кохання,  
Походів пил і гул віків...  
Вона — як ніжна зірка рання.

Не тільки щебет солов'я —  
Вона і рокотання грому,  
Порадниця твоя й моя,  
Що кличе з чужини додому.

Вона і ніжна, і грізна,  
Вона сувора і ласкава.  
Вона — то свіжа борозна,  
То доля наша нелукава.

Що вищого, коли вона  
Обізветься з віків до тебе?  
Хто радість отаку впізна,  
Тому вже іншої не треба.

Поміж пісень твоя луна,—  
В ній серця жар, щедроти хисту.  
Іде вона, летить вона,  
Освіжена і молодиста.

Як ластівка, несе привіт,  
Йй відкривають вікна люди...  
Оце твій світ,  
Оце твій звіт,  
Що слухають його повсюди.

Пісень нев'януча краса,  
Вона — всім людям в нагороду.  
Жар пісні вік не погаса,  
Бо пісня —  
То життя народу.

## КАРТИНИ МАКСИМІЛІАНА ВОЛОШИНА

Здається — не пройти: гора каміння...  
Пустельно так, печальний сірий край.  
Свист вітру чи тривожне безгоміння —  
Чергуються. Але ти не зважай  
На зойк душі. Ні, придивись пильніше —  
І вже не сірі вгледити кольори:  
Рожевий вітер срібний серп колише,  
Блакитна хвиля падає згори;  
Хмар золотих мереживо снується,  
І світло попелясте залива  
Даль кам'яну, що раптом стрепенеться  
Й стає тендітна, тепла та жива;  
Рожево-ніжним квітне тамариском,

Серпанком зеленавим — аж до хмар...  
І зачарує незвичайним блиском,  
І вже не вийдеш ти з полону чар.  
Із далини донісся шум норд-осту,—  
Стає знайомий він тобі на смак.  
І вже душа твоя жадає росту,  
Ти — збагатів і серцем знов юнак!  
В прибої сам відчуєш ти відвагу,  
І вмить прозоріша душа стає.  
Здається, на вершину Карадагу  
Піднявся вперше за життя своє.  
Гекзаметр хвиль повільний слухай нині.  
Вітрилами із гір пливе імла,  
І профіль видно доброї людини,  
Що нам гора надовго зберегла\*.  
«Норд-ост від берега уперто  
Говить хвилі»,—  
Сказав поет. І вже на полотні  
Вони зійшлись, його підвладні силі,  
Й лишилися нам на довгі роки, дні.  
Художнику! Який лишили дар ви!  
У акварелях — розмаїтий край,  
Не просто кольори, відтінки, барви —  
Душі і думки чистий водограй.

\* \*  
\*

В Дзеркальному залі,  
В Шенбрунні отім,  
Війна гарцювала на стелі,  
Не просто пейзаж у вбранні золотім,  
Не просто невинні пастелі.

У сорок четвертім гарячий снаряд  
Оту алегорію знищив,  
Та от в шістдесятім, як на парад,  
На стелі пливе бойовище.

Агов, баталісте! Цікавлюся я,  
Чому в тебе мир не в пошані?

---

\* В Коктебелі є гора, що нагадує профіль  
М. Волошина.

Невже твоя с т е л я, вершина твоя  
В шаблоннім вогні-урагані?

Шедевра, ти кажеш, реставрував...  
Отак реставрують і війни.  
В митця непродажного —  
Тисяча справ  
І серце у нього рвійне.

Всі тисяча справ, щоб війни не було,  
І в серці тривога за спокій,  
Нехай не вертає ніколи зло  
У світ велетенський широкий.

...В Дзеркальному залі війна живе —  
На стелі ясна алегорія.  
Те дзеркало в залі старе і криве,  
Крива і кривава історія...

*Відень*

\* \*  
\*

Я дивлюсь на серб'янку,  
А тебе пригадую,  
Шепіт канівського ранку,  
Сонце над левадою...

Як твоє, волосся чорне,  
І обличчя, як твоє.  
Серб'янка не пригорне,  
Ручками не обів'є.

У волоссі в неї ружа,  
Як у тебе, в давній май,  
Та вона мені байдужа —  
Обіймай, не обіймай.

Ой Дунаю мій, Дунаю,  
Де любов моя, не знаю:  
Розійшлися ми насправді,  
Як у морі кораблі,  
Один одному не раді  
На одній-таки землі.

У душі бурунють хвилі,  
Як буруниться ріка...  
В сербійнки очі милі,  
Сербійнка ж не така.

Букви, знаки розділові —  
Світляків горять рої —  
Пише ніч. У кожному слові  
Мрії, спомини мої.

Я читаю книгу ночі  
І тебе пригадую,  
Широко розкриті очі,  
Ранок над левадою...

*Югославія*

*Із збірки  
«Вирій»  
1969*

ЛИСТ ДО «ІСКРИ»

На одній з кореспонденцій, надісланій до «Іскри» з Чернігова в 1903 р., Ленін зробив помітку: «Скоротити приблизно на одну третину, зберегти колорит і розмови». Її ж і відредагував сам Володимир Ілліч.

*(Див. журнал «Історичний архів»  
№ 6 за 1955 р.)*

Вчитайся і вдумайся, друже:  
Звичайний отой папірець,  
До нього ж Ілліч не байдужий,  
Бо сповідь у ньому сердець.

До «Іскри» крізь сніжні завії  
Чернігівців лине душа.  
І Леніна серце радіє,  
Що правда в похід вируша.

Поглянув, немов на святиню,  
На цей пожовтілий папір,  
А далеч побачив я синю,  
Почув, як колишеться бір.

І чути мещі в тому шумі —  
Увесь «колорит зберегти»...  
І Леніна бачу в задумі  
І в сонці деснянські мости.

СЕРЦЕ МАТЕРІ

Я не забуду і на мить  
Про ніжність сонячного серця:  
В дитини пальчик заболить,  
А в серці матері озветься.



І доброта і теплота  
Поєднані у серці тому.  
Пролинули грімкі літа,  
А пам'ять поверта додому,  
Де твій дитячий милий світ,  
Де вчила слову рідна мати,  
Де на сторожі юних літ  
Було найважче їй стояти.

## ВИРІЙ

Про вирій знав я із дитячих літ:  
Птахи летять у теплий дальній світ.  
Дитячий смуток серце довго краєв —  
Не близько пташці до отого краю...

І я свою веснянку-долю вимрію,  
Яка вона — з дитинства ще не знав.  
Земля своя здасться вище вирію,  
До неї завжди серцем долинав.

Мій вирій теплий і в зимову стужу,  
Його плекаю в рідному краю.  
В чужій сторонці око ледь примружу,—  
Всю землю бачу, матінку мою.

Я нерозлучний з рідною землею,  
Моя любов найвища і земна.  
І я лечу іздалеку до неї,  
А в сні до мене приліта вона.

В сердечнім співі та розмові щирій  
Як непомітно відпливає час...  
Там, де Хоружівка,— мій теплий вирій,  
Де я на щедрих луках сонце пас.

## «МИХАЙЛІВСЬКА ЦІЛИНА»

Перебування в заповіднику «Михайлівська цілина» залишиться надовго в моїй пам'яті. Прекрасний степ, справжня поезія...\*

*М. Рильський*

В траву ступаю, в шум зелених злив...  
Ген-ген жарина будяка-відлюдка:  
Здається, жде, щоб люльку запалив  
Від нього я! Шкода: не маю люльки...

Не вгледити чумака удалині,  
Не чути поскрипу старої мажі.  
Лиш медом пахне... Вусик тонко в'яже  
Стрілчаста ковила в самотині.

Не степ — щільник: впивайся досхочу...  
Не осінь ще, а осі золотаві  
До щільника припали... Дикі трави  
Зметнули гриву — з ними я лечу...

І знову тиша. Марить далечинь...  
За всі віки тут цвіту, буйнотрав'я...  
У захваті німому їх збирав я.  
Степ шепотів: «Доволі, відпочинь!»

Сокирки, материнка, холодок...  
І тирса — ковила ота шовкова.  
Навколо розмаїття що не крок,  
І дзвонить сонця золота підкова.

Степ смолкою кипів, полуменів  
І воронцем палав до небокраю.  
Як згусток пам'яті минулих днів,  
В букет незримий пошуми збираю.

В траву ступаю, як в глибінь віків.  
Переді мною поле — дике поле...  
І тисячі золочених підків  
Розсипались дукатами навколо.

---

\* Запис у книзі відвідувачів заповідника на Сумщині від 14 липня 1960 р.

«Прекрасний степ», — доносяться слова...  
Степ одягнувся у коштовні шати,  
І давня казка в серці ожива,  
Бо у нову дорогу нам рушати.

## РИЛЬСЬКИЙ В ХОРУЖІВЦІ

Пам'ять проясняється з роками,  
Не туманиться, не завмира.  
...Бачу —

мати сплескує руками:  
П'ять машин прямує до двора!

Із машин виходять добрі гості,  
Рильський уклонивсь біля воріт  
Матері моїй...

Все вийшло просто  
І звичайно...

— Щирий вам привіт!

Мати вже запрошує до хати,  
Батько теж підходить, просить всіх...  
— Мабуть, що дорога важкувата —  
Підкріпиться чаркою не гріх!

— То якими ж ви оце вітрами?  
Чи надовго? — батько почина.  
— Славна Україна кобзарями —  
Їдем шанувати Мовчана.  
З рівної звернули ми дороги —  
Так Олекса нас підговорив!..

...Мати дякує, звичайно, богу,  
Хоч не сталося ніяких див!  
Рідна хато! Академік вперше  
Твій старий переступив поріг.  
...В серці радість теплі іскри креше,  
Стримати її ніхто не зміг.

За столом квадратним тіснувато,  
Бесіди ж простору вистача.  
— Хочу руку вам поцілувати...—  
А у нені — слъози на очах...

Бачу й зараз, як він шанобливо  
Ту худеньку руку і малу  
Притулив до вуст...

О літня зливо!

Усміхнись веселкою селу!

...Зріла пам'ять! В незабутню пору  
Ти на Сумщину ведеш мене.  
Вдячний Інститутіві фольклору \*  
За мандрівку в ранне, весняне.

Жарти і розмови у дорозі,  
Бесіда у хаті за столом...  
Перших днів травневих передгрозя,  
Б'ю чолом тобі я, б'ю чолом!

На душі буває часом гірко,  
І тоді розрадою сплива  
Понад Сумами весняна зірка,  
Наче мрія вічна і жива.

У Охтирці вибої, калюжі,  
З-під машини бризка каламуть...  
Та минулі дні, мов гожі ружі,  
Мріями у пам'яті цвітуть.

І про хліб та сіль прості розмови,  
Й тепле вшанування кобзаря,  
Пам'ять зберегла не випадково  
Те, що в самім серці не згоря.

## НА БЕРЕЗІ СУЛИ

*І. Виргану*

Сула зашарілась матовим рум'янцем,  
мов засмагла на сонці молода жниця  
при зустрічі з милим косарем своїм.

*Т. Г. Шевченко. «Наймичка»*

На сонячній землі багато рік,  
Що не ріка — то й пісня особлива,  
Не повновода, але повна дива,

\* В перші дні травня 1958 р. група працівників Інституту фольклору та етнографії АН УРСР виїздила на ювілей кобзаря Єгора Хомича Мовчана в Сумську область.

Хвилююча легенда.

Світ велик:

Об'їздити не встигнеш, обходить  
Його у сні юнацькому можливо...  
Вже скільки літ Сули ясну блакить  
Я п'ю охоче, і весняні зливи  
Я слухаю на березі Сули.  
Вона мені з дитинства наймиліша  
Там, біля неї, хтозна вже коли,  
Я прочитав, як диво дивне, вірша.  
Нема в Сули ні крапельни зла.  
Вік невідступно у душі жила  
Й живе,

хлюпоче,

жебонить,

сміється

І хвилькою вкрадається до серця...  
Любив її Тарас, мов трудівницю,—  
Засмаглена під сонцем, молода,  
Не розважальниця, а справжня жниця,  
І справжня в ній живісінька вода...  
Любов до неї ти засвідчив, друже,  
Що як півонія горить рясна.  
О ні, не пройдеш берегом байдуже,  
Коли застогне чи сплакне вона.  
Три тисячі існує мов на світі,  
І поміж них твоя бринить, живе.  
Хай кожна буде в шані, в повноцвіті,  
Народу ж серце в кожній трудове,  
Воно пульсує, пружним словом б'ється,  
Співа,

радіє,

журиться воно.

І я горджуся, що до твого серця —  
Звучання мов, як сонце йде в вікно.  
...Далеко десь, на півночі Аляски,  
Індійське плем'я й мова помира,  
А ти смутнієш, твому серцю важко,  
Бо всім ти зичиш пісні і добра.

Бо любиш мов усіх ти буйноцвіття,  
І ріки всі — велику і малу,  
Але не дивно, що найбільше в світі  
Кохавеш рідну мову і Сулу.

## СВІТЛО ІІ ОЧЕЙ

Волошку дала на світанку,  
А з нею очей своїх світло,  
Що в душу влилось назавжди.

## РОМЕНСЬКИЙ ГЕРБ

Гербом старовинного міста Ромен був щит, на якому зображена могила. Захисники міста і земель Київської Русі стояли в бою з ворогами до смерті.

Всього на довгому віку бувало —  
Пекельного вогню, і горя, й зла...  
Щоб воля не примарою була,  
Щоб сонце чорним ні на мить не стало,

Щоб діти над Сулою виростили,  
Не випускали з рук своїх весла,  
Щоб ворогу на глум і на поталу  
В сльозах старенька мати не жила,—

Надійний щит бери — любов найвищу —  
І йди в грозу, у бурю, в дику хвищу,  
Та не лишай напасника живим,

Віддай усю, яку ти маєш, силу,  
Та ще й тоді не думай про могилу —  
І з ворогів лишиться тільки дим!

## РОМЕНСЬКА МАДОННА

*Майстрам-реставраторам  
Київської художньої майстерні*

### I

Мене зворушив чистий зір мадонни,  
Закоханий в мале дитя своє...  
Тривога матері й чуття — бездонні,  
Що душу всю іскринці віддає,—

Хлоп'яткові чи безпорадній доні,  
Свій подих кожен, все, що в серці є.  
Чаруй, мадонно! Ти не закордонна,  
Краси твоєї всесвіту стає.

Можливо, то була звичайна жниця.  
Шляхетства ж скільки, віри, доброти!..  
Щасливий той, кому вона присниться.

За неї горді сестри та брати,  
Серця їх веселішають і лиця.  
Вас, Мамо, будуть вічно берегти!

## II

На голові барвіста хустка в неї,  
В руках тримає книгу й немовля.  
Благословенна рідною землею,  
Вона своє дитя благословля.

По імені не знаємо як звати,  
Та легко розгадати звідкіля.  
Роменська молода українка-мати  
Проходила історії поля,

Проходила й дійшла до нас, ласкава,  
Ледь посміхнулась... «Нащо мені слава?» —  
Немов сказала: «Щастя — це дитя».

Її не доторкнувся пил століття,  
Краса не в'яне дивного суцвіття,  
Краса життя не має забуття.

## ПАМ'ЯТЬ

Сніг мете, покриваючи землю,  
Замітає кущі при дорозі  
І маленьку Стугну-ріку.

Тільки пам'ять не замете...

## ЛИБІДЬ

На травах сльозинками роси,  
Промінчиків грає сім'я...  
Проходила тут русокоса  
Красуня, слов'янка моя.

Проходила, вірю, з піснями,  
Як рідні сміливці брати.  
Я чую — вітаєшся з нами,  
Я бачу — у мареві ти...

Легендо моя і надіє,  
Весняним кипінням з'явись!  
...Он хвиличка знов лебедіє,  
А в ній — розпрозорена вись.

Он хвиличка знов... Тільки гляну, —  
Побачу далеке у ній:  
Високу в ромашці поляну  
І образ красуні ясний.

Невже вона зникне навіки  
І візьме її забуття?  
Воскреснуть загублені ріки,  
Щоб знову почати життя!

Оце найболючіша мрія...  
І хто її стане в'ялить?  
...Воскресне краса, зазоріє,  
Бо в серці людському болить.

А ми поєднаємо болі  
І пориви наші усі —  
Побачити Либідь на волі,  
Вклонитися чистій красі!

Легендо, сестрице, надіє!  
Іде березнева пора...  
І в серці моїм лебедіє,  
І хвиличка Либеді гра...







Іду веселий, мов дитина,  
І раптом шлях перетина  
Мені осіння павутина,  
Насталена тонка струна.

Здалося, забриніла навіть.  
І я почув: «Стривай! Куди?»

І миттю думка серце здавить,  
Що осені топчу сліди,  
Своєї осені...

### БРИГАНТИНА ЮРІЯ ЯНОВСЬКОГО

Чом зажурилися, братове?  
В дорогу смуток не беруть!  
Вітрила піднято! Готово —  
Рушає бригантина в путь!

Назустріч непокірній хвилі  
І невідомому навстріч!  
Його душі мандрівки милі —  
З романтикою віч-на-віч!

Уявні береги, як мрія,  
І екзотичні береги.  
І почуття звабливо зріє,  
І серце сповнене жаги!

...Це все відчув я у кімнаті  
Стрункого Майстра Корабля.  
Так. Можна мрію наздогнати,  
Коли натхнення окриля!

Але життя людське — єдине:  
Замало встигнеш на віку...  
...Як сиротина,

Бригантина  
Ген примостилась у кутку...  
Вітрила піднято. В дорогу ж!..  
Не вируша, стоїть німа.

Ніщо не відверта тривогу,  
Бо Капітана вже нема.  
Та все ж я чую: — Гей, братове!  
У мандри смуток не беруть! —  
Вітрила піднято! Готово!  
Рушає бригантина в путь!

## МОЇ ЖУРАВЛІ

Чийсь голос — не знаю — мені повелів  
Зустріти з тобою ключі журавлів.  
Іще не прокинулись сині гаї,  
Струмки щебетали, немов солов'ї.

Струмки щебетали, а в небі «курли»...  
Які ми щасливі з тобою були!..

А потім приходила осінь п'янка,  
І мавка сплітала сумного вінка,  
І ми проводжали своїх журавлів,  
Про зустріч веселих шукаючи слів.

У серці весна, хоч у небі «курли»...  
Які ми щасливі з тобою були!

І знову проснулись дрімучі гаї,  
І знову струмки, як дзвінки солов'ї,  
Ключі журавлині звучать угорі, —  
До них моє серце летить на зорі.

За тебе питали мої журавлі,  
Про тебе у серці моєму жалі...

\* \*  
\*

Ти про мене забудеш?  
Ні, все нагадає про мене —  
Кожна гілка і квітка  
В моїм чи в сусіднім саду...  
Ти не зможеш забути.  
І я тебе не забуду,

Хоч криницею станеш —  
Одначе впізнаю, знайду.  
Чи целюсткою непомітною  
Заховаєшся в квітці на роки,  
Чи в калиновім гроні  
Засвітишся чаром своїм,—  
Я впізнаю тебе,  
Якщо й сам обернуся в травину,  
Я впізнаю тебе й розбуджу,  
І радітиме зустрічі грім...

Ти про мене забудеш?  
Все нагадає про мене!

\* \*  
\*

*Пам'яті Єгора Мовчана*

Сонячний промінь побачив  
В дитинстві забутому він.  
А скільки ж той промінь значив  
Для довгих життєвих гін!

У серці проміння злива —  
Його дарував усім.  
Доля твоя щаслива,  
Гучна, як весняний грім.

Доля твоя щаслива,  
Хоч вік невидючим прожив.

Якого шукати дива  
В безмежжі шляхів та нив?

Барви життя розмаїті  
Жадібно слухав, пив...  
Все, що звучало в світі,  
Серцем вбирив несліпим.

Серцем вбирив щомиті,  
Потім народу слав  
Думи, в душі перемиті,—  
Сонця і серця сплав.

А вже як прощавсь зі світом,  
Не хмарилось небо, ні:  
Блакитним цвіло оксамитом,  
Промінілись думи-пісні.

Нам сонце тоді здалося  
Кобзою в небі яснім.  
Струн золоте колосся  
Безсмертям звучить твоїм.

Над світом проміняться струни...  
Не надивується світ:  
Видючі пісенні вруна  
Буяють, немов заповіт!

\* \*  
\*

Відлітають, щоб вернутися додому,  
Солов'ї, закохані у цвіт,  
І приносять трепетно-знайому  
Пісню — предків наших заповіт.

Будь, мій друже, й ти завжди із нею  
Нерозлучний в неблизьких краях  
З рідною, могутньою, своєю,  
І легким  
Найважчий буде шлях.

### БАНДУРА З ІМЕНЕМ «ДЕСНЯНКА»

...Буває, присниться  
Поліська вербиця,  
Плакуча,  
Співуча  
Калини сестриця.

Вона увібрала  
Схвильованість ранку,  
Чернігівці з неї  
Створили «Деснянку».

І де не озветься  
«Деснянка» у світі —  
У полі-роздоллі,  
У синім зеніті —

Колишуться луки  
З росою ясною,  
І радість, і муки  
Рікою Десною;

Долинули гаю  
Співанки пташині;  
Гроза вистигає  
В плакучій вербині;

Закоханий голос  
І усміх дівочий,  
Замріяний колос,  
До сонця охочий;

Озвалися бурі  
В «Деснянці»-бандурі,  
Де місце веселці  
І місце зажурі.

Зажурі тій раді,  
І сонцю, і грому,  
В далекій Канаді,  
У Світі Старому.

І де не озветься  
В безмежному світі —  
Мелодія серця  
У самім зеніті.

Коли деревина  
Співає повсюди,  
Яка ж, Україно,  
Душа твого люду!

Із збірки «Сповідь»  
1971

ВЕСНЯНЕ ІМ'Я

Птахи вертались перелітні,—  
Бурунить радість у піснях...  
І вперше

Він озвався в квітні,  
Коли весна стає на шлях

І кригу рвуть річки студені,  
Дерева рвуться в світлу вись...  
Навік слова

весна і Ленін  
В народній пам'яті злились.

По всій планеті правди сила  
Пішла, вславляючи нове.  
Весна здіймає дужі крила,  
Усіх за Леніним зове.

Найперші квіти нам привітні,  
Як свіжі думи, шлють гаї.  
Він

народився в ніжнім квітні,  
Щоб у суворі йти бої.

Жовтневі майорять знамена,  
Та квітень дальній бачу я.  
В народній пам'яті священне  
Весняне Леніна ім'я.

СПОВІДЬ

Я блукав сьогодні аж до ночі  
Над Дніпром у синюватій млі.  
Хтось нашіптував слова пророчі:  
«В грудочку обернешся землі!..»



Так, відомо, буде неодмінно  
Незвичайний перехід такий,  
І тебе я мрійливо-дитинно  
З гіркотою кину, світе мій.

Все ж, поки оте важке настане,  
Буду слухать вічний шум отав.  
Я тебе, Славуто мій, титане,  
Слухать не стомивсь, не перестав.

Наче серця та кардіограма,  
Журавлині піднялись ключі.  
За лісами, ріками, ярами  
Я сумую навіть уночі:

Як не бачу — відчуваю спрагу,  
А побачу — легко знов стає...  
Хто до тебе, земле, мав зневагу,  
Лиш зневагу вічну дістає.

Земле! Я ввійду до твого лона,  
Не боюся зникнути в імлі.  
Але знаю: вік не прохолоне  
Серце — пісня рідної землі.

## АРИК

Я бачив спраглі трави і кущі...  
Вони жовтіли, бо не йшли дощі,  
Але до корінців якимось проник  
Негомінкий, малесенький арик.

Поблякла та зів'ялена трава  
Вмить стрепенулась... Крапелька жива  
Ввійшла цілюща... Диво-крапельина,  
Щонайдорожча степова перлина...  
А пісню жайворон співав дзвінку  
Трудівнику —  
Малому арику...

То щастя, коли серце ожива,  
Почувши жадані поетові слова.

Для чого ж і кому потрібний крик?  
Неголосним будь, як малий арик.

## ВОДИ РІДНИХ РІК

Іду поволі до села  
Долиною прозорою.  
Вливається в Дніпро Сула.  
Життя людей — в історію.  
Моя Сула,  
Така мала,  
Як мрія, попливла.  
Ще менших рік вода у ній.  
Приймай до себе, не бідній,  
Неси їх до Дніпра,  
Його мала сестра:  
Вільшанка, Липівка, Дубина,  
Хмелівка, Лозова,  
Ромен-ріка, Березовиця...  
І кожна зазива:  
— Я пахну липовим медком!  
— Я — хмелем та привіллям!  
— Я — із берези соками,  
— А я — цілющим зіллям! —  
Ой пахне липа медова,  
Ромашка чи ромен-трава,  
Береза та хмелина...  
І річка, і долина.  
І хоч би довго я не був,  
Не походжав долиною,  
Та не забув річок своїх  
Що зібрані єдиною, —  
Моя Сула,  
Ота мала,  
Як мрія, попливла.  
Ще менших рік вода у ній,  
Приймай до себе, не збідній,  
Неси їх до Дніпра,  
Його мала сестра.

Там і Кип'ячка, бо кипить,  
Там чистий Біловід.  
Душа моя за ними снить,  
Бо звідти йде мій рід.  
Моя Сула,  
Ота мала,  
Мов юність, попливла.

Вона несе аж до Дніпра  
Із рідно-далини  
І пахощі ромен-трави,  
І запахущі сни...

Іду поволі до села  
Долиною просторою.  
Вливається в Дніпро Сула,  
Життя людей — в історію.

## МИСТЕЦТВО

В Софійському соборі знайдена цеглинка з відбитком дитячої ніжки. Може, дівчатко задивилось на працю будівничих, а може, бігло за кізкою, що паслась поблизу, і ненароком ступило на цеглинку, що не затверділа...

Ту вибракувану цеглинку кинули геть — непридатна для будови.

Пройшов час. Через дев'ять століть постала перед людьми маленька частка минулого...

Мале дівчатко пасло козеня,  
Замислені стрічали будівничі  
І, стерші краплі поту на обличчі,  
Вклонялись жартома обом щодня.

Їх справа пильна знову підганя —  
Всі мовчазні ставали, таємничі.  
А сонце їм дивилося у вічі,—  
Із ним щодня уперта йде борня.

І я туди, у глиб віків, полину,  
Де зачароване стоїть дівча  
І зовсім отого не поміча,  
Що ніжкою ступило на цеглину...

Найпершим глядачем воно було  
Мистецтва, що в труді важкім росло.

...І стоїть дивна будова, наснажуючи митців нових поколінь.  
І не старіє, бо майстри дивилися у вічність гострим зором, як  
оте зачароване дівча, що лишило відбиток юної ніжки на  
цеглині...

## ДОБРЯНИ

Приїду в зелену Добрянку,  
Почую там «доброго ранку»,  
Побачу я знов полісянку  
На сонцем осяянім ганку.

Де трудяться добрі добряни,  
Де сонце і свіже, і раннє,  
Добром лише світяться очі  
Дівочі або парубочі.  
Старечі, виразні дитячі —  
І ніжні, і гострі, й гарячі.

А вдень там «добридень» — вітання —  
І добрі в путі побажання,  
Почуєш «добродію» часто —  
Добро діять людям, не красти;

Добром наділяти людину  
І землю велику, єдину;

Почуєш «товаришу-брате» —  
Все добре нам серцем вбирати,  
І сонце в комори збирати —  
Добра для народу добрати.

Добру вчать природа і люди,  
З добром тобі добре повсюди.  
Добром наливаються груди,  
Якого ніхто не забуде.

Добрянських лісів полуниця,  
Як сонця краплина, присниться  
І давня прозора криниця,  
З якої нам пить — не напиться...

...В Чернігів прибув на світанку,  
Спішу в зеленаву Добрянку,  
Де будять гаї сіверянку  
Й шумлять мені: «Доброго ранку!»

Берези білі, чистий сніг.  
Ген слід поміж дерев проліг.  
Шумить березова сім'я...  
Любив отут гуляти я.

Не долічився двох беріз.  
Мені їх жаль обох до сліз.

Здалось — не їх, а нас нема,  
А білий сніг вкрива пітьма.

Твій силует, мені здалось,  
На злість мені, теж викрав хтось,  
У дальню молодість завіз,  
А слід лишив поміж беріз...

*1966, Ромен*

## В СОЛОВ'ІНИЙ РАНОК РАННІЙ

*П. Г. Тичині*

В бурі, зливі, сонця повені,  
В музиці-грозі Бетховена  
Народилася весна —  
Свіжим цвітом, травами рясна.

А тополі в ріднім колі  
Вишумовують пісні...  
Дні оці зеленочолі,  
Всі листочки славлять дні.

І травинка щонайменша  
Вгору тягнеться, у вись...  
Любий світ, здається вперше,  
Так довірливо розкривсь.  
Бач, замріявсь, задививсь —  
Кличе далина манлива,  
Вабить цвіту синя злива...



Потім — тиша.  
Легіт віт...

Солов'ями зачаровані,  
Ви ішли.  
    У слові-промені  
Людам ваш летить привіт.

\* \*  
\*

Людина хоче сонця взимку,  
Йй влітку тінь — як благодать.  
Тебе ж, неначе невидимку,  
Завжди шукаю — влітку, взимку,  
Щоб серце з піснею віддять.

В морозну днину пресувору  
Зігрієш душу ти мою,  
А в літню у гарячу пору  
Твого чаруючого зору  
Світанком прохолоду п'ю,  
Мов заворожений...

## СТРІЧКИ НЕЗДІЙСНЕНИХ БАЖАНЬ

Юрій Яновський в кінці кожного року  
прикріплював до барвистого  
опішнянського баранця кольорові  
стрічки — чогось не вдалося здійснити  
цього року...

Коли кінчалось клопітливе літо  
І осінь елегійна вже ген-ген,  
Коли вривалися вітри сердито  
У біло-срібне марево антен,  
Коли зима приносить рік новий,  
Чому ти підступаєш, смутку мій?..

Даль снігова — як білі прапори...  
Але стоять зеленими бори:  
Зелену стрічку вішає митець.





## БАРВИ СЕРЦЯ

*Миколі Глуценку*

Роботі край. Остання сонця крапля  
Зійшла із пензля, світиться жива.  
...Ні, ще не все... Здалося вмить — поблякла  
В кутку стрілчаста росяна трава.  
І відцвіли, поблідли барви світлі...  
Як віднайти яскраву сонця гру?  
Зів'яла квітка, ледве лиш розквітла,  
Говорить ніби: «Швидко я помру...»  
Вдихнуть життя їй! Подихом зігріти!  
І напоїть нев'ялим почуттям!  
Простори з вільним вітром їй відкрити!  
Я серця крихту їй свого віддам!

...Митець не спить. Давно уже заснула,  
За день стомившись, куля вогнева,  
Що сонцем звати. Тільки серце чуле  
Від невдоволення й тривоги не спочива.

За кожну щонайменшу крапельину,  
За іскру, що пелюстку зігрівала,  
Ціну митець склада одну-єдину —  
Недремним сонцем. То його права.

Його права — і випросталась гілка,  
І квітка усміхнулась, ожила,  
Неначе повноправна новосілка  
В мистецтва храмі, світла і тепла.

І розкіш барв, і пасма променеві, —  
Допоки сонце спало, повелів  
Митець воскреснуть їм,  
В ніч — царювати днів...  
Могутня сила кольорів та слів!

Чому говорять барви та слова?  
Митець їх сонцем власним налива.

*Із збірки «Рідні зорі»  
1972*

РАЗЛІВ

Свіжобуйним, весняним розливом  
Давні зачаровані віки.  
Впали в землю засівом щасливим  
Зерна з Іллічевої руки.

Розлились весняні чисті хвилі,  
Бо могутнє вічне джерело.  
Виростати всенародній силі,  
Що його ім'я веде й вело.

Ми завжди із Леніним, щомиті,  
Непохитні, непоборні з ним.  
Буйні квіти, росами омиті,  
Сяють над іменням дорогим.

І стає Разлів — звичайне слово —  
Символом наповненого див.  
Їрижані розпалися окопи —  
Неозорий весняний розлив...

РІДНІ ЗОРІ

Рідні зорі всюди ми побачим:  
В гроні калиновому гарячим,  
У весняному і літнім цвіті...  
Де б не довелося бути в світі,  
А вони засяють, рідні зорі,  
А вони з тобою в щасті, в горі.

Спалах рідних зір не пригасити —  
Їх побачиш і крізь хмар сувої.  
Легко в серці їх було носити  
У безмежжі битви світової.



Ті, що в наших думках, рідні зорі  
Крізь віки нам сяють на просторі,  
І Жовтневі зорі незагасні,  
Котрі уродили рясно-рясно.

Рідні зорі по собі лишали  
Тільки ті, що світле серце мали,  
Що палало, не перегоріло  
І зорею вічно зазоріло.

Рідні зорі...

### БІЛЯ МОНІТОРА «ЖЕЛІЗНЯКОВ»

Затон дримає синьоокий,  
В мовчанні монітор над ним,  
На вічнім якорі, де спокій.  
А знав же він вогонь і дим.

А знав він глибину бездонну,  
Шаленство хвиль, грозу, пітьму.  
До типі синього затону  
Як звикнути отут йому?

Прожектор в ніч проміння кида,  
Немов букет рясних суцвіть,  
Та, як іржа, гризе обида,  
Що він на березі стоїть.

Він бурі пам'ятає, знає,  
А тут — затон і п'єдестал.  
Чи бачиш ти мене, Дунаю,  
І ти, Дніпра дев'ятий вал?

Не п'єдестал би під тобою,  
А чути — хвиля закипа.  
Виходити ж тоді із бою,  
Як сила ворога сліпа

Впаде і вже не підведеться.  
Він весело з бійцями йшов,

Усім гроза була до серця.  
Замріявся «Железняков»...

І я замріявсь біля нього!  
Привиділись отут мені  
Козацькі чайки і пороги —  
Ген там вони, удалині.

Високі будівельні крани  
І їх сусіди портові  
У вечори й світанки ранні  
Теж задивились, як живі,  
Ще й шиї витягли, щоб краще  
Побачити сміливців флот...

Так, слава наша непропаща —  
Вона сяга нових висот;  
З'єдналась давня і сучасна  
І не старіється стара,  
Вогонь історії не гасне,  
А сяє сонцем край Дніпра.

\* \* \*

На дніпровських легендарних схилах  
Навіть шелесту не чути вітерця.  
Тут лише побачення для милих,  
Тут говорять очі та серця.

Незвичайна тиша урочиста  
В зоряні, як в пісні, вечори.  
Ще немає цвіту, навіть листу,  
Та цієї не забудь пори.

Все в напрузі, все бажає цвіту...  
Слухай — рвуться вже пругкі бруньки.  
Ми отут неначе в центрі світу,  
Біля нас маленькі яблуньки.

Так раділи ми всю ніч обоє,  
Не помітили — спливла імла,  
А від радості безмежної такої  
Яблунька раптово розцвіла.

Свіжість зоряну пили ми разом  
І дивились в далечінь Дніпра.  
Буде вічним нам дороговказом  
Весняна омріяна пора.

## МОЛОДИК НАД РОСТАВИЦЕЮ

Роська, Роставиця, Рось...  
Бистрі хвилі білопінні  
Бачить знову довелось  
В шумовинні та кипінні.

Рине хвиля грімкотлива,  
Мов коня зелена грива...  
Як на неї надивиться —  
Невгомона Роставиця!

З крапельин, дзвінких росинок,  
Гомінкий струмочок виник,  
Скільки ж їх малих влилось  
В Роську, Роставицю, Рось...

Молодик понад рікою  
Мов підковою дзвінкою  
Б'є по зеленастій скелі,  
Іскри розсипа веселі.

І, як роси в першій рясті,  
Спів дівочий в ніжній щасті  
Обізвався, птахом звився,  
У душі моїй лишився...

## ПІСНЯ АНХІЛ МАРИН \*

Жінка славилася кохання,  
Вічну, як життя, красу,  
Мов співуча пташка рання,  
Збивши крильцями росу...

---

\* Аварська поетеса ХІХ століття.

Жінку в ніч глуху схопили  
І вуста зашили їй.  
«В пісні нечистиві сили,  
Тож навіки занімій».

У тривозі, в здивуванні  
Гори, дерево і цвіт.  
Все в чеканні, у мовчанні...  
Без пісень похмурий світ.

Навіть сонце потемніло,  
Блякне ранок, світ зів'яв!  
Серце в кожного занило...  
Згасли маки поміж трав.

І тоді, на злість адату,  
Де жорстокості ущерть,  
Вчулось: «Пісні не віддати!  
Не підкосить люта смерть!»

Все, що слухало раніше  
Голос ніжності й добра,  
Зазвучало сміливіше —  
Річка, дерево, гора.

Все співа її вустами —  
Не збороли сили злі.  
Пісня вийшла із-за брами,  
В пісні сонце на чолі.

Отаке буває диво:  
Жовта піднялась трава,  
Зеленіє світ щасливо,  
Навіть камінь ожива.

Дивна сила, що й казати,  
Не зникає з плином літ.

...Говорив про це Гамзатов  
Біля Золотих воріт.

## У ДНІ НАРОДНОЇ ТРИВОГИ

- Будеш писати листи?  
— Буду, мій милий. А ти?

...В небо злетіли мости...  
Нікому вісті пести...

Їх розлучила війна.  
Де тепер він, де вона?  
Їх невідомість єдна,  
Довга мовчанка одна.

Як ту мовчанку знести?

- ...Будеш писати листи?..

## ОСІННЄ ПОЛУМ'Я

Рівні, тонкостанні, невеличкі,  
Зачаровані осіннім днем,  
Догорають разом дві осички,  
Палахкочуть, виграють вогнем...

Неподібні до міцного дуба,  
Листу не втримають до весни,  
Непрославлені, тендітні й любі,  
Бачать довгі і тривожні сни.

Їх душа прониклива, тремтлива,  
Як співуча і тонка струна.  
Їх лякала з вітром буйним злива,  
Грозовиця літня й весняна.

Рівні, тонкостанні, невеличкі,  
Зачаровані осіннім днем,  
Догорають разом дві осички...

Чи з тобою так ми спалахнем?..



## ІЗ ЦИКЛУ «СТАРИЙ КИЇВ»

### НАД КОЖУМ'ЯЦЬКИМ ЯРОМ

Гончарі та кожум'яки  
Унизу, он там, жили.  
Киселівка понад ними,  
Ген Дніпро, як меч з імлі.

Скільки поколінь — не знати —  
Тут пройшло в оцім яру...  
В ніч, коли не спиться, може,  
Їх легенди я зберу,

Як уламки від горняток  
Незлюбливих гончарів,  
Що тепер оце уявно  
Я не раз, не два зустрів.

Кухлики без візерунків,  
Але як дзвенять вони!  
В них майстри ж бо залишили  
Звук сердечної струни.

\* \*  
\*

З Киселівської на Старокиївську гору,  
де тепер Історичний музей, колись  
був перекинутий міст. На ніч його розводили.  
А в палаці на Киселівській горі  
не спав у тривожні ночі воевода...

Були мости, була сторожа,  
Та воеводу корчив жах —  
Не помагає сила божа,  
Молитва сохне на вустах.

Міст понад кручами розводять,  
Не засипають вартові,  
Але в палаці привид бродить  
І жар дзвенить у голові.

І чорною зорею сходить  
Тривога в небі...  
Сон втіка.  
Яка ж ти, доле воєводи,  
У зраженім краю важка!

Метляються примари злісні  
Поганських згорблених богів...  
Давно не чуť в палаці пісні,  
Летить прокляття з берегів.

Над Киселівською горою  
Розкати грому. Звідусіль  
Летять вітри скаженим роєм,  
Не спить давно Адам Кисіль.

. . . . .

Віки минули. Понад кручі  
Звисає райдуги крило.  
Замріявся Дніпро могучий.  
Чого тут тільки не було!

І райдуги рясне півколо  
Нагадує про міст між гір,  
І там, де Киселівка гола,  
Палац уявний аж до зір.

Та ще одним-одна осика, —  
Можливо, з коренів отих,  
Що виростили з жаху дико  
Запроданців — своїх, чужих.

## КИЯНЬ

Одна за другою навала...  
Все те було і відійшло...  
Киянь ще з «Слова» впливала  
Киянам рідним не на зло.  
Їм тамувала спрагу в спеку,  
Прозору воду брали в глеки,  
За те, як добру дань, вони  
Садили верби, ясени.  
Вона ще з «Слова» впливала,

Прикрашувала ці яри.  
Від забуття її ховали  
Старезні верби, явори.  
Десь там Глибочиця в Почайну  
Впадала... Їх давно нема.  
Все це звичайне й незвичайне...  
Чиїсь літа пройшли дарма.  
В яру струмок, як нитка, глянь,—  
Там жебонить вона, Киянь,  
Ота, що тамувала спрагу,  
Що бачила киян відвагу.  
Ти, може, інколи побачиш  
У хвильці тихій та малій  
Дніпра бурління, кров гарячу  
І за найменшу річку бій,  
За цю, що жебонить... Киянь —  
Струмок надій, звитяг, бажань...

## У ПАРКУ ІМЕНІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО

В Голосієві на гору  
Стежка повела.  
Сон-трава розкрилась вчора,  
Заспана, мала...

Спершу посміхнулась кволо  
Травці молодій,  
Потім глянула навколо —  
Світ сподобавсь їй!

А як сонечко пригріло —  
Ще рясніш квітки,  
Хоч пустун отой — вітрило —  
Пестив пелюстки.

Дивляться в зачаруванні  
В ранок дивний цей  
Люди — на сон-квіти ранні,  
Квіти — на людей!

## У РОМАНІВЦІ

...При зустрічі було казав мені Максим Тадейович:

— Привіт роменчанину (тобто — роменцю) від романчанина (тобто — романівця).

І не раз висловлювався про те, щоб відвідати Романівку.

— У вашому «мастку» на Роменщині та в Хоружівці ми ж були. То чому б не побувати в моїй Романівці?

Дехто за життя Максима Тадейовича з молодших його друзів-поетів був у Романівці. Мені не пощастило...

І ось я тут, у Романівці, навесні 1970 року... Ходжу його стежками, і вчувається мені голос: «Рожева моя Романівко» — це ж її згадував поет у грізний 1942 рік, перебуваючи ой як далеко від неї...

Ось і Унава. Пригадується: «Якось блукаючи над Унавою влітку, необережно підбив я чернюка (чернюк — порода качок; «Мандрівка в молодість»)».

Слухаю романівців. Це ж вони — онуки Каленюків, Родіонів, Чуприн — рідні, родичі та просто односельці Максима Рильського...

«Не раз посилав нам вітання в листах наш Рильський перед святом, коли не міг сам побувати тут...»

...Прислав листи на свята,  
В них зворушливі слова.  
— Вмів було пожартувати,  
Хоч людина ділова!

«То чого я побажаю?  
Це ніяк не відкриття:  
Доброго вам урожаю  
І щасливого життя!»

— Як це щиро й зовсім просто!  
— Бо не кручене перо!  
І пішли звичайні тости:  
— Вип'єм за його добро!

— Це ж його учила мати  
Не робити людям зла  
І добро лиш дарувати,  
Що на все життя дала.

...Буйно квітне біля школи  
Сад зелений, молодий.  
І гудуть веселі бджоли —  
День вітають трудовий.

На стіну живу, рожеву,  
Цвіту яблуні дивлюсь,  
І вклоняюсь низько дереву,  
Кожним я листком горджусь;

Радий кожній пелюстинці,  
До якої бджілки лет.  
Ці дерева поодиноці  
В Сквирі вибрав Магомет.

Вірний, давній друг Максима...  
І тепер цвіте в саду  
Їхня дружба незгасима.  
— Чи повнішу віднайду?

З двох сторін ген підступили  
До Романівки ліси.  
Переслухати несила  
Звуків дивної краси.

Мовив Рильський: «Конкуренти  
Славних курських солов'їв».  
Їм за спів не треба ренти,  
Для романівських митців!

Під шатром густим бузковим,  
(«Без» тут кажуть на бузок)  
Примостився дружнім колом  
Немалий села куток:

І романівці й чернявці  
З жартом, що любив поет,  
Підняли усі по чарці:  
— Хай пробачить Магомет!..

Ну звичайно ж, на увазі  
Мали не садівника...  
І пророк — не для образи,—  
Просто примовка така!

У співучім колі тому,  
Під цвіт-безом, як шатром,  
Легко слову золотому,  
Вщерть налитому добром...

## СІВАЧ

Пам'яті Андрія Малишка

Ще десь весна збирається в дорогу,  
Та з нетерпінням жде її сівач,  
Із радістю єднаючи тривогу —  
На щастя людям буде чи на плач?

О, як бринять його душевні струни...  
І він увесь в напрузі, мов струна:  
Чи будуть рівні та зелені вруна,  
Чи буде з хлібом рідна сторона?

Ще восени він добре зерно сів...  
Його надія теж немов зерня:  
У ній малесеньке село і Київ,  
Бо щастя всіх плекає він щодня.

Коли ж ополудні в тяжкій знеможі  
Складає руки назавжди сівач,  
Весна, хоч у далекій ще дорозі,  
Відчує і гіркий не стрима плач.

Сівачу наш! Мільйонам барвів-слів  
Ти квінуть навіть взимку повелів.  
Вони цвістимуть в рясті і в жоржині  
І житиме в них серце України.

\* \*  
\*

Пролетіли, пробігли  
Незагнуздані дні,  
Наче видиво біле  
У твоїй стороні.

В хуртовину, в замети  
Я уперто іду.



От і сьогодні за вікном  
яка знялася хвижа...  
Геть замаскована уся  
Весняна ваша хижа!

Не видно зараз ні дверей,  
Віконечка малого...  
Сказати правду — тут без вас  
Незатишно, убого...

Я жду весни, бо з нею ви  
Навідаєтесь, мабуть,  
В село, що не забуло вас,  
Що серце ваше вабить».

Немов сніжинки із небес —  
Від неї тепло в грудях.  
Забутий образ вмить воскрес...  
І ти лишився в людях...

Сніжиночка, печаль моя...  
Тепло йде від сніжини.

Листівку зберігаю я —  
В ній радості краплини.

Хоч віє вітер-вітрюга  
І свище хуртовина,—  
У серці — весняна юга,  
Сула моя невпинна...

Листівка... Ніби ластів'я  
Защобетало рідне.  
Весна озвалася моя,  
Що тільки в мріях видно...



## ДУМА ПРО КОЗАКА ЮШКУ

Козак Юшка був захоплений турком під Кизикирменом і проданий татарину. Вісім разів утікав з неволі татарської та турецької. Кораблем, що йшов із Смирни до Іспанії та Голландії, в 1700 році нарешті добрався до Архангельська. Подальша його доля невідома.

*Див.: «История запорожских казаков», т. III, О. Яворницького.*

*Архів Міністерства закордонних справ, «Малороссийские дела», зв'язка паперів № 56.*

Ой, що за пригода  
Із тим козаком,  
Що Юшкою звати...  
Ішов ти за кіньми  
Зеленим лужком.  
Далекий мій брате.

Чи думав-гадав,  
Що потрапиш в полон  
До турка, козаче?  
А може, приснився  
Страшний тобі сон,  
Що й камінь заплаче?

Сирицю на руки,  
Залізо на ноги...  
Які ж тобі муки  
І довгі тривоги...

Які ж тобі муки  
Під Кизикирменом —  
Упали рамена  
Під горем щоденним.

У турка татарин  
Тебе перекупить.  
Неволя, як хмара,  
Все небо обступить —

І небо, й землю,  
Шляхи, перевали.

Платив-бо немало!  
Татарин той злиться —

У чорній неволі дні довгі,  
Всю зиму робота важка.  
На поміч покликавши бога,  
Козак утіка.

Пролазить в колючому терні...  
На волю невже не втече?  
Лиш смерть у те пекло поверне...  
Очей не зімкнув п'ять ночей.

Ще ніч — і сягнуть Перекопу  
Оці небезпечні шляхи.  
Тут дощ у степу не покропить,  
Лиш вітер обвіє сухий.

— Гей, гей!  
Дай же мені, боже, трохи сили! —  
Просить-благає козак-утікач.  
Та вже з-за високої тої могили  
Погоня татарська... Хоч сядь та й заплач...  
Хоч сядь та й заплач —  
ніхто не допоможе.

І ти не почув мене, боже...

Ой здоганяли, ой наздогнали...  
По три пучки тернини в руки набирали,  
Та ще й таволги червоної — по чотири...  
Не жаліли козацької шкіри,  
Не жаліли ні лиця, ні спини...  
Ой не має лютий ворог впину...

І не втік, не втік на волю — чисту мрію,  
На ясні зорі,  
На тихі води...  
Невже надія більш не зігріє,  
Невже покине віра, мій народе?

По три пучки тернини,  
А таволги — по чотири...  
Не жаліли козацької спини,  
Козацької шкіри...

Не втік, не втік на волю,  
На ясні зорі,  
На тихі води...  
Та не розвіє вітер злий по полю  
Його надії, віри про свободу.  
Порвали шкіру —  
Не вбили віру  
Про тихі води,  
Про ясні зорі,  
Про рідний край  
У вільному просторі,  
І про порогів мову грімкотливу,  
І про майбутню доленьку щасливу...

Хоч рани сіллю посипаєш, враже,  
А серце ще колись  
Про це розкаже —  
Як утікав  
На тихі води, зорі,  
Як покохав  
Свій край у лютім горі.

...Та й привезли його знов до татарина,  
А що вся спина  
Скривавлена та пропарена...  
— Оце тобі воля і рідний край!..—  
Татарин повіз його в Бахчисарай.

— Купуйте списану козацьку шкуру —  
Вже більше не втікатиме іздуру!

...І знов купили. І знову били.  
— Втікатимеш — всі вирвем жили!

...Та втік він знову через двоє літ,  
І знову спійманий,  
І знов невірний світ...

Були Царград і Магалич, Чандар...  
Втікав — ловили. Скільки мав покар!  
Були паші, були і воєводи,  
І Мустафа, і Генжу, й Магомет,  
Що людьми торгували з мого роду,  
Але не вбили до свободи лет.

Заковували, мучили та били,  
А він в собі давив кривавий крик.

І знову втеча (де ті в нього сили!) —  
На корабель голландський він проник  
У місті Смирні.

Водяним простором  
В Іспанію поплив. А за пісні  
Давали харч і проїзним побором  
Не обкладали в дальній чужині.

Отак в Архангельск Юшка потрапля.  
Не близько рідний край, своя земля,  
Та віриться, що повернувся він  
З важких доріг, з нерадєсних сторін  
До зір своїх, до тихих рідних вод,  
Де вічний непокорений народ,  
Мій кривний волелюб і трудівник,  
Що був  
І є,  
В ході сторіч не зник!

## ЛЮБИСТОК

*Пам'яті моєї матері*

Мати купала в любистку,  
Зіллям встеляла колиску,  
Щоб я людей любив,  
Рід працьовитий любив,  
З товаришем вірним дружив...  
Мати купала в любистку...

В любистку мати купала,  
Щоб зла недоля пропала,  
Щоб дівчину я любив  
І землю свою любив,  
Щоб правдою в світі жив...  
В любистку мати купала...

Купала в любистку мати,  
Щоб любляче серце мати,  
Щоб рідний край свій любить:  
Неба ясну блакить,

Ниви густі шовки,  
Гомін веселий ріки,  
Море квіток весняне...  
Купала мати мене...

Те зілля в душі зелене,  
Як в серці кохання у мене.  
У серці повік не зів'яне,  
Не сохне зілля кохане:  
Свіжо квітує любов,  
Де з побратимом ішов.  
Зілля того не забути  
Біля Сули і Славути  
Чи у найдальшій краї.  
Скрізь я любов свою,  
Як материн заповіт,  
В широкий нестиму світ.  
Зілля того не забути...

Мати купала в любистку,  
Зіллям встеляла колиску...  
Матері вже нема,  
З вітром гуляє зима...

Та видно любистку лист...  
Свіжий, весняний лист...  
Невині чую слова...  
Образ її проплива  
Над усією землею.  
І я розмовляю з нею:  
Землю твою люблю,  
Не розлюблю ніколи.  
Дякую, матінко-доле!

Вічно мені любить  
Неба ясну блакить,  
Сонце, що вічно світить  
Буде любимому краю.  
В серці любисток тримаю...

...Мати купала в любистку...

«В самоті стою над кручею,  
Десь там ви у далині...  
Що вас тішить, що засмучує?  
Знов приснилися мені».

Серце відповідь вистукує:  
«Тішить, що зустрілись ми,  
Хоч засмучена розлукою —  
Не злякаюся зими.

Не забудете про мене.  
Вірю, що колючий сніг  
Почуття моє шалене  
Остудити б вік не зміг».

І хоч дні — як ті близнята,  
Їх не в силі розрізнити.  
Двох сердець не роз'єднати —  
Їм довіку разом жити.

## РОЗМОВА З КАЛИНОВИМ ГРОНОМ

Гаряче гроно... Що дорожче нього?  
Дарунок твій, мов сонце, на столі.  
Палаєш в ньому ти, моя тривого,  
У ньому серця радощі, жалі.

Тоненькі пальці доторкались грона,  
Про таємниці мовили вуста...  
Я — володар, а це моя корона...  
З палких сердець калина вироста;

А потім в лузі нашому красує,  
А потім гроно ти підносиш в дар.  
І п'ю узимку весняну росу я,  
Сніги розплавить калиновий жар.

Ах ти ж веселе чудодійне гронце!  
Ясніють милої вуста у нім,









## АРТИСТКА БАЛЕТУ

Ти дивом на сцені була...  
Ти — гнучкість тонкого стебла,  
Ти — ніжність лілеї весіння,  
Ти — мрій чарівних колосіння...

Ти радість вібрала століть  
І муки, незміряні болі.  
Ти — поклик могутньої волі,  
Веснянки тендітної віть.

І звідки в тобі стільки сил,  
Пречиста сестра лебедина?..  
І де отаких взято крил,  
Єдина моя надлюдино?..

Ти стільки даруєш надій,  
Ти — ніжність весіння лілеї...  
Звеліла мені: — Молодій! —  
Владарка тривоги моєї.



## ОДИН З РЕДАКТОРІВ

— Посада в тебе, певно, величенька? —  
Цікавляться приїжджі земляки.  
— Я редагую зараз Т. Шевченка...  
Чого ж це ви від мене навтіки?!!

## НА СОЛОВ'ІНІ КУРСИ

Отаку вони мають мороку —  
Посилають щороку  
Сороку!

Зустрічають із курсів щороку  
Не співця,  
А незмінну... сороку!

## МИСЛИВЕЦЬ...

### ЗА МИСЛИВСЬКИМИ ОПОВІДАННЯМИ

Мисливські любить ранні тихі зорі...  
Він має гострий зір, але, повір,  
То ж Вишня у його «мисливським творі»,  
Знайома усмішка скрашає твір!

## ШТАТНИЙ ОРАТОР

На збори ходить він,  
Неначе на парад,  
І голосом, як дзвін,  
Рече єдину фразу:  
— Хто не веде вперед,  
Штовхає той назад! —  
...Нічого більш не чув  
Від нього я ні разу.

## ТРИ ПАМ'ЯТКИ

### САТИРИКОВІ

Як хочеш з усіма прожити вік у мирі,  
То й дня не протягни твоїй сатирі!

### ГРІЗНОМУ БАЙКАРЕВІ

Замішана у вірші густо лайка —  
Це ще не байка.

### НЕ ЛИШЕ ДЛЯ БАЙКАРІВ

Хоч знав би ти Лисицю років тисячу,  
Все ж пам'ятай  
Про вічну хитрість лисячу!

### ЧЛЕН ПРАВЛІННЯ

Всьому рибводному правлінню,  
Немов по щучому велінню,  
Кадив щоденно фіміам.

Дивись — уже в правлінні сам!

### УЧЕНА ГОЛОВА

Він торочить знову й знову  
Про джерельну, чисту мову.  
В його ж мові — світе мій! —  
Лиш полова  
Та пирій...

### СВОЯ РУКА...

Не мав я дядька, ані свояка —  
Підтримує мене  
Своя рука.

## ГРУНТОВНИЙ ДОПОВІДАЧ

Як доповідач замовля водички,—  
Втікай із залу! Далі від гріха!  
Не менш відра він випить має звичку,  
А доповідь — суха!

## НАЙКОРОТША БАЙКА З ВЕЛИКОЮ МОРАЛЛЮ

Мала  
Бджола,  
А жала  
Дала!

## АВТОРУ ДОВГИХ ПОЕМ

Хоч золоті у тебе пера  
Й себе вважаєш за Гомера,—  
Як по рядках, то «Іліаду»  
Залишив ти давно позаду,—  
А вірша не складеш до ладу!

Поєми довгі та... нудні,  
Хоч про барвисті наші дні.

Чи не завадило б тепер  
До гусячих вернутись пер,  
То, може, ще в своїм житті  
Напишеш твори золоті?

В пері із гуски дивна сила —  
Воно допоможе, далєбі,—  
Поки умочиш у чорнило,  
Подумать буде час тобі...

## НА КУРСИ... ДО БАЙКАРЯ

О, незвичайний має дар  
Мій задушевний друг-байкар!  
Він знає сміху таємниці,

Він їсть і п'є — лише за сміх...  
Писав про хитроці Лисиці  
І став хитрішим від усіх!

Що там Лисиці і Ёноти...  
Від них посипалися ноти,  
Заяви пишуться щодня, —  
Несуть їх Вовк і Зайчєня:

— Багатим досвідом ділись! —  
Волає Лев  
І просить Рись.

Тож під дверима всякі звірі  
Тепер у нього мостяться —  
Руді,  
Білясті,  
Чорні,  
Сірі...  
Гуртом на курси просяться!

## МІКРОДИСКУСІЯ

Увечері за балабайкою  
Зустрілась Байка  
З Мікробайкою.  
Поїли, чаю попили,  
Згадали, що було й коли.  
А потім — і казати прикро! —  
Велика  
Посварилась  
З Мікро...

— Мене загнали у запілля,  
І я нуджуся від безділля.  
Вас хвалять та на всі лади...  
Мені ж подітися куди?  
І де мораль у вас? Знайди!  
Друкують «циклом» вас чи скопом,  
А видно зміст... під мікроскопом.  
Не скріпить вас ніяка гайка.

...І щєзла бідна Мікробайка...

*Із збірки  
«Слово до друзів»  
1976*

ДЕВ'ЯТА СИМФОНІЯ В ДЗІНТАРІ \*

*Кирилу Кондрашину*

Сильніш за волю диригента  
Хіба що море штормове...  
Та ні! Воно також підвладне —  
В його симфонію пливе!

Він повелів — і раптом стихло,  
То знову гул, кипіння, бій...  
Після зажури — світло мрійне  
І радість в силі молодій.

Страждає, мучиться Бетховен,  
А там — веселкою розливсь  
І щастям повним, наче місяць,  
Як в Дзінтарі янтарна вись...

Ах серце, що тебе так мучить?  
Напийся ж звуків досхочу...  
Переболіло ти... Над світом  
Я найщасливіший лечу!

Лечу! Стократ чистіший, дужий...  
Як хвиля моря гомінка  
Піщаний берег чисто змила.  
Все дріб'язкове — геть втіка.

Я свідок — вітер, моря хвилі  
Допомагали теж йому —  
Ввиходили вони в Дев'яту,  
Щоб спільно побороти тьму.

---

\* Дзінтарі — місто на ризькому узбережжі.



...Сильніш за волю диригента  
Хіба що море штормове.  
Та пі! Воно йому підвладне —  
В його симфонію пливе!

## РАЙНІС В КАСТАНЬОЛІ

Перебуваючи у вигнанні, в Швейцарії, латиський поет Ян Райніс пише своєму другові в Париж, щоб той надіслав йому «Кобзар» Шевченка. Це було в 1911 році.

Зламані сосни...\* Незламні ж надії!  
Тріск нам почути б востаннє ярма...  
...Важко вигнанцям. Та все ж, лиходії,  
Виклик ми кинули вам недарма.

Ні, ми несхитні, кобзарство народів,—  
Ми їхні очі, ми — вартові!  
У тимчасових це викличе подив —  
Віра й завзяття. Ми — світові!

Ми світові смолоскини незгасні:  
Хтось погасає, — вже інший пала.  
Гроно червоне... О, як його ясно!  
Зерно готує і квітка мала.

Зріють вони! А посіяні всюди  
Зйдуть на радість синам землі.  
Думи виношують праведні люди —  
Правди апостоли — світло в імлі.

І не вмирають їх заповіді  
Навіть в пустині лист не пригас...  
Чисте сумління будить, зовіте,  
Чесні слова! Крил широких для вас!

...Ось зашуміла сосна в Кастаньолі...  
Ще прошуми, як на дюнах моїх!  
Я у вигнанні, сосни — в неволі,—  
Де ж тут до радощів, сміху і втіх...

---

\* «Зламані сосни» — знаменитий вірш Яна Райніса.

Тільки в душі, бач, надія зоріє,  
Віра — зернятко туге — пророста...  
Крила простерла, зоряна мріє,  
Хоч над простором п'ятьма густа.

Десь там Тарасу шумить тополина,  
Яну — сосна: люба їм вись...  
Вір в свою правду, правда не згине,  
Правді у вічі прямо дивись!

«Друже! Пришли «Кобзаря» із Парижа!..»  
...І в Кастаньолу прийшов «Заповіт».  
Душі рідняться! Морок і хвижу,  
Далеч проходять надивовижу...  
Квіткою правди всіється світ!

## МИХАЙЛІВСЬКЕ

*Іраклію Андроникову*

Я думами не раз витав  
Понад тобою, любий краю,  
Тепер твою красу вбираю  
І аромати буйних трав.

І гілочку, налиту соком,  
І краплю чистої роси  
Під небом ніжним, синьооким,  
На згадку, серце, попроси.

Візьму, щасливий і тривожний,  
Їх, мов здивоване дитя,  
Оцього дня хвилинка кожна  
У згадці буде все життя.

Яке я звідав хвилювання  
І диво між найбільших див:  
Зоря до ніг упала рання  
На стежку, де поет ходив.

Я ніби кроки у алеї  
Почув, збентежений. Здалось  
Він, зачарований землею,  
З'явиться мусить, а не хтось.

І він з'явивсь, ввібравши в себе  
Все, що навколо стрінув зір —  
Луги і річка, ниви, небо,  
Шовки і оксамити гір,

Тонка травинка, свіжість злаку,  
Життя можуть западне...  
Тобі, о доле, шлю подяку,  
Що привела сюди мене.

Тривога, радість, серце друга —  
На все багатим був співець.  
Рвучка поезії напруга  
Мільйони з'єднує серцець.

## ТУРКМЕНСЬКИЙ БЕРЕЗЕНЬ

Копет-Даг сніжком посипано  
Ніби сіллю чорний хліб.  
Персики бруньки вже випнули...  
Лист в канаву вітер згріб.

Як горобчик, пустотливо  
Промінець крильцем тріпне.  
Вже арик, мов срібна злива,  
Ще, дивись, залле мене!

Ген кінець полям і саду,—  
У пісках лягає шлях.  
Вгледити бризки водоспаду,  
Що не бачив ти і в снах.

То вже марево заграло.  
Ось мотор зарокотав...  
Пролягти отам каналу,  
Де раптовий грім октав.

Вперта — аж до Небіт-Дагу,  
Екскаваторів хода.  
І машину-роботягу  
Вся пустеля огляда.

Де воно таке взялося?  
Мо', віків минулих звір?!  
Там, де свист пісків,— колосся  
Зашумить до чорних гір...

Березень простує владно  
По заспраглій цій землі,  
Щоб ставала виноградна  
З персик-цвітом на чолі!

## БІЛЯ ПАМ'ЯТНИКА МАХТУМ-КУЛІ

Махтум-Кулі, Махтум-Кулі...  
На невидимому крилі  
Твої слова крізь даль віків  
Летять до нас. І прилетів  
На землю я твою пісенну,  
Щоб думу знать братів  
щоденну,  
Махтум-Кулі, Махтум-Кулі.  
Ти задивився на людей —  
А скільки ж їх у ранок цей!..  
Ти задивився на тополю,  
На нашу силу, нашу волю.  
Ти задививсь на горобину  
І на калину з України,  
Махтум-Кулі, Махтум-Кулі...  
Так. Це із нашої землі  
Смерічки й вербоньки круг  
тебе.  
Шумлять тобі, Махтум-Кулі,  
Немов під українським небом.  
В туркменській їм рости землі  
На щастя всіх, Махтум-Кулі!

## ПІСНІ, ЯК СЕСТРИ, ОБНЯЛИСЬ...

Замилувались очі килимами,  
Пісні, як сестри, наші обнялись.  
Багаті дружбою, і вічно поміж нами  
Махтум-Кулі з Тарасом —  
Наша вись.

...Амангельди! Сумуєш ти й понині...  
Поділим смуток. Обніму ще раз  
Тебе, як брата.

На моїй Україні  
Загинув батько твій Атаніяз...\*

Нас горе й радість спільні об'єднали  
І вже не роз'єднати нас повік.  
Мудріші стали ми після навали,  
Думок прозоріших висвічує потік.

Роз'єднаних стихія зневажає,  
Пісків на них чигає забуття.  
Дорога ж наша — до пісень, врожаю,  
Бо дружба наша — то ріка життя.

Ото вона обрамлена каналом,  
У голосі співця бринить вона,  
Рожевоцвіттям саду незів'ялим  
Пливе туркменська дивна сторона...

Амангельди! Перейдені дороги  
Твої — то книга. Хто ж це повелів  
Землі родити?

Відійшло убоге  
Життя заспраглих випасів, полів...

...Усім роботи, друзі, вистачає,  
І труднощів чимало на віку.  
І поділитись є про що за чаєм  
Бавовняру й самому башлику... \*

...Замилувались очі килимами,  
Пісні, як сестри, наші обнялись.  
Багаті дружбою. І вічно поміж нами  
Махтум-Кулі з Тарасом —  
Горда вись!

---

\* Амангельди Атаніязов — голова колгоспу «Захмет» («Праця»). Брав участь у розмові українських і туркменських письменників. Його батько Атаніяз Кашиєв загинув у дні Вітчизняної війни і похований в Лисянському районі на батьківщині Шевченка.

\* Башлик — голова (туркм.).

## ЗЕМЛЯ РІДНИТЬСЯ

У березні 1972 року в Ашхабаді  
було відкрито пам'ятник Тарасу  
Шевченкові. Делегація України  
привезла з Канева землі.

...Як хвилювання вироста  
В моєму серці незмірно...  
На рушнику — земля свята,  
Що узяли її з гори ми,  
З гори Тараса, з висоти  
Відомої усьому світу.  
Щасливці ми, бо нам нести  
В віки безсмертя «Заповіту».

Так. З друзями щасливий я,  
Бо свідком був — земля рідниться,  
Земля Шевченкова й моя  
З туркменською, немов сестриця.

Її несли на рушнику  
Квітчастому, а потім стали,  
Під стук сердець пересипали...  
Мить найсвятіша на віку,  
Велична мить...

Земля ввійшла  
У землю... Тиші наростання...  
Торкнувся промінець чола  
Співця братерського єднання.  
Священна мить! Ні, не зника  
У пам'яті. Нам не забути,  
Як землю брали з рушника  
Із берегів Дніпра-Славути,  
З гори Тараса, з висоти  
Відомої усьому світу.  
Щасливці ми, бо нам нести  
В віки безсмертя «Заповіту»!

## ДІВЧИНКА З ДЕРЕВЦЕМ В НЕБІТ-ДАЗІ

«Небіт-Даг» — Нафтова Гора.  
Так назвали своє молоде місто —  
йому тепер 25 років —  
нафтовики Туркменії.

З маленьким деревцем  
Школярка ішла...  
Вона хмарку листя,  
Здавалось, несла.  
В тоненькій руді  
Вітеречка крильце...  
О, як не гордитись  
Матусі за це:  
То донечка щастя  
Маленьке несла.  
Ростить його важко,  
Та вірить мала —  
Озветься, тендітне,  
Ростиме воно,  
Зелене підніме  
Своє знамено!  
Зелене — то вільна  
Дорога в життя.  
Зелене — то щастя  
Майбутніх звитяг.  
...Зняло рученятко  
Омріяний стяг  
Отам, де раніше  
Ніщо не росло,  
Отам, де сіріло  
Пустелі крило...  
Відчалою, печале,  
А радість явись!  
Прозорими стали  
І далеч, і вись...

## ШЛЯХ РУКОТВОРНОЇ РІКИ

Зрошення більш за все... перетворить край,  
відродить його, похоронить минуле...

*В. І. Ленін, 1918*

Каракумському каналові надано ім'я  
Леніна.

### I

В пустельну далечінь погляну  
З віконця птаха-літака —  
Туркменістану й Туркестану  
Грайливо зблискує ріка.

То — марево: засяє, згине,  
То раптом справжня у очах!  
І серце кожній крапельині  
Радіє, линучи, мов птах!

О, крапелино животворна,  
Була ти в найдорожчім сні,  
Ріка засяла рукотворна  
Там, де пісків шари сумні.

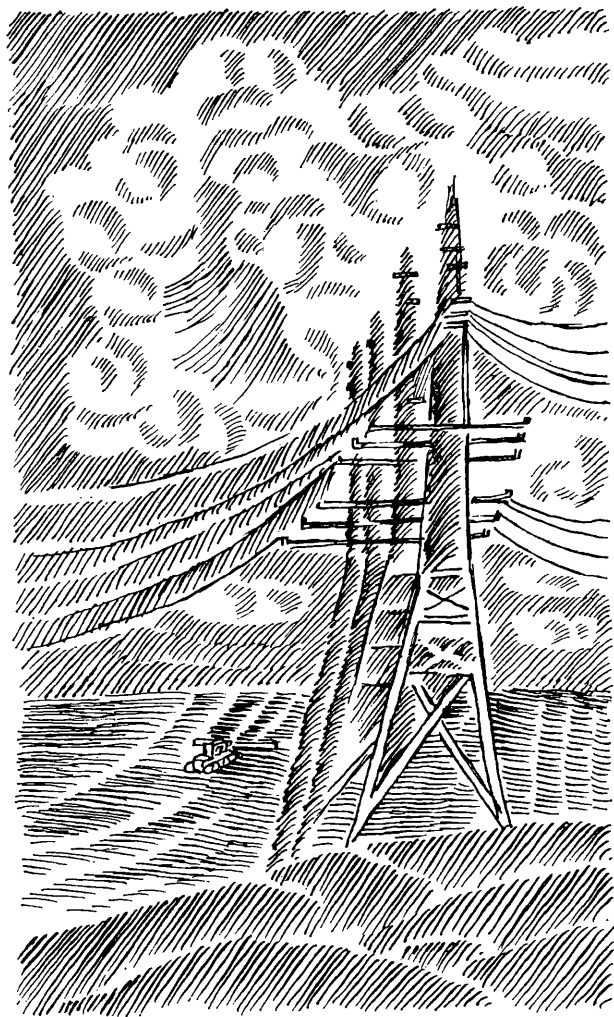
О, крапелино, що в зеленім  
Струмуєш пагоні-стеблі!  
Чи не про тебе думав Ленін?  
Росинка в квітки на чолі...

Безмежна то краса і сила!  
З малих прозористих краплин  
Могутні виростають крила.  
Ріка — не лиш водиці плин!

В декреті, ленінському слові  
Світилася, живлюща, ти.  
В найглибшій, у людській любові,  
Яку весь вік плекать, нести.

...Води в аллаха не просили  
Садівники і чабани,—  
Пітьми важкі, одвічні брили  
Із себе скинули вони.





Каналу промінець ясніє —  
Ген-ген, внизу, під літаком.  
Народу віковична мріє, —  
Ти плодом, квіткою, вінком  
Людські увінчуєш стремління...

З іменням Ілліча в віки,  
Із покоління в покоління,  
Шлях рукотворної ріки!

## II

Води живої плесо чисте  
Поміж пісків, де свист вітрів.  
Крилом сріблястим урочисто  
Канал в степу замайорів.

Із літака дивлюсь на нього,  
Він — з мрії людської з'явивсь.  
Квітуй садами, перемого,  
Іще одну здобувши вись!

...Канал в пустині бачу й нині...  
Стихії, спекоті на зло,  
Він посміхається людині  
І підніма, як герб, весло.

Як не гордитись, не радіти —  
Життя окрилене моє...  
...Заплив розпочинають діти  
І хвиля плеще, виграє.

Ріка життя там, де віки  
Афганець \* гнав сухі піски...

## СЕЛИЩЕ НАД КАСПІЄМ

Аваза чи Айваза —  
Там рибалки поселились.  
Ми на Каспій задивились  
Чистоводний, мов сльоза...

---

\* Гарячий тривалий вітер.

Що ж, порівння не свіже...  
Та яскравістю води  
Море наші очі ріже...  
Спробуй, зір не відведи!

І не віриться ніяк,  
Що таке спокійне море  
Часом кида хвилі-гори,  
Що здригнеться і моряк!

А тепер до того ніжне, —  
Навіть краплею не бризне...  
Та бува тут і гроза:  
Бурі любить Аваза,  
Аваза, чи Айваза,  
Берег хвиль горби прийма...  
Тільки жаль, що поміж нами  
Айвазовського нема...

## КОРІННЯ

Різкі піску потоки рвуться,  
Свист вітру, дикий рев та гул...  
Але не вирвуть саксаул —  
Де й сили в нього ще беруться!  
Чіпкий, колючий... От уже  
Здається, буря вирве, кине...  
Яка ж то сила береже!  
О ні, той кущик не загине.  
Людині легше віч-на-віч  
В безводній та сухій пустелі,  
Вона ж бо вірить в силу стріч  
Із другом в затишку оселі.  
І спрагле серце виповня  
Велика дружба животворна,  
Надія завтрашнього дня  
І незглибима, і незборна.  
Любов і дружба поміж нас,  
Що віджене від серця втому,  
А як же кущику отому  
Буремний пережити час?  
Далекий буревію гул...

Десь вдалині той саксаул.  
Отак, як він, життя любить,  
Змагались з бурею — то жить!

## РОСТИМЕ ТОПОЛИНА — МОЯ ПІСНЯ...

Рости, рости, тополенько,  
Все вгору та вгору...

Біля будиночків нафтовиків  
Садили ми тонесенькі тополі.  
Наш тост за деревця малі та кволі  
І за майбутнє діток-малюків.  
Де Котур-тепе — Лиса б то гора,—  
Звичайно, тополинка — новиною.  
Тут дощ не литиме, немов з відра.  
І не полити мрією одною...  
— Та краплі віддамо живлющі їм,  
Поділимось водою до краплини!  
«Дерек» ростиме, де в пісках наш дім,  
Ростиме українська тополина!..  
Любов правдиву кожен з нас пізнав  
До всього, що живе в краю гарячим.  
Поміж могутніх п'ятирічки справ  
Красу тополі-дерева побачим...  
Без шелесту листка, як без любові,  
Не жить людині без своєї мови.  
Біля тополь співали бандуристи,  
Бриніли струни золотом пісень.  
Павленко Ніна мовить урочисто:  
— Я не даремно прожила цей день,  
Бо посадила також я тополю,  
Свою благословляла щастя-долю:  
На землю цю ступила, на чудесну...  
Тополя про мою розкаже весну!..

## У МОРІ — КОБЗАРЯ СЛЪОЗИНА...

Черкеза кущик мов пружина.  
Пісок доймає гаряче...  
У морі — Кобзаря слъозина —  
Вона мене всього пече.

В скупій сльозі літа відбилися —  
Усе побачиш ти у ній.  
Співець не вірив в царську милість  
В тюрмі незамкнутій своїй \*.

Напруж уяву: Каспій сірий,  
Півострів сірий, сіре тло...  
Мов птах, збирався він у вирій  
І виростало в сні крило.

Привидівсь цар в парадній формі,  
На грудях золотавий шлак...  
«Чи до душі припав дозор мій  
І мальовничий Мангишлак?!..»

Цар-батько жартувати вміє,  
І катувати він мастак!  
Хто перед ним не зацікав?  
Співець відказує однак:

«Так. Мальовничі тут пейзажі,  
Коли ти не сліпець еси.  
Шкода — в пісках немає пражі:  
Віршовку б дивної краси  
Я виплітав би дні і ночі,  
Щоб витримала твій гузир,  
І щоб скляні, холодні очі  
Не оскверняли більше мир...  
Щоб сад тут був і визрів злак.  
Знай,— мальовничий Мангишлак!..

Його ти сірим бачиш, кате,  
Бо сірий сам і сірий зір,  
Бо сірість губить навіть злато,  
Псує, немов повітря тхір».  
Слова такі, бач, не до шмиги  
Самому батюшці царю!  
Він край шука, де вічна крига,  
Де навіть не знайти зорю,  
Де навіть не бував Макар...

---

\* Незамкнутою тюрмою назвав Шевченко півострів Мангишлак, розташований на східному березі Каспійського моря, де пробув поет з 1850 до 1857 року в Новопетрівській фортеці.

О, щедрий на дарунки цар!

...У морі — Кобзаря сльозина.  
Мене всього пече вона.

Вершини, гори і низини  
Є на землі. Але єдина  
Вершина Кобзаря ясна.

МИХАЙЛО ГРИГОРОВИЧ ЛИСЕНКО  
ПРАЦЮЄ НАД СКУЛЬПТУРНИМ ПОРТРЕТОМ  
ЗАСЛУЖЕНОЇ КИЛИМАРНИЦІ ТУРКМЕНІЇ  
ГУДЖАМАЛ БЕКДУРДИЄВОЇ

Килим — душа туркмена.  
*Прислів'я*

Скільки треба серця вкласти,  
Щоб каміння ожило...  
Ось воно важке, стрімчасте,  
Ще й уперте, як на зло.

Легше викресать іскрину...  
Форму як йому надать?  
В мрії скульптора порину...  
Труд важкий не благодать...  
Вивчити його достоту,  
Знати, в чому ж таки суть?  
Не лише у краплях поту —  
В крилах, що митця несуть.

...Він чаклує над портретом  
У туркменській стороні,  
А уяви блиском, летом  
У своїм Лебедині,  
Там, де в бідних народився,  
Де почув проміння дзвін  
Із незміряної висі,  
Що побачив вперше він...  
Знає працю в килимарні —  
Був у славнім Кролевці.  
Справжнє щастя, не примарне,  
Створюють в серцях митці.

Щонайтонші візерунки,  
Переходи кольорів...  
Без команди став би струнко  
Перед витвором майстрів!  
Слів подяки тут замало...  
Як захоплення своє  
Передати?

Гуджамали  
Свіжий образ постає.

Як тут без натхнення можна!  
Цвіт сердечний — килими...  
І йому в душі тривожно —  
Пісню барвів перейми;  
А хіба ото не гама  
Розхвильованих сердець?  
Йде натхнення берегами  
Український наш митець.

У душі і під руками  
Жінки образ визрива...  
Глина чи гордистий камінь —  
Ніжним стануть, мов трава;

Ніжним стануть, наче промінь,—  
Глянь — з очей заструменів  
Той живий мистецький племін  
Після праці — спраглих жнив...  
...Все збагнули, знать достоту  
Творчості живої суть...  
Так. Не лише в краплях поту —  
В крилах, що митця несуть!

## ПАМ'ЯТІ ЯРОСЛАВА ШПОРТИ

В сорок п'ятім році в Ашхабаді,  
На базарі ми зустрілись раз,  
Чи були ми раді, чи не раді —  
Хто тепер судитиме про нас.

*Ярослав Шпорта*

У відвертому, інтимнім слові,  
Ввесь молодший друг мій, побратим.  
Зустрічі бувають випадкові,  
Їх вітри розвіють, наче дим.

Та з тобою зустріч не забути  
Першу, другу — скільки їх було?..  
Зеленіють кущиками рути  
І лягають смутком на чоло.

Що ж, ходімо, друже, вулицями,  
Погомонимо про те, про се,  
І, як в Ірпені, ітиме з нами  
Слово, що пісок не занесе.

Мудрість знають тут Махабхарати —  
Вище правди що у світі є?  
Хто боїться жить — тому вмирати,  
Той живе, що все життю дає...

«Небезпечно жити — можна вмерти» —  
Ніби це Олеша тут сказав.  
Ти не раз поранений, уперто  
Відганяв примари чорних гав.

Ти сміявся з них, блакитноокий,  
Важко йти, а все ж — ішов стрункий.  
Часто у нас кажуть про неспокій,  
А неспокій — то характер твій.

Вірю, недописану, останню  
Свою пісню тихо шепотів  
Про кохання, злотокоосу Таню,  
І не загубився той мотив.

«Чи були ми раді, чи не раді —  
Хто тепер судитиме про нас...»

Я наспівую у Ашхабаді,  
Коли промінець останній згас.

## В БОТАНІЧНОМУ САДУ

(Травень)

Цвіте форзиція поникла \*:  
Краплини сонця — пелюстки.  
Чи так ми до краси вже звикли,  
Що не вражають більш квітки?

---

\* Ф о р з и ц і я п о н и к л а — багаторічні кущі з  
роду маслинових.



Кладе на трави сонце ласти,  
А ген магнолії вогні,  
Рожево-білі, червонясті,  
Як прапори в святкові дні.

Мов наречена, черемшина, —  
Ось поруч з'явиться юнак...  
Ти надивляйся, не сліши-но,  
Весни вивчай найменший знак,  
Окличний, поруч запитальний,  
Ти знайдеш, люба, на ходу.  
Оцінку лиш багатобальну  
За цвіт ми виставим в саду.

Запаморочливий магнолій  
Дух — непорівняний настій.  
І навіть у травинці кволій,  
В кульбабі сонячно-простій  
Свій аромат.

Ну, що парфуми  
Проти пахучих вітрохвиль?  
Дуби, сказати б, тугодуми,  
А й ті порушують свій стиль, —

Раніш, ніж завжди, в світ пустили  
Розвідників з бруньок тугих...  
Життя летить зеленокриле,  
Зелений світ в очах твоїх...

Чи чуєш? Солов'їне соло,  
Що цілий вік не набрида...  
Співа, радіє все навколо  
У ритмі сонячним труда.

І від розкрилля золотого  
Сам відчуваєш легкість крил,  
Й летиш понад усім від того,  
І всім позичить хочеш сил...

Ні, до краси повік не звикну —  
Завжди і свіжа і нова,  
Як в світ нові прозорі вікна  
І як Шевченкові слова.

## В БОТАНІЧНОМУ САДУ

(Червень)

В кипучій пристрасті, дозрілоярій,  
Цвіте, палахкотить, горить розарій.

Вабливі пелюстки легкі, вогнисті,  
Як неціловані уста тремтливо чисті...

Їх скільки тут! Яскраво-пурпурові,—  
Хіба ж не чуть гучного бунту крові?

Ось пишновиді, випещені чайні,  
А он блідо-рожевії, звичайні,  
Як у малому лісі на шипшині —  
І дрібноцвітні, й скромні, та невинні...  
А поруч сніжно-біла... Таємниче  
Поглянула вона мені у вічі.  
Хто вимріяв, хто вивів отаку?  
Подібну вперше бачу на віку!

Ця з викликом відкрила вередливо  
Свої уста... До них — проміння злива!

А далі знову мармурово-біла,  
Що чистотою всіх тут засліпила.

Спокійна в однієї, тиха вдача,  
А поруч пломеніє нетерпляча,  
Задириста, розкрилено весела...  
Троянди сад — червона каравела,  
Немов пливе понад Дніпром казкова...  
Над нею сонце запашне, святкове.

І увібравши всіх троянд відтінки  
Красують квіти «Лесі Українки» \*,

Підносячи над гору гімн червоний,  
Як пелюсток закличних, звуків повний...

---

\* Троянда, виведена працівниками  
Ботанічного саду Академії наук.

Краса і ніжність в теплому єднанні,  
Як люди в дружбі щирій та коханні.

...Ми побували в незвичайній тиші  
І трішки стали і самі ніжніші...

## В БОТАНІЧНОМУ САДУ

(Жовтень)

Так запишалася густа брусниця,  
Що в ній заплутавсь навіть сонця схід...  
В сережках барбарису — вогневиця,  
В ряснім намисті червоніє глід.

Дрібненькі «райки» — боляче дивиться —  
Рубінів спалах... Червонястий рід!  
Із казки ще не злинула жар-птиця,—  
Сюди їй саме прилетіти слід!

Ген палахкочуть сальвії, жоржини,  
Стоїть гордистосаяна горобина,  
Яку огнистий явір перестрів...

Здіймає легко вітер гривку листу,  
Щоб долучити хвилю багрянисту  
До кольору святкових прапорів.

## ПІВОНІЯ «ВЕЛИКИЙ ЖОВТЕНЬ»

Відомий селекціонер Йосип Магомет  
(1880—1973) вивів у Сквирі чимало нових  
сортів садових культур та квітів.

### I

Його побачив я на схилі довгих літ —  
Творцю підрізала недуга крила:  
Перелетить порога не пустила,  
Щоб свій плекати дивовижний цвіт.

Йому не віриться, що зникла сила.  
Вона — в півонії... Найкращий звіт!  
Вона вогнисто-червоно світила,—  
Останнє щастя й серця заповіт.

Яка ж то несумісність — квола старість  
І думки запальна барвиста парость —  
Звучить заклично знайдена краса.

То квіти пошуків його навколо,  
«Великий Жовтень» звівсь багряночоло,  
А він, митець, безмовно пригаса.

## II

Він марить у кімнаті напівсонний,  
Незрозумілі вже його слова,  
А за вікном плантація півоній  
За нього промовля, йому співа.

Співає колір вогненно-червоний,  
Сусідній кущ — рожева голова,  
За ним густий, багрянотемний, повний...  
Відтінків гра, симфонія жива.

І віриться — Жовтневого Декрету  
Запальність перейшла і чистота  
В півонію чарівну Магомета,  
Неначе мрія і життя мета.

Не впали в небуття ключі минулих днів,  
Вони — у пелюстках, у сьайві кольорів.

## ТИ НАЧЕ ПРОЛІСКА СТЕБЛО...

(З циклу «Твоя зелена пісня»)

Я так люблю усе зелене,  
Як думи свіжі та нові.  
Смішне бажання є у мене —  
Рости весною, мов траві...



\* \*  
\*

Забуть кохання перше не під силу,  
Хто на своїм віку його пізнав,  
Як і вечірню стежку поміж трав,  
Коли ти легкість відчував стокрилу;

Коли до вуст підносив руку милу,  
«Чи любиш?» в юнки-мрії не питає,—  
Вітрець про те шумів поміж отав,  
Казали зорі місяцю-світилу.

А ти в мовчанні дивному летів  
У далечинь і височинь світів,  
І твого ліктя доторкався лікоть.

У приторку отому вся майбуть,  
Немислимо тривожно-щасна путь,—

Коли не любиш їх даремно кликати.

## ОСТАП ВИШНЯ В КРИНКАХ

Отут, на Конці, в утлому човні  
Павло Михайлович сидів з вудками.  
Як «не клювало», то в лиман підступний  
Рибалка прямував. Неначе брами  
Йому відкрились береги казкові.  
А вечором всміхавсь ясній підкові  
І, «князю-місяцю» прошепотівши,  
Жалівся другу: «Написати би вірші...

Примхлива Музо! Чом не прийдеш... Де ти?!  
Щасливіці наші зоряні поети —  
Максими, Павли, запальні Андрії \*,—

Вас би сюди!..»

Схилився Остап в замрії...  
Хай не було великого улову,

---

\* Згадка про поетів Рильського, Тичину, Малишка.

Та народитися Вишневім слову  
Тут випадало, де кринички — кринки —  
Джерела щедрі творчості й спочинку.

І радісно вертався у кімнатку,  
Мар'янці \* та кумеднім козенятку  
Всміхавсь щасливо (незвичайне фото!).  
Ну а тепер здорова будь, робото!

...А за вікном ген дерево сторічне —  
Гілки вчорнілі... Всохне, певне, скоро...  
Сторічне дерево — хвилиenne горе...  
А Вишні слово — не сторічне — вічне.

### СОНЕТ РОЗДУМУ

Стежками Остапа Вишні в Кринках  
ходив Максим Рильський...

Чому я з ним не побував ні разу  
На радісному лоні чистоти...  
За ним отут, як за дороговказом,  
У далечінь манливу б побрести...

За це він, звісно, не таїв образу,—  
Священне поєднало нас — «Брати».  
...Дівча «добридень» шле з-за перелазу...  
Як треба пильно юність берегти...

Щось на заваді — праця і недуга,—  
Тому й не міг уволить просьбу друга  
І порадіти в Кринках разом з ним.

Так хвильно шелестять зелені плавні  
І викликають радість-болі давні...  
У роздумі схиляється Максим.

---

\* Онука Остапа Вишні.

БІЛЯ ЯКОРЯ-ПАМ'ЯТНИКА  
ХЕРСОНСЬКИМ ПОРТОВИКАМ,  
ЩО ЗАГИНУЛИ В 1941—1945 РОКАХ

Все звідали — і ласку й шал води,  
Вогні гарячі, зойк страшний металу,  
Але на глум і на важку поталу  
Не віддали ні землю, ні сади,  
Й Дніпро не віддали... Прийшли сюди.  
Приякорила доля назавжди.  
Їх вічно берегтиме ця земля,  
До котрої ішли зблизька й здаля.

ЗОЛОТО ХЛІБОРОБА

Я не хочу золота, золотих видінь,  
Бо на полі чисту бачу золотінь,  
Навіть позолочена від стеблини тінь...  
Смага, позолота впала на ячмінь.

Хліборобський сину в сонячних степах,  
Смага, позолота на твоїх руках —  
Непомітно з колосу то вона зійшла,  
Щоб потрапить хлібом до твого стола.

Золотої смаги стиглі ручаї  
На обличчя ллються, на лани твої,  
Вища проба золота в полі золотім,  
На руках засмаглих, на лиці твоїм.

ПЕРЕД КАРТИНОЮ АНАТОЛІЯ ПЕТРИЦЬКОГО  
«З РОБОТИ. СЕЛО ЯРЕСЬКИ»

Повертаються з роботи люди —  
Стомлена родина трудова.  
«Ви живіть без горя та огуди,  
Будуть хай багатими жнива;  
Ви живіть із піснею та щастям»,—  
Я читаю поміж кольорів.  
День стомивсь і простором квітчастим  
Із людьми до вечора побрів...



Тиша урочиста. Безгоміння.  
Всіх чекає, виглядає дім.  
Їм — останнє радісне проміння  
І могутній дуб вклонився їм.

Все вітає. І дорога-пісня,  
Й придорожній кущ, хустина хмар.  
Йдуть з роботи в пору благовісну,  
Ниві заповівши серця жар.

Незабутні сонячні Яреськи  
І Довженко і Тичина знав.  
Вся земля — живі квітчасті фрески,  
Вічний шум невігорілих трав.

Світові художник їх дарує,  
Пензлем розгадавши чарівним.  
Хочу барв отих збагнути гру я  
І поговорити хочу з ним:  
— Як ви найхімерніші відтінки  
Кольорів змогли перенести?..

Заспівали в надвечір'ї дзвінко  
Трударям кленові мости.

В унісон — прислухайся — із ними  
Промінець звучить, казковий птах...

О, любові сило одержима,—  
Ось ти, перед світом, на очах.

Не розвіється вона, мов чари,  
Хмаркою не зникне, не спілве.

Вам спасибі, чесні хлібодари,  
За озиме і за ярове.

За любов спасибі вам безмірну  
До землі, до зерна, до квіток,  
Як у пісні — неосягну, вірну,  
Від колиски по останній крок...

Відпочинь, родину трудова,  
Це тобі природа гіми співа.

\* \*  
\*

Втікає туман волохатий —  
Неголені сиві куці...  
Радіє, мов святові, ратай,  
Що випали добрі дощі...

І ти звеселись, моє серце,  
За щастя народу радій —  
Воно, як водою відерце,  
Вщерть сповнене світлих надій.

\* \*  
\*

Як по-справжньому любиш, як серце твоє  
Все належить одній, нерозділене, повне,—  
Подивися — кохана ще краща стає,  
Невимовна краса, щастя в ній невимовне.

Ти для неї знаходиш добрі, теплі слова,  
Мов конвалія свіжа, вона розцвітиться,  
У одній, у коханій, весь світ ожива,  
Пісня в ній найдорожча коханого серця.

Як по-справжньому любиш веснянку свою,  
Всі про неї говорять: «Чарівна красуня!..»  
За любов отаку я життя віддаю,  
Лиш подібна  
в людей викликає відлуння.

## НАРОДНИЙ МУЗЕЙ В ПАВЛОГРАДІ

Ці мовчазні свідки зазвучали громом в моїй душі. Чорнильниця Миколи Шутя... Його наган, який зберегла мати (сховала в колодазі після арешту сина)... І вірш, присвячений в чорний 1942 рік «любимій вчительці Л. В. Ходзинській», що починається безсмертним тичинівським:

«Сонячні кларнети» грають,  
Сонця в класі повинь...

Його чорнильниця в музеї,  
А поруч вірш в блокноті.  
Вчитавсь і вже не знаю, де я,—  
Звучали гама, нога...

«Сонячні кларнети» грають,  
Сонця в класі повинь...»  
А слова ті серце крають...  
Де їх автор? Хто він?

«Хто він? — увірвався вітер  
З степу до кімнати.—  
Не розсилав марно літер,—  
Це ти мусиш знати.

Кожна літера — за правду,  
Проти ката — кожна.  
Всю громаду, нашу владу,  
Підкорить не можна!»

І звучало рідне слово  
В ночі безгомінні,  
Не грозово, не громово,—  
Серцем в поколінні.

«Сонячні кларнети» грають  
В сорок другім літі,  
«Почуттів ясних до краю»  
Не згубили в світі.

Не поблякла його зброя —  
І наган, і слово:  
Ясна зброя у героя,  
Не іржа й полова.

...І звучать, звучать щомиті  
Сонячні кларнети...  
В рідній степовій блакиті,  
Жайворонку, де ти?

Чути пісню, слово чути...  
Слову не змовкати!  
В пил обернуто всі пута,  
Всі бажання ката.

У степу квітують маки,  
Небо — зореграєм...  
Вірші — свідками атаки,  
Зорями над краєм...

### ДЕ ВЕСЛУЄ ПШЕНИЦЯ...

Степ, як море, шумить...  
Глянь, веслує пшениця!  
В того серце не спить,  
Хто тут мав народиться.

Біля моря й Дніпра  
Вище золота проба!  
Широчінь степу гра  
І широка душа хлібороба.

Степ як море шумить —  
Це кому невідомо...  
Ось чому степовик  
В морі теж, як і вдома.  
І розлога душа  
Рільника й моряка,  
В дальній світ вируша,  
Степового напившись грому.

Скільки між моряків  
Мудрих степовиків...

Щось є спільне між них,  
В дружбі й праці міцних,  
Незлостивих, сміливих.

Хочу бачити вас  
В океанах, на нивах,—  
Неодмінно щасливих!

## ПАМ'ЯТНИК ШЕВЧЕНКОВІ В РОМНАХ

*Скульптору І. П. Кавалерідзе*

Він у задумі, у зажурі,  
Та хоч отак поет схиливсь,  
Не безнадія в серці — бурі,  
В очах не урвище, а вись.

І завжди так мені здається,  
Коли до нього підійду,—  
Він підведеться, озоветься,  
З плечей стряхне тягар-биду,

Іще, іще одна хвилина,  
І випростає гордо стан,  
І піде в далеч України  
Її співець, її титан.

...Звучали грози час від часу...  
Вирує Жовтень — правди лет.  
Увічнить вирішив Тараса  
Революційний Комітет.

Так невимовно я радію,  
Що в бурю скульптор звітував  
І що внесли оту подію  
До невідкладних Жовтня справ.

## ЛИСТ ЗЕМЛЯКАМ

Вже снігу простирадла чисті  
Покрили зморені поля...  
Відпочивайте, трактористи  
І годувальниця-земля!

І тиха пісня звідтіля,  
З Хоружівки мосї лице.

У новорічну ніч гуля  
Моє село — моя родина.

Односельчани, друзі милі!  
Я завжди пам'ятаю вас  
І вашій мудрості та силі  
Вклоняюсь щиро повсякчас.

І мозолястою рукою,  
І вашим співом вік горджусь.  
Люблю, як спільно, толокою,  
Ви хату ставите комусь!

Були в селі у нас лікнепи,  
Та й до лікнепів знали ви —  
Садили яблуневі щепи,  
Як подарунок для вдови;

А хату будували потім,  
Й стояла хата вже в саду.  
Тим трудовим і чесним потом  
Скропили ви життя ходу.

Любов не 'дного покоління  
Вростала в землю назавжди  
І вже — не вирвати коріння —  
Міцніли люди і сади.

Земляк мій схожий на Антея,  
Сил набирає він щодня.  
Не роз'єднать його з землею,  
Не відірвати, бо із нею  
Вся здружена пішла рідня.

Новим хатам як не радіти  
Моїх людей, мого села,  
Де перші поселялись квіти,  
І радість першою ввійшла.

Бувало й горе в рідній хаті,—  
Не застрахована від зла.  
О наша хато, не лиха ти,  
І винна в скруті не була.

Була ти, доле, не легкою  
Для удови чи бідака...  
Горджусь тією толокбю,  
Де двісті рук — одна рука!

Односельчани, друзі милі!  
Я завжди пам'ятаю вас,  
І вашій мудрості та силі  
Уклін мій щирий повсякчас!

...Вже снігу простирадла чисті  
Покрили зморені поля...  
Відпочивайте, трактористи  
І годувальниця-земля!

## ЛЕБЕДИН

Пише друг: «В Лебедині  
Я прожив щасливі дні.  
Скільки є містечок нині  
Отаких на Україні,  
Та ручусь — ніде таких  
Я не чув пісень дзвінких.

Вечором іду поволі,  
Біля клубу люду тьма...  
«Хтось приїхав на гастролі,  
Стільки ж люду недарма».

В клуб ішли не поодинці  
Лебедянки й лебединці.  
Там старе і молоде —  
Місця вільного ніде.

Сцена. Та по ній не йдуть,  
А пливуть, немов лебідки.  
Думаю — артистів путь  
Пролягла в райцентр ізвідки?  
Радість променями бризка  
(Може, це ансамбль «Берізка?»),  
Радість юна та легка,  
Всіх захоплює, склика...

От перерва. І артисти  
Появились у фойє.  
Привітали їх врочисто...  
На запитання ж моє —  
«А скажіть мені, лебідки,  
Ви сюди попали звідки?» —  
Обізвалася одна:  
«Звідси ми. З Лебедина!»

І, повіриш, любий друже,  
Присоромила вона:  
«Певне, ви до нас байдужі,  
Що вам до Лебедина!  
Не буваєте довгенько  
В рідному краю своїм,  
Погостюєте у нььки  
Й, «до побачення» на тім...»

В мене серце стало нити,—  
Перцю правильно дає!

Є герої знамениті,  
І незнані ще там є.

Є доярки і артисти  
В славному Лебедині.  
Їхня сцена — поле чисте,  
Їхня слава — наші дні.

А бажання теж єдине —  
Все віддати для людини.  
Там проведені години  
Не забуду, Лебедине!

І лебідок не забуду  
Щебетливих та метких.  
...Біля клубу люду, люду,  
Гомін довго не затиш.

Не 'дну нічку недоспали  
Ті лебідки на полях.  
Чом не спали — добре знали  
На вітрах і на дощах.



Працювали для людини  
І працюють, як одна.  
Ти у серці, Лебедине,  
Не забудь Лебедина!

Не забуду, вийшли звідки  
Балериночки-лебідки...»

## ЗАПРОШЕННЯ ДО ТАНЦЮ

...Що у полі  
Три тополі,  
Поле в нас, як гобелен.  
В щасті-долі,  
В нашім полі,  
Скільки вславлених імен!

Що у полі  
Три тополі...  
Ну, а скільки в нас дівчат?  
Чом замовкли наші хлопці,  
Гармоністи теж мовчать?  
В кожного весела вдача,  
Та важка для них задача:  
Всіх дівчат пригадай,  
Що боролись за врожай —  
Степанида і Марина,  
І Марія, і Дарина,  
Настя, Галя, Антонина,  
І Тамара, і Параска...  
Хлопцям випала поразка,  
Адже нас не три, не дві,  
Ланкова і рядові!

Ви, хлоп'ята, йдіть у поле  
Рахувати три тополі,  
А як пройдете науку,  
Повертайтеся до нас:  
Буде праця закаблукам  
І для вас, і для нас, —  
Степаниді, і Марині,  
І Марії, і Дарині,  
Насті, Галі, Антонині,

І Варварі, і Тамарі,  
Потанцюємо у парі!  
І Микола  
Піде в коло,  
І Григорій  
В танці скорий,  
І Терешко, і Панас...  
Ще там хто лишився в нас?  
І Сергій та Анатолій,  
І Юрко — на ноги кволий,  
А танцює так, що ну!  
Звідки сила — не збагну...  
Закружляють всі у танці  
Із дівчатами у ланці...

Вчаться хлопці рахувати, —  
От і добре, коли так!  
Скоро, скоро будем звати  
На вогнистий краков'як!

На запрошеннях жар-птиці  
Змалювали ми для них,  
Щоб було, як у столиці,  
У палацах гомінких!  
Ой у полі три тополі,  
Три тополі — добрий знак!  
У програмі нашій, хлопці,  
Будуть вальси і гопак!..

## ГІМН ЗЕЛЕНІЙ ВЕСНИ

Як світло навкруги  
І радісно, бентежно...  
Ген, за Дніпром, луги  
Зелені та безмежні.

Зелене — це весна,  
Що з чорного прорветься,  
Кохана сторона,  
Що увійшла до серця.  
Не вирвати її  
З грудей моїх нікому.

Співають солов'ї  
Мелодію відому,  
Відому і стару,  
Але нова здається!  
І пісню я беру,  
Як заповіт до серця.

Зелена ця весна,  
Взеленене буяння...  
Це рідна сторона,  
Це дні мого кохання.

\* \*  
\*

Ти, як Сапфо  
із античного давнього світу,  
Геть збаламутила душу,  
вітром війнула, як волею.  
Ти принесла мені  
жмуток степів першоцвіту  
Й зникла десь там, за хмариною,  
сірою, кволою...

Ти приторкнулась до серця — озвалися струни.  
Дивна вібрація... Звуки підносяться рвійні.  
Ось вони, ось, наче свіжі заросені вруна,  
Ось поміж ними і злагода миру і війни...

Плаче в душі моїй щастя — кохання  
предтеча,—  
Плаче Сапфо невмируща, як пісня, жадана.  
Ти запечалила мій незавершений вечір,  
Я вже й не знаю, хто ти —  
подруга,  
недруг,  
кохана?

\* \*  
\*

Я так тебе зустрів жадаю,  
Як діти перший сніг, весну,  
Як ті, що вигаданого раю  
Уздріти хочуть після сну...

Мандрівнику в степу гарячим  
Краплину б чистої води...  
Стаєм байдужими, як бачим,  
Що поряд нас бува завжди.

А як же цінувати треба  
Те незрівнянне почуття...  
Воно одне, як сонце в небі,  
І як твоє одне життя.

\* \*  
\*

Нервом кожним, кожною клітиною  
Ти в мені, у мене перейшла,  
Щирістю, цікавістю дитинною  
І прибоєм зрілого тепла.

Пиймо нерозхлюпаною чашею  
Почуттів бентегу без кінця,  
Радістю незміряною нашою  
Інші хай наповняться серця!

\* \*  
\*

Рано сутеніє. Дня як не було, —  
Молодик пробився в хмаровинні-клоччі...  
Вечір взяв невидиме замашне весло,  
Вдарив попід вільхою і поплив до ночі...

Рано сутеніє... Ти хоч не згасай,  
Посвіти, сподівана люба моя мріє,  
Бо тоді коханню вже надійде край,  
Якщо в серці також рано сутеніє.

\* \*  
\*

Спадають роси, і туман пливе...  
Принишло, змовкло небо грозове.  
І в тебе теж, як свіжих рос, думок,  
Але ж чого, як осінь, ти примовк?

Ти не мовчи, як небо. Говори!  
Посмійся із осінньої пори.  
Принишло небо? І туман пливе?

А ти ще маєш серце грозове!

МІЙ ЛЮБИЙ КРАЮ...

Вже степу менше й менше. А навколо  
Зеленим шумом хлюпають бори,  
Проміння сонця в озері горить,  
І стелять полотно дівчата ясначолі...  
Навперегін — ліси. Вони біжать у гості  
Із України в рідну Білорусь.  
Дивлюся я, ніяк не надивлюсь  
На цей казковий, гомінливий простір.

Я пам'ятаю дуб. Могутній дуб підвіся.  
Між листям кучерявих верховіть  
Шугає вітер. Гордий дуб стоїть  
І кличе в гості, в сторону Полісся.

Там перший раз з коханою зустрівся,  
Збираючи тугії жолуді.  
І вже навіки серцем я тоді  
З землею Білорусі поріднився...

...Вогні палають. Дим повзе ядучий...  
В крові земля. І гримотить війна  
Четвертий рік...

А де ж тепер вона,  
Загублена в розлуці неминучій?  
Любимий край! Він знов — дивись —  
підвіся,

Зелом шумить і піснею звучить,  
І сонця впали золоті ключі  
В озера сині рідного Полісся.  
О краю мій! Життя проси моє —  
Не пожалію: тільки б ти розцвівся.  
...Вже молодий дубняк любимого Полісся  
Стіною аж під небо устає.

## ДОБРИДЕНЬ, СЕСТРО!

Добрідень, Білорусіє!  
Про тебе знову мрію,  
Пригадую дні зустрічі  
І ними серце грію.

Добрідень, наша сестро!  
Так хочу переслати  
Я пісню України  
Під зеленаві шати;

А в ній душа Тичини  
І Рильського Максима,  
Малишкове завзяття,  
Сосюри ніжність сина...

А в ній роздолля степу,  
Лугів пахучі трави,  
Карпатської смереки  
Гойдання величаве.

А в ній Дніпрова радість,  
Народження світання.  
У ній любов народна  
І радісне братання.

Від пущі аж до вьоски  
Рушник на стежку стелиш...  
І йдуть мені назустріч  
Танк з Бровкою і Мележ.

А ми у край деснянський,  
Де сяють синім росам,  
У Сосницю Довженкову  
Уклінно їх запросим.

Із піснею Купали,  
Із Коласовим словом  
Ідуть вони, радіють  
Чернігівським обновам.

Хороші друзі, щирі,—  
Усіх не перечислю!  
Із вами я душею,  
І піснею, і мислю.

Марить тишею узлісся...  
 Ще навколо подивлюсь —  
 Тут — Чернігівське Полісся,  
 За узліссям — Білорусь.  
 Ранок вплив, зупинився  
 Між замислених дубів,  
 Що гіллям переплелися  
 Скільки літ і скільки днів, —  
 Не розрізниш, де якого  
 Вузлуватії гілки,  
 Кучеряві, та розлогі,  
 Та могутні старики!  
 Подивлюся ще пильніше:  
 Навіть шапка в них одна.  
 Чи не диво — зеленіша  
 Зеленавого сукна!  
 Що один — з мого Полісся,  
 Білорусії сусід.  
 Пробудилося узлісся,  
 Привітало сонця схід.  
 Зашуміло, заспівало...  
 Кольорів барвиста гра.  
 Літо плине від причалу,  
 Квіти, ягоди збира.  
 На узліссі на зеленім  
 Скільки голосів живих:  
 «Про калину» — йде від мене,  
 «Про калину» — йде від них!  
 Наче сестри, без печалі  
 Зустрічаються в ці дні  
 І Сосюри, і Купали,  
 І Шевченкові пісні.  
 Я стрічать кохану вийду  
 І з піснями повернусь,  
 Що заспівують сусіди —  
 Україна, Білорусь!



## «КАЛІ ЛАСКА!»

«Калі ласка, калі ласка»...  
Дружнє слово не забути.  
Перше слово це у Мінську  
Довелось мені почути.

А під Новий рік від друга  
Телеграма: «Час не гайте!  
Зустрічати, калі ласка,  
Приїжджайте, прилітайте!»

І якщо в моїй розмові  
«Калі ласка» часто буде —  
Що ж, за те гостинне слово  
Вибачайте мені, люди!

Чув те слово, наче пісню,  
Я в Купалиному домі.  
Хочу, щоб слова такі  
На весь світ були відомі;

Щоб народ народу мовив  
Без усякої прикраски:  
Через води, океани  
Щоб звучало:  
«В гості просим,  
Завітайте, калі ласка!»

*1.II. 1957*

## СТУДЕНТ ЯНКА РОМАНОВСЬКИЙ МАЛЮЄ ПОРТРЕТ ШЕВЧЕНКА

Хлопець підійшов до ганку,  
Очі, мов озера, сині.  
— Це онук Купали Янки,  
Янка теж, студент віднині.

Нас знайомлять.  
В ту ж хвилину.  
Зовсім це не випадково,

Про Шевченка, Україну  
Щира виникла розмова.

— Ви, можливо, — каже Янка, —  
Бачили мою картину  
У музеї? —  
...На світанку  
За фургоном йде хлопчина.

Шлях далекий... Дощовита  
Певно днина... Ой негода.  
На хлопчині ж сіра свита,  
Панові його не шкода.

Пан у теплому убранні —  
Не промочить дощ фургона.  
Хлопець козачком у пана,  
Хлопець — пішки до кордону...  
В місто Вільно хлопець пішки  
Йде за тим фургоном далі.  
Ви, тяжкі шляхи-доріжки,  
Ви, Тарасові печалі.  
Справжнє горе, юні мислі  
Ми читаєм на картині.  
Хмари над шляхом навислі...  
Хлопчик у тонкій свитині...  
Ми в художника спитали:  
— Хто поміг тобі, скажи нам?  
— Про Тараса вірш Купали  
Горем писаний єдиним.  
А «Кобзар» то ж книга наша,  
Доля ж бо одна в народів.  
Горе — то бездонна чаша:  
З неї пив, коли проходив,  
З неї пив Тарас в дорозі,  
Як невільник. —

Де ж те Вільно?

У задумі, у тривозі  
Він ступає... Горе спільне  
Поділив художник з нами.  
Тож тобі спасибі, Янка,  
Що провів і нас шляхами,  
Де Тарас стрічав світанки.  
Душа душу розуміє,

Серце серцю довіряє...  
...У віках зоря ясніє  
Ще яскравіш. Не згорас!

## ДУША І ПІСНЯ

*В. Ф. Луцевич*

Ой у полі, на світанку,  
Каже нива: «Слухай, Янку!  
Прошумлю тобі співанку,  
Зрозумій лишень без слів».  
А про що шуміла нива?  
«Хочу бути вік щаслива,  
Людам щоб доволі млива...»

Янка серцем зрозумів.

І слова знайшов незвичні,  
І прості вони і вічні,  
Сонцем гріють в зимнім січні,  
А добірні, як зерно.  
Чуєте? Шумить вам нива:  
«Я щаслива, я щаслива!  
Людам теплі ці припливи —  
Хвилі золота дано».

З другом в полі ми стояли,  
Пісню слухали, казали:  
Не вмира душа Купали,  
Стала піснею вона.  
І шумить, шумить нам нива...  
А зелена хвиля-злива  
Лине, котиться щаслива,  
В наше серце порина...

## ШКОЛЯРІ САДИЛИ БУЛЬБУ

Їдемо. Поля та вьоски  
Та березові гайки.  
Землю дощ весняний хльоска,  
Розгулялися струмки.

Перегнали хмару сиву —  
Сухо, тут дощу нема.  
...Вийшло ген дітей на ниву!  
Школа в полі недарма.

Забажалося із ними  
Походити по ріллі.  
Привітаннями гучними  
Обізвалися малі.

— А ми бульбу, бульбу садим! —  
...І про бульбу пісню враз  
Підхопили тут щосили,—  
Не потрібний їм наказ!

«Що картоплю знають всюди,  
Хто її, смачну, забуде,  
Чи в мундирі, чи товчену,  
Чи варену, чи печену?

Трам-там-там, та-ра-рам!  
Без картоплі кепсько нам!» \*  
Я тоді із школярами  
Бульбу теж оту садив,  
Що у жвавій пісні прямо  
Як одне з найбільших див!

На прощання рук стискання  
І прохання ще одне:  
Кули буде вибирання,  
В гості викличуть мене.  
Тож приїдьте!

Будем в полі  
Бульбу визрілу пекти.  
Кращої у жодній школі,  
Аніж наша, не знайти!

«Ми із неї зварим кашу,  
Всю рідню покличем нашу.  
Кому каша обрида —  
Є в нас юшка, не вода!

---

\* «Б у л ь б а» — білоруська народна пісня.  
Переклад автора.

Трам-там-там, та-ра-рам,  
Хай картоплю в ющі їсть».

— Що ж, приїду я охоче,  
Бо садив же недарма! —  
...Ніздрі ніжний дим лоскоче,  
Дим, якого ще нема.

...Вогнище цвіте незгасне —  
Вітерець не задува...  
Ах, так це ж дитинство власне  
У димку тім проплива...

Пастушки, далекі друзі,  
Вогнище в осінній час...  
І димок на виднокрузі...  
Так. Приїду я до вас!

«Ой, турі та розтатури,  
Ми не панської натури! —  
Знаємо усі як слід:  
Без картоплі — не обід!  
Трам-там-там, та-ра-рам,  
Без картоплі кепсько нам!»

## ОЙ БЕРЕЗО КУЧЕРЯВА...

Ой березо кучерява,  
Ти красуня лісова!  
Ти рости, здіймайсь на славу,  
Вслухайся в мої слова.

Я на тебе й за годину  
Надивитись не змогла...  
Вишуми думки дівчини,  
Що в гаю цьому росла...

І шумить береза дивно,  
Мов словами промовля,  
Так чарівно, переливно,  
Що заслухалась земля...

Що заслухались простори...  
А дівчина все ж сумна:  
Чом береза білокора  
Вміє так, а не вона...

Коли б вмiла — зашумiла,  
Вiн почув би вдалині,  
Що я вперше полюбила,  
Полюбила навесні.

Зеленiйте, нiжнi трави —  
Серце думи висiва...  
Ой березо кучерява,  
Ти красуне лiсова!

## В ГАЮ МИ ЗУПИНИЛИСЬ...

Окинуть зором ти встигай  
Струмок в траві, зелений гай,  
За гаєм — поле...

Болота,  
Пташина зграйка проліта.  
Машину зупини, водій,  
Тут наш привал! Душа, радій —  
Краса яка! Дорозі край!  
Берези шум грудьми вбирай.

Як лагідно шумить розмай,  
Березовий, веселий гай!  
Як весело озвався мені...  
А як шумів в тривожні дні!

— І в нього також є душа! —  
Сказав шофер.

Про Талаша,  
Про партизана-старика  
Шумлять гаї, шумить ріка,  
Усе отак — шу-шу, шу-шу...  
Проносять славу Талашу.  
І ось не шум ясний в гаю —  
Я заколисаний стою:  
«Тьох-тьох, собі гніздо зів'ю».  
Ми дякуємо солов'ю



Грози минули давні,  
В матері ж свіжа рана —  
В лютому, а чи в травні,  
В пізню годину, чи рано...

### ПАРТИЗАНСЬКА

Що ліс бачить, земля чує,  
Де партизан заночує.  
Як він ворогу віддячить,  
Земля знає, ліс побачить.

Ой ліс бачить, земля знає  
Непокірного Миная.  
Не його лише одного —  
Месників народу много.

Скільки тут кущів та листу —  
Стільки маєм куль фашисту.  
Об шорстку стару дубину  
Ми йому почешем спину.

Чом прийшов, поганий сину?  
Ми підсадим... на соснину!  
Обізвалася возуля —  
Ще одному в серце куля!

Чом тонка береза біла  
Нахилилась, заскрипіла?  
Що то сталось, що то значить?  
Земля чує, а ліс — бачить!

...Розібрав оці слова я  
В безкінечнім шумі гаю,  
У колишній грізній пуці,  
Де боролись невмирущі.

### В ГАЮ ТВОЄМУ...

В гаю твоєму був я влітку,  
В гаю твоїм знайшов я квітку —  
Мов зіронька вона мала,  
Сміється, весело пала...



Той вогник — сонячну лелітку —  
Тобі приніс зірчину-квітку.  
— Вона тендітна та мала! —  
Її охоче ти взяла.

Побіля серця ти поклала.  
Її сховала від усіх.  
І тільки для очей моїх  
Сміялася вона, сіяла...

Невже у ній чарівна сила  
В маленькій квіточці-зорі,  
Що нас таємно поріднила,  
Хоч ти зі мною не ходила  
В гаю у вранішній порі...

## ОЗЕРО НАРОЧ

Озеро Нароч вщерть сповнено силою,  
Щось таємниче в ясній глибині.  
Я порівняю його із милою —  
Дивиться ж ясно у вічі мені.

Озеро Нароч легко впізнаю,  
Якщо до нього випаде шлях:  
Дівчина люба із того краю —  
Озеро Нароч в її очах.

Бачив його я в ніжному зорі,  
Берег дрімучий також зустрів:  
Всі ж умістилися дивні простори  
В роздоллі зору,  
в березі брів.

## НАШ САД

*Максиму Танку*

Осінь позолоченим свічадом  
Опустилась на сади старі.  
У Полтаві ми дерева садим  
Біля Мирного могили, на горі.

Вітами здіймайся, в повній славі,  
Молодий, привітний дружби сад.  
Друг мій з Білорусії в Полтаві  
Садить сад зі мною, друг і брат.

На полтавських землях на родючих  
Здавна мир і дружба між людьми.  
Не сховався промінь дружби в тучах,  
Не згубили бойовищ громи.

Осінь тихо йде, та ще зелених  
Скільки тут кущів — зелений кут.  
Там, в степу, при двох вогнистих кленах,  
Видно місце — бойовий редут.

Там стояли і твої, Максиме,  
Предки проти короля, мабуть.  
Віра в дружбу вічну не вгасима  
Ім крізь дим освічувала путь.

Підніматись, наче сонцю, славі  
Повеліли дружні вояки.  
...Дружби сад ми садимо в Полтаві,  
Дружби, що росла між нас віки.

Сад зросте!  
Нам в поміч піонери:  
Хто підніс деревце, хто полив.  
А міжряддя — як в майбутнє двері...  
Ні, давно я так не був щаслив.

Сад зросте!  
Не раз іще, не двічі  
Випаде зустрітись, друже, нам.  
Глянь мені у серце, глянь у вічі...  
Про святий братерський дружби звичай  
Нам — співати і шуміть  
садам.

1957

## НАД СВИСЛОЧЧЮ

Над Свіслоччю просторий дім  
Там, де тополя давня.  
В кімнати світлі увійдім  
В цей світлий ранок травня.

Обізветься усе тоді  
Нам піснею Купали,  
Вінки поинуть по воді,  
Що з рук дівочих впали.

Тремтить тополя... Легіт мрій...  
Вона вітала Янку  
Не рік, не два. І от одній  
Від ранку і до ранку  
Стояти, марить довелось.

Тополю зрозуміли:  
Нелегко в самоті жилось...  
І парк тут посадили.

Ростуть веселі, молоді  
Дерева буйні в парку.  
Хмарини листя на воді  
Пливуть, як ті байдарки.

І уявилося мені:  
Стоїть ото Купала,  
А молодята, як пісні,  
Побіля нього стали.

## У БІЛОРУСЬКІЙ СТОРОНІ

*М. Костенку*

Того забути я не можу,  
Як молоді парубчаки  
Блукали втрьох ми біля Сожу —  
Повільнохвильої ріки;

То ж гостювали в Білорусі.  
(Одноліток, наш друг Петрусь,—

Усі ми, як один, безвусі —  
Давно просив у Білорусь).

Була тоді похмура осінь,  
Та навіть сірі кольори,  
Верби геть вилялялі коси  
Й старі, припишклі явори  
Ставали не осіннім знаком,  
А наче днем, коли сніги,  
Втікаючи поза байраком,  
Сповняють річки береги.

Здавалося — хвилинка, друга,  
І сонце теплим стане враз,  
Зазеленіють виднокруги,  
Вквітчають мальви перелаз...  
Буятимуть невтомні барви,  
На стрісі мох — і той в цвіту!  
А дальня Качанівка, Варва \*  
Підіймуться у пору ту

На крилах синіх і рожевих  
Волошок, м'яти, медуниць...  
Співочі гнізда на деревах,  
В траві — жаринки: зір суниць...

...І зараз не весна, та щирю  
Згадав розмову в давні дні,  
Щерть сповнені веснянки, виру,  
У білоруській стороні.

Весною збуджені акорди  
Не відбринять багато літ.  
Наш Гомель випростався гордо  
І юно дивиться на світ.

Чуття, сердечне, полум'яне,  
Нас гріло щедро восени.  
Воно повіки не зів'яне  
Побіля Сожу чи Десни.

---

\* На Чернігівщині.

## СПРАГА

(Брестська фортеця)

Вогонь пекельний із усіх сторін...  
А на приціл узято берег річки...  
Як віддаль ту здолати невеличку?  
Волають друзі: «Пити...» — чує він.

Печуть нестерпно рани тіло все  
І спрага невідступна та нестерпна:  
Весь мов огонь... Поволі серце терпне...  
Хто ж краплю живодайну принесе?

Собі наказує: дістатися води...  
А сам в бинтах, самого мучить спрага.  
Береться звідки отака відвага?  
Де Муховець-ріка, повзе туди.

О смертоносний вогневий приціл  
На кожний прибережний шмат землиці...  
Дістав води, а сам не зміг напиться,  
Самому вже не вистачило сил.

То де ж відвага отака береться?  
В ім'я любові до своїх братів  
Гаряча кров простреленого серця...  
Втолити спрагу друзів так хотів.

## ХАТИНЬ

### I

Лиш назва залишилась від села.  
Хатинь, Хатинь. А хат — не відшукати.  
Яка глибока тиша залягла...  
Хіба що листя зірване, лапате,  
Ледь продзвенить. Дрімає осокір  
І другий поруч у важкій зажурі.  
Під вечір понад ними сяйво зір,  
Але гіллясті все одно похмурі.

І раптом в тиші пропливає дзвін,  
А потім другий прямо в серце вдарив.  
І вже в душі моїй не змовкне він  
Ввіходячи в нічне сплетіння марев...

Їх двадцять шість — у небо — димарів,  
І дзвонить двадцять шість сумних  
в Хатині.

Привиділось, чи справді я зустрів  
Отут людей в нічній глухій годині?

Привиділось, примарилось... Але  
Я чув розмову. Поклянуся в цьому!

«У муках свій кінець старе й мале  
Отут знайшло... Було ж вогню і грому...  
Татусь не врятував своє дитя  
Від того ката, нелюда-фашиста.  
Із казки дня у вічне забуття...  
Дитяча кров тут пролилася чиста...»

«І в рідних Пісках, у селі моїм,  
Людей у церкву назганяли повно...  
Оце тобі свою печаль повім —  
Спалили всіх... О горе невимовне...  
Там більш двохсот дітей і стариків...  
Жінки й дівчата. І моя небога  
З Тамарою та Ніною. О гнів!  
Не легко ж нам дісталась перемога...» \*

...Б'є дзвін у тиші. Слуха осокір,  
Тріпоче листя, як маленькі крила.  
Під мерехтливим сяйвом срібних зір  
Купала і Тичина говорили...

То, може, очі, не зірки небес,  
На дзвони задивилися Хатині...

---

\* Серед спалених в селі Пісках, рідному селі П. Г. Тичини, були його родичі — небога Ольга Михайлівна з дочками — десятирічною Тамарою, восьмирічною Ніною.

В білоруській Хатині живцем спалено в одному сараї 149 жителів, а по всій республіці разом з людьми спалено 136 сіл.

То, може, всесвіт дивиться увесь  
В хатинській відбиваючись іскрині...

## II

Брати мої гостинні,  
Із давніх літ сябри!  
Ми побули в Хатині  
Весінньої пори.

За Мінськом — Боровляни,  
Беріз гайки стрункі,  
Заквітчані поляни,  
Дзвінких пісень струмки.

Хорали жайворінка,  
Веселий вітерець...  
Ген лісника хатинка,  
Дівчатко — навпростець...

І вмить здалось — земля засумувала.  
...Хатинка лісника...  
Вже близько десь Хатинь...  
Давила землю цю орда-навала...  
Примаро чорна, давня муко, згинь!

Хатинь зустріла дзвонами печалі  
І переможним жайвора дзвінком,  
Що линув, линув... Неоглядні далі  
Сповняв життєвоствердним він струмком.

Підходжу до маленької криниці,—  
Як жебонить, вітається вона...  
Дитини личко їй, можливо, сниться,  
Що відбивала чиста глибина.

...В криничку глянуло маля  
І посміхнулось миттю,—  
Себе побачило — «Ти гля...» —  
У сріблі та блакитті...

М'які повсюди кольори,  
Беріз гуртки навколо...  
То горе давньої пори  
У серце свіжо коле.

Природи відступа краса  
І наступає горе.  
Вмить пісня жайвора згаса,  
Цвіт не чарує зору.

Це ж тут вогнисті віхоли...  
Стежками діти бігали,  
І на оцій «підковці»,  
На стежечці під гірку,  
Навперегонки хлопці  
Гайнули в надвечірку...

Гайнули, не вернулисьь,  
У зорі обернулисьь,  
У тихі зоренята...  
А як їх з неба зняти?...

### III

Де маячіння чорних димарів,  
Там цвіт, наш біль, наш чесний рід горів...  
Були хатки, хатини у Хатині.  
Застигло горе матері й дитини...

Були хатки, у затишку хатини,  
Сміх матері звучав і сміх дитини.  
...Щоб пісня, як та ластівка — у синь,  
Не забувай, мій друже, про Хатинь.

Щоб вічно юність квітла дивоцвітом,  
Щоб сонце — не пожежі — понад світом,  
Щоб радість брунькувалась покоління,  
Не забувайте, люди, про Хатинь.

Не забувайте ви хатинські дзвони,  
Гнів серця ваш нехай не прохолоне,  
До тих, що марять грозами війни —  
Хай будуть сто раз прокляті вони.

Не забувайте Піски й Орадури,  
І Лідіце нечувані тортури,  
Не забувайте мармуру мовчання,  
Сердець-птахів кривавого ячання...



На палія накиньте з дроту сіль,  
Лиху, найменшу іскру, погасить.  
Безмежний гнів хай спалить палія,—  
Вогню піддасть і ненависть моя.

## КУПАЛИНКИ

У В'язинці купалинки цвітуть —  
Блакитні незабудки нагадали.  
У В'язинці, де перші дні Купали  
Рушали в неповторну, дальню путь.

Закохані не рвуть квітки малі,  
А дивляться на них перед прощанням.  
У надвечір'ї, на світанку раннім,  
Купалинки, мов іскорки в імлі.

Вони навчають ніжності, либонь,  
До серць торкаються барвинки чисті,  
Як слово Янки дивно променисте,  
Що увібрало всіх квіток вогонь.

У В'язинці купалинки цвітуть.  
Ізвідки в світ лягла поета путь.  
І невідомо, хто їх так назвав,  
Хто висіяв поміж зелених трав...

## ГОЛОС ЯКУБА КОЛАСА

Спокійний, зовсім тихий голос,  
Але, здавалося, у нім  
Могутні сили дві боролись,  
Відлунював, котився грім...

Людина в непрохідній пущі  
Шукає і знаходить путь,  
Бо з нею думи невмирущі,  
Надії світлі, що не мруть.

Вслухались ми у тихий голос,  
А чули клетотіння бур.  
Ген, бачим, небо розкололось  
І пада журавлиний шнур...

Та безвість дика не поглине  
Людини — мужнього борця.  
Огонь жовтневої калини  
Вливається в людські серця.

О революції горіння —  
Його не загасить вовік.  
О роду рідного коріння  
І сині сплески чистих рік;

Вони вмістились в серці сина,  
В співучім серці одному.  
Його любові хоч краплину  
Із шаною і я візьму.

...Спокійний голос тихо лине,  
Але звучить, звучить у нім  
Народу переможна днина,  
Увінчана ім'ям твоїм.

1972

## ОБЕЛІСК У СТЕПУ

*Василю Бикову,  
білоруському письменникові*

В кіровоградському степу,  
У ніч стривожену, сліпу,  
Боець спіткнувся, похилився,  
Злились в одне — земля і вись,  
І в непроглядну впав пітьму.  
...Лиш вісімнадцятий йому...

Примарились густі гаї...  
(А тут шуміли кураї),  
Криниць гойдалася глибінь...  
Вже й сонце, день... Маленьку б тінь,  
Хоч затінок якийсь малий...  
І просить він: — Води налий...  
Води налий, чи націди...  
Невже півшклянки жаль води?..

...Та голос кволий тихне. Десь,  
Мої ви друзі, ще б'єтесь.  
А я лежу... А я повзу.  
Здається, бачу ген лозу —  
Лишився, може, ще аршин, —  
Отам вода... Ні, знов полин,  
Полин і нехворощ, будяк...  
Дістатися до пуці як,  
До білоруських чистих плес...

Він ще не вмер, та й не воскрес:  
Свідомість гасне, погаса,  
Немов під променем роса  
Не залишає і сліда.  
Не часто трапиться вода  
В кіровоградському степу  
Та ще у ніч глуху, сліпу...  
І наче з дальніх пуц, гаїв,  
Хтось підійшов і напоїв.  
І жар пекельний остудив.  
Ні, не було ніяких див,  
А просто підповзло дівча  
Й смертельна згасла там свіча,  
Юнак русявий не загас —  
Він мав терпіння про запас,  
І так чекав, і так терпів  
Серед опалених степів,  
Що вчула дівчинка мала,  
Сама — краплина джерела,  
А підняла бійця того  
Велінням серденька свого.  
Могутній шум гаїв у ній,  
Живлющий із криниць напій.  
А обеліск? Що ж, обеліск  
Підніс ім'я над грім і тріск,  
Над ненаситвії пожежі  
У степовім живім безмежжі.  
Нечасто можуть обеліски  
Узять на себе труд колиски,  
Леліяти немов дитя,  
Вернути хоч одне життя...  
...Схиливсь боець над вічним списком,  
Над пам'ятником-обеліском...

## ПЛАВКА ДРУЖБИ

У Дні літератури і мистецтва України в Білорусії на Мінському тракторному заводі була здійснена спільна плавка друзів сталеварів. Вахту тримали Герой Соціалістичної Праці Федір Амелін, що приїхав з Харківського тракторного, та білорус, Герой Соціалістичної Праці Андрій Білко.

З виплавленого в електропечі металу вийшло тридцять тракторів, які ввійдуть до тритисячного числа машин-«орачів», що цього року з Мінська поїдуть на поля України.

Над всією республікою сяйнула полум'ям плавка Дружби. Життєствердне полум'я!

Творчість — вогонь. Творчості спалах  
Бачили в полі, в концертних залах,  
Бачили, чули гомін металу,  
Струмінь розплавлений прагне причалу!

Іскрами грає, пламенем-блиском,  
Вже понад Києвом, не лиш над Мінськом,  
Музика іскор, музика печі,  
Вихори-виспиви йшли молодечі!

Музика праці, музика струму...  
Двоє на вахті плекають думу,  
Думу єдину, світлу та щиру —  
Вродять машини із того виру!

Ще раз засяявши тисячезірно,  
Струмінь розплавлений тихо, покірно,  
Виповнить форми, дозрілий міццю,  
Хто не побачить ту вогневицю!

Іскрами грає, пламенем-блиском  
І понад Києвом, і понад Мінськом!

Граються ніби з металом двоє,  
Що пробігає рікою живою.  
Течію знають куди повернути,  
Навіть грозу запряжуть, мов Славету!

Граються з усміхом кипінню-плином,  
Так, ніби учні м'яким пластиліном.

Ніби усе це — просто в забавку!  
Вдвох товариську завершують плавку.  
Мирний вогонь отой двох добротворів  
Як нам не славить! Сердечний порив...

Чи не з отих вони є невмирущих,  
Тих ковалів, що браталися в пуцах?

Проба на дружбу — вона віками  
Йшла, наче плавка. Злиті серцями.

В одному руслі пісня з металом,  
Музика праці — вищої марки.  
В творчій вогні зло нещадно ми спалим —  
Нам допоможе вогонь Кочегарки!

## П'ЯТЕРО І ОДНА

Анастасії Купріяновій за дев'яносто. Так, вона бачила цей пам'ятник біля дороги, в Жодино (тепер це вже Мінськ). Чи впізнала себе? Адже митець увічнив її образ. І синів. Попрощались вони з матір'ю та й пішли в бій. Один ще раз оглянувся. Ввиходячи в безсмертя, він бачив Матір.

Чимало бачив пам'ятників я,  
Та вразив цей мене чи не найбільше.  
Ось попрощалася в грозу сім'я,  
На мить одну запала, може, тиша.

Проводить зором п'ятеро синів  
Солдатська Мати. П'ять сердець і власне.  
Їх п'ятеро. Ідуть на скільки днів?  
Чи сонце в їхнім зорі не погасне?

На триста днів, чи на мільйон годин,  
На п'ять годин, чи на одніську днину?  
Ідуть. Оглянувся найменший, мабуть, син,  
Востаннє поклонилась Мати сину.

Сини пішли в робочому вбранні,  
Як на роботу раною порою —  
В фуфайках, чоботях. Ось зникнуть в далині.  
Пішли, тримаючи іще незвично зброю.

Один оглянувся... Може, то Петро,  
Що став Героєм?

Ой, дзвенить колосся...  
Пішли, щоб роду щастя і добро  
Не спопелилось, не перевелось.

Всі п'ятеро пішли.  
Ніхто не повернувся.  
У вічності, в безсмерті стали просто.

Над ними рідна Мати — Білорусь —  
Стоїть не вища нениного зросту.

### ХОДУНОК В ХАТІ КУПАЛИ

Рук не покладає мати...  
День проходить наче вік.  
До роботи не звикати, —  
Вистача ж, як і торік.

Клопоту ще й додалося —  
Янка підроста, синок.  
Ось дитятко піднялося  
І ступнути хоче крок.

Ніжки ще слабі у нього,  
Пада, піднялось тіль-тіль...  
Ось долізло до порога —  
Тягне ж холодом звідтіль...

Глянуть матері і вгору  
Ні хвилиночки нема,  
А дитя — у полі зору,  
В хаті ж матінка сама.

Йй до столу і до печі...  
Царство вікове твоє!  
А дрібна оця малеча  
Гулю ще, дивись, наб'є...

Чоловіка попросила —  
«Прилаштуй-но ходунок!  
Поки прийде вміння й сила —  
З ходунком хай робить крок!»

І пішов, пішов по колу...  
Стало матері вільніш:  
Вже заглянеш у стодолу,  
До корівки побіжиш...

...Зупинилися ми в хаті  
Біля того ходунка.  
Перші кроки подолати —  
Справа, звісно, не легка!

Перші кроки, щоб потому  
Обійти великий світ,  
Вогник батьківського дому  
Не згасити в хмарах літ.

Злинуло над світом слово,  
В нім — кринички бережок  
І дитинство синьоброве,  
Мати,  
Хата,  
Ходунок...

ПІСНЯ ПРО УКРАЇНУ

Вільні простори,  
Поле і море,  
Сяйво дніпровське, взеленений гай.  
Кримського саду  
І винограду  
Лине взолочений шум по Дунай...  
    Це Україна, рідна країна,  
    Волі і пісні сонячний край!

Нового часу  
Зорі Донбасу  
Світлом осяяли ввесь небокрай.  
Шумом тополі,  
Колосом в полі,  
Радість, у серці моєму співай!  
    Це Україна, рідна країна,  
    Волі і щастя сонячний край!

Мир на знамені,  
Мрії щоденні,  
Мир щедрим серцем оберігай.  
Кличуть дороги  
До перемоги,  
До комунізму іде рідний край.  
    Це Україна, рідна країна,  
    Волі і щастя сонячний край!

Колосом в полі,  
Шумом тополі,  
Земле, у серці моєму лунай.  
Мовлять Карпати:  
«Радуйся, мати,  
З нами про волю велику співай!»  
    Це Україна, рідна країна,  
    Волі і щастя сонячний край!



Щастя народу,  
Вічну свободу,  
Дружбу священну, як сад, доглядай.  
В дружбі з Москвою  
Ми трудовою  
Йдемо сім'єю, могутній наш край,—  
Це Україна, рідна країна,  
Волі і щастя сонячний край!

ПІСНЯ ПРО ГЕРОЯ  
СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПРАЦІ  
МАРІЮ ЛИСЕНКО

Ще тумани сиві  
Не зійшли з полів.  
На широкій ниві  
Чути дружний спів.  
І на світанку  
Мовить ланкова,  
Слухає ланка  
Теплії слова.

До зорі Марія  
В поле вируша.  
Від ясної мрії  
Аж співа душа.  
Про урожаї  
Думає щодня.  
Ниви безкраї —  
Виграє пашня!

В далечінь прозору  
Стеляться рядки.  
Скільки хватить зору —  
Видно буряки.  
Радо огляне  
Простір ланкова.  
Поле кохане  
Сонце залива.

І вітають люди  
Нашу ланкову.

Слава лине всюди —  
Вже дійшла в Москву.  
Слово Марії  
Щире і тверде:  
Якщо сказала,  
То не підведе!

Часто листоноша  
Йй несе листи.  
На листи хороші  
Як відповісти?  
«Честь заслужила  
З подругами я.  
Ланка — то сила  
І слава моя!»

Від ясної мрії  
Аж співа душа.  
До зорі Марія  
В поле вируша.  
Це ж воно кличе,  
Це воно співа,  
Вітер обличчя  
Тепло обвіва...

*1948*

ПІСНЯ ПРО ГЕРОЯ  
СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ПРАЦІ  
МАРКА ОЗЕРНОГО

Поля неозорі,  
Колгоспні простори,  
У сонці ясна далина...  
О як не любити  
Тебе, моя рідна, рясна, запашна,  
В буйному цвіті,  
Дорога сторона!

Чарівні ті зерна,  
Що Марко Озерний  
У теплі ґрунти висіва.

Доріднії зерна  
У землю пухку на добро висіва.  
Щастя поверне  
Сторона степова!

Віддячує нива,  
Широка, щаслива,  
За працю врожаєм рясним.  
Віддячує нива  
Рукам золотим врожаєм золотим.  
Радісно жниво  
Зріє в серці твоїм!

Гей котяться хвилі,  
Зелені та милі,  
Удаль за ясний небокрай.  
У кожній тій хвилі  
Шуми, наче повінь, шуми  
вигравай,  
Слава і сила —  
Небувалий врожай!

Радянському краю  
Достатку бажає  
Трудяца сім'я — колектив.  
Радянському краю  
Хай сила вливається сонячних  
жнив!

Щастя то грає  
Щирим золотом нив...

Тебе нам квітчати,  
Тебе прославляти,  
Вітчизно і сонця, й весни...  
О як не кохати  
Нам простір своєї краси  
сторони...

Радуйся, мати,—  
Йдуть герої сини!

1948

## НАД ШИРОКИМ ДНІПРОМ

*О. С. Хобті*

Від села до села  
Та про наші діла  
По країні зоряна слава йде.  
Над широким Дніпром,  
Над лужком-бережком  
Світить, світить сонечко молоде.

Наче цвіту в маю,  
Щастя в нашім краю,—  
Не зустрінеш більш його ти ніде...  
Над широким Дніпром,  
Над лужком-бережком  
Світить, світить сонечко молоде...

Чи сівба, чи жнива,—  
Перша скрізь ланкова,  
Руки роботящі не складе...  
Над широким Дніпром,  
Над лужком-бережком  
Світить, світить сонечко молоде...

Україна співа:  
— Славна будь, ланкова! —  
Як дівча заквітчане, пісня йде...  
Над широким Дніпром,  
Над лужком-бережком  
Світить, світить сонечко молоде.

*1949*

## КИЇВ МІЙ

(Рідні вогні)

Рідне місто мое  
У вогнях виграє.  
Ті вогні  
Світять завжди мені...

Київ мій, ти стоїш  
На завітчаних горах,  
Молодий, став з віками стрункіш.  
Київ мій, ти стоїш  
Над Дніпром в ясных зорях.  
Світять нам в далині  
Твої рідні вогні.

Із далеких віків  
Чути цокіт підків,  
Чути грім  
У минулім, старім...

Тут, куди не піди, —  
Вулиці, як сади.  
Тут жива  
Слава днів проплива...

Як чарує мене  
Море це вогняне...  
Навіть в сні  
Бачу рідні вогні.

Золоті вечори  
Весняної пори,  
Солов'ї,  
І сади, і гаї...

Київ мій, ти стоїш  
На завітчаних горах,  
Молодий, став з віками стрункіш.  
Київ мій, ти стоїш  
Над Дніпром в ясных зорях,  
Світять нам в далині  
Твої рідні вогні...

## РОМЕН-ЦВІТ

*Друзям роменцям*

Буяння цвіту весняне,  
Рясне весілля...  
Та чом зворушує мене  
Звичайне зілля?

Там, де трава  
Луги вкрива,  
Весь берег над Сулою,  
Любов живу  
Роменом зву  
Над хвилею малою...  
Я про євшан легенду знав,  
Про зілля силу,  
А цвіт ромен п'янив і звав  
У далеч милу...

В ромену радощі й жалі,  
Весняні гули.  
Шляхи пройшли ми немалі,  
Цвіт не забули...

Пахучіш він за всі квітки,  
Що є у світі,  
Бо на землі росте віки,  
Де ми сповіті.

Де народились, друзі, ми,  
У ріднім краю,  
Де від весни і до зими  
Знов цвіт збираю.

Земля роменська і Сула...  
Забуть не в силі.  
Любов до них мене вела  
В простори милі.

Співає жайвір степовий  
У синій висі.  
І пахне цвіт роменський, свій,  
Де народився...

Там, де трава  
Луги вкрива,  
Весь берег над Сулою,  
Любов живу  
Роменом зву  
Над хвилею малою...

## МОЯ НЕЗРАДЛИВА ЛЮБОВ

*М. С. Гришкю*

Я кликав не раз і не двічі  
Тебе у тривожному сні,  
Здавалось, дивився у вічі,  
Як біля Дніпра навесні.  
Хоч даль поміж нас пролягала,  
Там потім зустрілися ми,  
І нас в Придніпров'ї веселі вітали  
Веснянії перші громи.

Я дум передумав чимало  
Про тебе, про долю свою.  
І серце про тебе співало,  
Його я тобі віддаю.  
Від мене далеко ти знову,  
Як зірка ота в вишині,  
Та завжди, неначе зірниця ранкова,  
Ти дивишся в душу мені.

Почуєш мене ти, єдина,  
І в парі ми будемо знов.  
За вітром до тебе полину,  
Моя незрадлива любов.  
Синіють зарошені далі,  
Шумлять на світанні гаї,  
А я за тобою в печалі,  
Пригадую очі твої...  
Від мене далеко, неначе  
Ранкова зоря від землі,  
Та завжди тебе я замріяну бачу,  
Ти світиш зорею в імлі.

## В ПУТЬ-ДОРОГУ КОЗАКИ...

В путь-дорогу козаци  
Вирушають від ріки.  
Гей, гей, коні вороні,  
Наче стріли вогняні...





## ПІСНЯ ПОЛОНЯНКИ

Цокочуть вагони, помчались вагони  
У чорний розпроклятий край.  
Мелькають у вікнах, летять перегони...  
Прощай, Україно, прощай!

Ховається сонце, згасає проміння,  
Темніє увесь небокрай.  
На душу, на серце звалилось каміння...  
Прощай, Україно, прощай!

Моя ти калина, чи ж голос долине  
З неволі у сонячний край...  
Неначе билина, засохну, загину...  
Прощай, Україно, прощай!

Ой матінко люба, ой квітенько рута,  
Криниця, і нива, і гай,—  
Чи я вас побачу, роззута, закута...  
Прощай, Україно, прощай!

І голос дівчини затихнув, не лине —  
За горами зник її край,  
Її Україна, червона калина...  
Прощай, Україно, прощай!

Та раптом озвалася пісня одвітна:  
— Гей, чуєш, сестрице моя,—  
Земля наша радісно знову розквітне,  
І зникне неволя твоя.

Вас визволим, сестри, з важкого полону,  
На те ми бійці і брати!  
Могутню Вкраїну, калину червону,  
Нікому не перемогти!

Вже скоро надійде жадана година,—  
Сестрице, не плач, не ридай!  
Кохана Вкраїна, Радянська, єдина.  
Ти дочок своїх зустрічай!

1943

### З ПОХОДУ

Гей, з походу, із країв далеких  
Поверталися бійці.  
І на серці, і на серці легко,  
Світла радість на лиці...

Здрастуй, земле, здрастуй, наша мати,  
Здрастуй, рідна сторона!  
Ми з тобою йшли перемагати,  
Нас мета вела одна.

І виходять матері й дівчата,  
Ще й несуть і хліб і сіль...  
— Звідки ви, солдати-голуб'ята?  
— Ми, матусю, звідусіль:

Хто волжанин, а хто із Полтави,  
Білорус, вірмен, грузин...  
За Вітчизни честь, Вітчизни славу  
Бились всі ми, як один!

Пили воду, воду-прохолоду  
І вино із рук дівчат.  
Повертались воїни з походу,  
Всі виходили стрічать.

Волга, і Дніпро, й старі Карпати —  
Все звучить, радіючи співа.  
Із Берліна йшли брати-солдати,  
З ними — слава бойова!

### ЛЬОН — ДУШІ ВОГОНЬ...

Вийду знов у поле я —  
Льон мій зеленіє.  
Виростає же, вирости,  
Цвітом засиній,  
Щоб побачив милий  
Світлу мою мрію,  
Щонайкращий подарунок мій...

Вчора з ним зустрілася  
Вранці у бригаді.

Тільки привіталася,—  
До машин пішов.  
А чи здогадається,  
Чому в серці радість,  
А чи не подумав про любов?

Може, у механіка  
Інша на приміті...  
Може, він кохає  
Кращу, аніж я...  
Ти ж для мене, милий,  
Лиш один на світі,  
Одному тобі любов моя...  
Вийшла знов у поле я —  
Льон мій зеленіє,  
Мій густий льоночок  
Пишно зацвіта.

То любов розквітла,  
Кращі мої мрії,  
Зоряні, збентежені літа...

## БІЛЯ ТИСИ

(Пісня до танцю)

Гей, дівчина йшла до річки,  
Синя стрічка у Марічки.  
Синя стрічка,  
Як та річка,  
Синя річка,  
Як та стрічка.  
Гей, зелена смеречина,  
З-за смереки йде хлопчина.  
Гарний вдався!  
Привітався,—  
Мов струмочок,  
Обіззався!  
Стрілися вони очима,  
Зашарілася дівчина...  
Чом ішла до річеньки...  
Ой які ж то віченьки!  
— Вузька кладка через Тису,  
Як нам, хлопче, розійтися?

— За твою красу —  
Я перенесу!  
Я перенесу  
За твою красу!  
— Я сама ходити можу,  
Зірви краще дику рожу!  
Оту квітку рум'яну,  
Що сама я не дістану! —  
Хлопцю лиш орел до пари!  
Підійнявся вище хмари!  
Круча що йому?  
— Рожу я візьму! —  
Підійнявся він орлино:  
— Ой на ж тобі цвіт, дівчино! —  
В неї стрічка —  
Синя річка.  
А чи жаль їй  
Стане стрічки?  
— Даруй мені ти стрічечку,  
Синю стрічку, як річечку! —  
В вічі глянув —  
Ледь не впала,  
Давно хлопця  
Покохала!  
— Узяв серце,  
Бери й стрічку,  
Перенеси  
Через річку!

## ЧАРІВНИЙ СТРУМОК

З тобою росли  
В незабутнім краю,  
Де хвилі Сули  
Несли пісню своєю.

Струмок до Сули  
Із-під явора біг...  
З тобою знайшли  
В житті скільки доріг.

Зустрілися знов  
Біля тих яворів,

Де все про любов  
Нам струмок гомонів...

Квітчайтесь, мої  
Ви любимі краї!  
Привіт яворам  
І вам, солов'ї!

З тобою колись  
Чули спів солов'я,  
Води напились  
Ми з того ручая.

Вода не проста —  
Як чарівний напій.  
Злилися уста  
В поцілунок п'янкий...

Зустрілися знов  
Біля тих яворів,  
Де нам про любов  
Цей струмок розповів.

## ТИ ОДНА, МОЯ ВЕСНА

(Осіння пісня)

Трави скошені  
У Святошині  
І в закоханім Ірпені.  
Квітів з травами,  
Із отавами,  
Що шуміли нам,  
Жаль мені.

Ген поволеньки  
Від тополеньки  
Йде в зажурі одне дівча.  
Чом засмучене?  
Чи розлучене?  
Зір засмучений  
Одвіча:

«Я засмучена,  
Бо розлучена  
З цвітом-травами в Ірпені.

І в Святошині  
Трави скошені —  
Їх до болю так  
Жаль мені.

Хто шумітиме  
Травоцвітами,  
Коли осінь з дощами йде?  
Тільки в спомині,  
Зелен-гомоні,  
Моє щастячко  
Молоде...»

Трави скошені  
У Святошині...  
Залишилася ти одна  
Ясноцвіткою,  
Щастя віткою,  
Мрійнолиця моя весна.

## ЛЮБЛЮ

Як люблю тебе, мій краю,  
Мій широкий світе,  
Серцем я твої вбираю  
І пісні, і квіти.  
Шум степів і шепіт гаю  
Серцем я вбираю.  
Як люблю дніпровські

хвили

І огні дніпрові,  
Береги Каховки милі,  
У степу — діброви,  
Молоді, повні сили...  
Ми їх посадили!  
Як люблю я на просторі  
Сяєво заводів!  
Їх народ лише учора  
Із руїн позводив.  
Як люблю донецькі зорі  
І гудки заводів!  
Як люблю я вас, Карпати,  
Вічний шум ялиці...

Як люблю, Вітчизно-мати,  
Зоряну столицю, —  
Хочу в пісні розказати,  
Батьківщино-мати!  
І тобі, моя кохана,  
Пораненьку, рано  
Хоче серце розказати,  
На любов багате:  
Все життя йому любити,  
Бо любить — це жити!

### КОЛИСКОВА

Хлопче любий,  
Засипай!  
Баю-бай,  
Баю-бай!  
Не сплять лиш зорі,  
Будуть світити.  
Все, що ти любиш,  
В ніченьку спить.  
Спить кожна гілочка,  
Квітка мала,  
Не розправляє  
Пташатко крила.

Хлопче любий,  
Засипай!  
Баю-бай,  
Баю-бай!

Ранок прийде,  
І тоді  
Сплесне чайка  
На воді, —  
Просипайся, привітай  
Райдугу, що з краю в край  
Простелила перевеселка  
Для маленького Олесика...  
Хлопче любий,  
Засипай!  
Баю-бай,  
Баю-бай...







Не промовила ні слова, не сказала,  
Чи у лісі хлопці, чи в селі...  
...В час вечірній постать загойдалась  
На колодязному журавлі.

Знали діти і старі бабусі —  
Правда то і віра їх була:  
Партизанка, дівчина Маруся,  
В ніч на землю з журавля зійшла.

Радо привіталися криниці  
І обмили рани на чолі.  
Верби зашуміли. Зоряниці  
Засміялись на гнучкім веслі.

І здивовані загомоніли хвилі,  
Вихлюпати радості не в силі.

...Як той вихор наліта Маруся!  
Штаб згорів — неначе й не було.  
Про Марусю, комсомолку русу,  
Вість проходить із села в село.

Знову край цвіте, мов квітка повна,  
Грає шовком-хвилею трава.  
Радість в серці люду невимовна...  
І легенда твориться нова.

## ПОДОРОЖНИК

Скільки прокотилося у пилу коліс...  
По шляхах закурених подорожник ріс.  
Танки йшли дорогами і машини в ряд,  
Падав з неба сірого і метал, і град.

Подорожник листям слався по шляху  
І у світлу днину, і в сльоту лиху.  
Ой шляхи-дороги, полині, ковил...  
На той лист при колії осідає пил.

І нема спочинку, і не знати сну  
Братові, що вирушив на важку війну.

У бою поранений, пада рідний брат.  
Лікар допоміг би. Де ж той медсанбат...  
— Подорожник — лікар! — жартував  
танкіст,  
Прикладав до рани пругкуватий лист.

Ніби чари в зіллі — рана зажила,  
Тільки біль у серці, що нема села,—  
Хати погоріли, пуста лиш одна,  
Розлучила з рідними надовго війна...

Йшов з боями далі, у атаку, в ніч,  
Зустрічався скільки з смертю віч-на-віч,  
Та гарячі рани гоїлися знов —  
Подорожник-лікар все переборов!

А як поверталися в села і міста,  
Над шляхами зводилась курява густа:  
Скільки прокотилося у пилу коліс...  
Ще чого не звідав ти, що не переніс...

Як же відшукати воїнам моїм  
Хоч місця на згарищі, де стояв їх дім,  
Де ти, стежка юності, в цвіті молодім...

Скрізь шляхи розбито — ями та рови.  
Придивися ж, воїне, той листок зірви —  
Подорожник, вимитий весняним дощем,  
Ніби промовляє: «Дорогий, ідем!»

Вірно він проводив по шляху тому,  
Де прийшлося пролити кров не одному,  
Де, спочивши ледве,— підіймався враз...

Степовий мій лікарю, наш дороговказ!

## ОЧІ СИНА

Розцвівсь барвінок у долині,  
Там, де могила край Сули.  
А мати думає, що сині  
То очі дорогого сина  
Барвінком навесні зійшли...

## БАХЧИСАРАЙСЬКА БАЛАДА

Порою нічною  
Вернувся з розбою  
Гірея самого загін.  
Гарем стрепенувся,  
Бо хан повернувся.  
Страшний в час повернення він.

Та що це? Омана?  
Не бачили хана  
Ні разу веселим таким.  
Веселий на диво, —  
Вернувся ж щасливо  
Загін войовничий у Крим.

Вино сонцем грає у Бахчисараї.  
Три дні хан жорстокий гуля.  
Здалось танцюристам,  
Що в танці огнистим  
Крутнулася п'яна земля.

Б'є хан у долоні:  
— Хто є у полоні —  
Ведіть, та не гайте часу!  
А першу — Марусю!  
Нехай надивлюся  
На ту невимовну красу!

Приводять Марусю.  
— Тобі я клянуся —  
Господарка ти назавжди!  
Я буду любити,  
Красу твою пити,  
Бо ти — ключ живої води!

Хоч маю доволі,  
Як стебел у полі,  
Жінок, та гіркі, як полин:  
Законних чотири,  
Наложниць чотири  
І тисячу просто рабинь!

Вони вже набридли —  
Все рівно, що бидло,—  
Як хочеш — усіх покарай.  
Скажи лише слово,  
Моя чорноброва,  
І маєш ти Бахчисарай!

Забудь всі турботи!  
Скарбів чисте злото,  
Самшит, кипарис і фонтан,  
Сади у долині,  
В придачу — рабині  
Твої! — проголошує хан.

Гей музика! Грати!  
...Тремтять вікон грати  
Від танців, завзяття музик.  
В дівочому зорі  
Вогонь непокори,  
А в серці дівочому — крик.

Як рабства позбутись?  
Не гнутись, не гнутись,  
Не слухать отруйливих слів!  
Душею не впала.  
— Я згодна! — сказала.  
Від радості хан захмілів.

— Моя ти коханка!  
За звичаєм бранку  
На башту при домі веде.  
Все звідти покаже  
І світ їй зав'яже,  
Скалічить життя молоде.

Із «башти кохання»  
Дорога остання  
Тобі із тії висоти  
В кімнату окрему...  
Не вийдеш з гарему,—  
Зів'ялиш літа в ньому ти.

Журбою ділились,  
Вслід бранці дивились

Крізь шибок зволожену синь,  
Законних чотири,  
Наложниць чотири  
І тисячу просто рабинь.

Всі знають наругу,  
І горе, і тугу...  
Загубить і цю він красу...  
Виводить він бранку,  
Прямує від ганку,  
Збиваючи з квітів росу.

Із башти все видно...  
Ой даль моя рідна!  
Болить у дівчини душа.  
В гарем після цього  
Остання дорога...  
Гірей аж тремтить — поспіша.

— Далекий мій краю,  
Прости, я вмираю,  
Прошу, людоловів скарай!..—  
І — з башти стрімкої...  
Ні, смерті такої  
Не бачив ще Бахчисарай.

Серця всі здригнулись  
І смерті вжахнулись,  
Гірею ж нема каяття.  
Що біль невимовний?  
Мов жмуток із вовни,  
Він серце носив все життя.

Стоїть він високий,  
В очах його — спокій,  
Байдужості холод в очах.  
І всі в ту хвилину,  
Страшну і єдину,  
Забули покору і страх.

І всі проказали,  
Що горя зазнали,  
Єдине слово: — Загинь! —  
Законних чотири,

Наложниць чотири  
І тисячу просто рабінь.

Їх буря підносить,  
Їх помста проносить  
Крізь варту, крізь страх та крізь  
бран.

І пада вслід бранці  
Із башти уранці  
Убивця із іменем — хан.

## БАЛАДА ПРО КОЗАКА

...А що на майдані при народі  
Козака мордує чужина...  
Не змовкає гул по тій пригоді.  
— Іроди! Звуцатися вже годі! —  
Всяк душею вбивців проклина.

Гостра паля не лякає смілих.  
Він рукою вказує на схід:  
— Чи не чуєте? Йде наша сила,  
То ж Богдан рушає у похід!

Нелюдські, жорстокі терпить муки,  
Кату, сміючися, одвіча:  
— Бачу я! Походні чую звуки!  
Бачу блиск російського меча!  
Меч отой Україні допоможе,  
А для вас він — смерть лише одна.  
Не врятує вас і мати божа!  
Згинеш, клята, згинеш, чужина!  
То Богдан рушає у похід! —  
Він рукою вказує на схід.

...Руки відрубали козакові...  
Щоб мовчав — відрізали язик.  
Знявсь навкруг, неначе шум  
дніпровий —  
То майдан вжахнувся з виду крові,  
Як один здригнувся чоловік.  
— Ти ще бачиш? — ворог злий лютує,  
Очі випікають козаку.

— Бачиш, хлопе?  
— Бачу золотую  
Рідну Україну у вінку!

І прийшов жаданий він зі сходу  
Наш Богдан по трупу ворогів.  
На тому ж майдані при народі  
Голову зажурену схилив.  
І звелів ударити в гармати,  
Мертвому промовив козаку:  
— Буде вільна наша рідна мати,  
А земля — у веснянім вінку!

Як велить наш звичай — поховали,  
Кожен шапку висипав землі.  
І могила свіжа виростала,  
Щоб стояти на сторожі літ.  
Люди обступили на майдані  
Славного, що визволить прийшов.

— Гетьмане, великий наш Богдане!  
Мсту нестимем за пролиту кров,  
Підемо з тобою на край світу!  
— Слава! — гримотів рясний майдан.  
І шапки угору — знак привіту —  
Як сердечна найщедріша дань.

...Над віками слава та луною...  
В дружбі йдемо довгі ми літа.  
Дружба наша з рідною Москвою,  
Мов безсмертник, цвітом зацвіта.

## БАЛАДА ПРО ЗАКОВАНІ КНИГИ

*Свідкам середньовіччя із  
Страговської бібліотеки*

Це нам відомо — людина закована...  
Кайдани важкі, міцні ланцюги...  
Людина від люду в мішку захована —  
В льоху кам'яному...

А десь береги





Книги бійцями живими стали,  
Їх не спалила брехня-клевета.

Друзі мої! На полиці погляньте:  
Наче на варті стоять вони.  
Неоціними життя фоліанти,  
Правди народу вірні сини!

*1960, Прага*

## МАТЕРИНКА

За чорним узліссям лани,  
Ген-ген височіють могили  
Кого заховали вони?  
В мовчанні важкім зацімили.

Найвища козацька там,  
І час пролітає над нею.  
Але не забути літам  
Отих, що вже стали землею...

Дивлюся — он цвіт зацвів,  
Побіг він могилою, нивою...  
Горе важке матерів  
Росте материнкою сивою.

Не гаснуть минулі жалі,  
Найближчим здається далеко.  
Стоять при маленькій Сулі,  
Як знаки питальні, лелеки.

Важких не забути годин.  
Ось літ сорокових герої  
Заснули, не спить лиш один —  
Він завжди стоїть при зброї.

І тут материнка зросла...  
Вічним жалем материнка,  
Де сльози гіркі пролила  
Мати,  
Дочка,  
Сива жінка.

## СЕРЦЕ І СЛОВО

...Снайпера знайшли мертвим.  
Куля пробила серце і книгу.  
То були «Вершники» Ю. Яновського.

Гаряче серце кулею пробите...  
Лежить боєць, і книга поруч з ним,  
З якою легше воювати, жити,  
З якою був і радісним, і злим.  
Тримав завжди побіля серця книгу,  
Тому-то і прострелена вона.  
Червоний мак... Навколо ж снігу, снігу,  
Червоний мак і сніжна далина...  
Та слову й серцю отому дзвеніти,  
У вік новий докотиться луна.  
Єднання серця й слова у зеніті,  
І їх війна повік не роз'єдна.

## БАЛАДА ПРО ВІЧНІ ЗОРІ

*Пам'яті космонавтів  
Георгія Добровольського,  
Владислава Волкова, Віктора  
Пацаєва.*

*Група пошуку після відкриття люка  
виявила екіпаж корабля на своїх  
робочих місцях.*

*З повідомлення ТАРС*

Про відвагу величну знав ти —  
Через наші серця — її шлях.  
...Люк відкрили. Були космонавти  
На робочих своїх місцях.

Крізь серця шлях безсмертний  
проходив.

Пам'ятали про них кожну мить.  
Героїчної слави народів  
В їхніх зорях проміння горить.

Комуністи лишаються вічно  
На робочих своїх місцях.  
В теплім літі, в холодному січні —  
Завше думки гарячої змах.

Це вони говорили зо мною  
Тільки вчора... І радість в серцях:  
Не роз'єднані далиною —  
На робочих своїх місцях.

Це з землею вони говорили.  
Люди з ними були на ланах  
І на шахтах, побіля горнилах,  
На робочих своїх місцях.

Не роз'єднані, не розлучені —  
Кожним серця ударом своїм  
Батько з сином,  
З учителем учні...  
Раптом — грім. Звістки грізної грім.

Та із космосу дальним привітом  
Ще відлуння іде по світах.  
Чи весною, чи взимку, чи літом —  
На робочих своїх місцях.

Важко вірити у трагічне  
Звістки слово (як чорний птах)...

Космонавти, як зорі вічні,  
На робочих своїх місцях.

## ЗАЧАРОВАНА ЧИНАРА

Туркменська балада

...А стоїть вона не сто, не двісті,  
Зачарована чинара «Сім братів»...  
Про таку сьогодні розповісти  
Нам гірський струмочок захотів.

Обіч нього ми йдемо до річки, —  
Він біжить, сріблиться, поспіша...  
Поділиться всім — хороша звичка!  
Чистий він, аж світиться душа.

...Семеро дітей у батька-неньки,  
Як один — хоробрих сім братів.

І сестра з'явилася маленька,—  
Мов промінчик в хаті засвітив.

В дівчинки тієї що за очі!  
Зореока наша Фірюза...  
Пропливали ранки, дні і ночі.  
У сестрички очі — бірюза!

Від її очей і небо стало  
Бірюзовим, вір, а хоч не вір.  
Вже людей побачило чимало  
Фірюзи тієї ніжний зір.

Ой сестричко Фірюза!  
Очі наче бірюза...  
Як ми любимо сестричку!  
Не хмурніть веселім личку —  
Очі наче бірюза!

Аж за гори слава йшла з долини  
Про красуню, хлопчаків сестру.  
Дружньої та чесної родини  
Щастя й горе до душі беру...

У родини поля того жменька,  
Сад малий і веселун-струмок.  
Роботящі діти, батько й ненька,  
Не було у них сумних думок,

Не було, поки на сяйво зору  
Ще не прибували женихи...  
Ніжність випромінюють прозору  
Очі Фірюзи на всі шляхи.

Наче місяць повний, таємничо  
Світло чарівливе розсіва...  
Серце серце викликає, кличе,  
І шумлять тихенько дерева:

«Чарівлива Фірюза,  
Очі наче бірюза...  
Стань і нам ти за сестричку!  
Веселіть і день і нічку  
Очі наче бірюза!..»

Отоді, коли дерева квітли,  
І струмок сміявся на межі,  
З-за гори далекої на світло  
Виїхали вершники чужі.

Ні, такі не з добрими думками.  
Ќрутять руки... О, яка ж то лють!..  
Ќоней підганяють нагаями.  
Скрикнула, та голосу не чуť...  
Ще пручається... Не вирватись, одначе.  
Скрикнула утретє вже вона.  
Фірюза в полоні гірко плаче —  
З того народилася луна.

Голос Фірюзи  
Покликом грози.  
Ќлич її злетів —  
Чують сім братів.

Сім братів, сім братів  
Навздогін, навздогін.  
Ось один налетів,  
Ось другий налетів,  
Ще розгін, ще розгін...

Битва, битва, битва в ніч...  
Закипає грізна січ.  
Впав один із братів,  
Третій падає з братів...  
Щоб розбити усіх  
Тих чужинців лихих,  
У бою полягли, як один.  
Ой жорстокий загин,  
Ой жорстока гроза...  
Ти жива, Фірюза,  
Ти жива після смерті братів.

За братами сльоза,  
За сльозою сльоза,  
Дорога бірюза...  
Де упала сльоза,  
Там ріка Фірюза.  
Там, де битва пройшла,  
Глянь — чинара зросла:  
Там гілок без числа,

Сім вітрів,  
Сім дзвінких стовбурів,  
Сім братів.

«Фірюза, Фірюза, де ж ти є,  
Фірюза...» —

Озиваються в ніч сім братів.  
Гей, шумить сім вітрів,  
Сім пругких стовбурів  
І гілок без числа:  
«Де ж ти, сестро мала?!»

«А я річкою стала...  
Сльоза-бірюза...  
Щоб чинара зростала,  
Щоб не всохла вона,  
Щоб не вмерла луна,  
Щоб звучала у вітах  
Аж семи голосів,  
Щоб вона всіх будила  
Проти злих ворогів.  
А я річкою стала...  
Сльоза-бірюза...  
Щоб чинара зростала,  
Де кипіла гроза...»

...Розливає світло чарівливе,  
Місяць мене тихо розбудив.  
Світло у вікно, мов синя злива,  
І легенда лине, повна див.

Може, глянула ото красуня,  
А не місяць... Юна Фірюза.  
І в душі озвалося столуння,  
І в душі моїй кипить гроза.

І в душі моїй шумить чинара —  
Не всихає довгих сім віків.  
Ворогам несуть вони покару  
Сім братів,  
Семигромовий гнів!

ВІЩІ ЗОРІ

Світова палає, світова!

*М. Рильський, «Світова зоря»*

I

Я славлю дружби пагони рясні,  
Могутню землю в сонячнім промінні  
І хвилі моря теплі, білопінні,  
Трудящої сім'ї високі дні.

Нетлінний задум, глибину думок,  
Єдиний Жовтня шлях, що ми обрали,  
Це небо нам посіяло корали,  
Бо навіть в космосі — наш перший крок.

Він — мрія нелегких і довгих літ,  
Тому потряс увесь безмежний світ...  
Сини Землі в поході ясноголі.

До буйних сил вливавсь новий потік,  
І дружби сад сповняв живлющий сік,—  
Міцне коріння у родючім полі!

II

Міцне коріння у родючім полі  
Ніхто не вирве, як би не хотів.  
Колись були ми бідні, напівголі,  
Та не скорились. Нині й поготів!

Були безхліб'я, горе і нестатки,  
Та сівачі ми і садівники.  
Широка нива — то не смужка-латка,  
Шляхи широкі — не вузькі стежки.



Ми вірили, що безліччю доріг,  
Нехай дощі і град, мороз і сніг,  
Та пройдемо, бо не зламати волі,

Не стримать переможної ходи.  
Своїї праці бачимо плоди  
І зорі перемог на видноколі.

### III

І зорі перемог на видноколі  
Нас кликали. Та от — горять мости...  
Війна повзе, чужак на нашім полі...  
І крешуть блискавки із висоти.

І пада град, і сунуть чорні хмари...  
І мариться лише про синь степів,  
І серце рветься наше над пожари...  
Хліб сиплеться на ниві — переспів...

Це б нам його збирати в добру днину,  
Не в ніч тривожну, дику, горобину,  
Що проліта на здібленім коні.

Та навіть в ночі звихрені, лихії,  
Не покидали і на мить надії —  
Сердець незгасні, трепетні вогні.

### IV

Сердець незгасні, трепетні вогні,  
Краса душі солдатської, палкої.  
Для себе не бажали супокою,  
Бо неспокійні понад світом дні.

Одне бажання і один порив —  
Пройти крізь дим, пройти в густих  
туманах,  
Не боячись металу смертних злив,  
Лише тривога про своїх коханих,—

Дружини, діти... Як вони і що там?  
Немає ліку їх важким турботам...  
Та й чи лишилися в грозу живі...

Виходимо з траншеї чи землянки,  
У необстріляні тривожні ранки  
Ми зорі бачим, рідні, світові.

## V

Ми зорі бачим рідні, світові,  
І постає в уяві рідна стріха  
І стежечка у шпориші-траві,—  
І з того немала вже нам утіха.

Нікому не забути рідний край,  
Хто Волгу, хто Сулу згадає миттю.  
Як намистини, дні перебирай,—  
Всі з'єднані вони любові ниттю.

Та віри почуття в серцях жило  
Й тоді, коли салютів не було,  
Коли у вікнах не побачиш світла.  
Коли у тьмі і села, і міста,—  
В уяві рідна, в зорях, висота,  
А зорі нам віщують радість світлу.

## VI

А зорі нам віщують радість світлу,  
Їх сяєво до наших серць ішло.  
Прожекторів мели широкі мітли,  
Чигало в небі огневище-зло,

Зір не змело, метлялося даремно.  
Криваво-хижі смуги блискавиць  
Не затьмарили рідних зоряниць —  
Найяскравіші в світі і недремні.

Дано горіти вічно вам, не тліть,  
Яснійте в пасмах чорних лихоліть!  
Розрада наша в непогаснім світлі.

Нам до душі ця широченна вись,  
В ній промінці зірок переплелись,  
Щоб вічно сяять нам, вони розквітли.

## VII

Щоб вічно сяять нам, вони розквітли,  
Прозорішою стала висота.  
Їх не побачить лиш низьке та підле,  
Для кого світло — вигадка пуста,

Для кого й сонце не обов'язкове,  
Аби лиш холоднечі не було...  
...Готують людству фюрери окови,  
Виношують в душі, як в пеклі, зло...

А ти здіймайся, зоресяйна пісне!  
Поріддя нице, загребуце трісне,  
Йому краса, як промені сові...

Лиш нам, як хліб, краса і пісня люба,  
До них не доторкнеться чорна згуба —  
Де б ти не був — всміхаються живі.

## VIII

Де б ти не був — всміхаються живі  
І ваблять, кличуть теплі очі милі  
В простори незабутні степові,  
Що кидають на шлях блакитні хвилі.

Нас кликала звитяжна чесна путь  
І не дала заснуть на полі бою.  
Були у серці і любов, і лють,  
І віра в зорі поруч із любов'ю.

А гніву берегів не охопити...  
Війни залізні грузнули копита,  
Лишали на землі їдучий прах.

І знову перед нами битви поле,  
Щоб не зійшло отруйне зло ніколи.  
Нелегко, побратими, у боях.

## IX

Нелегко, побратими, у боях,  
Але присягу не зламать нікому,  
І ми готові йти хоч по ножах,  
Та з перемогою вертять додому.

Розвіявся пекельний жах війни,  
Лишився чорний пил з рогаток смерті...  
В уяві, люба, знову промайни  
Такою, як в шаленій круговерті.

Були суворі ми, були і ніжні,  
Безрадісні минали довгі тижні,  
Та почуттів огонь в нас не зачах.

Щомить про матір у душі тривога...  
Нелегко нам дісталась перемога,  
Ми не покинули найважчий шлях.

## X

Ми не покинули найважчий шлях,—  
У пам'яті увесь він до дрібниці,  
І потом-кров'ю кожен крок пропах  
І кожен крок відбився у зірниці.

Багрились чорні трави, бур'яни,  
Ґрунти розмоклі ноги нам в'язали.  
Ми не казали «боже, борони!»,  
Бо віру в себе непорушну мали.

До нас ішла нестримана яса —  
Краса героїв, що не погаса,  
Вона, як переливи сонця сходу.

Веселка грала нам, і кольори  
Світили все яскравіше згори,—  
Не заблудились в далині в негоду.

## XI

Не заблудились в далині в негоду...  
І грози обернулись в гожі дні.  
Загартували дружбу ми і згоду  
В нас, побратимів, помисли одні.

Братерство, наче в казці, гартувало,  
А що за нього найсвятіше є?  
Коли у тебе, друже, сили мало,  
То обіприся на плече моє.

Залізні, кам'яні пройшли загати,  
Ділились всім, на що були багаті,  
За все нам перемога, як вінець.

Де джерело відваги — зрозуміли:  
У дружбі — щастя, в дружбі наші сили!  
І радість припливала до сердець.

## XII

І радість припливала до сердець  
Солдатів, хліборобів, будівничих,  
І гордість вигравала на обличчях,  
І чола нам остуджував вітрець.

На поле наше задивлявся хижак,  
Омите потом-кров'ю наше поле.  
Потайки готувався до атак...  
Про це не забували ми ніколи.

І план у нього божевільний виник —  
Всіх поневолити. Війни годинник  
Став рахувати йому — не нам — кінець.

Тому й перемогли, що є в нас крила  
І правда нездоланна, вічна сила,  
Бо в нас є Ленін. З ним — народ-творець.

## XIII

Бо є в нас Ленін. З ним — народ-творець  
Бере висоти розумом, не чудом.  
На Місяці уже наш прапорець...  
Планети сонні піснею розбудим!

О, скільки в нас проміння на шляхах, —  
Під сявом живем, будуєм, творим.  
Літ п'ятдесят тому — ще на волах,  
А вже космічним линемо простором.

І всяка віддаль нам тепер близька.  
Простягнута в віки вождя рука  
Показує нам далі небозводу.

І перспектива неповторних днів  
Розкрилася між ширрю берегів.  
Ми непоборні. Вічно жить народу!

#### XIV

Ми непоборні. Вічно жить народу  
У радості майбутніх поколінь.  
Було про них тривог, бажань, болінь...  
Ні, не зганьбили ми свого роду.

Новою та великою сім'єю  
Міцний і незборимий рідний край.  
...Ти кожною клітиною своєю  
Землі буяння радісне вбирай;

Наповни пісню, щоб на крилах часу  
Вона знялась і стала за окрасу,  
Підносила трудівникові дні.

Шукай потрібне слово не байдуже,  
Ровеснику. З тобою, любий друже,  
Я славлю дружби пагони ясні.

#### XV

Я славлю дружби пагони ясні,  
Міцне коріння у родючій полі,  
І зорі перемог на видпоколі,—  
Сердець незгасні, трепетні вогні.

Ми зорі бачим рідні, світові,  
А зорі нам віщують радість світлу,  
Щоб вічно сяять нам, вони розквітли,  
Де б ти не був — всміхаються живі.

Нелегко, побратими, у боях,  
Ми ж не покинули найважчий шлях,  
Не заблудились вдалині в негоду.

І радість припливала до сердець,  
Бо в нас є Ленін, з ним народ-творець.  
Ми непоборні. Вічно жить народу!

ЗИМОВЕ

Навколо ковдра снігова,  
І тиша скрізь німа...  
У нас такий мороз бува,  
Що шапку підійма!

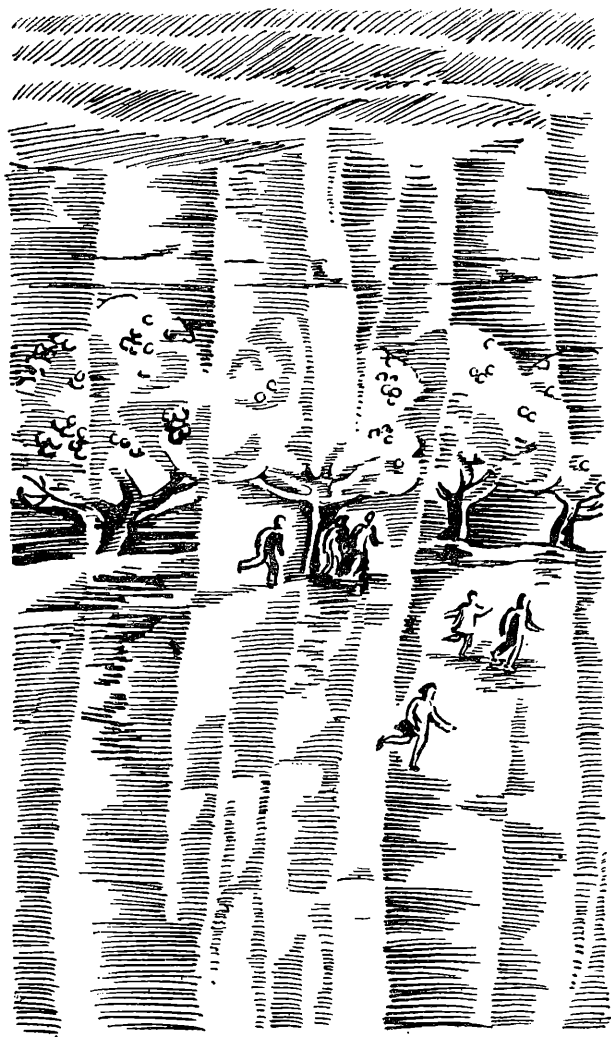
Не видно й грудочки землі —  
Сліпучо-біле все.  
Самі сніжиночки малі  
Щодня зима несе.

Малі сніжинки, а дивись —  
Покрили цілий світ.  
Як полум'я, снігур з'явивсь  
На чорних кігтях віт.

Ніяк не віриться мені,  
Що десь в цвіту сади,  
Луги в зеленому вбранні...  
Без шапки, знай, ходи!

Не знають про мороз отам,  
Хурделиці нема...  
Та все ж зими я не віддам:  
Зима — то вже зима!

І зашпори зайдуть, бува,  
Що аж сльоза пройма,  
І вітер часом з ніг збива,  
А до душі зима!





## СТРУМКИ

Струмки дзюрчали: «Линем, линем, линем!»  
Заворкували, наче голуби.  
Озався ранок щебетом пташиним,  
Від сну глибокого прокинулись дуби.

Прозорі заіскрилися джерела,  
В струмки влилася мова їх весела.  
Торішнє листя — глянть — трава пробила,  
Яка у неї незвичайна сила!

Отак, співаючи, вода торкалась ніжно  
До коренів, трави і до квіток —  
Конвалій, сону — зрання і допізна,  
Тому такий смачний в гаю струмок!

Березового соку в нім краплини,  
І сонця бризки, й роси всіх квіток,  
Медунки запах, неба краплі сині.  
Дзюрчали води: «Линем, линем, линем!»

Прозвали ми цілющим наш струмок.

\* \* \*

Серед моря квітів,  
Серед моря трав  
Весело шуміти  
Запашним вітрам.

Серед моря квітів  
Бджіл гудуть рої.  
Літо, моє літо,  
Співанки мої!

В смолках вітер гонить  
Хвилі вдалечінь,  
На безмежних гонах  
Виграє ячмінь.

О рожевий колір,  
Смолок любий цвіт!

Лугові і полю  
Сонце шле привіт.

Лан оцей хвилює  
Серце моє, кров.  
...Серед моря квітів  
Пісню я знайшов.

## ЛІЛЕЯ

Глянь — до келишка подібна  
Чиста квітка, сніжно-срібна...  
Хоч зірви і пий із неї  
Із тендітної лілеї!

Отакою вщерть водички  
Та набрати б із кринички!  
Вмить,  
    від мислі моєї,  
Стрепенулася лілея,  
Пелюстки тривожно — блись...  
От зімкнулися, зійшлись...

Не зірву, не бійся ти, —  
І квітуй, і рости!  
Горя я не принесу,  
Бо люблю твою красу!

Чи мене ти зрозуміла  
Квітко чиста, сніжно-біла,  
Що всміхнулася, засяла,  
Ще красивішою стала...

Усміхнулась ніжним личком...  
Щастям рад я невеличким,  
Ні,  
    великим, як земля,  
Що нас цвітом звеселя!

## ЗОЗУЛЯ

Дивилися ми на широку ріку,  
А з лісу зозуля: «Ку-ку» та «ку-ку»!  
Вінки ми пускали на хвилі Сули,  
Зозулі ми загадку потім дали:

— Ану відгадай, скільки їх на ріці  
Та скільки зосталось в Оксани в руді?

І лічить зозуля: «Ку-ку» та «ку-ку»,  
І помилилась... на шостім вінку.  
Ми їй кричимо: — Вже, зозуле, доволі,  
Бо навіть і ми помилялися в школі! —  
Ми просимо сиву: — Зозуле, спинися,  
Ти спершу лічити як треба навчися!

## ОДУД

Між кущами, як мережка,  
Пролягла вузенька стежка.  
Пагінці, трава і квіти  
Хочуть сонечко схопити;  
Як маленькі рученята  
Підняла листочки м'ята.  
А над ними в вишині  
Дерева рясні, рясні.  
На землі, мов ті вінки,  
Кучерявий ряст, братки.  
Пишно, любо в нашім гаї,  
А фіалки як цвітуть!  
Тільки одуд затинає:  
— Худо тут!

Худо тут! —

Ми йому відповідаєм:  
— Не сподобалось — втікай! —  
Довго ми блукали гаєм,—  
Цілий рік би квітнув гаї!  
Одуд сорому ж не має —  
Худотуткає, літає...

## В ЛІСІ ДІВЧИНКА ХОДИЛА

...В лісі дівчинка ходила,  
Бо пташиний спів любила;  
Кожну пташку їй неважко  
Розпізнати легкокрилу.

Їй назустріч вибігали  
То одна, то дві берізки,  
Білі руки простягали,  
Провести хотіли трішки  
До тієї хоч доріжки...

Йшла вона все далі сміло.  
Відпочить на пень присіла.  
А зайшла таки далеко —  
Стежку вже знайти нелегко,  
Бо навколо — гущавинь,  
Від дерев — зелена тинь.

Їй пора вертать додому.  
Де ж та стежка? Невідомо...

Гілку нахилила вона —  
В сонці вся галявина!  
Жаль пройтися отакою —  
Вперше бачить на віку!

...Обережною ходою  
Йде, немов по квітнику.

А метеликів таких —  
Синіх, жовтих, золотих —  
Ще не бачила на квітах  
Запашних та розмаїтих!

Тулить квіти до лица —  
Краща ця чи, може, ця?  
Загулялась, заблукалась  
І помітила — смеркалось...  
Де ж та стежка? Невідомо...  
А пора вертать додому...  
Раптом

вибігла берізка,

Показала їй доріжку,  
Повела її за руку  
Й трішки гнівалась: — Гляди —  
Заблукатися не шутка —  
Треба пам'ятать сліди!

— Ой спасибі за науку,  
Ще, берізка, проведи!

І... проснулася у ліжку.  
За вікном шумить берізка!

### ВЕСЕЛІ КЛЮЧІ

Гірко тужать вони —  
Журавлі восени...  
Сумовите «курли»,  
Ніби плач завели.

Сірий ключ, журний шнур...  
«Журавлі» йде від «жур»...

А надійде весна —  
Хто їх пісню впізна!

Непомірна утома,  
Але от вони вдома!

І «курли» їх веселе  
В цвіт весни стежку стеле...

І «веселики» словом  
Зустрічаємо їх.

В небі шнур синьобровім...  
Ключ до пісні, до втіх!

## ХТО КОГО ПЕРЕГНАВ

Із гущавини, з кущів,  
Чути сміх і чути спів.  
Раптом вибігла ріка  
Невеличка, гомінка.

А по берегу — хлопчина  
Та ще дівчина прудка.

Втрюх вони — навперегін!  
Вже пробігли кілька гін.  
От розгін! Іще бери!  
Полетіли, як вітри!

Сонце дивиться на них,  
Розсипає щирий сміх:  
— Зацікавили й мене —  
Хто кого пережене? —  
Хлопчик, дівчинка раптово  
Стали... Річка ж швидко — скік!  
Перед ними прездорова  
Вигинає скеля бік...

— Щоб не скеля — чесне слово,  
Перші б ми, обов'язково...  
Де взялась ти, гостра скеле! —  
Чути слово невеселе.

...А сонце, знай, сміється,  
А річка швидко в'ється,  
Біжить, не зупиняється,  
Сріблом переливається...

## «ВЕСЕЛІЕ»

### I

У місці тихім, любім,  
У літній теплий час,  
За соснами, за дубом,  
Зустріло сонце нас.  
Ми в таборі дитячим.  
«Веселе» зветься він.

Чи ж весело? Побачим!  
Тут не один загін,  
Малечі тут чимало —  
Веселих школярів.  
Нас пісня зустрічала,  
Нас добрий день зустрів.  
Приїхав я із сином,  
І залишивсь Олесь  
Під небом дивно синім,  
Прояснений увесь,  
У сьомому загоні,  
У сонячнім полоні.  
Сподобалося, звісно!  
Через чотири дні  
Тебе, щаслива пісне,  
Він підказав мені.

## II

Приїхав я до нього —  
Олесика малого.  
Мене синок повів  
Поміж малих дубів,  
Поміж малих дубочків,  
Беріз та ясиночків,  
Поміж струнких сосонок.  
Сюрчить у травах коник,  
Мелькають промінчата —  
Метеликів крильцята.

Ми слухали там птицю,  
Ми рвали там чорницю,  
Гриби в смішних шапчинах,  
Хміль на тонких тичинах.

Про все хлопчина мило  
Розповідає сам:  
— Отут вужа зловили,  
Гадюку вбили там!

Моя іскрино рада,  
Мій хлопчику, ти знай —  
Ще й не такі є гади —  
Сичать на вільний край.

Ми, синку, на сторожі,  
Щоб ти веселим ріс,  
Щоб дні були погожі,  
Щоб квітнув сад і ліс;  
Щоб квітнуло «Веселе»,  
(Веселка виграє!)  
І щоб завжди веселе  
Життя було твоє;

Щоб літо йшло з тобою  
Твоєю стороною,  
Щоб дихало сосною  
І листом дубняка,  
А не війни грозою,  
Що смерті чад пуска.

Все, чим душа багата —  
Дарунок твого тата,  
Дарунок всіх батьків  
Для рідних малюків.

На нашій Україні  
Куточків скільки є  
Таких, як цей, де нині,  
Хлоп'я, життя твоє.

А зветься він «Веселе»,  
Там весело малим,  
Де м'ятою і хмелем  
Стежки для них застелим,  
Ще й сонцем золотим.

### III

У Клавдієві любім  
У літній добрий час,  
За соснами, за дубом,  
Зустріло сонце нас.

Радіє хлопчик, звісно,  
Біжить в гущавині...  
Тебе, щаслива пісне,  
Підказує мені.



Шляхи близькі, шляхи далекі... *Михайло Логвиненко* 3

## ПОЕЗІЇ

*Із збірки «ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ», 1945*

Весняний етюд 15

«На березі Десни рибалка спочиває...» 15

І з циклу «Чернігів горить»

«Вдарила в будинок, струсонула...» 16

«Схрестились, як мечі, прожектори вгорі...» 16

«Ще в кожного в уяві дим пожежі...» 16

Пісня не вмира 18

«Стану, подивлюся я на хвилі Волги...» 19

«Викарбовуймо пісні серцями...» 19

«Вони втікали» 20

«Звели вже міст через Донець...» 21

Дніпровський край 22

Богдан Хмельницький 22

*Із збірки «МОЯ ВЕСНА», 1949*

Ленін на броньовику 24

«...Давно бригадиру не спиться...» 24

«Листоноша іде...» 26

«Дорідний колосок пагнув стебло...» 27

Шахта «Марія» 27

Власівна 29

Рідна земле! 30

В новій хаті у гуцула 31

Виноград 33

Зустріч 33

На Десні 34

Сіножать 35

Криниця 36

Мальва 37

«Я книгу розгорнув, щоб у мандрівку...» 38

«Осінь пензлем Левітана...» 39

Бабин яр 40

Три поезії

I. «Ще навіть прозелень для ока непомітна...» 41

- II. «Ми полюбили раз тебе й навіки...» 41  
III. «Ще вітер не випив краплини роси...» 42  
«Гудок прогув старого «Арсеналу»...» 42  
«Як не радіти і тобі, й мені...» 42  
Берізка 43  
«Дім новий зачаровано дивиться...» 44  
Під небом високим 44

*Із збірки «СОНЯЧНА ДОРОГА», 1950*

- Білять хати 46  
«Гомін міста ввірветься в кімнату...» 47  
Поль Робсон на Конгресі Миру 47  
Каштани падають 49  
«Впиватись повітрям, настоящим травами...» 49  
«...Я крокую в тиші...» 49  
У Опішні 51  
В Карпатах 54

*Із збірок «НАД ШИРОКИМ ДНІПРОМ», 1951,  
«ДЖЕРЕЛА», 1953*

- Проспект Карла Маркса 55  
Біля запорізького дуба 56  
«Крісло Катерини» 58  
Сто джерел 60  
Колодяжне 62  
Старий лоцман 63  
Про осінь сад шумить... 64  
Село моє... 65  
Його життя 67

*Із збірок «У ВЕЛИКОМУ ПОХОДІ», 1953,  
«ЗОРІ МИРУ», 1954*

- Надвечір'я 69  
На Козачому острові 70  
Галя велика, Галя мала... 72  
Перед новосіллям 73  
Сонце на Дніпрі 75  
Маляр 76  
Оповідання про люльку 78  
«Який щасливий...» 80  
З пісень абхазького пастуха : (I--II) 80  
На побачення 82  
«Я признався, що кохаю...» 83

«Диктор неодмінно про погоду...» 84  
На греблі Дніпрогесу 85

*Із збірки «ЦВІТ ДРУЖБИ», 1954*

Остап Вересай 86  
Курський соловей 87  
Слово про дружбу 89  
Шлях до друга 90  
Замок Лева 91  
Яремчанський водоспад 92  
Гірська сторона (I—II) 93  
«Рідного краю мої небокраї...» 94  
«Ми повернулись» 95  
Міст 95  
«Прослався простір степовий...» 96  
Регулювальниця 97  
Дорога на озеро Ріца 98  
Вивчусь я на капітана 99  
«Читаючи твого листа...» 99  
Ранок 100  
«Яка спокійна ти, Десна...» 101  
Згадка 101  
Осінь 102  
«Усиха тополя при дорозі...» 102  
«Хвилинка» 103  
«Що може двох розлучить...» 104  
«Сіроока ти в мене...» 104  
«Ти, як пісня, що серцю...» 105

*Із збірки «В КОХАННІ ПРИЗНАЮСЬ», 1956*

Чаткальська долина (I—VI) 107  
Молдавські мелодії (I—VI) 114  
В естонських друзів  
I. Серця й пісні 118  
II. Светр 119  
III. Про Вільму з колгоспу «Уус елу»  
(«Нове життя») 121  
Індійському поетові Алі Сардару Джафрі 123  
Празька весна  
1. Остання крижина по Влтаві 124  
2. Кімната Леніна в Празі 125  
3. Проліски біля танка 126  
4. Вже скоро каштани розквітнуть 126  
5. Ансамбль «Лучниця» виступає... 127

Цимбалісти-ковалі (I—IV) 129  
Ранок (I—II) 132  
Блискавка в руках 133  
Осінь біля Дінця 133  
«Прожити б так, щоб не посмів...» 134  
Фото 134  
«Ти пройдеш з краю в край...» 135  
«Я признався, що кохаю...» 136  
Ярославна  
    I. Вірність 136  
    II. Сила непокори 137  
    III. В славному поході 138  
«Хочеш знать, чому радію...» 139  
Де Крим за горами 140  
«Воно шумить, воно кипить...» 141  
«Той клен, що стільки вечорів...» 142  
«Осінь, осінь! Клена ніжний спалах...» 142  
«Іще грози атака грізна...» 143  
«Ні, на осінь я скаржитись не посмію...» 143  
«Я зустрічаю осінь в Ірпені...» 143  
«Лиш зірок мерехтіння та листків шелестіння...» 144  
«Як народишся, пісне, дзвінкою...» 145  
«Вітер жовті здійма заметілі...» 145  
«Коли до серця втома підступає...» 145  
Де гай зелений при долині 146  
«Весела даль, манлива та прозора...» 146

*Із збірки «ЛЮДИ І КВИТИ», 1959*

Вечір в Каховці 147  
Золоті ворота (I—II) 149  
Легенда волинського лісу 150  
Здрастуй, мати моя 152  
Подарунки  
    I. Шахтарська лампочка 154  
    II. Відбиток пройдених віків 156  
Ранок 156  
Ренет Симиренка (I—IV) 157  
Перший квіток 159  
Березовий сік 160  
Голуби 161  
Перед Сікстинською мадонною Рафаеля 162  
Я багато друзів тут знайшов 163  
Вечірні кольори 164  
Гірськими дорогами (I—IV) 165

«Над чим задумались громади гір?» 168  
Шлях на Куджорі 169  
Мтацмінда 170  
Дорога в гаю 170  
Повінь 171  
Квітка і серце 172  
Євшан-зілля 172  
У серці 173  
«Куточок цей зветься «Веселе»...» 174  
Серце 174  
«Троянда моя осіння...» 175  
«Як музику люблю!..» 176  
Вечір на Володимирській гірці 176  
«На манливі хвили я не надивлюся...» 177  
Платону Майбороді 177  
Місячна соната (Поєма) 179  
«В моїй кімнаті на стіні...» 182

*Із збірки «ТАК ПОЧИНАЛОСЬ ЖИТТЯ», 1960*

Вишивки 184  
В селі Івана Франка 185  
Троянда осіння 186  
Ірпінський ліс 186  
Перша стежка 187  
Клава 189  
Моїй вчительці 190

*Із збірки «КРАСА ЗЕМЛІ», 1962*

Шевченко на ярмарку в Ромнах (I—V) 193  
На вечорі в Політехнічному музеї 197  
Над весняною книгою «Голосіївська осінь» 198  
Там, де Ятрань 199  
Асканія-Нова. Степовий етюд 201  
В Чернігові на Валу 201  
Душа і гілка (*У лісі Шамраї*) 203  
Ти, земле, вся завжди в мені 204  
Коктебель (I—II) 204  
«Тріщать цикади, як сухе паліччя» 205  
Гірська рідня 206  
Карадаг (I—II) 207  
Минаючи Трою 210  
В Луврі 211  
Берізки в Булонському лісі 211  
Озеро Лаялахті 212

*Із збірки «ШЛЯХИ БЛИЗЬКІ, ШЛЯХИ ДАЛЕКІ», 1963*

- Шляхи близькі, шляхи далекі... 214  
Борозни 215  
Хугір Надія 215  
Калинова алея на хуторі Надія 217  
Зелений розчерк Докучаєва 218  
Михайлу Стельмаху 218  
«Проснулася хвиля, заграла...» 220  
Материне сонце 220  
Слухаючи по радіо концерт Робертіно Лоретті 223  
Чумацький Шлях 223  
«Де купались музи в Ілісосі...» 224  
Римське небо 224  
Неаполь — Рим 225  
Жива реклама 227  
Стіна Комунарів 227  
Пальмова гілка над Будапештом 228  
Дитячий парк на острові Маргіт 230

*Із збірки «ШЕВЧЕНКО ЙДЕ ПО СВІТУ», 1964*

- Шевченко йде по світу (I—II) 232  
«Як його не стало...» 233  
Вербова гілка з Кос-Аралу (I—II) 234  
Дорога в Канів 235  
Опук Шевченка Терентій Трохимович показує кущ  
калини 235  
В дорогу я взяв «Кобзаря» 236  
Де цар стояв — поет стоїть 237  
На відкриття пам'ятника в Недригайлові 237  
Дубовий гай на Сирці 239  
У вічних потоках життя 241

*Із збірки «МАТЕРИНЕ СОНЦЕ», 1965*

- Колиска орлів 242  
Довженкова «Земля» 242  
Довженко на зйомках «Щорса» в Чернігові 243  
Два сонети про Коцюбинського  
I. Повсюди бачив рідний край... 244  
II. Болдина гора в Чернігові 245  
Чорний хліб (Цикл)  
Колосок 245  
Рідне поле 246  
Багатство 247  
Ти кажеш: «Не хлібом єдиним» 247

- Спалахом білих каштанів 247  
Берест на Аскольдовій могилі 248  
Вечір в Голосіївському лісі 249  
Славиш землю ти свою 250  
Квітень 250  
«Спокійне море сьогодні...» 251  
Скеля в морі 251  
Абхазький ноктюрен 252  
Гірський етюд 252  
«Грім озався в міжгір'ї несміло...» 253  
Остап Вишня 254  
Слово про пісню 255  
Картини Максиміліана Волошина 256  
«В Дзеркальному залі...» 257  
«Я дивлюсь на серб'янку...» 258  
*Із збірки «ВИРІЙ», 1969*  
Лист до «Іскри» 260  
Серце матері 260  
Вирій 261  
«Михайлівська цілина» 262  
Рильський в Хоружівці 263  
На березі Сули 264  
Світло її очей 266  
Роменський герб 266  
Роменська мадонна (I—II) 266  
Пам'ять 267  
Либідь 268  
Кожному дню радію... 269  
Літа мої пливуть... 270  
Любові 270  
Осіння павутина 270  
Бригантина Юрія Яновського 271  
Мої журавлі 272  
«Ти про мене забудеш?» 272  
«Сонячний промінь побачив...» 273  
«Відлітають, щоб вернутися додому...» 274  
Бандура з іменем «Деснянка» 274  
*Із збірки «СПОВІДЬ», 1971*  
Весняне ім'я 276  
Сповідь 276  
Арик 277  
Води рідних рік 278  
Мистецтво 279  
Добряни 280

«Берези білі, чистий сніг» 281  
В солов'їний ранок ранній 281  
«Людина хоче сонця взимку...» 283  
Стрічки нездійснених бажань 283  
Барви серця 285

*Із збірки «РІДНІ ЗОРІ», 1972*

Разлів 286  
Рідні зорі 286  
Біля монітора «Железняков» 288  
«На дніпровських легендарних схилах...» 289  
Молодик над Роставицею 290  
Пісня Анхіл Марин 290  
У дні народної тривоги 292  
Осіпне полум'я 292

*Із циклу «Старий Київ»*

Над Кожум'яцьким яром 293  
«Були мости, була сторожа...» 293  
Киянь 294  
У парку імені Максима Рильського 295  
У Романівці 296  
Сівач 298  
«Пролетіли, пробігли...» 298  
Думка 299  
Зимова листівка 299  
Дума про козака Юшку 301  
Любисток 304  
«В самоті стою над кручею...» 306  
Розмова з калиновим гроном 306  
Поліська берізка 307  
«Серце лине...» 307  
«Різні епохи, єдина ж — любов...» 308  
«Чом серце знову у тривозі?» 309  
Життя 309  
Артистка балету 310

*Із збірки «ДРУЖНІМ ПЕРОМ», 1973*

Для... майбутніх поколінь 311  
Позичальник 311  
Похмурий кандидат 311  
Пісняреві-ентузіастові 311  
Один з редакторів 312  
На солов'їні курси 312  
Мисливець... за мисливськими оповіданнями 312



Штатний оратор 312  
Три пам'ятки 313  
Член правління 313  
Учена голова 313  
Своя рука 313  
Грунтовний доповідач 314  
Найкоротша байка з великою мораллю 314  
Автору довгих поем 314  
На курси... до байкаря 314  
Мікродискусія 315

*Із збірки «СЛОВО ДО ДРУЗІВ», 1976*

Дев'ята симфонія в Дзінтарі 316  
Райніс в Кастаньолі 317  
Михайлівське 318  
Туркменський березень 319  
Біля пам'ятника Махтум-Кулі 320  
Пісні, як сестри, обнялись... 320  
Земля рідниться 322  
Дівчинка з деревцем в Небіт-Дазі 323  
Шлях рукотворної ріки (I—II) 324  
Селище над Каспієм 326  
Коріння 327  
Ростиме тополина — моя пісня... 328  
У морі — Кобзаря сльозина... 328  
Михайло Григорович Лисенко працює над  
скульптурним портретом заслуженої килимарниці  
Туркменії Гуджамал Бекдурдиевої 330  
Пам'яті Ярослава Шпорти 331  
В Ботанічному саду (*Травень*) 332  
В Ботанічному саду (*Червень*) 334  
В Ботанічному саду (*Жовтень*) 335  
Півонія «Великий Жовтень» (I—II) 335  
Ти наче проліска стебло...  
(З циклу «Твоя зелена пісня») 336  
Вічне сяєво 337  
«Забуть кохання перше не під силу...» 338  
Остап Вишня в Кринках 338  
Сонет роздуму 339  
Біля якоря-пам'ятника херсонським портовикам,  
що загинули в 1941—1945 роках 340  
Золото хлібороба 340  
Перед картиною Анатолія Петрицького  
«З роботи. Село Яреськи» 340

- «Втікає туман волохатий...» 342  
«Як по-справжньому любиш...» 342  
Народний музей в Павлограді 343  
Де веслує пшениця... 344  
Пам'ятник Шевченкові в Ромнах 345  
Лист землякам 345  
Лебедін 347  
Запрошення до танцю 349  
Гімн зеленій весні 350  
«Ти, як Сапфо...» 351  
«Я так тебе зустрів жадаю...» 352  
«Нервом кожним, кожною клітиною...» 352  
«Рано сутеніє» 352  
«Спадають роси, і туман...» 353

### УКРАЇНА — БІЛОРУСЬ

- Мій любий краю... 354  
Добрідень, сестро! 355  
Україна — Білорусь 356  
«Калі ласка!» 357  
Студент Янка Романовський малює портрет Шевченка 357  
Душа і пісня 359  
Школярі садили бульбу... 359  
Ой березо кучерява... 361  
В гаю ми зупинились... 362  
Горобина 363  
Партизанська 364  
В гаю твоєму... 364  
Озеро Нароч 365  
Наш сад 365  
Над Свіслоччю 367  
У білоруській стороні 367  
Спрага (Брестська фортеця) 369  
Хатинь (I—III) 369  
Купалинки 373  
Голос Якуба Коласа 373  
Обеліск у степу 374  
Плавка Дружби 376  
П'ятеро і одна 377  
Ходунок в хаті Купали 378

### ПІСНІ

- Пісня про Україну 380  
Пісня про Героя Соціалістичної Праці  
Марію Лисенко 381

Пісня про Героя Соціалістичної Праці  
Марка Озерного 382  
Над широким Дніпром 384  
Київ мій (Рідні вогні) 384  
Ромен-цвіт 385  
Моя незрадлива любов 387  
В путь-дорогу козаки... 387  
Пісня полонянки 389  
З походу 390  
Льон — душі вогонь... 390  
Біля Тиси (*Пісня до танцю*) 391  
Чарівний струмок 392  
Ти одна, моя весна (*Осіння пісня*) 393  
Люблю 394  
Колискова 395

#### БАЛАДИ

Балада про невідомого солдата 396  
Рядовий Петриченко 396  
Легенда про Марусю 397  
Подорожник 398  
Очі сина 399  
Бахчисарайська балада 400  
Балада про козака 403  
Балада про заковані книги 404  
Материнка 406  
Серце і слово 407  
Балада про вічні зорі 407  
Зачарована чинара 408

#### ВІНОК СОНЕТІВ

Віщі зорі (I—XV) 412

#### ДІТЯМ

Зимове 419  
Струмки 421  
«Серед моря квітів...» 421  
Лілея 422  
Зозуля 423  
Одуд 423  
В лісі дівчинка ходила 424  
Веселі ключі 425  
Хто кого перегнав 426  
«Веселе» (I—III) 426

**АЛЕКСЕЙ ЯКОВЛЕВИЧ ЮЩЕНКО**

**Избранное**

(На українському мові)

Видавництво «Дніпро»,  
Київ, Володимирська, 42.

Редактор *С. А. Йовенко*  
Художник *Т. І. Кожекова*  
Художній редактор *С. П. Савицький*  
Технічний редактор *О. Г. Талізїна,*  
*Л. М. Грицишин*  
Коректор *Н. В. Семенова*

Виготовлено на  
Книжковій фабриці «Жовтень»  
республіканського  
виробничого об'єднання  
«Поліграфкнига».  
Київ, Артема, 23а.

ІБ № 275

БФ 34735. Здано на виробництво 8/IV 1977 р.  
Підписано до друку 15/VIII 1977 р.  
Папір № 1. Формат 84×100<sup>1</sup>/<sub>32</sub>.  
Фізичн. друк. арк. 13,75.  
Умовн. друк. арк. 21,313+1 вкл.  
Обліково-видавн. арк. 20,921. Ціна 2 крб. 80 коп.  
Замовл. 1417. Тираж 5000.

